Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Løvenskiold, C. L. von.; ved C.L.v. Lövenskiold.
Titel | Title:	Efterretninger om den Kongelige Livgarde til Fods, hovedsagelig uddragne af originale Documenter og Actstykker, som findes i Krigsministeriets Archiv og det Kgl. Geheime-Archiv
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kjøbenhavn : Thieles Bogtrykkeri, 1858
Fysiske størrelse | Physical extent:	[6], 251 s., [9] tav.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 34 II 8°
1 1 34 2 8 00976 9

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Efterretninger
om

Den Fangelige Tingude til Fods

hovedsagelig uddragne af originale Documenter
og Actstykker, som findes i Krigsministeriets Archiv
og det Kgl: Geheime-Archiv,

ved

C. L. v. LØVENSKIOLD,
Adjutant ved Garden,
Ridder af Dannebroge og af Sværdordenen.

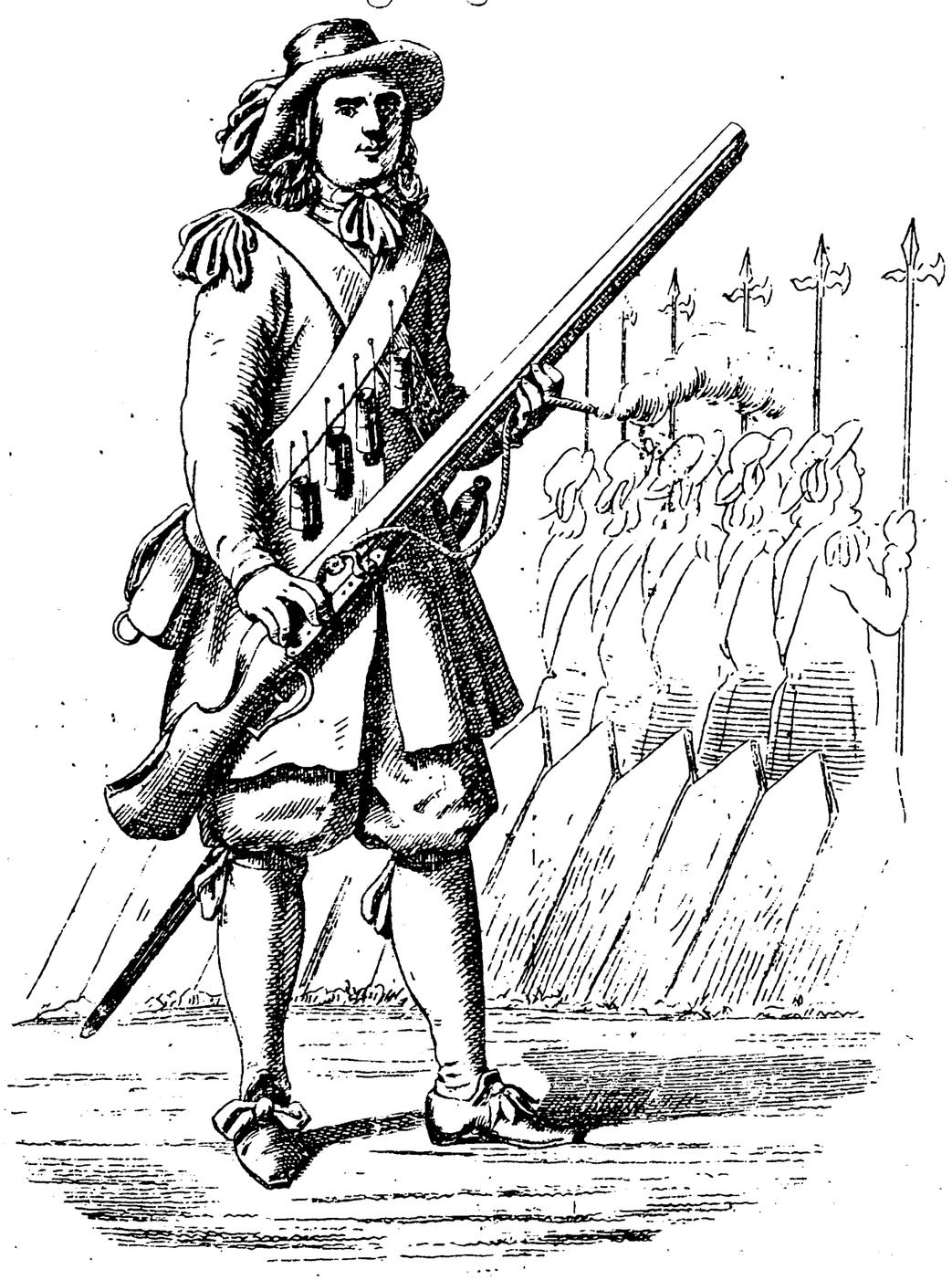

(Trykt som Manuscript.)

KJØBENHAVN.
1858.
Wilhelm Hansen's lith. Etabl.

EFTERRETNINGER

OM

DEN KONGELIGE LIVGARDE TIL FODS,

HOVEDSAGELIG UDDRAGNE AF

ORIGINALE DOCUMENTER OG ACTSTYKKER,

SOM FINDES I

KRIGSMINISTERIETS ARCHIV OG DET KGL. GEHEIME-ARCHIV,

VED

C. L. v. LÖVENSKIOLD,

ADJUTANT VED GARDEN, RIDDER AF DANNEBROG OG AF SVÆRDORDENEN.

TRYKT SOM MANUSCRIPT.

KJÖBENHAVN.

THIELES BOGTRYKKERI.

1858.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

GARDENS OPHØIEDE CHEF,

HANS MAJESTÆT

KONG FREDERIK DEN SYVENDE,

allerunderdanigst tilegnet.

FORORD.

Ihvorvel de Mangler, hvoraf et Skrift kan lide, ikke hæves ved en Fortale, har jeg dog troet at burde forudskikke nogle Bemærkninger til Oplysning om Aarsagen til, at nærværende Skrift har seet Lyset, og tillige hvorfor det er fremkommet i en saadan Skikkelse.

Da det iaar er 200 Aar siden, Livgarden til Fods under Navn af Livregimentet oprettedes, og da Corpset har en hæderlig Fortid, var det et naturligt Ønske blandt Gardens Officerer at kjende de Forandringer og historiske Begivenheder, som dette Corps havde oplevet i Tidernes Løb. Men da der ved Garden kun opbevares ganske faa Documenter, der ere ældre end fra 1796, hvilket ifølge Traditionen skal hidrøre fra, at Gardens Archiv er brændt tillligemed Christiansborg Slot, og man altsaa ikke der kunde finde, hvad man ønskede, forskaffede jeg mig i Januar Maaned f. A. Adgang til Krigsministeriets Archiv og til det Kgl. Geheime-Archiv, for at søge nogle Oplysninger i den antydede Retning.

Jeg forefandt imidlertid paa disse Steder et Materiale, som i Omfang langt overgik, hvad jeg havde ventet, og overbeviste mig snart om, at det vilde være nødvendigt, enten at undersøge Alt eller ogsaa opgive min Plan. Et Øieblik heldede jeg til det sidste Alternativ, i Særdeleshed da jeg tvivlede om, at Udbyttet vilde svare til den Tid, som Arbeidet vilde medtage, og det var kun den Interesse, som de fleste Mennesker føle for Alt, hvad der skriver sig fra en svunden Tidsalder, der drev mig til at undersøge disse forældede Documenter noget nøiere. Men jo mere jeg arbeidede, destomere indsaae jeg, at her indeholdtes et Stof, som, naar det blev benyttet paa rette Maade, vilde kunde afgive en ret fuldstændig Fremstilling af Gardens Historie. Jeg arbeidede altsaa trøstig videre i Haab om, at naar jeg først havde samlet alle Momenter, det da ikke kunde være saa vanskeligt at sammenføie dem til et Hele; men jeg indsaae snart min Vildfarelse. Thi da jeg skulde til at gjøre det første Forsøg i denne Retning, opdagede jeg, at hvis jeg ikke vilde nøies med at sammenstille en Mængde Data uden synderlig Forbindelse, som i det Høieste kunde have Interesse for dem, der stode i mere eller mindre Forhold til Garden, maatte jeg gaae langt udenfor det, som oprindelig havde været Maalet for min Søgen. Jeg var nu for anden

Gang nær ved at standse, og dersom ikke Interessen for dette Arbeide allerede havde været vakt hos mig i saa høi en Grad, som allerede var Tilfældet, havde jeg overladt det til en kundskabsrigere og dygtigere Pen end min, og havde jeg ikke fra flere Sider nydt Opmuntring til at fortsætte mit begyndte Arbeide og tillige tænkt mig, at hvis en lignende Beretning blev samlet om enhver Afdeling af Armeen, man derved efterhaanden kunde tilveiebringe et ikke uvæsentligt Materiale til vort Lands-Krigshistorie, vilde jeg aldrig have havt Mod til at lade mit Arbeide blive bekjendt for en større Kreds.

Maatte man derfor betragte dette Arbeide som ene udsprunget af Hengivenhed for den Afdeling, ved hvilken jeg har den Ære at være ansat, i Forbindelse med Ønsket om efter Evne at gavne, og af denne Grund bedømme det skaansomt, da vil jeg ikke fortryde det Skridt, som jeg har vovet, og skulde jeg derved tillige have bidraget til at hæve Interessen for det Corps, som det omhandler, og paa samme Tid givet Impulsen til lignende, men bedre Arbeiders Opkomst, da vil jeg ansee den Tid, som dertil er medgaaet, som vel anvendt.

Endnu har jeg kun tilbage at takke Enhver, som i større eller mindre Grad har ydet mig Bistand til at overvinde de Vanskeligheder, som stillede sig i Veien for mig, og navnlig beder jeg de Kongelige Embedsmænd, der ere ansatte ved de Archiver, som jeg har benyttet, at modtage min dybtfølte Erkjendtlighed ikke alene for den udmærkede Forekommenhed, som fra deres Side i enhver Henseende er bleven mig til Deel, men tillige for de mange nyttige Vink, de have givet mig, og uden hvilke dette Skrift vilde være blevet endnu mere mangelfuldt, end det er.

Kjøbenhavn, i Mai 1858.

Uagtet de mange Krige, som førtes i Norden under de første Konger af den oldenborgske Stamme, kjendte man dog næsten Intet til, hvad man i vore Dage benævner en staaende Hær. Saasnart en Krig var paatænkt, eller Landet truedes af udvortes Fjender, tilveiebragtes de fornødne Tropper til Angreb eller til Forsvar, idet man enten gav enkelte Personer Patenter paa at hverve et større eller mindre Antal Stridsmænd, eller ogsaa traf Accord med de saakaldte Condottiers om at træde i vedkommende Landsherres Sold for en bestemt Tid; saaledes f. Ex. Junker Slentz og hans sachsiske Garde, som fik et saa sørgeligt Endeligt i Kong Hans's Krig imod Ditmarskerne. Det var først Kong Christian den 4de, som efter Kalmarkrigen gjorde de første Forsøg her i Danmark paa at oprette en staaende Hær, og navnlig skylder man ham, at den danske Mand atter fandtes værdig til at tjene i sit Fødelands Hær og værne om sin egen Arne, idet han lagde Planen til og tildeels iværksatte Oprettelsen af nationale Regimenter, thi indtil da havde Armeen hovedsageligen været sammensat af leiede Udlændinge. At han imidlertid ei opnaaede noget stort Resultat i denne Retning, maa vistnok nærmest tilskrives deels Adelens Mangel paa Villie til at understøtte denne virksomme Konge heri som i saamange andre af hans Foranstaltninger til Rigets Forsvar, og deels Bondestandens Sløvhed og Ulyst til Krigens blodige Haandværk, der var en nødvendig Følge af den undertrykte Tilstand, hvorunder den i en saa lang Aarrække havde sukket.

Frederik den 3die forefandt derfor ved sin Thronbestigelse ikkun de allernødvendigste Garnisonstropper i Fæstningerne, og da derefter denne Konge paatænkte at erklære Sverrig Krig i Aaret 1657, for om muligt at tilbageerobre de ved Freden til Brømsebro tabte Provindser, hvortil Leiligheden syntes gunstig, da den svenske Konge, Carl X. Gustav, var beskjæftiget med Krigen i Polen, maatte han atter gribe til det hidtil brugte Middel, at completere sin Hær ved udenlandsk Hverving. Iblandt de Regimenter, som i denne Anledning oprettedes, erholdt Eet Navnet

»Hans Kongelige Mayestæts Lif-Regiment«, og det er med denne Troppeafdeling, som senere omskiftede denne Benævnelse med »den Kongelige Livgarde til Fods«, disse Linier ville beskjæftige sig.

Allerede i Documenter fra 1625 omtales et Regiment, som førte dette Navn, og som deeltog i Christian den 4des Campagne i den nedersachsiske Krig. Den 20de Mai 1628 blev Heinrich Holck bestaltet som Oberst over dette Regiment og tillige som »Oberst til Hest«, men da han gjorde Indsigelser imod de Betingelser, der vare stipulerede i hans Bestalling, og ei vilde tjene for den ham tillagte Gage, befalede Kongen, som selv var Chef for Regimentet, at Holcks Plads indtil videre skulde staae ledig. Da Regimentet imidlertid ei senere nævnes, er det maaskee bleven opløst.

Det første Spor man træffer paa til det under Frederik den 3die oprettede Livregiment, indeholdes i et Brev af 5te Januar 1658 fra denne Konge til Borgermester og Raad i Staden Danzig om at tillade »Hofjunker Ulrich von Debwitz» at hverve 250 Mand til Fods til Kongens »Livguarde«. Om denne Hverving har havt den forønskede Fremgang, nævnes Intet senere, men det synes næsten at fremgaae af en til Feltherren Hans Schack under 30te Juni 1658 udgaaet Kgl. Ordre saalydende:

F3.

»Vor Gunst Tilforn. Vi bede Dig oc naadigst ville, at Du strax forestiller Osz Elschelig Friederich von Ahlefeldt til at være Oberst ofver de Trouper som til Vores Lif Regiment ere forordnede, Nemlig det Norsche herværende Folch *) Osz Elschelig Ulrich von Dewitz hans

*) Dette var de senere saa berømte Gynger fra Gynge Herred i Skaane. Den 6te Februar 1657 blev Niels Rosenkrantz, der paa den Tid netop vendte hjem fra Spanien, hvor han havde udmærket sig i fremmed Krigstjeneste, udnævnt til „Major over Livcompagniet Gjønger". I Efteraaret 1657 befandt han sig med sit Compagni i Skaane, thi den 6te October tilskriver Kongen ham, at han med sine underhavende Gyngedragoner skal forføie sig til Snødstrup Præstegaard i Halland, hvor Kongen paa den Tid havde sit Hovedqvarteer. Allerede før Skaanes Afstaaelse til Sverrig i Februar 1658 havde Rosenkrantz imidlertid begivet sig med sine Folk til Sjælland, hvor han den 18de Marts 1658 modtog en Skrivelse fra Kongen, hvori han underrettes om, at Hs. M. „var tilfreds med, at han under sit Compagnie antog de Gjønger, som i Fæstningen Nakskov ere blevne fangne og fra de Svenske overløbne og begjære Tjeneste." Ved Compagniets Indlemmelse i Livregimentet den 8de Juni 1658 ansattes Rosenkrantz som Oberstlieutenant i Regimentet og anvistes i denne Egenskab den 11te s. M. 200 Rd., „da han har forpligtet sig til at completere sit Compagnie til 200 Mand."

Compagnie *), saa oc Holger Mormand og Knud Gedde hans Compagnie. Dermed skee Vor Villie.«

For Obersten over Regimentet var allerede under 7de Juni s. A. udfærdiget følgende Bestalling:

»Vi Friederich den Tredie med Guds Naade, Danmarkis, Norgis, Vendis och Gottis Koning, Hertug udi Sleszvig, Holsten, Stormarn och Dytmarsken, Græfve udi Oldenborg och Delmenhorst &c. Gjøre alle vitterligt, At Vi naadigst hafver antaget och bestillet, saa och hermed antage och bestille Osz Elschelig Friederich von Ahlefelt til Marsleben vor Mand och Thiener til at være Oberst ofver Vores Regiment de Garde til fods, udi hvilken Bestilling Hand efter yderste formue til for pligt være skal, sig altid flitig och tro at lade finde, udi alt hvis Osz och Riget til Tieneste være kand, och ligesom eń Mandhaftig Obriste eigner och vel anstaaer udi alle maade schicke och forholde,

for hvilken hans Bestalling Vi hannem naadigst hafve bevilget udi freds tiid It Tusinde och Thou Hundrede Rixdaler, som hannem af Land Commissarierne i Vort Land Sielland aarligen quartal viisz schal erlæggis.

Des foruden maa hand hos Vores Hofmunsterschrifver iligemaader quartalviisz nyde, fiire Hundrede Rixdaler til Tractement paa hans Heste, hvilken hans besolding och tractement skal begynde och angaa fra den 12 Martij sidstforleden, och siden aarligen continuere saa længe hand samme Oberstis Charge betiener; Thi bede Vi och byde forbemelte Land Commissarier her i Vort Land Sielland, Saa och Hofmunsterschrifver de som nu er, eller herefter kommendis vorder, at de lader form. Friederich von Alefelt bekomme formelte Besolding och tractement aarligen och til rette tide som forschrefvet staar. Ey gjørendis Hannem derpaa forhindring i nogen maader. Gifvet paa Vort Slott Kiøbenhafn den 7 Juni 1658.

under Vort Signet

Friederich.«

Regimentet har paa den Tid imidlertid næppe naaet sin planmæssige Styrke, thi i et Brev til Kongen fra Generalkrigscommissairerne Kai og Friederich v. Ahlefeldt, dat. Glückstadt den 16de Juli 1658, omtales Livregimentet, Feltmarskal Ebersteins og andre Regimenter som meget svage,

*) Var „sjællandske geworbne Compagnie", der tidligere havde været overladt Capitain Carl v. Brynow, men som ved dennes Ansættelse som Pladsmajor paa Kronborg Fæstning den 3die Febr. 1657, tildeeltes Dewitz.

hvorfor ogsaa afdøde Oberst Wancks Compagni indlemmedes i det førstnævnte og tildeeltes Capt. Dewitz. Til samme Tid indqvarteredes Regimentet i Kjøbenhavn, hvilket sees af en Ordre af 11te Juli s. A. fra Kongen til Borgermester og Raad i denne Stad, om at forskaffe Qvarterer til Reg.-Qvarteermester, Reg.-Secretarius, Reg.-Feltskjær, Reg.-Gewaldiger og 1 Støckenknegt, alle af F. v. Ahlefeldts Regiment, men derimod ikke til Compagni-Feltskjærere, som igjen skulde afskaffes. Her fik Regimentet snart Leilighed til at vise, om det var værdigt til at bære det Navn, som Kongen havde skjænket det.

Som bekjendt blev den Fred, som Danmark saa dyrt havde tilkjøbt sig i Februar 1658, ei af lang Varighed, idet den svenske Konge under allehaande Paaskud søgte at forhale den Termin, som ved Freden var bestemt, inden hvilken de fjendtlige Tropper skulde rømme det danske Gebeet, og da han derefter paa forskjellige Maader havde søgt at dysse den danske Regjering i Søvn med Hensyn til sine egentlige Hensigter, afseilede han pludselig med en Deel Tropper fra Kiel den 5te August 1658 og landede faa Dage efter ved Korsøer, hvorfra han strax satte sig i Marche imod Kjøbenhavn.

Denne Stad var paa den Tid alt andet end skikket til at udholde en Beleiring, og da den første Efterretning om Svenskernes Nærmelse naaede derhen, tænkte derfor Mange ikkun paa at flye, men denne Skræk var snart forbi. Kongen var selv den første, der erklærede sig beredt til at forsvare sin Hovedstad, og hans Exempel indgjød Alle Mod. Enhver vaabendygtig Mand rustede sig til Kamp, alle Hænder bleve satte i Arbeide ved Voldene, og da den svenske Konge den 11te August viste sig for Byen, fandt han Fæstningsværkerne betydeligt forbedrede; Portene lukkede, Forstæderne i Brand, og Besætningen, som beløb sig til 400 Soldater *), 3000 Borgere og 600 Studenter og Matroser, besjælet af det bedste Mod og beredt til at forsvare sig til det Yderste, thi Enhver vidste, at paa Kjøbenhavns Forsvar beroede Fædrelandets Frelse.

Allerede den 13de August foretoges det første Udfald med en mindre Styrke, hvorved det lykkedes at forstyrre nogle af de af Beleirerne paabegyndte Værker, og dette Held opmuntrede de Beleirede til atter den 23de s. M. at forsøge et større Udfald, det saakaldte Generaludfald, i hvilket Livregimentet under Ahlefeldt deeltog, og ved hvilken Leilighed

*) „Oc her vaar ingen Soldater i Byen uden alleeniste hen ved 400 Mand som vaar til Hoff-Vacten.“ (Hjøring „Leyres Politie“.)

Regimentets Oberstlieutenant, Niels Rosenkrantz, førte Avantgardens høire Fløi. Om dette Udfald udtaler Fryxel sig i sine »Berättelser ur svenska Historien«, 11te Deel, 2den Afdeling, pag. 85 og 86, saaledes:

»Svenskernes vedvarende Arbeider havde nemlig drevet Løbegravene frem næsten til Vesterport. For at forstyrre disse Værker og saaledes afvende denne Fare, besluttede de Danske at foretage et stort Udfald med alt deres Rytteri under Gyldenlöwe og 700 Mand til Fods under Frederik von Ahlefeldt. De sidste bestode blot af nogle faa Soldater, forøvrigt Studenter, Haandværkere og Matroser, samt et Compagni Nordmænd bevæbnede med Morgenstjerner. Forsøget skete ved høilys Dag, men igjennem en ved Vesterport værende Løngang, saa at Ingen havde Anelse derom, førend de Udfaldende vare tæt inde paa Svenskerne. Disse bleve overraskede, da de under Arbeidet paa Bunden af Løbegravene stode i Leer og Smuds og vare ubevæbnede. Knap naaede Nogen af dem at gribe Geværet for at forsvare sig. Kampen blev dog ikke destomindre heftig. Anfører paa Stedet var Oberst Svante Person Banér. Med Værget i Haanden og i Spidsen for sine Tropper søgte han at standse Udfaldet og kastede sig selv ind i det vildeste Haandgemæng med en Tapperhed, liig Farbroderens, den store Feltmarskals. Af 30 Saar flød den stolte Krigers Blod, inden han døende sank til Jorden. Med samme Tapperhed stredes paa de Danskes Side, og i Særdeleshed udmærkede sig Nordmændene med deres Morgenstjerner. Svante Banér fik netop sin Ligemand i Niels Rosenkrantz, Oberstlieutenant i Kong Frederiks Livregiment. Med egen Haand nedstødte denne to svenske Officerer, men fik derved flere Tænder udslaaede og et svært Saar i Armen. Dette uagtet begyndte han strax Striden med en tredie Officeer. Han erholdt nu et betydeligt Hug over Ansigtet. Blændet af det nedstrømmende Blod styrtede han dog ind paa Livet af sin Fjende, som det lykkedes ham at afvæbne og tage tilfange *). Men selv udmattet af Anstrængelse og Blodtab, faldt han bevidstløs til Jorden og blev af sine Soldater paa deres Piquer baaren tilbage som død til Staden, hvor han dog snart kom sig og paany deeltog i de senere Træfninger med samme Tapperhed. — Alt dette

*) Den svenske Officeer huggede Rosenkrantz's Klinge over og stak ham i Øiet, saa at Øielaaget faldt ned paa Kinden, men Rosenkrantz kastede sin Modstander Fæstet i Hovedet, sprang ind paa Livet af ham og holdt ham fast, indtil Livregimentets Soldater kom deres Oberstlieutenant til Hjælp.

Oversætterens Anmærkning.

skete i faa Øieblikke. Svenskerne tabte 600, Andre sige 900 Mand. Af deres Kanoner bleve fem tagne, de andre fornaglede og kastede i et Morads, ligesom ogsaa Løbegravene forstyrredes. Til Slutning droge de Udfaldende sig lykkelig tilbage til Staden, dog forfulgte af Per Sparre, som var ilet til Undsætning med sine Folk.«

At Regimentets Forfatning imidlertid ikke har været den ønskeligste, fremgaaer noksom af en Memorial, som Ahlefeldt den 26de September s. A. indsendte til Kongen, og i hvilket han andrager om:

1) At Regimentet maatte forstærkes og sættes paa 8 Compagnier, hvert Compagni paa 130 Hoveder incl. Officerer, dog med Undtagelse af Livcompagniet eller Oberstens Compagni, som skulde bringes paa 150 Hoveder, og at Monsieur Dewitz i denne Anledning maatte sendes med Ordre og Penge til Holsteen og anvises Qvarterer i Reinbeck og Trittau Amter til Oprettelsen af 1 Compagni.

2) At Regimentet maatte gjøres til Dragoner, da det ikke var forsynet med Piquer, og fordi det kunde gjøre Hs. Majestæt bedre Tjeneste som saadant.

3) At der, for at Monteringen ikke skulde koste Kongen Noget, maatte gjøres et Overslag over Hs. Durchlauchtighed til Gottorffs Amter og Landsbyer, og Bønderne sammesteds tilholdes under Trudsel af militair Execution at levere 1100 Heste til Regimentets Behov.

4) At, da Over- og Underofficererne, endnu mere end de Gemene, vare saa pjaltede og fattige, at næsten ingen af dem kunde forskaffe sig den fornødne Mundering i det Tilfælde, at de skulde udrykke i Campagne, det maatte behage Hs. Majestæt, saasnart den forventede hollandske Undsætning ankom, at give Regimentet et Rafraichissements-Qvarteer paa een Maaned eller halvanden i Zismar Amt og Stiftet Eutin, for at ikke alene Officererne kunde komme til en Klædning og en Kleppert, men de Gemene ogsaa til Sadeltøi og en Pistol.

5) At man, for noget at lette denne Indqvartering, vilde sende Regimentet ombord i Flaaden, saasnart den omhandlede Undsætning ankom, da det før havde været commanderet derhen og saaledes var vant til Søen, hvorimod man kunde lade visse Officerer og nogle Commanderede af alle Compagnier forblive i Qvartererne til Rekrutternes Uddannelse.

6) At der, forsaavidt Hs. Majestæt maatte bifalde disse Forslag, maatte tillægges Generalkrigscommissairerne i Glückstadt Ordre at sammenbringe Hestene paa et bequemt Sted, samt drage Omsorg for, at de begjærede Qvarterer bleve Regimentet ubelastede conserverede.

7) At Hs. Majestæt ville lade forskrive 20000 engelske Flintestene samt fra Holland 1000 Snaphaner med Musketløb, hvilke maatte være saaledes indrettede, at man, hvis det fandtes fornødent, kunde afskrue Snaphanelaasene og i deres Sted anlægge Musketlaase, saaledes som bekjendt nok Maaden var i Holland.

Med Undtagelse af Forslaget om at gjøre Folkene beredne, bifaldt Kongen i det Væsentlige denne Indstilling; dog er Regimentet ikke, eller i det Høieste kun en Deel deraf, sendt bort fra Kjøbenhavn før hen paa Foraaret 1659, hvilket det Følgende vil vise.

I Begyndelsen af Beleiringen er vistnok hele Livregimentet blevet indlagt i det daværende Kastel, thi under 20de August 1658 tilskriver Kongen Niels Krabbe og Christen Skeel saaledes:

F3.

»Vor Synderlige Gunst Tilforn. Eftersom Vi for naadigst oc got hafuer anseet at lade holde en General Munstring til Hest og foeds, paa det vides kand, hvad folch Vi her paa Voldene, oc i Staden hafuer, da bede Vi eder og naadigst ville, at I retter eders Leylighed efter, i Morgen tilig som er den 21de August strax efter at Reveillen er slagen, at munstre Lif Regimentet til foeds, oc it Compagnie Borgere som er i Castellet, oc paa de poster der fra til Østerpaart; I særdeleshed hafuer I gewehr at gjennemsee etc.«

Den 9de October befalede Kongen imidlertid H. Schack at foranstalte, at F. v. Ahlefeldts og Major v. Dewitz's Compagnier besatte Christianshavn, hvorimod Oberst Boths Compagni igjen skulde indlægges i Castellet, i hvilket Niels Rosenkrantz nu fik Commandoen, og dette stemmer ikke alene med Rosenkrantz's kortfattede Levnetsbeskrivelse i den over ham holdte Liigtale, men ogsaa med hvad Friedenreich anfører i sin »Christian den 5tes Krigshistorie«, idet han ved at omtale den Bravour, som Niels Rosenkrantz udviste under Wismars Beleiring i Aaret 1675, tillige fremhæver, at denne allerede under Stormen paa Kjøbenhavn havde gjort sig bemærket ved sit Forsvar af Kastellet.

Da det er at antage, at Livregimentets tvende Compagnier have været stærkere end Oberst Boths, er denne Dislocation maaskee fremkaldt ved Svenskernes Landgang den 8de October med 2000 Mand ved Dragøer, hvorved disse havde til Hensigt at afskjære Kjøbenhavn fra den vigtige Tilførsel af Levnetsmidler fra Amager, og tillige gjøre et Angreb paa Staden fra denne Side. Det er derfor ogsaa rimeligt, at disse to Com-

pagnier, og tør man troe Fryxel og andre Historikere, at alle de i Fæstningen værende regulaire Tropper have deeltaget i det Udfald, som Kongen selv foretog den 10de s. M. fra Christianshavn tilligemed Gyldenlöwe, Schack og Ahlefeldt, da man havde faaet Underretning om, at Svenskerne paa Grund af den hollandske Flaades Nærmelse atter indskibede deres Tropper, efterat have stukket Landsbyerne i Brand. Strax udenfor Fæstningen stødte de Beleirede paa 300 smaalandske Ryttere, unge uerfarne Folk, som derfor ogsaa inden kort Tid kastedes, hvorpaa de Danske ilede mod Dragøer, hvor man vidste, at Carl Gustav opholdt sig. Denne var ogsaa nær ved at blive taget, tilligemed General Wrangel og Pfalzgreven af Sulzbach, hvis ikke Oberstvagtmester Leyonhielm med en Deel af det svenske Infanteri havde kastet sig imod de fremrykkende Danske, men da Leyonhielm strax efter blev fangen, og hans Tropper sprængte, satte de Beleirede saa hurtig efter den svenske Konge, at han alene havde sin rapfodede Hest at takke for sin Frelse, idet han paa den reed heelt ud i Sundet og blev der optaget af en Baad fra sin Flaade. I denne Affaire saaredes atter N. Rosenkrantz.

Omtrent ved denne Tid maa ogsaa noget af Livregimentets Mandskab være bleven sendt ombord i Flaaden, thi den 12te November, samme Dag som Schack fik Ordre til at indlevere Ruller over døde, syge og qvæstede Soldater af Garnisonen med Undtagelse af Livregimentet, modtog Ahlefeldt følgende Skrivelse:

F3.

»V. G. T. Vi bede dig og naadigst ville, at du lefverer osz Elschelig Lauge Beck etc. og Holger Wind etc. en rigtig fortegnelse paa saamange af dit Regiment der ere paa Vores flode, saa oc hvor mange der ere døde og quæste. Dermed etc.«

Det synes i det Hele, som om Regimentet har staaet under Kongens umiddelbare Befaling og ikkun modtaget Ordre fra ham, thi i Anledning af en almindelig Mynstring, som skulde afholdes den 1ste December, og hvorom den øvrige Besætning fik Communication af Schack, skriver Kongen til Ahlefeldt:

F3.

»V. G. T. Eftersom Osz Elschelig Lauritz Powisch og Peder Pedersen hafver faaed ordre dit Regiment at münstre saa bede Vi dig oc naadigst ville, at du lader samme dit Regiment møde paa deris Poster i Morgen

Den 16de December 1858 afholdtes en almindelig Mønstring over Garnisonen i København; den 12te s. M. udgik „Ordinance", der gaaer Udtalelse af Kongen m. m. til nærværende Antal Officerer m. fl., hvilket Antal ved ligeviis er befundet at have været tilstede ved Mønstringen den 16de December.

	Obersten.	Oberstlieutenanter.	Majorer.	Rittmestre.	Capitainer.	Lieutenanter.	Secondlieutenanter.	Quartermestre.	Capitain d'Armes.	Fourerer.	Sergeanter.	Underofficerer.	Korporaler.	Trompetere.	Kanoner.	Ridere.	Trompetere.	Gemeine Kanoner.	Gemeine Ridere.	Gemeine Dragoner.	Gemeine Infanterister.	Generalstabens Officerer.	Generalstabens Underofficerer.	Generalstabens Gemeine.	Regts. Quartermester.	Regts. Ordonnanser.	Regts. Skrivere.	Regts. Musikanter.	Regts. Pioner.	Reformerte Officer.	Reformerte Underofficer.	Reformerte Gemeine.	Reformerte Dragoner.	Reformerte Infanterister.	Ingeniør.
Cavalleri:																																			
Generalmajor Hamer. Ahlefeldts Escadron.	1	"	2	4	"	6	6	"	6	"	"	"	18	6	"	"	6	"	"	"	332	26	"	"	"	"	"	"	"	"	1	1	"	"	"	"
Infanteri:																																			
Hans Kgl. Majestæts Livgarde, 6 Compagnier.	1	1	2	"	4	6	"	6	"	6	17	3	5	6	24	40	"	12	3	16	"	"	"	623	"	"	"	1	1	1	"	1	1	"	"	"	"
Generalløitnant Schacks Regiment, 10 Compagnier.	1	1	2	"	7	10	"	10	"	10	30	10	10	10	51	83	"	10	4	24	"	"	"	650	"	"	"	1	1	1	1	1	1	"	"	"	"
Oberst Quitzows Regiment, 5 Compagnier.	"	1	"	"	4	5	"	5	"	3	10	4	3	"	15	34	"	10	"	3	"	"	"	324	"	"	"	"	"	"	"	1	1	"	"	"	"
Oberst Bolths Regiment, 5 Compagnier.	1	1	"	"	4	5	"	5	"	3	3	1	1	1	7	6	"	2	"	"	"	"	"	128	"	"	"	1	"	"	"	"	"	2	"	"	1
Dragoner.																																			
Generalløitnant Gyldenløves 7 Compagnier.	"	1	1	"	4	7	7	"	"	7	15	5	2	3	18	5	"	10	"	2	"	"	386	"	"	"	"	1	1	"	"	1	"	"	2	1	"
Ved Generalstaben.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	2	1	"	"	"	"	1	2	"	"	"	"
Summa	4	5	7	4	23	39	13	26	6	29	75	23	39	26	115	168	6	44	7	45	332	26	386	1725	1	2	1	4	3	2	1	6	6	2	2	1	1

3205 Soldater.

(Efterretninger om den Kgl. Livgarde til Hest, pag. 9, tilføiet af Løvenskiold i Oktbr 1858.)

Den 1ste Decembr. f. Al. udgik „Ordinance", der gaaer Udstatning af Kon[illegible]
ning m. m. en af hans nærmeste Tilstande med Udgnstrigen den 1ste December dens

	Generalmajor	Generalmajor	Generalmajor	Generalmajor	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant
	Generalmajor	Generalmajor	Generalmajor	Generalmajor	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant	Adjutant
Cavalleri:														
Generalmajor 6 dongagui	"	"	"	"	"	"	"	"	1	1	"	"	"	"
Infanteri:														
Hans Kgl. M 6 dongagui	623	"	"	"	1	1	1	"	1	1	"	"	"	"
Generalliöite mant, 10 d	650	"	"	"	1	1	1	1	1	1	"	"	"	"
Oberst Gui 5 dongagui	324	"	"	"	"	"	"	"	1	1	"	"	"	"
Oberst Bot 5 dongagui	128	"	"	"	1	"	"	"	"	"	2	"	"	1
Dragoner:														
Generalliöite 7 dongagui	"	"	"	"	1	1	"	"	1	"	"	2	1	"
Ved Gen	"	1	2	1	"	"	"	"	1	2	"	"	"	"
	1725	1	2	1	4	3	2	1	6	6	2	2	1	1

Paa en

Ungarsvin den Kgl. Livgarde til Hesteskage, tilføiet af Løvenskiold i Oktbr 1858 188

naar Klocken er 8te oc derhos til dennem lefvere en rigtig Rulle af dig self underskrefven med Specification hos hvem forflegning tages til officererne oc de gemene Knegte. Dermed etc.

Hafn d. 30te November 1658.«

Ved denne Mynstring maae Compagnierne allerede være mødte med en ret anseelig Styrke, naar man dømmer efter det Qvantum Klæde, som blev Ahlefelldt anviist ved efterstaaende Skrivelse, og i Særdeleshed naar tages i Betragtning, at Klædet ikkun skulde anvendes til Kjortler, hvilke vare beregnede à $3\frac{1}{2}$ Alen Stykket.

F3. (Til Rentemesteren.)

»V. S. G. T. Vi bede eder oc naadigst ville at ij lader Osz Elschelig Friederich von Ahlefeldt etc. til Lif Regimentets fornødenhed imod behørig qvittering bekomme 2500 Alne Klæde, hvor efter det paa behørige steder skal blifue gotgjort. Dermed etc. Hafn d. 13 Xbre 1658.«

Da det paa Grund af Forholdene ikke er at antage, at denne forøgede Styrke er fremkommen ved Rekrutter tilhvervede paa fremmede Steder, maa man snarere forudsætte, at flere af de i Fæstningen værende særskilte Compagnier *) ere blevne indlemmede i Regimentet, hvilket ikke alene bekræftes af en Kgl. Ordre af 27de August 1658, som befalede, at Svend Poulsens Compagni [Gynger **)] skulde deles i tre lige Dele, hvoraf den ene skulde tildeles Livregimentet, men ogsaa synes at stemme overeens med Kongens Skrivelse til Ahlefeldt af 3die Februar 1659 angaaende et Compagni under Capitain de la Haye, hvilken Officeer senere i lang Tid commanderede et Compagni i Regimentet.

F3.

»V. G. T. eftersom de udtagne folch under Capitain de la Hayes Compagnie berettes paa 6 dags tiid ingen underholdingspenge at hafve bekommet da bede Vi dig oc naadigst ville at du samme folch lader betale af de penge som berettes at du endnu skal hafve til ofvers paa dit Regimendt. Dermed etc. Hafn d. 3die Februar 1659.«

---

*) „Her vaar udi Kiøbenhaffn der Beleiringen begyntis nogle faae Soldater, fleere kom hertil efter haanden, saa oc Ryttere, at her bleffve omsider et temmelige Tal.“ (Hjørring „Leyres Politi“.)

**) Den 9de August 1658 beordredes Otto Powisch „at lade Gjøngerne komme til Kjøbenhavn fra Frederiksborg og der lægge Bøndersoldater isteden.“

Omtrent ved Juletider 1658 fik Livregimentets Chef Commandoen over den Expedition, som i disse Dage blev udsendt imod Malmø, hvor man ved hemmelige Forbindelser med nogle af Byens Borgere haabede at overrumple Besætningen og bemægtige sig Staden. Hans Schack modtog i denne Anledning følgende Skrivelse:

F3.

»V. G. T. Vi bede dig oc naadigst ville at du Commanderer Osz Elschelig Fredrich von Ahlefelt etc. ofver til Malmøe med 450 Gemeene Knegte til foeds her af vores egne folch af guarnisonen med tilbehørige officerer. Her foruden hafuer du oc at tale med den Hollandsche Commandeur Pücler at hand af sine underhafvende Hollandsche Soldater her i guarnisonen gifver fire hundrede Mand med behørige officerer som iligemaader kand staa under bemelte Friderich von Ahlefelts Commando, hvormed bemelte Friderich von Ahlefelt sig strax hafuer her fra til schibs at begifue til at attaquere bemelte Malmøes Slot og Bye paa bedste maniere mueligt er, gjørendes sin flid begge deele sig at bemægtige uden nogen forsømmelse. Dermed etc. Hafn d. 26 Xbre 1658.«

I den mørke Vinternat strandede imidlertid Skibene paa Saltholm, hvorved de Sammensvorne bleve uden Understøttelse, Planen var tilmed bleven forraadt af Student Ole Klausen Helmer, der tjente som Spion baade for de Danske og de Svenske. Besætningen fik derved Tid til at tage Forholdsregler imod det paatænkte Angreb, Hovedmændene for Sammensværgelsen kastedes i Fængsel og henrettedes Aaret efter paa Torvet i Malmø.

Hvilken Plads Livregimentet har været anviist under Stormen paa Kjøbenhavn Natten imellem den 10de og 11te Februar 1659, lader sig ikke med nogensomhelst Vished paavise, men ikkun tilnærmelsesviis formode. At det ikke har været paa de Steder, hvor Stormen var heftigst, nemlig ved Vester- og Østerport, er dog temmelig sikkert, thi alle Beretninger, der haves om denne for Kjøbenhavns Borgere saa hæderlige Affaire, nævne Hoffolkene, Studenterne, en Deel Borgere og nogle hollandske Baadsmænd som dem, der tilbagesloge Svenskernes Hovedangreb ved Vesterport, og de med Opdams Flaade ankomne hollandske Hjælpetropper som dem, der forsvarede Terrainet omkring Østerport.

Sammenholder man imidlertid disse Beretninger, af hvilke nogle anføre, at en Deel danske Tropper deeltoge i Forsvaret ved Østerport, med det, som ovenfor er anført om Besætningen i Kastellet, da viser det

Rulle over de reformerede Officerer i Kjøbenhavn paa en Maaneds Forpleining den 7de Februar 1659.

	Obrister.	Obristlieutenanter.	Majorer.	Rittmestere	Ingeniører	Kjøbmænd	Fænrikker.	Sandfeldter.	Ingeniører.	Lieutenanter	Fænrikker.	Underopmandsfuger.	Brandmænd.	Officerer.	Officeriner.
Paa Vestergvartier.	1	2	"	"	2	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Paa Nordre Bolvark hos Generallieutenant Schacks Regim:	"	"	1	1	"	3	1	3	"	"	"	"	"	"	"
Paa Nordre Qvarteer hos Stadshauptmanden.	2	"	1	"	2	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Paa Raadhuset og hos de Kgl. og adelige Tjenere.	1	"	1	"	3	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hos det Ahlefeldtske Regiment.	1	"	"	"	1	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hos Studenterne.	1	"	"	"	2	2	"	2	"	"	"	"	"	"	"
Hos Handverksbursterne.	"	1	1	"	3	2	"	3	"	"	"	"	"	"	"
I Reserven hos Borgerne.	"	"	1	"	3	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"
Hos Gyldenlöves Dragoner.	"	"	"	"	"	3	1	"	"	"	"	"	"	"	"
Ved Tøihuset: hos Hofbursterne.	1	2	"	"	2	2	"	"	"	"	"	"	"	"	"
De som holder sig op hos Rytteriet.	"	"	"	1	4	2	"	"	1	4	2	"	"	"	"
Hos Generalstaben.	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1	2	1	1

/: Afvanteninger om den Kgl. Lingarda til Lots fagto, tilføiet af Løvenskiold i October 1858:/

sig som ikke umuligt, at eet eller flere Compagnier af Livregimentet ere blevne afsendte fra Kastellet til det angrebne Punkt ved Østerport, for at understøtte Hollænderne, og denne Formodning synes at bestyrkes derved, at da de nyanlagte Bolværker erholdt Navne den 31te December 1671, benævnedes den Bastion, som ligger nærmest Østerport, »Rosenkrantz's Bastion«, hvilken Benævnelse den endnu bærer. Med større Vished tør det derimod antages, at de tvende paa Christianshavn indqvarterede Compagnier have afviist det Angreb, som fra Amager foretoges imod Fæstningen under Klas Tott.

Da de Svenskes Angreb paa Kjøbenhavn, efterat Stormen var afslaaet, ikkun indskrænkede sig til at forurolige de Beleirede ved Ilden fra deres Batterier eller ved Streifcommandoer, som af og til nærmede sig Fæstningsværkerne, og Besætningen desuden var bleven betydeligt forøget ved de hollandske Hjælpetropper, har Kong Frederik den 3die maaskee nu troet at turde indvillige i den af Ahlefeldt i September Maaned 1658 forelagte Plan, at lade Regimentet forlade Kjøbenhavn, for i det nu af Svenskerne, med Undtagelse af Fæstningen Frederiksort, rømmede Holsteen at kunne bringe Compagnierne paa en til deres Bestemmelse mere svarende Fod, hvilket, som ogsaa af Ahlefeldt i hans Memorial anført, ei saa-let lod sig realisere i den beleirede By, der var blottet for de nødvendige Midler til at bøde paa de Mangler, hvoraf Regimentet leed.

Den 29de Marts lettede den hollandske Flaade atter Anker, efterat den havde ligget ved Kjøbenhavn fra den 30te October 1658, og stod ind i Østersøen. Paa denne er formodentlig Regimentet blevet overført til Holsteen, efter først at være mynstret den 12te Marts.

Opholdet i Holsteen maa have havt det forønskede Resultat, thi vi finde Compagniernes Antal efter dette forøget til 8, af hvilke i det Mindste de 6 allerede i Løbet af Sommeren vare nogenlunde fuldtallige, og derfor ogsaa retournerede til Hovedstaden, for atter derfra at deeltage i den Expedition, som forberededes imod de svenske Tropper paa Fyen. Angaaende denne modtog Schack den 23de September 1659 Instruction af Kongen, at han tilligemed Generallieutenant Hans v. Ahlefeldt med den første gunstige Vind skulde afgaae fra Kjøbenhavn paa de Skibe, som Major Abraham Buchwitz og Coffardicapitain Peter Kjerteminde havde sammenbragt i Kallebodstrand, og tage med sig de sidstankomne 40 Compagnier hollandsk succurs samt de af Frederik v. Ahlefeldt fra Fehmern didførte 6 Compagnier, ligesom ogsaa 4 Compagnier af Generallieutenant Claus v. Ahlefeldts Regiment til Fods og desforuden alle de i Kjøbenhavn

værende reformeerte (til Disposition ɔ: à la suite) Officerer, tilligemed tilbørligt Artilleri. Han skulde derefter følge den hollandske Viceadmiral Ruyter, som havde Ordre at convoyere ham til Kiel, og »flittig correspondere og communicere med bemeldte d'Ruyter om sin forehafvende attaqque og desseins, for at han desto bedre af floden kan secunderis.« Naar han ankom til Kiel, skulde han trække de 2 Compagnier af Livregimentet, som endnu vare i Holsteen, samt de 3 jydske Cavalleriregimenter og Claus v. Ahlefeldts Regiment til sig, forsaavidt de kunde undværes sammesteds, eller andre henlægges i deres Sted. Ligesaa skulde han tage med sig 1000 holsteenske Ryttere under Generalmajor Trampe, samt 2000 Heste og 200 Dragoner af de allierede Tropper og med hele denne Styrke gjøre Landgang i hvilken Provinds- eller paa hvilken Ø, han maatte finde fordeelagtigst.

Den 1ste October forlod Flaaden Kjøbenhavn og satte Cours for Kiel, hvor den velbeholden ankom nogle Dage efter. Her havde Schack den 26de October en Sammenkomst med den i Hertugdømmerne commanderende Feltmarskal Eberstein, og aftalte med ham Planen for Landgangen paa Fyen. Ifølge denne skulde Schack lande paa Østkysten af denne Ø med den ham undergivne Troppestyrke, medens Eberstein fra Colding skulde sætte over Lillebelt til Hindsgavl med nogle danske Regimenter samt de keiserlige, polske og brandenburgske Hjælpetropper, for, efterat have forenet sig med Schacks Corps ved Odense, at falde over Svenskerne og om muligt tilintetgjøre dem.

Den 27de October afseilede Schack fra Kiel med de ham ifølge Instructionen tildeelte Tropper, men kom paa Grund af contrair Vind først til Nyborg den 29de s. M., hvor han havde til Hensigt at landsætte 2000 Mand, hvilket imidlertid formedelst Storm og Nattens Mørke ikke lykkedes ham. Dagen efter holdtes derfor Krigsraad ombord i Flaaden, og i dette blev besluttet at attaquere Kjerteminde à vive force og her landsætte hele Corpset. Natten mellem den 30te og 31te October sonderedes Havnen ved Kjerteminde, men da Vinden var imod, naaede Flaaden først op til Byen den 31te om Eftermiddagen Kl. 2. Nogle Trops fjendtlige Ryttere, som viste sig paa Strandbredden, bleve snart forjagne ved nogle Skud fra de mindre Skibe, som kunde gaae tæt ind under Land.

»Nu vaar her udi Kiertemynde«, siger Hjørring i sin »Leyerkrantz«, »et sterck Regiment Svenske Dragoner under Phaltzgreffven. Da satte voris Feltmarskalk med 2 General Leutenanter de Herrer aff Alefeld med

deris Folck sig udi Baade at træde foran, dennem følgede to Hollændiske Obrister med 3000 Musveterer udi Baade med flyende Fafner oc med god Ordre ret lige paa Byen, Men de Phaltzgreffviske Svenske Dragoner giorde heftig Modstand aff Byen.

Der voris Folck udi deris Baade komme an, kunde de icke saa nær komme til Byen som de haffde tænckt, med Skærbaade, Folck oc Stycker, hvoroffver de vaar bekymmerlige, oc moxen alle met et Mundheld raabte, Hey, hvorfor skal vi her sidde oc lumpe os paa Vandet, at Fienden skal spotte os ud, ud i Vandet, lader os alle tillige løbe til Land, der med spranck Soldaterne for an, holdte deris ladde Musquetter oc tændte Lunter høit op i Veiret, fordi der var dybt, oc de saa gesvindt som Fugle løb i Land oc Officererne med dem, at Fienden som ellers holdte sig vel blef forskrecket, oc i en hast packet sig derfra.

Der voris Soldater haffde nu ved Guds Bistand giort Rum oc Fienden vaar rømt, kunde voris Rytterie med god Lempe som der vaar hos Feltmarskalken Skack komme i Land oc beskicke deris Heste.«

Ifølge Schacks Rapport til Kongen kostede denne Affaire de Allierede 10 Saarede og ligesaamange Døde; iblandt de sidste Major Zürich af Livregimentet og en hollandsk Major.

Til samme Tid havde Eberstein truffet Foranstaltninger til at passere Lillebelt, og iværksatte denne Overgang den 2den November. De faa svenske Tropper han traf paa ved Middelfart bleve snart adspredte, og han satte sig derpaa fast i Omegnen af Byen, vel meest for at oppebie Efterretninger om Resultatet af Schacks Landgangsforsøg, thi ellers er det ei let at indsee, hvorfor han opholdt sig i 3 Dage paa dette Sted, da han jo maatte frygte for at blive angrebet og slaaet af den svenske Hovedstyrke, forinden han havde iværksat sin Forening med Schack. Heldigviis trak Fjenden sig tilbage henimod Nyborg og tillod saaledes de tvende Generaler uhindrede at forene deres Afdellnger ved Odense, hvilket imidlertid, som en Følge af de slette og opblødte Veie, ei skete før den 11te November.

Alle de paa Fyen værende svenske Tropper havde samtidig hermed trukket sig tilbage til Nyborg, men istedetfor at indelukke sig i Fæstningen, hvor de vilde have været udsatte for et Angreb saavel fra Land- som fra Søsiden, foretrak Pfalzgreven af Sulzbach, som havde Overcommandoen, at levere et Slag i aaben Mark, hvor han troede at være de Allierede overlegen med sine i flere Felttog prøvede Tropper, uagtet han i Henseende til Antallet var i betydelig Minoritet. For endyderligere at styrke sin Stilling trak han sig ud paa en i Havet udgaaende smal

Landtunge, Knudshoved, og søgte endnu mere at forstærke denne Position ved at lukke Tilgangen med Forhug og hurtigt opkastede Forskandsninger.

De allierede Tropper, som atter havde anvendt flere Dage paa Marchen mellem Odense og Nyborg, ankom først den 14de November foran Fjendens Stilling, som de strax beredte sig til at angribe. Schack førte den ene Fløi, Eberstein den anden; men Schack havde dog Overcommandoen. Eberstein, som først kom i Ilden, førte Polakkerne og Brandenburgerne gjentagne Gange imod de svenske Linier, men kastedes tilbage, og først efterat det var lykkedes Schack med en Deel af sin Styrke at omgaae de fjendtlige Forskandsninger, og derpaa i Forening med Ebersteins Tropper at foretage det fjerde Angreb, opgave de tappre Forsvarere Stillingen og trak sig længere ud paa Odden. Indeklemt her imellem en overlegen, seirende Hær og Havet, hvor desuden en imponerende Flaade strakte sine truende Kanoner ud imod dem, nødsagedes den modige Skare, som havde efterladt sig 2000 døde og saarede Kammerater paa Valpladsen, at overgive sig til sine Modstandere. Ikkun Pfalzgreven af Sulzbach og Grev Stenbock lykkedes det at undkomme i en Baad til Sjælland, hvor de aflagde Beretning om Katastrophen til deres Konge, som ved Slutningen af Beretningen udbrød: »Har Fanden taget Gederne, kunde han gjerne have taget Bukken med.«

Efterat det svenske Armeecorps paa Fyen var tilintetgjort, og denne Ø saaledes atter kommen i sin retmæssige Landsherres Besiddelse, var det den danske Regjerings Ønske, at den hollandske Flaade skulde føre den allierede Hær over til Sjælland, for aldeles at befrie Danmark for Carl Gustavs Aag; men dette var ingenlunde Hollændernes Mening. Disse egennyttige Forbundne havde ikkun understøttet Danmark for derved at forhindre Svenskerne i at blive Herrer i Østersøen; men det var ligesaalidt deres Hensigt at overlade denne Rolle til de Danske. Følgende den ham af hans Regjering givne Instruction nægtede Ruyter at deeltage i noget større Foretagende imod de Svenske, og seilede kort efter bort til Lübeck.

Schack saae sig derfor indskrænket til at occupere det tilbageerobrede Land, men da Øen, som en Følge af de Svenskes Plyndringer og Udsugelser ei var istand til at underholde en saa stor Troppestyrke, besluttedes at forlægge en Deel af Tropperne til Jylland og Hertugdømmerne. Livregimentet var imidlertid iblandt de Afdelinger, som forbleve paa Fyen, thi det findes endnu den 14de Februar 1660 iblandt Schacks Tropper

sammesteds, og i en Fortegnelse over Indqvarteringen i Jylland og Hertugdømmerne af 2den April s. A. nævnes eiheller dette Regiment. I Slutningen af April eller Begyndelsen af Mai maa det derimod være bleven disloceret, deels til Jylland og dels til Kjøbenhavn, thi den 24de Mai findes 4 Compagnier af dette Regiment, tilsammen 350 Mand, indqvarterede i Aarhuus og Horsens, og til samme Tid bestemmer Krigsraadet i Kjøbenhavn, at af de i Hovedstaden værende Compagnier af Livregimentet skulde 2 Compagnier forlægges til Nakskov og 1 til Nykjøbing, da de svenske Troppers Evacuation nu nødvendiggjorde Besætninger i Fæstningerne.

I den nærmest forløbne Tid var nemlig indtruffet en for Danmarks Fremtid vigtig Begivenhed, idet Carl Gustav pludselig var død i Gothenborg, Natten imellem den 12te og 13de Februar 1660. Ved hans Forsvinden fra den politiske Skueplads, var den værste Hindring for Freden ryddet af Veien, og denne bragtes endelig istand den 27de Mai i Kjøbenhavn. Uagtet de slette Betingelser, som Danmark opnaaede, fremkaldte denne Begivenhed dog stor Glæde overalt; thi Svenskernes Occupation, i Forening med Hjælpetroppernes brutale og uforskammede Optræden, der endog foranledigede Holstenerne til at indflette følgende Strophe i en Bedepsalme:

Ach! mach uns frei insonderheit
von der Polakken Freundlichkeit!

havde udmarvet Landet i den Grad, at mange Steder i lang Tid efter laae ganske øde. Et sørgeligt Beviis herpaa giver iblandt Andet følgende Skrivelse fra Rentemesteren Steen Hondorff til Feltherren Hans Schack, dat. Mai 1667.

»MEMORIAL
An Ihr Excellentz dem Hrn. Felthernn.

Belangend meiner Schwiegermutter Frau Lene Rud, welche dienstlich begehrt, dasz ihr möchte zu gelassen Sein, ihre Roszdienste von ihre Lalandsche güter, hier in Seelandt zu halten, nachdemahlen die Lalandsche güter So gantz wüst sind, dasz von mehr alsz fier hundert tonnen hart Korn So sie alldar besitzet, nicht mehr alsz Sex höfe besetzt vnd bewohnt sind; worauff sie ihr Excell. gute resolution und ordre erwartet.

Auf begehren meiner schwiegermutter
dienstfreundligst übergeben
Steen Hondorff.«

Afslutningen af Freden til Kjøbenhavn høitideligholdtes ved en almindelig Salut fra alle denne Fæstnings Kanoner, og som en Curiositet kan her anføres, at medens under selve Beleiringen, i Tidsrummet fra 1ste Januar 1660, og indtil Fjendtlighedernes Ophør den 27de Mai, Krudtforbruget ved Fæstningsskytset ikkun havde beløbet sig til 34 Centner 7¼ Pd., anvendtes til denne Salut ikke mindre end 47 Ctn. 42 Pd.

I Løbet af Aaret 1660 blev Livregimentets Styrke en Deel forøget, saa at det i Januar 1661 talte 1276 Hoveder fordeelte paa 12 Compagnier (de øvrige hvervede Regimenter havde kun 10 Compagnier), af hvilke 4 vare indqvarterede paa Lolland og 8 i Kjøbenhavn, de sidste med en Styrke af 80 Underofficerer, 76 Gefreitere, 23 Tambourer og Pibere og 628 Gemene; men efter Souverainitetens Indførelse, da vidtløftige Planer lagdes til hele Krigsmagtens Omordning og Forbedring, reduceredes Compagniernes Antal ved alle hvervede Infanteriregimenter til 8, uden at dog derfor Regimenternes effective Styrke indskrænkedes, og vi finde saaledes den 22de Marts 1661 5 af Livregimentets Compagnier i Garnison i Kjøbenhavn og 3 i Nakskov. Ifølge det nye for Land-Militairetaten udkastede Budget beregnedes Udgivterne ved dette at ville andrage 532,986 Rd. 47 Sk. (Species) af hvilken Sum 45,599 Rd. 55 Sk. tilfaldt Livregimentet, hvorimod der hidtil var medgaaet 617,617 Rd. 71½ Sk. aarlig til hele Etatens Underhold, og deraf igjen 50,409 Rd. 88 Sk. til Livregimentet. Til samme Tid ordnedes ogsaa Indqvarteringen over hele Riget, hvilket Hjørring i sin tidligere anførte »Leyres Politie« beretter paa følgende Maade:

»Da bleff aff Stænderne udi dette Moede (den 8de November 1660) sluttedt oc vedtagen at her skulle holdis aarlig Complet til Landsens Defension fire oc tiuffve tusinde Mand til Militien aff Rytter oc Soldater, oc skulle alle Stænderne annamme Indquartering, hvorfor oc disse 24000 Mand bleff deelet til hver Stand, at Adelen vidste hvormange de skulle tage paa deris Gaarde, Geistligheden fick deris Part, Borgerne i hver Kiøbstad fick deris visse Tal. Oc Bønderne bleffve tillagte hvor mange de skulle holde. Oc bleff det saaledis laffvet til en god Politie oc Skick, at alle bleff offverslaget oc regnet udi gemeene Soldater. Saa bleff Officerer Høye oc Laffve hver effter sin Condition taxeret for saa mange Soldater, saa oc en Ryttere, oc Rytters Officerer for saa mange Soldater, saa at hvo der fick en Officerer eller Rytter, vidste strax hvor mange Soldater hand gik imod effter Taxten. Da bleff sluttedt ingen Rytter, Officerer eller Soldat maatte tage enten Dreng eller Kone videre end Taxten udi hans

Qvarteer, uden hand haffde det med Vertens Minde oc Villie. Ey heller maatte nogen fordre vidre aff sin Vert end effter Taxten. Saa bleff oc Servitzer affskaffet at ingen skulle kreffve meere end hans visse tilforordnede, oc ingen heller giffve meere.«

Den 8de August 1661 fastsattes Tractementet for de hvervede Regimenter saaledes:

Oberst,	foruden Compagnie			1000 Rd.
Oberstlieutenant	—	—		400 »
Major	—	—		300 »
Regts.-Qv.-Mstr. og Adjutant	maanedlig	14 Rd.,	aarlig	161 »
Regts.-Secretair og Auditeur	—	12 »	—	138 »
Regts.-Feldscheer	—	12 »	—	138 »
Regts.-Tambour	—	6 »	—	69 »
Regts.-Profos	—	6 »	—	69 »
Regts.-Stöckenknecht	—	3 »	—	34½ »

Summa Regts.-Staben, Aaret regnet til 11½ Maaned: 2309½ Rd.

(1) Capitain	maanedlig	24 Rd.,	aarlig	276 Rd.
(1) Lieutenant	—	14 »	—	161 »
(1) Fændrik	—	12 »	—	136 »
(1) Capt. d'Armis	—	5½ »	—	63 »
(3) Sergeant	—	5½ »	—	63 »
(1) Foureer	—	5½ »	—	63 »
(1) Gefreiter-Corporal	—	5½ »	—	63 »
(1) Münsterskriver	—	5½ »	—	63 »
(3) Corporal	—	4¼ »	—	48¾ »
(18) Gefreiter	—	3½ »	—	40 »
(2) Tambour	—	3½ »	—	40 »
(137) Gemeen	—	3 »	—	34½ »

Med Undtagelse af Vaaben og hvad dertil hørte maatte Underofficerer og Mandskab selv anskaffe den nødvendige Udrustning. Dog leveredes dem af Regjeringen de fornødne Hatte og Kjoler, imod at der derfor til forskjellige Tider indeholdtes af deres Tractement, hvad Udgivten herved androg, saaledes som efterstaaende Beregning udviser:

Hs. Kongl. Maytts. Lif Regiment under Hr. GeneralMajor Friederich v. Ahlefeldt.

Anno 1662 Afdraget
fraa Juny Maaned til dend 18 July 1663, 12 Maaned Er dennem Maanedlig Intet Wist aftrukket mens Tid efter Anden tilsammen 6560

Anno 1663
20 Augusti 1 Maaned afhuer om Maaneden 2 ℔ . . . . . 437 2 ℔
24 9br 3 Maaned à 1 ℔ formedelst de bekom Korn . . . . 656 - „
7 7br 9 Maaned afuer om Maaneden 2 ℔ . . . . . 3936 - „
9 8br 1 Maaned Intet formedelst de bekom Korn . . . . . — - „

Anno 1665
20 May 7 Maaned 2 ℔ . . . . 3061 - „

Rthlr. 14650 4 ℔

21 Juny 1 Maaned huer 1 ℔ 218 4 „

Anno 1667
27 Februar 10 Maaned 8 Dage huer om Maaneden 2 ℔ . . . 8418 4 „
1 Aprilis 1 Maaned huer $1\frac{1}{2}$ ℔ 328 - „

Anno 1669
17 Marty 22 Maaned 11 Dage, huer om Maaneden à 2 ℔ . . 9771 4 „

18737 - „

Summa 33387 4 ℔

Bekommet Kjoler
1312 Kioler Huer af $3\frac{1}{2}$ Aln Klede med Underfoder Knape oc Anndent tilbehør Stycket 5 Rthlr. 6560
1312 Kioler huer af 4 Allen Klede Iligemaade huer 6 Rthlr. 1 ℔ 8090 4 ℔

Rthlr. 14650 4 ℔

1312 Kioler huer 6 Rthlr. 3 ℔ 8 ß 8637 2 „
1312 Kioler huer 6 Rthlr. 5 ℔ 4 ß 9020 - „
1312 Hatte Stycket 5 ℔ . . . . . 1093 2 „

Rthlr. 18750 4 ℔

Summa 33411 2 ℔

Den 20de Juli 1668 befalede Kongen, at alt Klæde, som brugtes til Militair-Etaten, skulde forfærdiges i Børnehuset paa Christianshavn og der betimeligen bestilles og kjøbes; dog skulde derfra leveres ligesaa godt Klæde og til samme Pris, som det der hidindtil havde været Armeen anviist. Under 1ste April 1669 fik Otto Powisch yderligere Ordre desangaaende, ifølge hvilken han skulde indeholde saameget af Soldatesquens Tractement, som der behøvedes til at dække Udgivterne til Klæderne, og i denne Anledning gjøre rigtig Afregning med alle Regimenterne, for at de som hidtil kunde forsynes med »forschwarlig Kiordtler af adschelige Colleur Som huer Regiment bruger.«

Munderingen for de 4 hvervede Infanteriregimenter i Danmark *) var nemlig paa den Tid fastsat saaledes:

*) Det hvervede Infanteri i Kongeriget beløb sig i Aaret 1666 til 5610 Hoveder inddeelte i 33 Compagnier; det nationale til 5347 Hoveder inddeelte i 4 Regimenter

Kongens Livregiment *): Rød Klædes Kjole med guult Underfoder; røde og gule Silkeknapper for Underofficererne, Tinknapper for de Menige. Officererne havde forgyldte Ringkraver og Skjærf af hvidt Taft med Guld- og Sølvfryndser. Stabsofficerernes og Capitainernes Kjoler vare af rødt Fløiel.

Dronningens Livregiment: Rød Klædes Kjole med guult Underfoder, gule Knapper.

Feltherrens Regiment: Blaa Klædes Kjole med guult Underfoder, Tinknapper. Officererne blaa Skjærf med Guld- og Sølvfryndser.

Ruses Regiment: Blaa Klædes Kjole, hvidt Underfoder, Tinknapper.

Sjællandske nationale Infanteriregiments Officerer havde røde Skjærf med Guld- og Sølvfryndser.

Det fra Børnehuset leverede Klæde vandt imidlertid ikke General Ahlefeldts Tilfredshed, thi han klager gjentagne Gange til Kongen derover, og paastaaer i Særdeleshed, at det var svagt og tillige knapt tilmaalt. Den 7de Februar 1671 befalede derfor Kongen, at en Commission, bestaaende af Generalkrigscommissair Otto Powisch, Obersterne Ahrensdorff og Niels Rosenkrantz, samt Generalprocureur Scavenius, skulde sammentræde for at undersøge Stridighederne imellem Ahlefeldt og Directionen for Børnehuset; men om Resultatet af denne Undersøgelse haves ingen Oplysninger.

Uagtet Regjeringens gode Villie og de mange nyttige Foranstaltninger, som bleve trufne til Landets Forsvar og Armeens Forbedring, varede det dog længe, inden den nye Tingenes Orden ret kunde komme i Gang, og navnlig skortede det ofte paa de nødvendige Pengemidler til at bestride de hertil hørende Udgivter. Det var derfor ikke sjældent, at Afdelingerne klagede over ei at have erholdt anviist og udbetalt de dem tilkommende Gager og Lønninger. I Begyndelsen af 1661 indgave samtlige Officerer af Kjøbenhavns Garnison et Bønskrift til Kongen, underskrevet af N. Rosenkrantz og J. E. Petz, hvori de bade Kongen om at lade Officerer og Mandskab tilflyde Gage og

---

à 8 Compagnier, nemlig sjællandske, fyenske, nørre- og sønderjydske Regiment, hvilke sidste vare beregnede at koste maanedlig 7000 Rd. tilsammen.

*) Dronningens Livregiment oprettedes noget senere end Kongens Livregiment. Den 19de October 1659 udgik et Kongl. Rescript for: „at Eiler Holck til Elkjer, hans Regiment Dragoner herefter maa føre Navn af Hendes Majestæt Dronningens Livregiment Dragoner", hvilket blev fornyet paa samme Maade af Christian den 5te den 25de Juli 1670; men den 5te Septbr. s. A. skriver Holck selv „Dronningens Livregiment til Fods".

Lønning, som da resterede i lang Tid; Petitionairerne bleve vel tilfredsstillede, men allerede den 29de Juni s. A. indkom et lignende Andragende fra de samme Afdelinger, underskrevet af N. Rosenkrantz og Christian Coch, hvori de bade om at forhjælpes til deres tilgodehavende Tractement, som de ikke havde erholdt udbetalt i 2 Maaneder og 19 Dage, hvilket satte Officererne i stor Nød og Mandskabet i Elendighed, i Særdeleshed ved den stærke Varme og det strænge Arbeide. Ved dette sidste er rimeligviis meent Kjøbenhavns Befæstning.

Den sørgelige Erfaring, som man i den nylig tilendebragte Krig havde høstet med Hensyn til Landforsvarets maadelige Forfatning og Utilstrækkelighed, havde selvfølgeligen ogsaa henledet Regjeringens Opmærksomhed paa Nødvendigheden af de befæstede Punkters Forbedring. Vel fandtes ikke faa Byer og andre Punkter rundt om i Landet, der vare forsynede med Volde og Grave, og som gik under Navn af Fæstninger, men visselig fortjente ikkun meget faa af dem denne Benævnelse. Kjøbenhavns Befæstning var rigtignok under Løbet af den lange Beleiring bleven betydeligt udbedret, men de fleste Værker maatte snarere betragtes som passagère Forskandsninger end som Befæstninger, der svarede til Byens Omfang og Vigtighed. Samtidig med Reorganisationen af det øvrige Forsvarsvæsen besluttedes derfor ogsaa uopholdelig at skride til Udbedring af de forhaandenværende Fæstninger og Anlæggelsen af nye, hvor saadant maatte findes fornødent. Da imidlertid den nogenlunde heldige Udgang af Krigen fornemmelig skyldtes Kjøbenhavns heltemodige Forsvar, var det en naturlig Følge, at man først og fremmest skjænkede denne By sin Opmærksomhed, og vi finde derfor ogsaa, at Krigsraadet allerede den 28de December 1660 besluttede, at lade Befæstningsarbeidet ved samme paabegynde den 1ste Marts i det paafølgende Aar med 500 Mand af det lützauske Regiment, og 700 Mand af Garnisonen. Hver Mand tilstodes paa Arbeidsdagene 2 Sk. i Tillæg foruden Proviant in natura.

Dette Arbeide standsede kort efterat det til den fastsatte Tid var paabegyndt, thi det viste sig snart, at man havde antaget Sagen for lettere at udføre, end den var. Man søgte derfor at træffe Accord med den hollandske Officeer Henrik Ruse, der tilfældigviis opholdt sig i Kjøbenhavn, og som ved Anlæggelsen af flere Fæstninger for forskjellige fremmede Fyrster havde erhvervet sig Ry som en duelig og practisk Ingenieur. Den 26de Juli 1661 afsluttedes Contract med ham om at paatage sig den hele Entreprise, og navnlig skulde han fuldføre Kastellet i 3 Aar

fra Foraaret 1662 at regne. Blandt de Betingelser, som han havde opstillet i denne Contract, var tillige Ansættelsen som Oberst over et Infanteriregiment, og det var hovedsageligen dette Regiment, som han anvendte til Udførelsen af sit Arbeide. Men foruden hans eget Regiment deeltoge ogsaa Livregimentet og det sjællandske nationale Infanteriregiment, det sidste fra April 1663, i dette Foretagende, og navnlig vedblev Livregimentet, indtil hele Arbeidet var fuldendt, daglig at afgive Mandskab i dette Øiemed.

Kastellet maa allerede den 28de October 1664 for en Deel have været fuldført, thi paa denne Dag indlægges 2 Compagnier af Livregimentet og 2 af Ruses Regiment sammesteds; derimod vedblev man at arbeide paa Byens Fæstningsværker endnu flere Aar efter, og finde vi anført i en Fortegnelse over den i Aarene 1667 og 68 opgravne Jord, at Livregimentet, af hvilket allerede i Efteraaret 1662 det ene af de i Nakskov værende Compagnier forlagdes til Kjøbenhavn, har opkastet fra den 1ste Marts 1667 til den 1ste December s. A. 31649¾ Schafft Jord og fra den 1ste Februar 1668 til den 1ste December s. A. 56933 Schafft.

For nogenlunde at dække de herved foranledigede Udgivter, befalede Kongen, at i Maanederne Januar, Februar og Marts 1662 skulde indeholdes og afkortes Tropperne i Danmark 1 Maaneds Sold, og desforuden extraordinairt indbetales af Landet ½ Maaneds Sold. Den 14de Marts s. A. bestemte Kongen, hvorledes de indkomne Summer skulde anvendes. Ved denne Leilighed komme vi til Kundskab om, hvorledes de 5 til den Tid i Kjøbenhavn garnisonerende Compagnier af Livregimentet have været underholdte, nemlig:

Livcompagniet:				
Kjøbenhavns Amt	600	Rd.	—	Sk.
Roeskilde By	6	»	88	»
	606	Rd.	88	Sk.
Oberstl. Rosenkrantz's Compagni:				
Frederiksborg Amt	606	Rd.	88	Sk.
Major Dewitz's Compagni:				
Draxholms Amt	328	Rd.	—	Sk.
Frederiksborg Amt	48	»	8	»
Hillerød By	34	»	—	»
Svenstrup Gods	24	»	—	»
Roeskilde Amt	112	»	80	»
	606	Rd.	88	Sk.

Capt. de la Haye's Compagni:

Kjøge	290	Rd.	—	Sk.
Store Hedinge	50	»	—	»
Søholm	60	»	—	»
Frøsløv	45	»	—	»
Erikstrup	5	»	—	»
Lellinge	88	»	—	»
Lystrup	32	»	—	»
Sparisholm og Egede	77	»	48	»
	607	Rd.	44	Sk.

Capt. Jacobsens Compagni:

Roeskilde Amt	288	Rd.	32	Sk.
Ringsted By	48	»	—	»
Sorøe By	30	»	—	»
Turebye	50	»	—	»
Alslev	20	»	—	»
Valdbygaard	19	»	—	»
Sørup	33	»	—	»
Bregentved	98	»	—	»
Ottestrup	20	»	—	»
	606	Rd.	32	Sk.

Samtidig med Kjøbenhavns Befæstning havde Regjeringen ogsaa afsluttet Contract med Ruse om andre Foretagender. I Nakskov maatte de der garnisonerende tvende Compagnier af Livregimentet fra April 1663 daglig afgive 100 Mand til Udvidelsen og Forbedringen af denne Stads Fæstningsværker efter den Plan, som Ruse havde udkastet, og i Kjøbenhavn overtog han i Tidsrummet fra April 1662 til Udgangen af 1664 Anlæggelsen af flere nye Gader og offentlige Pladse; men da de Eiere, hvis Huse, Haver og Plankeværker stode i Veien for de nye Anlæg, vare utilbøielige til at efterkomme det dem gjentagne Gange givne Paalæg, selv at nedbryde disse, blev Capt. de la Haye den 27de April 1665 beordret at foretage denne Nedbrydning med et Commando bestaaende af 20 Mand af Livregimentet og 20 Mand af Ruses Regiment.

Det synes i det Hele, som om man i den Tid har benyttet Soldaterne til mange Arbeider, som laae aldeles udenfor deres egentlige Bestemmelse, og som naturligviis maatte have en hemmende Indflydelse paa deres

militaire Uddannelse. Den 9de Marts 1663 var Livregimentets Vagttjeneste og dets daglige Arbeidscommando bleven fastsat saaledes:

Ved Slottet	1 Capt. d'armis, 1 Corporal og 18	Md.
Amagertorv	1 Fændrik, 1 Sergeant, 1 Corporal og 26	»
Hos den russiske Gesandt	1 Sergeant og 6	»
Bryghuset	1 Sergeant og 6	»
Stalden	1 Corporal og 6	»
Løngangen	1 Corporal og 6	»
Skarpe Hjørne	6	»
Vesterport	1 Lieutenant, 1 Sergeant, 1 Corporal og 12	»
Helmer Runddeel	4	»

Summa 1 Lieut., 1 Fændrik, 1 Capt. d'armis, 4 Serg., 5 Corp. og 90 Md.
Daglig paa Arbeide af 6 Compagnier . . . . . 504 Md.

Men uagtet denne temmelig anstrængende Tjeneste blev af Regimentet desforuden til forskjellige Tider afgivet Mandskab til andre Arbeider, saasom: til Opbyggelsen af Kongens Bibliothek, til Nedrivelsen af den runde Kirke, til Arbeider i Kongens og Dronningens Haver o. fl. a. St.; paa en Styrkeliste over Regimentet af 15de April 1671 findes sammes Mandskab fordeelt saaledes:

Ibstrup 32, Dybberup 24, Frederiksdal 9, Dronningens Have 24, Bibliothek 5, Provianthuus i Kastellet 12, Materialgaard og Træhugst 77, ved Slottet 5, i Graven 70 Roder à 6 M., Vagt 224, Haandlangere 32, Syge 96, Summa 992 Md.

Men det var ikke alene i Landet selv, at Soldaterne bleve benyttede til saadanne Extratoure. Den 28de Juli 1663 fik Capitainlieutenant Ziegler af Livregimentet Ordre til at afgaae med 12 Mand, udtagne af Regimentets 6 Compagnier i Kjøbenhavn, paa Oberst Ruses Galiot til Dover, og derfra begive sig til London, hvor han skulde melde sig hos den danske Resident Petkum, for af ham at modtage den arresterede Grevinde Ulfelt, som han derefter skulde bringe til Kjøbenhavn. Den 8de August ankom imidlertid Eleonore Ulfelt til Danmark paa en engelsk Fregat, ledsaget af en Secretair ved det engelske Hof, og Ziegler retournerede derfor nogen Tid efter med uforrettet Sag. To Dage før Afsendelsen af dette Commando var en anden Expedition, bestaaende af commanderet Mandskab af Livregimentet og Ruses Regiment under Corporal Weissenstein af Livregimentet, tilligemed Generaladjutant Mikkel Skau, den samme, som

under Udfaldet imod de Svenske paa Amager den 10de October 1658 nær havde fanget Kong Carl X. Gustav, afgaaet tilsøes til Holland, for om muligt at fange Corfitz Ulfelt, der opholdt sig sammesteds. Dette Commando udrettede eiheller det Hverv, som var det overdraget, idet Ulfelt saae Leilighed til at undkomme, hvorimod Skau selv, som af den hollandske Regjering opholdtes under falske Opspind, blev indsat i Gjældsfængsel i Amsterdam, som en Følge af, at man undlod at sende ham de nødvendige Subsistentsmidler fra Danmark. Den 26de Marts 1664 afgik derfor Ordre til Corpl. Weissenstein, at han som snarest skulde retournere med sit Mandskab.

Da man saaledes maatte opgive Haabet om at bemægtige sig Ulfelt levende, blev han, som bekjendt, henrettet in effigie i Kjøbenhavn den 13de November 1663. Man havde til den Ende ladet forfærdige en Figur af Gibs og Træ, som blev iført Klæder, lignende dem, Ulfelt pleiede at bære; og for at komme Virkeligheden saa nær som muligt, var det Indvendige af denne Figur fyldt med alskens Indvolde af dræbte Dyr. Paa Slotspladsen var opreist et Skafot, som blev omringet af 700 Mand af Livregimentet og Ruses Regiment, og hvor man, efterat Ulfelts adelige Vaaben var bleven sønderbrudt af Bøddelen og kastet ud af et Vindue paa Slottet ned i Slotsgraven, lod Haanden og Hovedet afhugge, Hjertet og Indvoldene udrive, der bleve kastede paa Jorden og traadte i Qvas, hvilket Beskrivelsen siger foranledigede de Omkringstaaende at holde for Næsen, da disse Dele havde ligget i Kroppen i flere Dage, og endelig lod det øvrige Legeme partere i fire Dele. Den 18de s. M. bleve Haand og Hoved ophængte paa Raadhuset og de andre fire Parter paa Pæle i Bolværkerne ved Øster-, Nørre- og Vesterport, samt paa Christianshavn. Endnu 1671, altsaa samfulde 8 Aar efter, hang disse sørgelige Vidner om en barbarisk Tidsalder paa de nævnte Steder, thi den 20de Januar i dette Aar blev meldt til Commandanten, at den Deel, som hang paa Christianshavns Bolværk, var falden ned, hvorefter Ahlefeldt lod Slotsfogden give Underretning om denne Begivenhed, som strax blev foranstaltet redresseret af Natmanden. Den 22de August s. A. indløb en lignende Melding, hvorfor ogsaa Natmanden igjen kom i Function.

Da Regimentet næsten aldrig var samlet, maatte de militaire Øvelser ganske træde i Baggrunden. Exercits afholdtes kun sjældent, og naar en saadan undtagelsesviis blev befalet, foretoges den altid om Søndagen udenfor Kastellet. Den 30te September 1669 gav Kongen Ordre

til Ahlefeldt, at han skulde overlade 1 Capitain, 1 Lieutenant, 1 Fændrik og 150 Mand til en vis Franskmand, som dermed skulde foretage nogle Exercitier paa Slotspladsen, men det synes ikke, at man deraf har taget nogen Anledning til at lægge mere Vægt paa Soldaternes practiske Uddannelse i deres Fag end tidligere, eller til at forøge Øvelsesdagenes Antal, thi først 2 Aar efter foreslog Livregimentets daværende Chef, N. Rosenkrantz, at Soldaterne skulde exercere een Gang ugentlig, og at der maatte gives dem Krudt og undertiden Kugler »at de kunde skiude til et Maael, paa det di disbedere kunde lære at anlægge oc icke were bange for deris Gewær, som endeel Ere.« Hvorvidt dette Forslag er taget til Følge, findes ikke anført; derimod afgaves den 10de Mai 1671 en Deel Mandskab til Lieutenant Bartolomæus Oltrach, for af ham at uddannes i Mineerkunsten, ligesom det ogsaa den 21de November s. A. befaledes, at Vagtparaden, som trak op Kl. halv ti om Formiddagen fra Slotspladsen, skulde exercere sammesteds forinden.

Den 24de Mai 1672 indgav Generalmajor Ruse efterstaaende Udkast til et Reglement for Haandgreb og enkelte Evolutioner:

»Handtgriffe der Musqueten undt Piquen wor nach Ihr Königl. Maytt. zu Dennemarck undt Norwegen Infanterie so wohl die Provincial alsz die geworbene sollen geExercirt werden, undt die selbe wörter von Commando Generaliter gebraucht.

1) Musquetiere gebt achtung auff dasz, wasz euch befohlen wirdt undt thutt sonsten nichts mehr.
2) die Musqueten neben den fuesz stellet.
3) præsentiret die Musqueten.
4) Musqueten auff die Achszeln.
5) Traget Ewer gewehr wohl.
6) Die rechte Handt auff die Musqueten leget.
7) Die Musqueten hoch, præsentiret Sie.
8) Nehmet die Lundten und blaset sie ab.
9) Paszet die Lundte auf den Hahn ab.
10) Decket die Pfanne mitt zwey fingern zu.
11) blaset die Lundten ab undt öffnet die Pfanne.
12) leget an auff den Mann.
13) gebet Feuwer.
14) die Musqueten von der Brust.

15) bringet die Lundten wiederumb an Ihren Ohrt.
16) blaset die pfannen ausz.
17) thutt Zindt Pulver auff die pfanne.
18) macht die pfanne zu undt blaset sie ab.
19) Schwinget die Musqueten auf die Linke seite.
20) Ladet ewere Musqueten.
21) Ziehet den Ladtstock in drey Zügen ausz.
22) den Ladtstock in die Höhe.
23) stoszet dasz dicke endte desz Ladtstocks an die Brust.
24) mitt drey stöszen stoszet die Ladung fest an.
25) in drey Zügen ziehet den Ladtstock ausz undt haltet ihn hoch.
26) stoszet dasz dünne ende an die brust undt bringet dieselbe an Ihre Ohrter.
27) mitt der rechten Handt faszet die Musqueten.
28) hoch die Musqueten.
29) die Musqueten auff die Achszen undt traget ewer Gewehr wohl.
30) stelle die Musqueten neben den Fuesz.

Der Piequenirer Handtgriff undt derer wörter.

1) stellet die Piequen nebenst den Fuesz.
2) Traget die Piequen hoch.
3) stellet die Piequen nebenst den Fuesz.
3) Schuins die Piequen traget.
4) traget die Piequen hoch.
6) fellet die Piequen.
7) die Piequen hoch.
8) Rechts die Piequen fellet.
9) hoch die Piequen, herstellet euch.
10) Lincks die Piequen fellet.
11) Piequen hoch, herstellet euch.
12) von hinten die Piequen fellet.
13) die Piequen hoch, herstellet euch.
14) Schuins die Piequen tragt.
15) Schleiftt die Piequen, die Pünten vorausz.
16 traget die Piequen wurff, auf der rechten faust.
17) die Piequen hoch.

18) schleiftt die Piequen die spitzen von hinten.
19) die Piequen nebensz den fuesz stellet.

Wan die Handtgriffe angewiesen sein, werden die Battalien alsz folget gestellet, undt gehen diese definitiones vor her.

1) Nimbt man 4 a 6 a 8 a 10 bisz 12 Man in eine Rott oder Riege
2) dämitt aber die Exercitien geschicklicher kommen, wollen wir vnsere Rotten oder Riegen auff 8 Man richten.
3) wosz in der Fronte stehet heist man Glieder,
4) wosz hinter ein Ander stehet Riegen
5) die halbe Riegen seindt dasz mitten, von die welche hindter ein Ander stehen
6) die halbe Glieder sein dasz mitten von denen die nebensz ein Ander stehen
7) die Glieder werden auch in 4 theiler unterscheiden, alsz die halbe glieder undt $\frac{2}{4}$ Parten
8) Wan ein Battalion genanndt wird, ists eine schlacht Ordtnung
9) Eine Esquadron ist eine Schlacht Ordtnung von Reuterey
10) die Schlacht Ordens werden nach des Generals befehl in 1. 2. 3 oder mehr treffen angeordnet undt in eine reserve
11) die ordinaire abtheilung der Armeen ist ein rechter undt lincker flügel und die Battallie oder auch avandguarde undt arrierguarde, werden auch wohl in Brigaden, welche 6, 8 oder mehr, auch minder eine Armee machen, getheilet, auch in Columnen, ist dieses Alles nach dem die Zeit undt gelegenheit es erfinden.

NB. Die weil diese sachen dasz Generallwesen Concerniren, so bleiben wir nur bey die Exercitien eines Battalions.

Folgen die wörter von Comando undt erst die Generall Maximen welche richtig sein, umb alles mitt gute ordre zu thun undt gewisz.

1) Dasz Keiner spreche ohn die Commandiren, undt sonsten alle stille seyn
2) Dasz Gewehr musz wohl undt ziehrlich getragen werden.
3) die distancen der Riegen undt Glieder müszen wohlgehalten undt gerichtet sein, auch wohl observiret werden, undt wasz Riegen oder Glieder sein, müszen wohl bekandt sein.
4) Die Glieder müszen 3 gute schritt von ein ander stehen, und die Riegen ein schritt

5) Die Knechte sollen in Ausztretten alle Zeidt mitt der lincken fuesz vortretten undt frisch daher gehen, undt nach die rechte undt lincke seite auch vor sich Acht geben dasz Sie recht in Riegen und Glieder marschiren
6) Alle zeidt es sey rechts oder liencks umb oder wo sie hinkehren sollen, bleibet der lincke fuesz stehen
7) Wan etwasz geCommandiret wirdt, sollen es die Knechte nicht eher verrichten, bisz der Commandirte Officirer dasz Wort Marschiret laut spricht.
8) So musz ein guter Soldatt wohl acht haben in wasz Gliedt oder Riege er gehöhret.
9) Wan dasz Battallion gestellet ist, sol der Soldatt sein Platz mercken.

Hier folgen nun die wörter von Comando zu die Generall Exercitien an.

1) still dasz Niemandt laudt spreche
2) Richtet Riegen undt Glieder in voller distance undt tragets gewehr wohl undt zierlich
3) gieb gute achtung wasz weiter befohlen soll werden.
4) Rechts vmb, rechts vmb, 4 mahl.
5) lincks vmb, lincks vmb, 4 mahl.
6) Rechts vmb Kehrt
7) herstellt euch
8) Lincks vmb Kehrt
9) herstellt euch.

Die Glieder zu doppeln.

Die Glieder die doppeln, sollen acht geben

10) Rechts doppelt ewer glieder
11) Lincks doppelt ewer glieder von vorn — Marsch Glieder herstellt euch — Marsch.

Vmb die Glieder von hintern zu doppeln.

Die Glieder die stielgestanden sein, geben acht

12) Rechts verdoppelt die Glieder von hinten — Marsch herstellet euch — Marsch
13) Lincks verdoppelt ewer Glieder von hintern — Marsch herstellet euch — Marsch.

Mitt halben Riegen die Glieder zu verdoppeln.

halbe Riegen von hinten gebt acht
14) Halbe Riegen Rechts verdoppelt die glieder von vorn — Marsch
Halbe Riegen mitt Rechts vmb Kehren herstellet euch — Marsch
15) Halbe Riegen Lincks verdoppelt die glieder von vorn — Marsch
Halbe Riegen mit Lincks vmb Kehren herstellet euch — Marsch.

Mitt halben Riegen die Glieder zu verdoppeln von hinten.

Halbe Riegen von vorn gieb acht
16) Halbe Riegen von vorne Rechts verdoppelt die Glieder von hintern mitt Rechts vmb Kehren — Marsch
Halbe Riegen von vorne herstellet euch — Marsch
17) Halbe Riegen von vorne Lincks verdoppelt die Glieder von hinten mitt Lincks vmb Kehren — Marsch
Halbe Riegen herstellet euch — Marsch.

NB. Hier können viel andere motien undt manieren von die Glieder zu verdoppeln gebraucht werden, nach jeder seinen Sinn undt erfahrenheit.

Die Riegen zu verdoppeln.

Riegen die verdoppeln sollen acht geben.
18) Rechts verdoppelt die Riegen hinter den Mann — Marsch
NB. dieses geschiehet bisz 3 mahl, also dasz 3 Riegen in ein kommen, auch wohl 4 nach belieben.
Riegen herstellet euch — Marsch
19) Lincks verdoppelt ewer Riegen — Marsch
NB. Dies geschiehet auch alsz vorn 3 à 4 mahl
Riegen herstellet euch — Marsch.

Mitt halben Riegen die Glieder zu verdoppeln.

20) halbe Riegen die verdoppeln sollen acht geben
halbe Glieder Rechts verdoppelt die Riegen — Marsch
21) halbe Glieder Lincks verdoppelt die Riegen — Marsch
halbe Glieder herstellet euch — Marsch.
Vierte Part von Riegen gebt acht
22) Vierte Part von Riegen von vorn undt Hinten rechts verdoppelt die glieder in der Mitten — Marsch
Vierte Part von Riegen herstellet euch — Marsch

23) Vierte Part von Riegen von vorn undt Hinten lincks verdoppelt ewer Glieder in der Mitten — Marsch
Vierte Part von Riegen herstellet euch — Marsch
Vierte Part von Glieder gebt acht

24) mitt vierte Parten von Gliedern rechts verdoppelt die Riegen — Marsch
Vierte Part von Glieder lincks herstellet die Riegen — Marsch

NB. Diesz geschieht auch so lincks.

25) Die vierte Parten der Glieder auff die flügel Rechts und Lincks verdoppelt die vierte Parten der Riegen in der Midten — Marsch
Vierte Parten von die Glieder auff die Flügel rechts undt lincks herstellet die Riegen — Marsch

26) Vierte Parten der Glieder in der Mitte Rechts und Lincks verdoppelt die Riegen auff die flügel — Marsch
Vierte Parten der Glieder ausz der Mitte rechts und lincks herstellet ewer Riegen — Marsch.

Es ist hier bey wohl zu beobachten dasz Generaliter die Bataillions so gestellet werden, dasz die Piequen in die Mitte der Musquetire stehen, undt alles dergestaldt abgetheilt werde, damit Jeder Divisie in 4 gleich können getheilt werden, so wohl die Glieder alsz die Riegen, bey Exempel 8 Rotten oder glieder, von 8 Mánn Jeder, kommen 8 Mann ins gliedt undt 8 Mann in die Riege, da von ist die helffte 4 undt dasz vierte Part 2; man nimbt ordinaire $\frac{1}{3}$ Piequen undt $\frac{2}{3}$ Musquetiren zu Ein Battalion.

Alle Vndter Officirer sollen Kurtzgewehr haben bisz auff den Landtspaszaten.

NB. Diese werden in ein Treffen auff die flügel undt hinten gestellet, auch vor die halbe Riegen daselbst undt vnter die piquen die Fähnlein auch stehen.

Die Tambouren auff die flügel welches eine ordinaire gewohnheit ist.

Wan dann vnsere Infanterie recht sollte Exerciret sein, Müsten Ew. Königl. Maytt. ein Generall Exercitien Meister bestellen, welcher die matematiquen verstünde, dieser müste alle Regimenter Officirer Vnterricht welche ich wiederumb wohl anweisen wolte, undt Continue von einem Regiment zu den andern reisen; von den Landt Völcker Kundt er nur die Ober- undt Vnter Officire einrichten, bisz die gemeine auff die randevou kahmen.

Die Läufe von den Mousqueten sollen 4 fuesz reinlandischer masze ordinairement lang seyn und denen Calibre von 12 Pass- oder streichende, und 14 laufende Kugeln in ein pundt.

Die Piequen von gutem Eszenholtz 16 fuesz lang reinlandischer masze, undt 4 dum dick, mit starcken breiten spitzen.«

Dette Forslag blev approberet den 7de Juni s. A. af Krigscollegiet, som dog lod tilføie til Slutningen: »Viele andere Motionen und Manieren in General Exerciren, von Contramarchen, von schlieszen und öfnen der glieder und Reigen, von schwengen und von Chargiren etc. werden zu der Commandirenden Officierer wohlgefallen und erfahrenheit remittirt.« —

Mynstring afholdtes een Gang aarlig, ved hvilken Leilighed hele Styrken hvergang paany maatte aflægge Troskabseden. Større Manoeuvre foretoges næsten aldrig, og indtil Aaret 1674 findes ikkun ved tvende Leiligheder antydet, at saadanne have fundet Sted, nemlig første Gang i Begyndelsen af December 1663, da Kjøbenhavns Arsenal fik Ordre at udlevere 10 Tønder Krudt til Livregimentet og Ruses Regiment til Brug ved »den Exercice, der er foranstaltet til Hs. Kgl. Høiheds (Kronprinds Christians) Fornøielse«, og anden Gang den 27de April 1669, da Kjøbenhavns Garnison, som bestod af Kongens Livregiment*), 600 Mand af Dronningens Livregiment, 4 Compagnier af det sjællandske nationale Infanteriregiment, Feltherrens Regiment, 4 Compagnier af Ruses Regiment, 50 Mand af Korsøers Besætning under Oberstlieutenant Dewitz, Livgarden til Hest og Oberstlieutenant Friderichs Compagni til Hest, af hvilke en Deel interimistisk vare sammentrukne i og ved Kjøbenhavn for at arbeide paa Fæstningsværkerne, blev opstillet af Generalmajor F. v. Ahlefeldt ifølge Kgl. Ordre i følgende »Bataille«.

---

*) Den 8de Marts 1669 befalede Kongen, at de to i Nakskov værende Compagnier skulde afløses af et andet Regiment; den 26de s. M. ankom disse Compagnier til Kjøbenhavn, hvor de indqvarteredes, indtil de den 27de November s. A. forlagdes til Christianshavn.

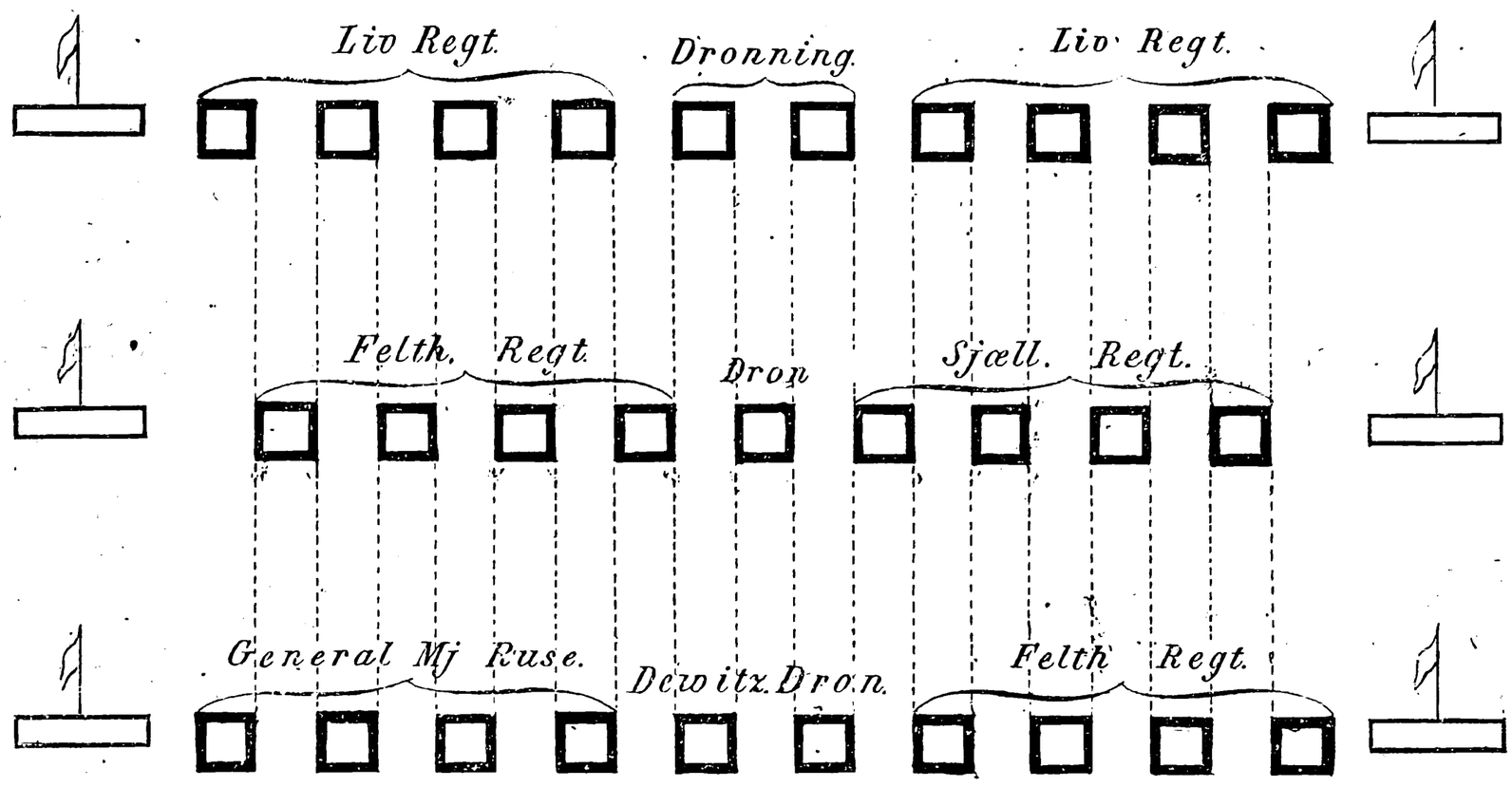

Livregimentets daværende Chef, Generalmajor F. v. Ahlefeldt, maa have været en for sin Tid fremragende Personlighed, der ikke alene gjorde sig bemærket ved sin Tapperhed, hvorpaa han under Kjøbenhavns Beleiring havde aflagt tilstrækkelige Prøver, men som ogsaa i administrativ Henseende viste en Orden og Dygtighed, der langt overgik det, hvad hans sideordnede Vaabenfæller præsterede i denne Retning. Dette viser sig ikke alene i hans Bestyrelse af Regimentet, men ogsaa i hans hele Virksomhed i Egenskab af Commandant i Kjøbenhavn, hvortil han udnævntes den 21de Juli 1662. I det Kgl. Geheime-Archiv opbevares 8 Protokoller, som paa hans Befaling førtes fra 1663 og indtil hans Død 1672, hvori findes indført ikke alene nøiagtige Fortegnelser over de i disse Aar paa Vagt kommende Officerer og Mandskaber, samt over alle ind- og udpasserede Reisende, men, foruden Mynsterruller over de i Kjøbenhavn værende Compagnier af Livregimentet, tillige hvad Mærkeligt der paa hver Dag var forefalden, og som paa nogen Maade stod i Forbindelse med Commandantskabet eller med Livregimentets Anliggender. De fleste af de i disse Linier for dette Tidsrum samlede Notitser ere derfor ogsaa uddragne af disse Protokoller, som føre Titel af »Copen Hagenisch Guarnisons Journal«. Nytaarsdag 1670 præsenterede Generalen den for det forløbne Aar førte Journal for Kong Frederik den 3die, der syntes saa godt om den, at han i et egenhændigt underskrevet Rescript befalede samtlige Commandanter i Riget at følge det givne Exempel; men herved forblev det ogsaa, thi med Ahlefeldts Død den 4de Januar 1672 ophørte disse for Personalhistorien ret værdifulde Samlinger.

Da de hvervede Regimenter hovedsageligen vare sammensatte af disse haandværksmæssige Krigere, der solgte deres Tjeneste til den Høistbydende,

og ligesom enhver anden Kjøbmand holdt deres Varer høiere i Pris, jo mere Kjøberen trængte til dem, for derefter, saasnart Leiligheden tilbød sig, ved Undvigelse at unddrage sig den indgaaede Contract, var det naturligt, at saadanne Individer vare vanskelige at holde i Tømme og ofte foranledigede Uordener, der ikke sjældent udartede til Voldsgjerninger. Vi finde derfor ogsaa, at Ahlefeldt flere Gange lod udgaae strenge Befalinger for at hæmme dette Uvæsen, der saameget lettere lod sig drive om Natten, som Kjøbenhavns Gader dengang endnu ikke vare oplyste ved Lygter, hvilke først indrettedes i Aaret 1681.

Den 14de Februar 1663 blev f. Ex. bekjendtgjort ved offentligt Trommeslag: »Demnach bishero unter der hiesigen Guarnison ein so freventlicher Muthwill eingeriszen, dasz Etliche nicht Scheu getragen, verschiedene Bauern, so in die Königl. Residence kommen, ausz Verwegenheit überfallen, und selbige auf freyer Strasze des Ihrigen zu berauben; Alsz wird hiemit Allen und Jeden ernstlich untersaget und verbotten, dasz Sie sich dergleichen nicht mehr gebüszen laszen sollen. Im Fall Ein oder Ander wieder dies Verbott handelt, attrapiret würde, soll selbigen andern zum mercklichen Abscheu abgestraffet werden.«

Den 5te December 1664 befaledes, at ingen Soldat under Livsstraf maatte lade sig see paa Gaden efter Kl. 8 om Aftenen, hvilket endog i December 1665 forandredes til Kl. 7, naar Tappenstreg var slaaet, i hvilken Anledning det paa Paraden den 22de Januar 1666 paalagdes enhver Capitain, at tilholde sin Foureer og sine Corporaler at visitere Qvartererne efter Tappenstreg, for at det Mandskab, som ei fandtes der, kunde blive exemplarisk afstraffet, da Soldaternes Uordener ved Nattetid havde taget altfor megen Overhaand. Samme Dag forbødes det ligeledes Soldaterne under haard Straf, at løbe om »med Stjerne«, saaledes som de ellers i andre Aar havde brugt, hvorved rimeligviis var meent et lignende Tiggeri ved Nytaar og hellig tre Kongers Dag, som tildeels endnu er Skik paa Landet.

I Aaret 1667 indtraf en lille Episode, der, ihvorvel i sig selv ubetydelig, dog afgiver et yderligere Beviis paa Soldaternes Indisciplin, og derfor indflettes her. I det nævnte Aar var ankommen til Kjøbenhavn en tartarisk Gesandt med et stort Følge, hvis Ærinde var at afslutte en Tractat med Kong Frederik den 3die, der havde til Hensigt igjennem Rusland at etablere en Handelsforbindelse med Asien. De hæderlige Barbarer, der af Kongen vare blevne modtagne med Udmærkelse, saa at de endog under deres Ophold i Kjøbenhavn bleve bespiste fra det Kgl.

Kjøkken, glemte over denne Gjæstfrihed ganske deres egentlige Mission og tilbragte Tiden i Lystighed og Glæde, der dog undertiden endte heelt sørgeligt. Da Hs. Excellence Gesandtens Broder saaledes en Aften havde drukket betydeligt mere, end han kunde taale, og derefter meget imod sin Villie var bleven bragt hjem af sine Tjenere, anfaldt han disse med en Kniv og saarede ved denne Leilighed et forbipasserende Fruentimmer, hvorfor Hs. Majestæt dicterede Tartaren Arrest i hans Logi, og lod til hans Bevogtning den sammesteds værende enkelte Honneurpost fordobble.

Efterat Gesandtskabet havde opholdt sig i længere Tid i Kjøbenhavn, fandt Kongen imidlertid, at disse udenlandske Gjæster bleve ham temmelig kostbare, uden at der dog opnaaedes noget Resultat af Underhandlingerne, og befalede derfor, at Skildvagterne skulde borttages fra Gesandtens Bolig, og det tillige alvorligt betydes ham, at han ufortøvet skulde forføie sig tilskibs med sit Følge. Denne Ordre modsatte Gesandten sig meget heftigt, idet han foregav, at han hverken havde Tolk eller Penge; men Kongen, som ønskede saa snart som muligt at blive af med disse besværlige Gjæster, tilstod dem hver en Sum Penge til Reiseomkostninger og forbød til samme Tid at give dem nogensomhelst Spise fra Hoffet. Ved denne Leilighed havde tvende Soldater af Livregimentet passet deres Snit og lokket en Tartar ind i et Ølhuus, der drukket ham dygtig til og frataget ham 25 Rdlr., som han havde erholdt skjænket af Kongen i Reisepenge. Da disse Penge ei mere vare at tilveiebringe hos Soldaterne, der havde forødet dem, maatte deres Capitainer selv erstatte Tartaren hans Tab for ei at opholde Afreisen, hvorpaa hele Selskabet forlod Kjøbenhavn den samme Dag.

Paa samme Tid som man stræbte at standse disse Udskeielser, havde man ogsaa at kæmpe med den hyppige Desertion. Allerede den 28de Juni 1664 havde Krigsraadet bestemt, at, da saamange hvervede Soldater undvege, skulde der i Fremtiden gives ethvert Regiment et Kgl. aabent Brev, som bemyndigede det til at gribe en saadan Soldat, hvorsomhelst han maatte træffes inden Kongens Riger og Lande, og atter sætte ham ind i det Compagni, hvortil han hørte, men da det ofte var vanskeligt at faae fat paa en saadan Deserteur, og det tillige var forbundet med Udgivter, tog man ved enhver Leilighed, hvor Desertion lod sig befrygte, itide sine Forholdsregler derimod. Den 4de December 1664, da Isen havde begyndt at lægge Fæstningsgravene til, blev f. Ex. befalet, at Garnisonen og Borgerne daglig skulde vække Gravene rundt omkring hele Fæstningen og stadig holde en Strækning af 24 Alen i Bredden

aaben, hvilke Foranstaltninger gjentoges hver Vinter i flere Aar efter. Dette Arbeide blev fordeelt saaledes, at Livregimentet besørgede Strækningen imellem Østerport og Kongeporten i Kastellet, det rusiske Regiment de øvrige Grave omkring Kastellet, og Borgerskabet Strækningen imellem Øster- og Vesterport. Men da Frosten tog til i den Grad, at man ikkun med Vanskelighed kunde holde Vaagerne aabne, saa at man »endog kunde gaae med tørre Fødder imellem Kjøbenhavn og Kastellet«, beordredes den 19de Februar 1665 20 Mand pr. Compagni af begge ovennævnte Regimenter at stille hver Aften Kl. 7 ved Kastellet under Commando af 1 Capitain og 1 Lieutenant, for at forhindre »alle Confusioner«. Den 28de December 1668 tillagdes Livregimentets daværende Oberstlieutenant, Heinrich Harløff, som tillige var Interimscommandant i Kastellet, Ordre at holde Portene sammesteds lukkede og Broerne optrukne, saalænge Fæstningsarbeidet varede, da daglig 100 Mand af de i Kastellet værende Compagnier skulde deeltage i dette Arbeide, og Vagtholdet af denne Grund ikkun var ringe.

Den 18de Juli 1669, da Rigscantsler Peter Retz's Datter havde Bryllup, i hvilken Anledning mange Fremmede vare komne til Byen, og store Festiviteter bleve givne, bleve atter Kastellets Porte lukkede og Broerne trukne op, »for at Knegtene ei skulde gaae ind i Byen og gjøre Spektakler med Adelsmændene«; og for end yderligere at opretholde Ordenen og lettere forhindre Desertion, fik Oberstlieutenant Friderichs Ordre til at etablere en Vagt paa det nye Torv, bestaaende af 1 Lieutenant og 25 Ryttere, ligesom ogsaa Hovedvagten forstærkedes med tolv Roder à 6 Mand af Livregimentet, til samme Tid som fire Roder af Feltherrens Regiment under en Capitainlieutenant sattes i Reserve bag Bryghuset. Lignende Foranstaltninger bleve ogsaa trufne, da Statholder Gabels Datter havde Bryllup med Oversecretair Schultz.

Det synes, som om de fleste af de nævnte Forseelser bleve begaaede af de fra fremmede Lande hvervede Folk, og at man derfor efterhaanden har søgt at blive af med dem, og saavidt muligt besat deres Pladser med Indfødte. Allerede i Aaret 1664 andrager Ahlefeldt om at erholde Rekrutter fra Norge, men da dette blev nægtet, paa Grund af at man fandt det impracticabelt, og man tillige frygtede for, at det vilde vække for megen Uvillie iblandt de norske Bønder, har han vistnok givet sine Hverveofficerer Ordre til at søge Afgangen erstattet ved danske Rekrutter, thi i et Memorial, som indgaves fra Skatkammeret til Kongen den 8de Marts 1669, klages iblandt Andet over, at saamange indfødte Danske tjene

i de hvervede Regimenter, hvilket 1) formenes at stride imod Hs. Maytts. naadigste Intention og andre Landes Manerer og Brug; 2) foraarsager en Formindskelse af Tallet paa de Folk, som ellers i Nødstid vare pligtige at tjene; 3) betager enhver Proprietair de Folk, som han ellers burde have ved Land-Regimenterne, hvorimod vel er indvendt, at ingen Fremmede kunde bekommes uden stor Bekostning, formedelst det strenge Arbeide, som forefaldt, hvilken Grund man imidlertid ei kunde tage for gyldig, eftersom det, hvis det tillodes at antage indfødte Danske i Fredstid under de hvervede Regimenter, vilde foraarsage Landet en stor Blottelse for »det unge Mandkjøn», ligesom det ogsaa menes, at en stor Hob Bønder vilde løbe fra Gaardene og tage Tjeneste, Landet til største Ruin og total Ødelæggelse *).

Undersøger man til samme Tid Listerne over Mandskabets Nationaliteter, viser det sig ogsaa, at Størsteparten bestod af Danske og Tydske **); Resten af nogle enkelte Skaaninger og undtagelsesviis en Hollænder. De Franskfødte udtraadte 1667 ifølge Ludvig den 14des Ønske, og de, der vare fødte i England, Skotland og Irland, allerede i 1665 ifølge Overeenskomst med den engelske Regjering. Den 29de Juni i det sidstnævnte Aar fik Ahlefeldt Ordre til at forsyne disse med Afsked, hvornæst de skulde melde sig hos den i Kjøbenhavn residerende engelske Envoyé,

---

*) Man skulde heraf næsten kunne uddrage den Slutning, at Arbeidet paa Landet maa have været værre, end det ovennævnte „strenge Arbeide".

**) Et Beviis for, at mange Indfødte vedblivende tjente i de hvervede Regimenter, afgiver ogsaa følgende Fortegnelse:

„Liste derer Leute
von der Garde so zu aufnahme ins kriegshospital allerunterthänigst recommendirt wird:

(2 Rd.) Sergeant Lars Klint aus Laland hat dem Könige 40 Jahr gedient.
(2 Rd.) „ Nicolas Vinez aus Tournay hat 42 Jahr gedient.
(0) „ Heinrich Pundt aus der Grafschafft Oldenburg hat 36 Jahr gedient.
(9 Mk.) Gefreyter Peter Nielsen Tommerup aus Jütland hat 40 Jahr gedient.
(9 Mk.) „ Jonas Ohlsen aus Norwegen hat 41 Jahr gedient.
(0) „ Diedrich Heydenkamp aus der Grafschafft Oldenburg hat 28 Jahr gedient.
(0) „ Peter Nielsen Alburg aus Jütland hat 37 Jahr gedient.
(8 Mk.) Gemeyner Christian Altman aus der Grafschafft Oldenburg hat 22 Jahr gedient.

Kopenhagen den 24sten Februar 1698.

Ferd. Wilhelm Herzog zu Würtemberg."

(Det foran hvert Navn satte Tal findes paa Fortegnelsen tilføiet af Krigscollegiet, og angiver den Pension, der tilstodes den Paagjældende.)

Talbot, der skulde sørge for deres Transport til England, og som i denne Anledning tilstillede Ahlefeldt følgende Skrivelse dat. 5te Juli 1665:

»A ce soir je donne ordre d'embarquer les soldats pour les envoyer à Christiania, ou ils auront Commodité de navire pour les transporter en Angleterre, Ce pourquoy Mons. je vous prie de les favoriser de vostre Passeport; et a fin quils ne courent point de risque estre pris en Mer, par les Capres d'Hollande, je vous prie de faire leur Passeport en sorte quils puissent passer pour les soldats de S. M. de Dennemarck transporter en Norvège, en cela Mons. vous obligerez vostre tres obeissant serviteur

G. Talbot.«

Da Generalen imidlertid ikke troede at turde indlade sig herpaa, underrettede han samme Dag Gesandten om, at denne i saa Henseende maatte henvende sig til Hoffet.

Man vil af det Foregaaende have seet, at de hvervede Regimenters Sammensætning for en Deel var Skyld i den Slappelse af Disciplinen, som paa dette Tidspudkt herskede iblandt Soldatesquen, men en væsentlig Grund maa vistnok ogsaa søges hos dem, hvis Pligt det var at varetage og haandhæve saavel Disciplinen i Særdeleshed, som Militairstandens Værdighed i Almindelighed, nemlig Officererne, der, langtfra at foregaae deres Undergivne med et følgeværdigt Exempel, ofte viste en Opførsel, der ikkun lidet svarede til den Stilling, de beklædte. Samtidig med de Foranstaltninger, som af Ahlefeldt bleve trufne for at modarbeide Soldaternes Uordener, søgte han derfor ogsaa paa forskjellige Maader at indvirke paa Officererne, for saavidt muligt i dem at have en Støtte til Gjennemførelsen af sine Anordninger.

Den ovenberørte »Guarnisons Journal« udviser saaledes, at han den 3die April 1665 sammenkaldte Officererne i sit Qvarteer, for at gjøre dem bekjendt med enkelte Sager, Regimentet vedrørende, nemlig:

1) Afdøde Capitain v. Lehers Compagni *) var ifølge den af Capitain Ziegler fra Nakskov bragte Liste aldeles »ruineret«. Uagtet alle Officererne havde kjendt afdøde v. Leher, da han forrettede Tjeneste som Regimentsqvarteermester som en ærlig Mand, havde Kongen, da Aarsagerne til denne Mangel maatte bringes for Dagen, ikkedestomindre befalet Generalmajoren at tage til Nakskov for at undersøge Sagen.

*) Bemeldte v. Leher commanderede et af Compagnierne i Nakskov, hvilket ved hans Død 1665 gaves til Capitainlieutenant Ziegler.

2) Generalmajoren havde ikke sammenkaldt Officererne, fordi han satte nogen Mistillid til dem, eller fordi han havde over nogen Enkelt at klage, — hvilket var ham saameget kjærere, da saadant ikkun vilde være til deres egen Skade, i hvilken Anledning han vilde tilbagekalde i Officerernes Erindring, hvorledes en Capitain N. N. under Beleiringen havde bedraget, ikke for flere passe volanter, men kun for nogle og tyve Rigsdaler og derfor var bleven dømt til at have sin Ære forbrudt, — men fordi han vilde opfordre Officererne til at completere deres Compagnier, da der endnu manglede Mandskab; han vilde hertil give dem 14 Dages Dilation, efter hvilken Tid der vilde blive gjort Repartition over Vagterne og det fremtidige Arbeide.

3) Naar en Soldat døde eller bortrømte, skulde den Paagjældendes Navn samt Datum, naar han var død eller bortrømt, indberettes til Oberstlieutenanten, som derover skulde føre rigtig Bog.

4) Da der ofte befandtes Mangler paa Vagterne, vilde Generalen frigive Capitain d'armis for Vagt, hvorimod de skulde møde daglig paa Paraden for at eftersee Alt, navnlig Geværer og »Bandoliers« og derom give Melding til Capitainerne, for at mulige Mangler kunde redresseres.

5) Hver Torsdag skulde Capt. d'armis visitere de Syge og indlevere nøiagtige Fortegnelser over dem til Regimentsfeltskjæreren og til Doctoren *), hvilke dernæst hver Fredag skulde give Oberstlieutenanten nøiagtig Rapport over de Syges Tilstand.

6) Capitainerne vilde behage at indfinde sig hver Morgen paa Paraden for bedre at lære deres Folk at kjende og see efter, hvorledes det stod til med dem.

7) Ingen maatte forrette Vagt for Andre uden dertil at have indhentet Oberstlieutenantens Tilladelse, for hvem den rette Grund til Bytningen skulde opgives. Dersom Nogen ansaae sig forurettet ved Vagtcommandoen (Rosterne), kunde han besvære sig for Oberstlieutenanten, som derefter vilde lade Sagen retslig undersøge.

8) Da Lieutenant Biege søger at vælte Skylden for det ruinerede Compagni over paa sin afdøde Capitain, vilde Generalen erindre Lieute-

*) Den 15de September 1663 blev Doctor Conrad Rømeling bestaltet som Garnisonsmedicus i Kjøbenhavn, og var det hans Pligt „at finde sig flittig og redebon til at curere soldatesquen til Hest og Fods, som sammesteds laae eller senere maatte komme derhen, og som behøvede hans Cuur, saavel Officerer som Knechte.“ Der godtgjordes ham herfor 1 Mands Tractement paa hvert Compagni til Fods og $\frac{1}{2}$ paa hvert Compagni til Hest. Regimentsfeltskjæreren behandlede ikkun de reent chirurgiske Tilfælde.

nanten om, at dette ikke kan tjene til Undskyldning for ham, da det havde været hans Pligt at hjælpe til at holde Compagniet in esse; vel maatte Lieutenanterne ikke indbilde sig, at de vare Capitainernes Formyndere eller Med-Capitainer, eller at de vare satte til deres Capitainers Paapassere, men paa den anden Side maatte Generalen gjøre Lieutenanten opmærksom paa, at det var Lieutenanternes og Fændrikkernes Pligt at paasee, at enhver Soldat fik sit reglementerede Tractement, hvorfor ogsaa disse Officerer skulde være tilstede ved Lønningsparaderne, og naar derfor en Lieutenant taug stille til, at en Capitain ruinerede sit Compagni eller gjorde sig Fordele af Lønningspengene, paatog han sig derved et Ansvar, som han senere kunde blive draget til Regnskab for.

9) Da Generalen var kommen til Kundskab om, at Capitainerne uden Majorens Vidende (hvem dog ifølge Bestemmelserne Afgjørelsen af alle Justitssager ved Regimentet tilkom) ofte straffede Soldaterne »med Eselet« og deslige, vilde han i Fremtiden have saadant ganske forbudt, saa at ingen Soldat maatte sluttes i Jern eller belægges med Arrest, eller paa anden Maade straffes uden Majorens dertil givne Bemyndigelse.

10) Ingen Soldat maatte tvinges til at tage Proviant hos nogen bestemt Person, hvorimod det skulde tillades ham at fortære sine Penge paa den Maade, som ham lystede, dog herfra undtagne de, der vare uordentlige og Ødelande.

11) Da Generalen flere Gange havde bemærket, at Lieutenanterne og Fændrikkerne gik altfor mageligt og comode i Ronden, ofte gik udenfor Rondens sædvanlige Vei, ja endog undertiden ganske undlod at visitere enkelte Poster, hvilket aldeles ikke maatte skee, vilde han alvorligt have dem formanede, at vise sig ivrigere og flittigere i Tjenesten, for at de altid kunde være stolte deraf.

12) Hr. Capitain la Haye, Commandant paa Christianshavn, skulde for Fremtiden sende en Underofficeer for at afhente Parolen, og skulde den afdøde Commandants, Oberstlieutenant Beauforts, Tjener ei mere have denne Forretning, i Betragtning af at han ikke var i virkelig Tjeneste.

13) Hver Mandag skulde samtlige Officerer komme sammen i Oberstlieutenantens eller Majorens Qvarteer, deels betræffende Justitssager og Afstraffelser, deels for at lade tilhvervede Soldater sværge til Fanen, deels for at høre Besværinger og Klager og i det Hele for at deliberere om Regimentets Anliggender.

14) Slutteligen anbefaledes Enhver endnu engang at completere sit Compagni, samt at skalte og valte dermed, saaledes som han bedst troede at kunne forsvare det.

Den 26de Januar 1669 gav Ahlefeldt følgende Instruction for Adjutanten ved Livregimentet, Wettberg, som vel tillige har forrettet Tjeneste som en Slags Garnisonsadjutant.

1) Skal han hver Morgen efter Reveillen flittig visitere alle Poster i hele Garnisonen og erkyndige sig om, hvad der ved enhver er passeret om Natten, og om ogsaa de paa visse Steder værende Palissader, som ere anbetroede den vagthavende Officeers Omhu, endnu befindes sammesteds.

2) Det Samme skal han ogsaa foretage hver Aften efter udgiven Parol og tillige eftersee, om ogsaa alle Poster ere rigtigt besatte.

3) Hver Morgen, førend Paradens Afmarche, skal han indfinde sig paa Pladsen og examinere Knegtene, hvormange der ere ved Compagnierne, for at udforske, om ikke en eller anden gjorde Vagt den anden Nat, da de kun skulde gjøre Vagt hver tredie Nat.

4) Med Inddelingen af Paraden, som alene tilkommer Majoren, skal han Intet have at gjøre eller i mindste Maade blande sig deri.

5) Om alt Mærkeligt, som passerer i Garnisonen, skal han i rette Tid afgive Beretning, hvorfor han ogsaa flittig skal erkyndige sig derom, for at intet Magtpaaliggende skal blive skjult for ham.

6) Alt øvrigt, som tilkommer en Adjutant, og som her ikke er berørt, skal han holde vel i observance, og iagttage paa det Bedste, at ingen væsentlige Feil blive begaaede.

Den 17de Juli befalede Ahlefeldt, at Fændrikkerne i Garnisonen skulde skiftes maanedsviis at forrette Adjutanttjeneste.

Men uagtet det saaledes ikke manglede paa Befalinger og Instruxer, træffe vi dog endnu længe efter ikke sjældent paa Uordener, for hvilke Officererne alene bære Skylden.

Af følgende Kgl. Ordre synes det til Exempel at fremgaae, at Officererne, ved Selv at forhandle Fødevarer, have søgt at gjøre sig Fordele paa deres Undergivnes Bekostning.

F3.

»Edler lieber getreuer, nachdem Wir in gewiszer erfahrung gekommen, wasz gestalt in Unsern Guarnisonen, die Marquetenderei den Soldaten zum præjudice und nachtheil vergehen und verübt werden. So ist hiemit Unser allergnädigster Wille und Befehl, dasz alle marquetenderei von nun

an in Unsern Festungen abgeschaffet werden sollen, und dasz einen jeden Officirer, dasz Geld so er auf sein unterhabendem Regiment oder Compagnie von Unsern Commissarien empfangt, wiederumb bahr an die Soldaten auszahlen und mit keine vivres oder andere wahren, bey den in Unsern Articuln exprimirten Straffen sich bemengen soll, wornach du dich zu richten, und bey dem dir anbetrauwten Regiment Unsere ernstlichen befehliges meinung allergehorsambst so fohrt ins werck zu stellen hast, verbleibe dir mit gnaden wolgewogen; geben auf Unser Residentz zu Copenhagen den 5 8bris 1666.

Friederich.

H. Meyer.«

— Den 13de Marts 1671 saarede Fændrik af Livregimentet, Ivar Kaas, Fændrik af samme Regiment, Ove Rosenkrantz, i Raadmand Lehns Viinkjælder i Klareboderne saaledes, at denne døde af sit Saar den 29de s. M. Omendskjøndt Ahlefeldt øieblikkelig lod befale ved alle Portvagter, at Fændrik Kaas ei maatte udlades, undkom han ikkedestomindre til Skaane, og blev paa Grund heraf ifølge Rosenkrantz's Faders Ønske citeret *) og indstevnet den 26de August og 2den September s. A. til at møde i Kastellet den paafølgende 21de October for den sammesteds nedsatte Krigsret, for at forsvare sin Sag. At Kaas udeblev, da han maatte kunne forudsee Resultatet, er udenfor al Tvivl; om Krigsrettens Kjendelse erfares Intet.

Ove Rosenkrantz blev begravet i Sorø Kirke, hvor hans Forældre lod sætte følgende Inscription paa hans Kiste:

»Her hviler Erlig og Velbiurdig, nu salig hos Gud, Ove Rosenkrantz, som er fød af Erlige Forældre; hans Fader Erlige og Welb. Mand Jørgen Rosenkrantz til Kieldgaard, Hoffmester for det Kongelig Adelige Academie Sorøe och erlig och Welb. Fru Christendze Juel, paa Kieldgaard, Anno 1647 den 10de Marts, som ved god Optuctelse och medfødte dydefuld Inclination til sit Fædrelandtz Tjeneste, efterat hand hafde udi siné Studeringer udi Herlofsholms Skole och Sorøe Academie, bragt sine Studeringer til en god Perfection, siden icke lod sig fortryde, udi Krigen at tjene fra Musqueterer, de Vndercharger indtil Fendrich paa femb Aars Tid, och for hans Dyders Schyld war elschet och æret af Alle, i Synder-

*) Naar en undvegen Officeer saaledes blev „citeret", mødte Regts.-Tambouren og samtlige Tambourer ved Hovedvagten, hvorefter den Paagjældendes Navn under Trommeslag blev opraabt paa alle Gadehjørner, og han selv opfordret til at indfinde sig inden en vis fastsat Tid for Krigsretten, hvorimod han i modsat Fald vilde blive dømt som Deserteur.

lighed af hans Ober- og Under-Officerer, og underhafvende Soldater, mens nu uden nogen gifven Aarsag paa en ulovlig Maanering, dødelig blev saaret den 13 Martz 1671, hvoraf hand siden den 29 Martz strax effter, udi et christeligt Haab, med alle troe Christene paa Jesu Dombs Dag at opstaae, saligen och sacteligen hensof.«

Da det muligt kan have Interesse at erfare, hvilke Ceremonier man dengang iagttog ved en afdød Subalternofficeers Begravelse, indflettes her, hvad der findes antegnet at være skeet, da Lieutenant Caspar Dietrich af Capitain Ellebrachts Compagni i General Ruses Regiment blev begravet i Christianshavns Kirke den 8de September 1667.

Processionen aabnedes af Capitain Meldrom med tvende Divisioner Musketerer, hvorefter fulgte en Fændrik med Compagnifanen ledsaget af en Division Piquenerer, og derefter Liget; foran Kisten gik en Underofficeer, som bar »Glædesfanen« og bagefter tvende Underofficerer, af hvilke den ene bar »Sørgefanen« og den anden en med sort Bay overtrukken »halv Pique«. Derefter fulgte 1 Division Piquenerer samt en Lieutenant med 2 Divisioner Musketerer og slutteligen de Officerer m. Fl., som udgjorde Følget. Efterat Liget var nedsænket i Graven, og Præsten havde kastet Jord derpaa, blev Sørge-Piquen brækket i tre Stykker, hvilke bleve lagte ovenpaa Kisten, som blev tildækket med Jord, hvornæst de tvende Faner samt den Afdødes Kaarde bleve ophængte over Graven. Til Slutning gav Commandoet trende Salver.

Samme Aar, som Fændrik Rosenkrantz blev dræbt, blev følge Kongens Befaling nedsat Forhør over Capitain Koch af Livregimentet i Anledning af nogle af ham begaaede Misligheder, hvorefter Krigsretten, som med Undtagelse af Præses bestod af Officerer af Livregimentet, afsagde følgende Kjendelse:

»Demnach beklagter Capitain sattsahm überführet worden, auch selber gestanden, dasz Er nach dem wieder ihn geklagten 1 punct einige Knechte von der Compagnie, ohne vorwiszen derer, so es zu wiszen gebühren, licentiret, undt sich damit wieder den 59 Artic. vergriffen; nach dem 2 punct drey Soldaten ohne gehabte genugsahme uhrsach, dem 13 Art. entgegen, geprügelt; nach dem 3 undt 4 punct einige Knechte wachfrey gehen laszen, undt dadurch der im 58 Artic. verbothene vortheile sich theilhafft gemachet; übrigens auch den Leuten nicht so viel gelder, alsz er auf die Compagnie empfangen, reichen laszen, dadurch er dan den 62 Artic. übertreten, Alsz solte desselbige sothanen in Actio weitlicher enthaltenen verbrechens halber, angesehen jeder Articul vor sich keine

gewisze straffe meldet, undt dasz Löbl. Kriegs-Gericht sich deszfalsz der im 137 Art. ausztrückl. zugestatteten freyheit, nach bestem wiszen undt gewiszen zu urtheilen, bedienet, mit der im ob-angezogenen 13 Artic. mentionirten Straffe angesehen, undt von seiner ihm allergnädigst anvertraut-gewesenen Capit. Charge degradiret undt abgestellet werden. Es wehre dan dasz höchstgedachte Ihro Königl. Maytt. auf die im selbigen Artic. expresse angehängte End-Clausul, wofern Er nicht von dem General oder Felt-Marrschall begnadigt wird, allergnädigsten regard nehmen undt deszfalls pardoniren wolten, weile auch sonsten die Bursche des in Naskow bey antrit des Capitains entzogenen geldes halber 4 gantzes jahr geschwiegen undt nuhn erst gesproche, bisz sie der Capitain in allen zur gnüge befriediget, so dasz sie nichts ferner zu prætendiren haben.

Pronunciatum Haffniæ d. 19 Juni An 1671.

Præses:

(Oberst) Niels Rosenkrantz.

Assessores:

(Oberstl.) Heinrich Harløff, (Maj.) J. de la Haye, (Capt.) Magnus Jacobsen, Benedix v. Ahlefelt, Eiller Bielcke, (Lieut.) Herman Wollmar, Conrad Schmidt, Jochim Voigt, (Fændr.) Hilmar Schwartz, E. Goffré, Weissenstein.«

Uagtet Krigsrettens Kjendelse blev stadfæstet af Kongen, og Koch som en Følge deraf mistede sit Compagni, blev han ikkedestomindre den 18de Juli s. A. ansat som Vagtmesterlieutenant i Kastellet, og Friederich Nicolay, som hidtil havde beklædt dette Embede, og som i Beleiringens Tid havde været Fændrik ved Livregimentet og derefter i 6 Aar Drabant, uden al anden Aarsag afskediget fra denne Post.

Den 9de April 1671 udgik en Commandantskabsbefaling, hvori det, efterat der først er omhandlet Straffe for de Soldater, som ikke arbeidede med tilbørlig Flid paa Fæstningsværkerne, til Slutning hedder:

»Efftersom ochsaa findis, at een deel officerer meere haffuer lyst til Druchenschab, naar som de herved schall forsee Hansz Maytts. Tienniste, da befahlisz Offuerofficeren herfor och adwahris de som Sig i saadan Druchenschab indgiffuer, at samme Offuerofficerer Strax lader angiffue till Regimentet hvoraf samme officerer er, at hand Strax kand bliffue affløst, och hannem sieden for retten at anklage, at hand da effter articlerne kand bliffue Straffet, efftersom hand Sig ved saadan Fylleri gjør Sig incapabell till Hansz Maytts. Tienniste.«

Disse faa Exempler ville vistnok være tilstrækkelige til at characterisere det daværende Officeerspersonale. Man maa derfor saameget mere forundre sig over, at Livregimentet i den kort efter udbrydende Krig saa hæderligt formaaede at haandhæve sin Plads i Armeen.

— Den 16de Mai 1673 havde Christian den 5te sluttet en Defensivforening med den hollandske Republik, ifølge hvilken Kongen iblandt Andet skulde udruste 20 Skibe til Beskyttelse for Handelen og tillige mobilisere en Hær paa 10000 Mand Cavalleri og Infanteri med det dertil hørende Artilleri. For imidlertid ikke uden den høieste Nødvendighed at inddrage Danmark i den mellem Holland og Frankrig udbrudte Krig, bestemtes, at de danske Tropper indtil videre skulde forblive i Danmark og ikke tage nogen activ Deel i Krigen, medmindre en af Danmarks Nabostater sluttede Forbund med Hollands Fjender og truede med at angribe denne Stat, i hvilket Tilfælde Kongen af Danmark forpligtede sig til at mobilisere en dobbelt saa stor Styrke til Søes og til Lands, og dermed af al Magt modsætte sig det forventede Angreb paa Holland fra denne Side.

Den 20de Mai 1674 samledes i denne Anledning ved Alminde imellem Kolding og Fredericia en Troppestyrke, som bestod af: Livgarden til Hest, 4 hele og 2 halve Cavalleriregimenter, tilsammen 26 Escadroner à 166 Hoveder; 3 hele og 7 halve Infanteriregimenter tilsammen 13 Bataillonner à 600 Hoveder, hvoriblandt Livregimentet med 1 Bataillon à 4 Compagnier; 12 3pundige Regimentsstykker og 8 6pundige Kanoner. Samtlige Tropper camperede i Telte i en med Forskandsninger omgiven Leir og foretoge indtil den 20de Juni s. A. forskjellige Øvelser, som især omfattede: Marcher, forskjellige Opstillinger »en bataille«, Fægtninger i tvende Partier imod hinanden og sluttelig Bestormelse og Forsvar af en i dette Øiemed opført Fæstning, imod hvilken anlagdes Løbegrave, og ved hvis Overgivelse der endog opsattes en skriftlig Capitulation imellem Feltherren, Grev H. Schack, og Commandanten i dette Værk, Oberst Jochum Schack. I Geheime-Archivet og i et paa Garnisonsbibliotheket i Kjøbenhavn værende Manuscript til Kong Christian den 5tes Krigshistorie fra 1670—1678, findes forskjellige Tegninger og Planer henhørende til denne Troppesamling, hvoriblandt ogsaa findes følgende Opstilling af Infanteri til Forsvar imod Cavalleri:

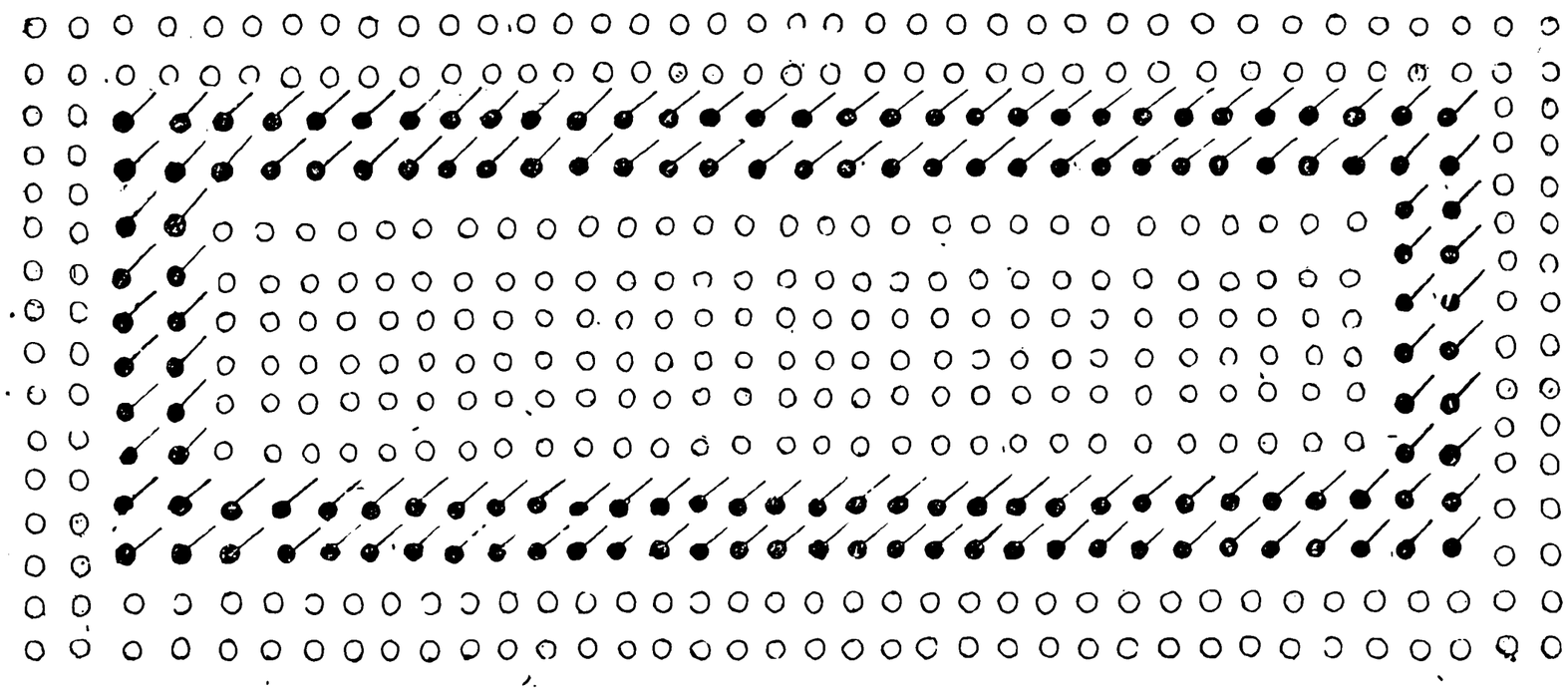

Christian den 5te, som fra den 8de til 23de Mai havde foretaget en Reise fra Kjøbenhavn til Slesvig og Holsteen, ankom paa den sidstnævnte Dag med Dronningen og hele Hofstaten til Leiren, og forblev der, indtil denne den 20de Juni hævedes, og Tropperne forlagdes i Qvarteer i de nærmestliggende Byer.

Om Tropperne forbleve i disse Qvarterer Vinteren over, kan ei med Bestemthed siges, men det er næsten at antage ifølge Betingelserne i den afsluttede Tractat*), saameget mere som Fjendtlighederne imellem de krigsførende Magter efterhaanden syntes at ville inddrage flere Stater i denne Strid. Ludvig den 14de, som allerede i 1672 havde afsluttet en Defensivtractat med Sverrig, havde nemlig ved Overtalelser og Bestikkelser formaaet den svenske Regjering til at tage activ Deel i Krigen, til hvilken Ende en Deel svenske Tropper i Efteraaret 1674 sendtes til Pommern, for derfra at gjøre Indfald i Churfyrsten af Brandenburgs Lande, hvilken Fyrste, som Medlem af det tydske Rige, havde ladet sine Tropper forene sig med de keiserlige, lyneburgske og lothringske imod Frankrig, og derfor med Størstedelen af sin Armee var beskjæftiget ved Rhinen. Da derfor de Svenske i Mai 1675 aabenbart begyndte Fjendtlighederne ved at bemægtige sig Stæderne Landsberg og Stargard, nødsagedes Churfyrsten at ile sine betrængte Lande til Hjælp og trække sin Armee tilbage fra de franske Grændser. Vel slog han de Svenske den 16de Juni ved Fehrbellin, men da han indsaae, at han i Længden næppe vilde kunne modstaae Svenskernes og Franskmændenes forenede Angreb, opfordrede han Danmark og Holland til at komme ham til Hjælp i denne hans Nød.

Hos Christian den 5te fandt han ogsaa villigt Øre, idet denne unge Fyrste, som tørstede efter at komme til at udmærke sig personlig i Krig,

*) Livregimentets Compagnier vendte dog i Løbet af Sommeren tilbage til Kjøbenhavn.

troede Leiligheden given til atter at komme i Besiddelse af de tabte skaanske Provindser. For imidlertid ikke at bryde løs, før alle Forholdsregler vare trufne til at sikkre sig et heldigt Resultat af Krigsoperationerne, toges saavidt muligt i al Stilhed de nødvendige Foranstaltninger i dette Øiemed, til samme Tid som man paa enhver Maade søgte at skjule for Sverrig den egentlige Hensigt med Rustningerne, saa at endog Christian den 5te den 7de Juni 1675 gav sit Minde til en ægteskabelig Forening imellem sin Søster Ulrike Eleonore og den svenske Konge, Carl den 11te. En ny Plan for Armeen approberedes i Juni, ifølge hvilken Cavalleriet kom til at bestaae af 110 Escadroner i 18 Regimenter, tilsammen 9203 Mand, og Infanteriet af 188 Compagnier i 14 Regimenter; hvert Compagni sattes herefter paa 100 Mand, og Livregimentets 1200 Mand inddeeltes som en Følge heraf i 12 Compagnier. Af Armeen bestemtes en Styrke af 6000 Mand Cavalleri og 96 Compagnier Infanteri, tilligemed 32 Kanoner, at skulle sammentrækkes i Holsteen, hvorimod Resten af Cavalleriet og 92 Compagnier Infanteri forblev tilbage i Fæstningerne som Besætninger. Af Livregimentet, som efter Ahlefeldts Død havde erholdt den tappre N. Rosenkrantz til Chef, beordredes 8 Compagnier til Armeen i Holsteen, nemlig Livcompagniet, Oberstlieutenant de la Haye's, Major Ahlefeldts og Capitainerne Bilenbergs, Weissensteins, Wettbergs, Powischs og Wackerbarths Compagnier; Resten derimod, nemlig: Major Jacobsens og Capitainerne Bielkes, Rouangels og Schalles Compagnier forbleve i Kjøbenhavn som Garnison. De 8 Compagnier, der beordredes til Holsteen, og som afseilede den 31te Mai fra Kjøbenhavn til Flensborg, beregnedes at koste maanedlig 3537 Rd. 40 Sk., Garnisonscompagnierne 1425 Rd., i hvilke Summer vare indbefattede Udgivterne til Brød og til en Kjortel hver 18de Maaned til Spillemænd, Gefreitere og Menige.

I Begyndelsen af August var det til Operationer i Felten bestemte Armeecorps samlet i Omegnen af Rendsborg, saa at en Deel deraf laa i det sydlige Slesvig og en Deel i det nordlige Holsteen. De 8 Compagnier af Livregimentet vare anviste Qvarterer i Slesvig By. Henimod Slutningen af Maaneden gav Kongen Ordre til, at Afdelingerne skulde tiltræde Marchen imod Syd og samles i et Rendez-vous ved Mölln. Naar Livregimentet afmarcherede fra Slesvig lader sig ei nøie bestemme, men efter al Rimelighed er dette skeet den 21de August, thi ifølge Marchebestemmelsen skulde Regimentet i 9 Dage tilbagelægge Marchen imellem Cantonnementet og det fastsatte Rendez-vous, nemlig den første Dag til Rendsborg, den anden til Nottorf, den tredie til Neumünster, den fjerde Rastdag, den femte til

Segeberg, den sjette til Oldesloe, den syvende til Steinhorst, den ottende til Sandisneben og den 9de til Mölln, i hvilken Stad det findes indqvarteret den 30te August. Til samme Tid indfandt Christian den 5te sig ved Armeen, som han derefter mynstrede i Omegnen af Mølln. Kongen ledsagedes af flere Ministre og høie Embedsmænd, som forbleve i Hovedqvarteret, saalænge Hs. Majestæt opholdt sig ved Armeen, og som til deres Beqvemmelighed førte et Train med sig, der næppe har været mindre end hele Armeens, hvilket vil sees af følgende Marcheorden for Bagagen og Artilleriet:

1) Hs. Majestæt Kongens Liv-Carosse og Liv-Calesche,
2) Hs. Høihed Prinds Georgs do. do.
3) Hr. Rigscantzlerens Vogn og bedækkede Calesche,
4) Rigsmarschallens Carosse,
5) Feltmarschallens do.
6) General Ahrenstorffs do.
7) Overhofmarschallens do.
8) Generallieutenantens do.
9) Generalmajorernes do.
10) General-Commissariatets do.
og dernæst deres, hvis der ere flere af Hofstatens og Generalstabens Carosser,
11) Hs. Majestæts og Hs. Høiheds Kammervogn,
12) Hs. Majestæts kolde Kjøkken-Calesche,
13) Hs. Høiheds do. do.
14) Hs. høigrevelige Excellence Rigscantzlerens og andre Ministres kolde Kjøkken-Calescher,
15) Artilleriet,
16) 20 Rustvogne for fornævnte Personer m. Fl.,
17) Bagagen for Regimenterne af den Fløi, som har Avantgarden,
18) Infanteriets Bagage,
19) Bagagen for Regimenterne af den Fløi, som har Arriergarden.

Saasnart Kongen havde ordnet Alt til Felttogets Aabning, erklærede han Sverrig Krig den 2den September, og avancerede samme Dag med hele Armeen til Salem, for derfra videre at rykke frem imod de svenske Besiddelser i Pommern, hvilket synes forunderligt nok, da den egentlige Hensigt med Krigen var at tilbageerobre de skaanske Provindser. Denne Kongens Beslutning var naturligviis Churfyrsten meget kjærkommen, hvorfor han ogsaa den 4de September aflagde Kongen et

Besøg i Hovedqvarteret, som paa denne Dag blev forlagt til Gantzow, samtidig med at Armeen avancerede til Roggendorff, hvor den opstilledes »en bataille« for at forestilles for Churfyrsten. Da det i Mødet mellem de tvende Regenter var bleven aftalt, at den danske Armee, efter først at have trængt de Svenske ud af Pommern, skulde beleire Wismar, forlagdes Hovedqvarteret den 7de til Gadebusch, den 9de til Alt-Mecklenburg, efterat Armeen samme Dag var passeret forbi Wismar og ikkun havde efterladt 6 Cavalleriregimenter under Generalmajor Sandberg for at observere denne Fæstning, den 12te til Nienbückow og den 14de til Doberan, hvor Regimenterne indqvarteredes i de omkringliggende Byer; Livregimentet i Radewisch. Den 19de fortsattes Marchen til Rostock og den 20de til Ribnitz. Til det ligeoverfor det sidstnævnte Sted liggende befæstede Punkt Damgarten havde Feltmarskal Grev Königsmark trukket samtlige i Mecklenburg værende svenske Tropper, med Undtagelse af 1000 Mand under Generallieutenant Wrangel og Grev Carlson, som han tilbagelod som Besætning i Wismar, og havde dernæst afbrudt Broen over Floden Reckenitz. Da Overgangen paa dette Punkt derfor, og tillige som en Følge af de sumpige Bredder, ikkun med Vanskelighed lod sig iværksætte, beordrede Kongen den 26de September Oberst Cicignon at forsøge med en Afdeling at passere Floden noget høiere oppe ved Steinorth paa Baade, men da Obersten eiheller formaaede at forcere Overgangen her, tilveiebragtes ved Ribnitz en Deel Faskiner, som af Infanteriet ved høi lys Dag bleve lagde indtil 500 Skridt ud i Moradset under Fjendens levende Ild, der dog kun tilføiede de Danske et Tab af 10 Saarede og 5 Døde. Paa denne Maade lykkedes det i Løbet af nogle Dage at vinde fast Bund ved Flodbredden, saa at tvende Løbebroer, 1 for Infanteriet og 1 for Cavalleriet og Artilleriet, lode sig etablere, hvilke vare saa vidt avancerede den 6te October, at man i Løbet af Dagen traf de fornødne Foranstaltninger til, at de til Angrebet bestemte Tropper, nemlig 5 Cavalleriregimenter, 5 Infanteriregimenter og 6 à 8 3pundige Kanoner kunde passere over, for ved Storm at tage de fjendtlige Værker. Fjenden oppebiede imidlertid ikke dette Angreb, men trak sig allerede om Natten tilbage henimod Stralsund. Efterat Kongen havde ladet den afbrudte Bro ved Damgarten istandsætte, foretog han den 13de October med Størstedelen af Cavalleriet og 500 Mand Infanteri en Recognoscering imod Stralsund; men da han derved kom til Kundskab om, at de Svenske trak deres fleste Tropper over til Rügen, og saaledes forlod Pommern med Undtagelse af Fæstningen Stralsund, hvorved der fra de Danskes Side

ikke lod sig udrette mere paa denne Kant, gik han atter tilbage til Ribnitz den 16de October, lod Skandserne ved Damgarten og ved Tribsee rasere den 17de og brød derefter op med hele Armeen den 18de, kom den 19de til Rostock, den 20de til Nienbückow og den 23de til Wismar.

Den 27de October gav Kongen Dispositionen til Beleiringen, ifølge hvilken trende Attaquer skulde føres imod Fæstningen, nemlig: 1) imod Lübeckerporten under Generalmajor Schack med 4 Infanteriregimenter; 2) imod Mecklenburgerporten under Generalmajor N. Rosenkrantz med 4 Infanteriregimenter, iblandt hvilke Livregimentet, og 3) imod Pøhlerporten under Hertugen af Pløen med 3 Infanteriregimenter. Attaquen Nr. 1 kaldtes »den falske Attaque«; Nr. 2 og 3: »Hovedattaquerne«. Artilleriet fordeeltes ligeligt ved alle tre Attaquer; Cavalleriet gav daglig 1. Regiment som Hovedvagt bag hver Attaque og 1 Regiment til Observation af Overgangen over Warnow. Denne Disposition forandredes senere noget, idet der i Attaquen imod Mecklenburgerporten eller det saakaldte »nye Værk«, imod hvilket Hovedangrebet skulde skee, kom 7 Infanteriregimenter, som hver Nat gave til Vagt i Løbegravene: 1 Oberst, 2 Oberstlieutenanter, 2 Majorer, 14 Capitainer, 14 Lieutenanter, 14 Fændrikker, samt af hvert Regiment 200 Mand. Paa Grund af den fremrykkede Aarstid lede Tropperne meget af Sygdomme, saa at Livregimentet den 4de November havde 166 Syge og Saarede, 17 Døde og ikkun 617 Tjenstdygtige, hvis Antal med hver Dag formindskedes, hvilket vil sees af følgende Styrkeliste, som Rosenkrantz indgav den 3die December:

	Syge.	Døde.	Saarede.	Bortløbne.	Artillerister.	Grenaderer	Rest.	
Livcompagniet	15	2	—	—	2	—	81	NB. Iblandt disse resterende Sunde befinde sig endnu mange, som ere meget svage og afkræftede, og daglig komme flere Syge.
Oberstlieut. Compagnie	29	5	—	—	—	—	66	
Majors Compagnie . .	16	2	3	1	1	1	76	
Capt. Bilenbergs Cp.	15	1	2	—	—	1	81	
» Weissensteins »	27	10	—	—	1	—	62	
» Wettbergs »	24	7	3	3	—	—	63	
» Powischs »	18	4	4	2	1	1	70	
» Wackerbarths »	20	4	—	—	1	1	74	
Summa:	164	35	12	6	6	4	573	

Ikkedestomindre havde Beleiringen ret god Fremgang, saa at Kongen den 1ste December besluttede at lade foretage en almindelig Storm den

13de s. M. om Morgenen, til hvilken Ende han lod udkaste en Disposition, hvis væsentligste Punkter vare:

1ste Corps. Oberst Degenfeld med 334 Mand, nemlig:

6 Grenaderer, 1 Oberstlieutenant, 1 Major, 5 Capitainer, 5 Lieutenanter, 28 Underofficerer, 288 Gemene (deriblandt af Livregimentet: 1 Capitain, 1 Lieutenant, 6 Underofficerer, 60 Gemene)

attaquerer Redouten og det palissaderede Batteri, og fatter Posto deri.

2det Corps. Oberst M. Rosenkrantz med 232 Mand, nemlig:

4 Grenaderer, 1 Oberstlieutenant, 1 Major, 4 Capitainer, 4 Lieutenanter, 18 Underofficerer, 200 Gemene,

attaquerer Bolværkerne og Courtinen af »det nye Værk« paa den Side, som vender ud imod Moradset.

Oberst Bibow med 234 Mand, nemlig: 4 Grenaderer, 1 Oberstlieutenant, 1 Major, 4 Capitainer, 4 Lieutenanter, 19 Underofficerer, 201 Gemene (deriblandt af Livregimentet: Major Ahlefeldt, 1 Capitain, 1 Lieutenant, 4 Underofficerer, 47 Gemene) gaaer imellem »det nye Værk« og Staden, afskjærer, hvad der vil gaae fra Værket til Byen, og søger bagfra at erobre »det nye Værk«. Oberst Cicignon med 232 Mand, nemlig: 4 Grenaderer, 1 Oberstlieutenant, 1 Major, 4 Capitainer, 4 Lieutenanter, 18 Underofficerer, 200 Mand, secunderer Oberst Bibow og tager Posto imellem »det nye Værk« og Staden.

3die Corps. Oberst Osten med 331 Mand, nemlig:

4 Grenaderer, 1 Oberstlieutenant, 1 Major, 5 Capitainer, 5 Lieutenanter, 27 Underofficerer, 288 Mand,

attaquerer paa hiin Side af »det nye Værk«.

Ved »Sparebøssen« tage Posto under Generalmajor, Hertug Bernhard af Pløen:

Reserven af sjællandske Regiment,
» af Oberst Harløffs Regiment,
» af Oberst Cicignons Regiment, samt

4 Grenaderer, 200 Mand Infanteri og 200 Ryttere af forskjellige Afdelinger,

hvilke attaquere Ravelinen imellem Wismarporten og Pøhlerporten.

Ved Contrescarpen og den dobbelte Ravelin foran Mecklenburgerporten: Generalmajor Walter med 858 Mand Cavalleri.

Ved Lübeckerporten foretages et Skinangreb af Oberstlieutenant Warnstedt med 200 Mand Infanteri og 200 Ryttere.

Under et heftigt Snee- og Hagelveir satte Colonnerne sig i Bevægelse ved Daggry i den befalede Orden. Ved Pøhlerporten tilbagesloges Angrebet totalt, og hverken Officerer eller Mandskab vare paa nogensomhelst Maade at formaae til at fornye det. Forgjæves befalede Hertugen af Pløen, som selv var gaaet i Spidsen af Colonnen, at Reserven skulde drive de Flygtende frem og nedskyde dem, som vægrede sig ved at standse; forgjæves stak han selv nogle Mand ned for derved at give sin Befaling mere Vægt. Fortvivlet over dette Uheld ilede denne tappre Fyrste til Kongen, som opholdt sig i Niels Rosenkrantz's Hytte ved Løbegravene imod Mecklenburgerporten, for at give ham Melding om det Passerede og tillige beklage sig over sine Troppers Feighed. — Paa denne Side havde man imidlertid ikke færre Vanskeligheder at kæmpe med, idet Fæstningen her var omgiven af et meget sumpigt Terrain, der ikke tillod at føre Løbegravene frem til det nye Værks Glacis, hvorfor man var nødsaget til under Fjendens Ild at kaste en Kurvebro over Moradset; og først efterat denne var færdig, lykkedes det Hertugen af Pløen, som personlig sluttede sig til Angrebet, tilligemed Niels Rosenkrantz i Spidsen for Stormcolonnen at fæste Fod i Værket og tvinge det til Overgivelse. Ved Indtagelsen af »det nye Værk« var Fjendens Modstand brudt, og Generallieutenant Wrangel saae sig derfor nødsaget til at capitulere.

Strax efter Stadens Overgivelse forlagdes den største Deel af den danske Armee i Vinterqvarterer, hvilke bleve anviste de 8 Compagnier af Livregimentet, som havde været udcommanderede i Felten, i Sjælland; den 26de December landede de i Vordingborg, og den 4de Januar 1676 finde vi 7 af disse Compagnier i Roeskilde og 1 i Slangerup. Den 17de Marts bestemtes imidlertid, at naar de Commanderede til Flaaden vare gaaede ombord, skulde disse 8 Compagnier forlægges til Kjøbenhavn og der samles med de 4 andre Compagnier, af hvilke i det forløbne Aar 100 Mand havde været udcommanderede med Flaaden, ligesom ogsaa et lignende Antal, med hvilket fulgte Capitain Schalle og Fændrik Tenter, afgik den 8de April 1676 med Flaaden til Østersøen, hvor de deeltoge i Indtagelsen af Øen Gulland den 29de April og forbleve sammesteds indtil i December 1678.

I Løbet af Vinteren forberedede man sig nu ivrigt til det forestaaende Felttog. Allerede i Begyndelsen af Januar befalede Kongen Krigscollegiet at afgive sin Betænkning over, hvilke Forholdsregler dette maatte ansee for de hensigtsmæssigste til Krigens Fortsættelse. Collegiets Indstilling af 30te s. M. gik i det Væsentlige ud paa, at Sverrig vilde kunne tilføies

meest Skade ved et Indfald i Skaane, hvortil vilde udfordres 12 à 13000 Mand, naar den norske Armee til samme Tid passerede den svenske Grændse og søgte at trænge frem imod Syd, for om muligt at forene sig med Armeecorpset i Skaane. For samtidig hermed at beskjæftige de svenske Tropper paa andre Punkter, maatte Churfyrsten af Brandenburg tilligemed de øvrige Allierede gjøre et Indfald i Bremen, hvortil der fra dansk Side kunde gives en Understøttelse af 500 Dragoner og 2000 Mand Infanteri. Flaaden burde gaae til Gulland og søge at erobre denne Ø, og ikkun efterlade saamange Skibe, som vare nødvendige til Expeditionen til Skaane. Regimentscheferne skulde det paalægges, at have deres Compagnier complette ved Udgangen af Marts Maaned, samt at antage pr. Compagni endnu 1 Rode Grenaderer. Hvert Regiment skulde rykke i Felten med 8 Compagnier, hvorimod Resten skulde forblive i Garnisonerne og tillige tjene til at erstatte Afgangen ved Feltcompagnierne. Med de sidstnævnte burde dernæst følge: 4 Regimentskanoner à 3 Heste, 4 Ammunitionskarrer à 3 Heste, 16 Kudske, 4 Constabler og Haandlangere, samt 1 Feltskjærer pr. Compagni, hvorimod Regimentsfeltskjærerne igjen skulde afskaffes. Marquetendere burde hvert Compagni anskaffe sig. For slutteligen at gjøreArmeen saa kampdygtig som muligt, ansaae Collegiet det for uundgaaelig nødvendigt, at det til Skaane bestemte Armeecorps sammendroges og camperede i Sjælland nogle Uger forinden Embarquementet, for at »exerceres til Operationerne.«

Allerede i Februar Maaned besaae Kongen Terrainet imellem Kjøbenhavn og Helsingøer for at udfinde en beqvem Plads til Campementet for Expeditionscorpset, og han bestemte derefter, at en Leir skulde afstikkes imellem Lyngbye og Lundtofte med Front imod Øst. I denne samledes i Midten af Mai en Styrke af omtrent 16000 Mand, som i alle Henseender vare vel forsynede og udrustede til den forestaaende Campagne. Kongen opholdt sig jevnlig i Leiren og vaagede selv over, at Øvelserne bleve drevne med den behørige Iver og Nytte, til samme Tid som han traf Forberedelser til Overfarten til Skaane. Den 15de Juni afholdt han en almindelig Mynstring, hvilken overværedes af Dronningen og hele Hofstaten, og afreiste derefter til Kjøbenhavn for at ordne Alt til Embarquementet.

Den 21de s. M. brød Armeecorpset op fra Leiren og marcherede til Kjøbenhavn, hvor det embarqueredes den 23de paa den der forsamlede Flaade. Denne bestod af 12 Fregatter, 250 »Skuder«, 33 Pramme og 200 Baade, hvilke fordeeltes saaledes iblandt Regimenterne, at Cavalleriet

ikkun anvistes de større Fartøier, hvorimod Infanteriet tildeeltes Resten af »Skuderne«, samt desuden pr. Regiment 3 Pramme og 18 Baade, af hvilke især Prammene vare bestemte for Regimentskanonerne, Skandsetøiet, de spanske Ryttere, samt den nødvendige Ammunition til Brug ved Landgangen. Fartøierne rangeredes saaledes, at hvert Regiment kom til at indtage den samme Plads i Linien, som det havde været anviist ved Opstillingen til Revuen ved Lyngbye, hvorfor ogsaa Cavalleriets Fartøier dannede begge Fløie, Infanteriets Centrum. Fregatterne, hvis Hovedbestemmelse var at convoyere Transportfartøierne og secundere Landgangen, og paa hvilke det sværere Artilleri var indskibet, lagdes i Intervallerne imellem Cavalleriet og Infanteriet. For saavidt muligt at vedligeholde denne Orden under Overfarten, tildeeltes Regimenterne Flag *) af forskjellige Farver, hvilke skulde vaie fra Stortoppen af de Skibe, hvorpaa Obersterne befandt sig, og blev det paalagt de øvrige til hvert Regiment hørende Fartøier, at følge disse Skibes Bevægelser. Det Flag, som Livregimentet ved denne Leilighed erholdt udleveret, var hvidt med et lille Dannebroge i det øverste Hjørne ved Stangen, samt med Kongens Navnechiffer i Midten.

Den 24de Juni gik Kongen selv ombord i Flaaden, med hvilken han besluttede at afseile den 26de, efterat han havde tilbragt den 25de med at udgive Instructioner og Ordrer, for at Enhver især nøie kunde vide, hvad han havde at iagttage; men da Vinden paa denne og den følgende Dag var contrair, forbleve Skibene endnu liggende stille indtil den 28de om Aftenen Kl. 8, da Vinden sprang om til Syd. Uagtet det om Natten blæste en stærk Kuling, gik Overfarten dog for sig uden nogetsomhelst Uheld, saa at man den 29de om Formiddagen Kl. 11 lod Ankeret falde udenfor Raa, ei langt fra Helsingborg. Rosenkrantz, som allerede før Wismars Erobring var bleven udnævnt til Generallieutenant, gik strax fra Borde tilligemed Lieutenant Palle Krag af Livregimentet for at recognoscere Terrainet, og var saaledes den Første, som satte Foden paa skaansk Grund. Da han intetsteds øinede nogen Fjende, og en Bondekone desuden underrettede ham om, at den svenske Konge havde trukket sig med sin Armee henimod Christianstad, ilede han atter ombord for at melde Kongen Resultatet af sin Undersøgelse. Øieblikkelig begyndte Udskibningen af Infanteriet og det til samme hørende Materiel, hvormed man allerede var færdig Kl. 4, hvornæst et Retranchement i al Hast opkastedes,

*) Et saadant Flag holdt fire Breder og var 5 Alen langt.

indenfor hvilket Infanteriet camperede, medens Cavalleriet og Artilleriet i Løbet af den følgende Dag debarqueredes. Den 30te om Aftenen brød Kongen op med hele Armeen imod Helsingborg, hvor han opslog sin Leir i kort Afstand fra Staden. Commandanten, Oberstlieutenant Hestsko, troede sig ikke stærk nok til at kunne forsvare denne og trak sig derfor med sine 300 Mand tilbage til Slottet, men da de Danske i Løbet af de første Dage af Juli opkastede Batterier imod dette, og nogle Krigsskibe desuden lagde sig udenfor Havnen, slog Hestsko Chamade om Aftenen den 3die Juli, og overgav sig den følgende Dag paa Naade og Unaade. Uagtet de Danske saaledes uden at løsne et eneste Kanonskud kom i Besiddelse af dette Punkt, der ikke havde saamegen Vigtighed paa Grund af sin Styrke, som fordi Communicationen med Sjælland derved betydelig lettedes, leed den danske Armee dog her et Tab, som ei saa let lod sig erstatte, idet Livregimentets behjertede og tappre Chef, hvem Kongen havde anbetroet Ledelsen af Beleiringen, dræbtes ved et Skud fra Fæstningen den 3die Juli, netop som han var stegen op paa Kronen af et af Angrebsbatterierne for bedre at kunne oversee det foranliggende Terrain *). Han opnaaede ikkun en Alder af 49 Aar, 3 Maaneder og 3 Dage. Aftenen forud var hans Slægtning, Lieutenant Palle Krag, bleven let saaret af en Geværkugle.

Den 5te Juli satte den danske Armee sig igjen i Bevægelse imod Syd og avancerede samme Dag indtil $\frac{1}{2}$ Miil fra Landskrone, hvor Kongen tog sit Hovedqvarteer i Tofte, og en Leir opsloges imellem Hellerup og Raage Hørsted. Den 6te aabnedes Approcherne imod Staden og vare allerede den 10de avancerede til Contrescarpen, hvor man traf paa en af Besætningen anlagt, med Palissader og spanske Ryttere forsynet Dæmning over Fæstningsgraven, bestemt til derover at kunne gjøre Udfald imod Beleirernes Værker. Et saadant foretoges ogsaa den paafølgende Nat, netop som de Danske vare beskjæftigede med at oversauge Palissaderne. Oberst de la Haye, tidligere Oberstlieutenant i Livregimentet, som havde Vagt i Løbegravene med det sjællandske nationale Infanteriregiment, trængte imidlertid efter en kort Kamp Fjenden tilbage over Dæmningen og var endog saa heldig, da han hurtigt understøttedes af Oberst Ramstedts Dragoner og af nogle Grenaderer, at forhindre de Udfaldende i at lukke Palissadeporten og kom paa denne Maade samtidig med de Beleirede op

*) Kuglen blev forgyldt og gjemmes endnu i Museet for nordiske Oldsager i Kjøbenhavn.

paa Volden, hvor han satte sig fast. Vel faldt han selv i denne Kamp, men hans Tropper vedbleve at occupere det vundne Terrain, og nødte Besætningen til at forlade Fæstningen og flygte til Kastellet. Friedenreich anfører, at omtrent 200 Danske tilsatte Livet ved denne Leilighed; Garnisonsbibliothekets Manuscript anfører derimod kun som døde: Oberst de la Haye samt nogle og tyve Soldater; som saarede: Oberstlieutenant Brockenhuus, Capitain Fuchs, Capitain du Lieu og 20 Soldater.

Da Commandanten endnu ikke vilde høre tale om Overgivelse, begyndte man den 13de at anlægge Approcher og Batterier imod Slottet. Uagtet Fjenden gjorde brav Modstand og ikke sparede Krudt og Kugler*), vare Beleiringsarbeiderne dog avancerede saa vidt henimod Slutningen af Maaneden, at man besluttede at lade foretage en almindelig Storm den 3die August, efterat man i flere Dage forud heftigt havde beskudt Kastellet. Den til Stormen bestemte Colonne skulde bestaae af 1 Oberstlieutenant, 1 Major, 10 Capitainer, 12 Lieutenanter, 11 Fændrikker, 52 Underofficerer, 14 Roder Grenaderer og 84 Roder Gemene, hvortil Livregimentet skulde give Capitain Wettberg, Lieutenant Basserup, Fændrik Rewald, 4 Underofficerer, 8 Grenaderer og 37 Gemene; da imidlertid Commandanten mærkede, at man forberedede sig til et alvorligt Angreb, lod han den 2den August om Aftenen Kl. 6 blæse Chamade fra Volden, hvornæst han den følgende Dag om Middagen Kl. 2 udmarcherede med Besætningen og overgav Slottet i de Danskes Hænder.

Efterat Kongen saaledes uden noget stort Tab havde sat sig i Besiddelse af tvende af Fjendens befæstede Punkter, besluttede han at angribe Christianstad, hvorved han, med Undtagelse af Malmø, vilde blive Herre i Skaane. Armeen brød derfor op fra Landskrone den 6te August og kom samme Dag til Gaarstang, avancerede den 8de til Hørbye, den 9de til Wester-Wram og den 10de til Wæe. Da man, efterat have recognosceret Christianstad, ansaae det for hensigtsmæssigst, ei at indlade sig paa nogen regelmæssig Beleiring, men strax forsøge en Hovedstorm, der begunstigedes af den varme Sommer, som tildeels havde udtørret Fæstningsgravene, istandsatte man den 12te Broen over Hellig-Aa, som den svenske Armee ved sin Retraite havde afbrudt, og avancerede den 13de med hele Armeen indtil tæt under Fæstningens Kanoner. Livregimentets Status var da følgende:

*) Under denne Skydning tændtes en Tønde Krudt i et dansk Batteri, hvorved flere Personer saaredes; iblandt Andre Oberst Siegfried v. Bibow, som efter Rosenkrantz's Død var bleven udnævnt til Chef for Livregimentet.

Overofficerer	Underofficerer	Gefreitere og Gemene	Grenaderer	Tømmermænd	Feltskjærere	Constabler og Haandl.	Kudske	Spillemænd	Syge	Saarede	Bortløbne	Døde	Dødskudte	Summa
22	72	563	29	15	5	8	19	24	52	9	18	7	5	848

Saasnart det begyndte at dages den 15de August om Morgenen Kl. 2, satte Stormcolonnerne, som tilsammen talte 1500 Mand, sig i Bevægelse fra tre forskjellige Sider, og inden Forløbet af to Timer var man fuldkommen Herre over Fæstningen, dog ikke uden en temmelig haardnakket Kamp, idet der paa svensk Side faldt 300 Mand, medens de Danskes Tab beløb sig til 438 Saarede og 148 Døde og deriblandt 20 saarede og døde Overofficerer. Hvormeget af Livregimentet der har deeltaget i Stormen, findes intetsteds angivet, men det kan ikke have været nogen ubetydelig Styrke, hvis ikke Tabet har været altfor uforholdsmæssigt. En i Geheime-Archivet værende Liste, som ganske stemmer med det omhandlede Manuscript, angiver dette at have været:

Overofficerer		Underofficerer		Gefr. og Gemene		Grenaderer		Tømmermænd	
bless.	død	bless.	død	bless.	død	bless.	død	bless.	død
4 *)	»	1	1	34	18	3	2	4	1

Forinden Armeen brød op fra Landskrone, havde Kongen detacheret Generalmajor Duncan imod Halmstad, deels for at indtage denne Stad og deels for at tilveiebringe Forbindelsen med den norske Armee, som ifølge Dispositionen til Felttoget havde passeret den norske Grændse, og var trængt frem til Gothenborg. Saasnart Christianstad var falden, og en stærk Besætning lagt derind, brød Kongen op med Resten af Armeen den 18de August for atter at forene sig med Duncan, avancerede paa denne Dag til Øimestad og den 19de til Harje, hvor han modtog den sørgelige Efterretning om Generalmajor Duncans Nederlag ved Trönninge Bro. For om muligt endnu at indhente den svenske Armee, som strax efter Overfaldet atter havde trukket sig tilbage til Falkenberg, avancerede de Danske den 22de til Ørekeliunge og den 23de til Woxtrup, men da Kongen dog ikke troede sig stærk nok til at turde angribe den svenske Armee, afventede han her 4 Regimenter Cavalleri, som skulde komme fra Holsteen,

*) I en Skrivelse af 31te Januar 1677 til Kongen anbefaler Bibow Lieutenant Münchgaard til Forfremmelse, da han havde udmærket sig meget ved Christianstads Bestormelse, ved hvilken Leilighed han var bleven haardt saaret.

og brød først op den 4de September til Lillethors og kom den 5te til Snødstrup, ½ Miil fra Halmstad.

Da det imidlertid viste sig, at Halmstad Fæstning var stærkt besat og vel forsynet, frygtede man for, at en Beleiring muligen kunde trække langt ud paa Efteraaret og derved foraarsage Armeen store Tab ved de Sygdomme, som allerede begyndte at fortynde Regimenternes Geledder; det besluttedes derfor at opsætte Operationerne til en beleiligere Tid og derimod indtage Vinterqvartererne, hvilke fastsattes saaledes: For Hofstaten i Helsingborg, for Hovedqvarteret i Engelholm og for Tropperne i Landsbyerne i en Omkreds af 8 Mile omkring Hovedqvarteret, for at Armeen i Løbet af een Dag atter kunde være samlet, hvis de Svenske skulde foretage nogen Offensivbevægelse. Den 25de September gik Armeen til Ilsberg, den 1ste October til Edenberg og den 3die til Engelholm, hvorfra Regimenterne afmarcherede til de dem tildeelte Cantonnementer. For Livregimentets Vedkommende bleve disse anviste i Øssiø, hvor Regimentet indqvarteredes i 19 hele og halve Gaarde, 9 fjerdedeels og 3 ottendedeels Gaarde.

Men hermed var ingenlunde dette Aars Felttog tilende. Den svenske Hær, som hidindtil for Størstedelen havde holdt sig defensiv, var i Løbet af Efteraaret blevet en Deel forstærket, saavel ved finske Regimenter som ved Udskrivninger i næsten alle Sverrigs Provindser. Kong Carl den 11te, som nu ansaae sig for stærk nok til at byde de Danske Spidsen, brød derfor den 24de October ved Markaryd ind over den skaanske Grændse.

Christian den 5te, som den 5te October havde forladt Armeen og begivet sig til Kjøbenhavn, var ved Efterretningen om, at noget Usædvanligt foregik i Sverrig, atter den 17de s. M. indtruffen i Hovedqvarteret og havde givet Ordre til, at Tropperne skulde bryde op fra Qvartererne og samles ved Øster-Liungbye, for der at afvente den fjendtlige Armees Bevægelser *). Svenskerne, hvis Hovedhensigt var at undsætte det haardtbetrængte Malmø, havde imidlertid dirigeret Marchen over Fagerhult og Odaliunga, for at omgaae de Danske og afskjære dem Forbindelsen

*) Naar Fryxell anfører, at de Danske endnu den 24de October laae i Vinterqvartererne, uden at have nogen Anelse om Svenskernes Nærmelse, da er dette næppe ganske correct, thi hvorfor skulde ellers Christian den 5te allerede den 17de October igjen begive sig til Armeen, da det dog var hans Hensigt at tilbringe Vinteren i Kjøbenhavn? At Kongen den 20de selv befandt sig i Øster-Liungbye, er vist, thi ved et Kgl. Rescript, udfærdiget paa denne Dag i „Hovedqvarteret i Øster-Liungbye", tillades det, at Capitain Niels Powisch af Livregimentet maa gives den af ham ansøgte Afsked, hvorimod Kongen befaler at hans Compagni skal gives til Capitain Haxthausen.

med Landskrone. For at forekomme dette gik den danske Armee tilbage over Rønne-Aa indtil Næs, idet den afbrød alle Broer efter sig, fortsatte den 30te Marchen til Sirekjøbing, men gik den 31te atter frem indtil Kastløsa, hvor den posterede sig Syd for Raa-Elven. Ved denne Bevægelse var Fjenden bleven tvungen til at forandre sin Marchedirection, og havde som en Følge deraf dirigeret sine Colonner over Ebberup og igjennem de af de Danske hidtil belagte Vinterqvarterer forbi Helsingborg, hvor den havde fattet Posto paa den nordlige Side af Raa-Elven i ganske kort Afstand fra den danske Armee. Efterat Armeerne havde staaet uvirksomme i nogle Dage ligeoverfor hinanden, da ingen af Parterne ønskede at forlade sin Stilling, for at angribe sin Modstander, gik de Danske den 8de November tilbage til Glumslef og den 11te til Stangbye, hvornæst en Leir opsloges den 12te imellem dette Sted og Skelshøi, efterat man Dagen forud havde afbrudt Broen over Lydde-Aa ved Kæflinge. Kongen tog sit Hovedqvarteer paa Herregaarden Svenstorp, men lod det senere flytte til Skælshøi. Forpostlinien strakte sig fra Hostad til Hoby. Fjenden havde imidlertid fulgt den danske Armees Bevægelser og søgte af al Magt at naae Malmø, men da han paa sin Marche bestandig opholdtes af de afbrudte Broer, og heller ikke kunde forhindre, at Broen ved Kæflinge blev ødelagt, nødsagedes han til at sætte sig Nord for Lydde-Aa, hvor Carl den 11te tog sit Hovedqvarteer i Benstorp. Ligesom i Stillingen ved Raa søgte man deels ved Streifpartier og deels ved Artilleriild gjensidigen at forurolige hinanden. Tropperne lede meget af Kulde og slet Forpleining, og navnlig var den svenske Armees Forsyning høist maadelig, da den maatte hente alle sine Fornødenheder fra Magazinerne i Markaryd.

For derfor ikke ligefor de Danskes Øine at see sin Hær opløst og saaledes Haabet om et heldigt Udfald af Felttoget forskjertset, udtænkte den svenske Konge, som brændte af Længsel efter Kampen, daglig nye Planer til at forcere Overgangen over den sumpige Lydde-Aa, men forgjæves. Da fik Svenskerne en ny Bundsforvandt i Frosten, som lagde en naturlig Bro over Aaen. Uopholdelig gav Kong Carl følgende Disposition, som skulde iværksættes, saasnart Isen blev befunden stærk nok til at kunne passeres. Den svenske Hær skulde nemlig i al Stilhed bryde op fra Leiren i Retning af Store-Harje, passere Aaen i Nærheden af dette Sted og angribe de Danske, eller, hvis Saadant befandtes umuligt, gaae ned til Lund og enten postere sig paa den udenfor liggende Helgonabakke eller ogsaa ile Malmø til Undsætning.

Ved Midnatstid imellem den 3die og 4de December satte Svenskerne sig i Bevægelse og havde næsten fuldført Overgangen, inden man endnu i den danske Leir havde nogen Anelse om dette natlige Tog. Ved den første Melding herom stilledes samtlige Tropper under Vaaben og beordredes ned imod Fjenden, som man endnu haabede at kunne gjøre Overgangen stridig, men da man ved den begyndende Dæmring opdagede hele den fjendtlige Armee paa denne Side Aaen, ilende ned imod Lund, forandredes hurtigt Dispositionen, hvorefter samtlige Regimenter tillagdes Ordre, at dirigere Marchen imod Helgonabakken for om muligt at besætte denne, forinden Têten af den svenske høire Fløi naaede derhen.

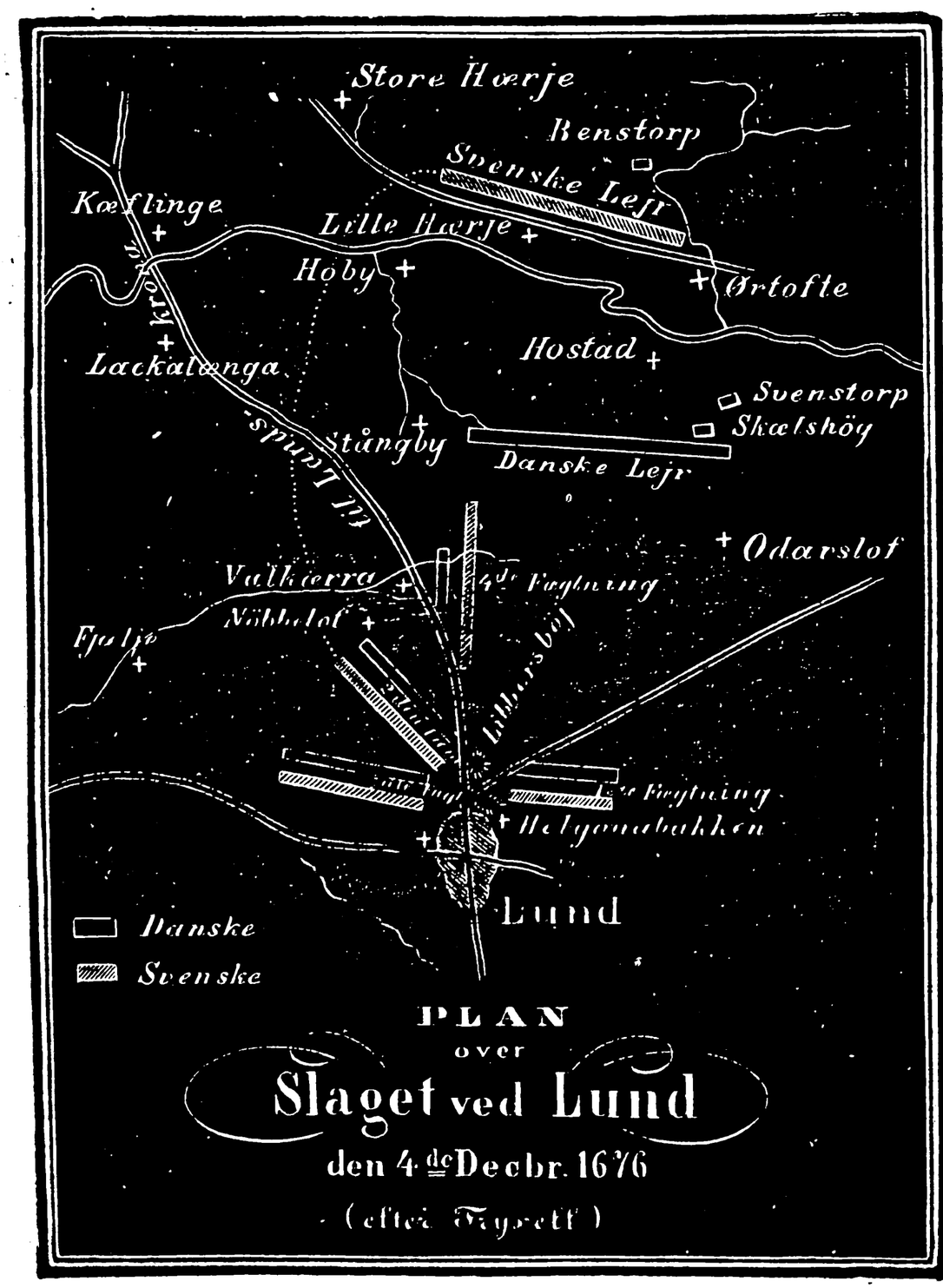

*) »Med sin venstre Fløi i Spidsen begyndte derfor Kong Christian et lignende Tog som Svenskerne. Man saae begge Hære gaae ved Siden

*) Desværre ere de Beretninger, som gjemmes i vore Archiver om Slaget ved Lund, saa mangelfulde og forvanskede, at man deraf ei kan danne sig noget sandt Billede af de enkelte Momenter. Da derimod den Skildring, som Fryxell giver deraf, forekommer saa klar og i det Væsentlige saa upartisk, at den vistnok kommer Sandheden saa nær som muligt, har jeg ikke taget i Betænkning i Oversættelse at gjengive Størsteparten af hans Fremstilling.

af hinanden, med en Afstand af maaskee noget over en Fjerdingvei. Det var ligesom et Væddeløb, under hvilket Parterne hastede for at vinde Toppen af Helgonabakken. Et langt Stykke foran alle andre ilede Svenskernes høire og de Danskes venstre Fløi, hver især anført af sin Konge. Imellem Kl. 8 og 9 om Morgenen naaede begge til Høien, og mellem dem, og paa dette Punkt begyndte strax Kampen. I det første Sammenstød fik de svenske Fortropper Overhaand og besatte Høien, vendte Ryggen imod Lund og Front imod Fjenden. I samme Retning, men længere imod Vest mellem Lund og Nebbeløf Kirke, opstilledes ogsaa hele den øvrige svenske Hær, men det varede $1\frac{1}{2}$ Time, inden den naaede derhen.

Kampen paa Svenskernes høire Fløi.

Begge Fløie, den høire svenske og den venstre danske, stode inden faa Øieblikke imod hinanden. Yderst tilhøire paa de Svenskes Side saaes Budbergs finske Dragoner; ved Siden af dem Livdrabanterne under Siegroth, dernæst 5 Escadroner af Livregimentet til Hest under Niels Bielke, og endelig det nysankomne finske Rytteri under Branhoff. Anden Træfning kom et langt Stykke bagefter under Wittenberg. Hele Fløien førtes af O. W. Fersen, og ved Siden af ham saaes Carl den 11te selv, fulgt af Ascheberg, Dahlberg og stundom af Helmfeldt. Den danske modstaaende Fløi førtes af Generalerne Carl Ahrensdorff og Sandberg. Her indfandt sig ogsaa Kong Christian den 5te selv, tilligemed hans Broder, Prinds Georg.

Det varede ikke mange Øieblikke, før den heftige Strid begyndte. Inden kort Tid faldt Siegroth. Hans Drabanter, som Carl den 11te selv søgte at animere ved sin Nærværelse, forsvarede sig vel med yderste Haardnakkethed imod Overmagten, men bleve snart omringede og for en stor Deel nedhuggede. Branhoff, Obersten for det nylig hvervede finske Rytteri, saaredes allerede i Begyndelsen af Kampen, hvorefter hans uøvede Skare inden kort Tid blev kastet tilbage og heelt og holdent opreven. Mere haardnakkede vare de gamle finske Dragoner under Budberg. Men imod dem stode de røde Dragoner under en Oberst af den gamle danske Helteslægt Brockenhuus. Selv Budberg og hans Dragoner maatte derfor til Slutningen vige. Carl den 11te ilede til, og søgte at samle og opmuntre dem og atter føre dem i Kampen; men forgjæves. Af den høire Fløi's første Linie vare nu ikkun Niels Bielkes fem Escadroner af Livregimentet til Hest tilbage. De stode alene, thi Fløiens anden Linie

under Wittenberg var endnu langt tilbage. Svenskernes Nederlag syntes uundgaaeligt.

Men det var paa dette Punkt og ved denne Leilighed, at Livregimentet til Hest under den stolte Niels Bielke samlede Laurbær, saa herlige, at de aldrig skulde visne. Med Sværdet i Haanden drev det øieblikkelig i den første Attaque sin modstaaende Fjende tilbage. Inden kort Tid blev det imidlertid fra alle Sider angrebet af det Cavalleri, som paa den venstre Side havde forjaget Branhoffs Finner og paa den høire adsplittet Siegroths Drabanter og Budbergs Dragoner. Men selv disse Anfald bleve af det svenske Livregiment kastede kraftigt tilbage. Nu kom den danske Fløi's anden Linie imod dem. Endogsaa denne maatte vige tilbage. De Danskes første Linie havde imidlertid samlet og ordnet sig og kom for anden Gang frem, men blev ogsaa for anden Gang dreven tilbage af Livregimentet. Denne Helteskare havde under denne uophørlige og blodige Kamp lidt betydelige Tab. Tre Ritmestere, tre Lieutenanter og fire Cornetter vare faldne. Oberstlieutenanten, Majoren og to Ritmestere blødte af svære Saar, og Regimentets Geledder vare blevne meget fortyndede. Det havde inden kort Tid været aldeles umuligt for det, længere at modstaae den overmægtige Fjende.

Men i dette Øieblik ankom Wittenberg med den svenske høire Fløi's anden Linie. Den bestod af »den gamle Adelsfane« under Drake og 2 andre Regimenter Cavalleri, hvilke alle tørstede efter Kampen. Bagved denne Forstærkning ordnede Livregimentet sig igjen. I det samme kom ogsaa Kongen tilbage med en Escadron af Drabanterne, efterat han forgjæves havde søgt at standse de nysudskrevne Finners Flugt. Carl den 11te overtog selv Commandoen, da Wittenberg strax efter sin Ankomst var bleven saaret. Nu blev der igjen et afgjørende Øieblik. Den danske Konge og Prindsen deeltoge selv i Haandgemænget og gjorde Alt for at opmuntre deres Folk. Men efter en yderst heftig Kamp bleve de Danske atter drevne paa Flugt. Nu troede Carl, at Kampens Udgang paa denne Side var afgjort og Seiren vunden. Han afsendte derfor nogle Escadroner for at understøtte den øvrige tilbageladte Hær. Tillige afværdigede han Dahlberg for at undersøge Tilstanden hos de andre Tropper. Selv beholdt han kun 9 Escadroner hos sig, nemlig 5 af Livregimentet under Niels Bielke, 2 af »den gamle Adelsfane« under Drake, 1 af Gynterbergs Rytteri og 1 af Livdrabanterne. Med denne lille Skare tiltroede han sig fuldkommen at kunne fordrive de Danskes allerede slagne høire Fløi og deres beseirede Konge. Da denne sidste imidlertid bemærkede Svenskernes ringe Antal, vendte han om og fattede Posto bag et

Steengjerde. Men Carl angreb ham endogsaa der. Kampen luede atter op. O. W. Fersen saaredes og toges tilfange. Carls Hest, Totten, blev truffen af en Kugle i Panden, saa at den ei mere kunde benyttes. Kongen kastede sig op paa den fyrige Ganger, Brillant, og styrtede sig atter i Kampen. Svenskerne blegnede mangen Gang af Forfærdelse, naar de saae ham midt i Kugleregnen, midt iblandt Fjenderne. Og atter henreves de af Henrykkelse, naar de saae Ynglinge-Kongens blussende Kinder og luende Øine. »Gå på gossar!« raabte han til dem den ene Gang efter den anden, og den lille Helteskare styrtede uimodstaaeligt fremad, sprængte over Steengjerderne og adsplittede den fortvivlede Fjende. Den danske Konge ansaae da Striden paa denne Side for tabt og ilede bort til sin endnu kæmpende høire Fløi. Den venstre, allerede opreven, flygtede bort fra hele Valpladsen. Den flygtede til sin forrige Leir ved Svenstorp, men Carl med sine Escadroner fulgte efter den og drev den ud deraf. Den flygtede ned til Lydde-Aa, et Stykke fra det Sted, hvor Carl Natten forud var gaaet over denne. Isen havde baaret Svenskernes ordnede Tog. De Danske derimod styrtede voldsomt og i Hobetal derover, Isen brast, mange Hundrede af Flygtningene druknede, og de, som ei kunde komme over, bleve nedhuggede ved Bredden. Nu endelig var Seiren paa denne Side en Gang for alle og fuldstændig vunden.

Svenskerne haabede, at deres anden Fløi havde havt samme Held. En Hob adspredte Tropper saaes Nord for Lydde-Aaen. »Det är,« raabte Nogle, »det är svenskar, som förfölja den andra flygeln af de slagna fienderna!« Man troede sig saa sikker, at Nogle endog gave sig til at plyndre den danske Leir. Men netop i det Samme kom Dahlberg atter tilbage med Underretninger, som baade vare uventede og ubehagelige.

Den venstre Fløi's første Kamp.

Den ovenbeskrevne Kamp mellem begge Konger og deres Fløie havde allerede varet en god Stund, inden begge de øvrige Hærafdelinger naaede frem til Valpladsen. Under Ilmarchen derhen vare ogsaa de Danske, hvis Vei ei var saa lang, komne forud for Svenskerne og havde afskaaret dem fra Carl den 11te og hans Fløi. Denne sidste begyndte Kampen et Stykke Nordost for Helgonabakken. Svenskernes Centrum og venstre Fløi fik derimod deres Plads Nordvest for Lund imellem Sliparebacken (Libbershøi) og Nøbbeløf Kirke, i hvilken Linie de svingede ind og vendte sig Nord efter imod de Danske. Her var det, at disse Tropper kæmpede deres første

Strid, men langtfra ikke med saa stort Held, som deres høire Fløi. Venstre Fløi's Anfører, Generallieutenant Galle, faldt strax i Begyndelsen af Fægtningen, og samme Ulykke traf inden kort Tid mange af de høiere Befalingsmænd. Uorden og Forstyrrelse greb derfor snart ind i hele Fløien. Den begyndte at vakle og vige tilbage. En Trop udmærkede sig dog ved Tapperhed indtil Døden. Det var et finsk Dragonregiment, som havde faaet sin Plads yderst paa den venstre Fløi. Obersten hed Borckhusen. Han havde selv udvalgt og uddannet denne Skare, og de øvrige Befalende vare næsten alle enten Sønner af ham, eller hans Slægtninge og Naboer. Forgjæves vare de Danskes Forsøg paa at rokke eller forjage denne Kjærnetrop. Det danske Livregiment til Hest, tilligemed andre Rytterskarer, angreb den, men forgjæves. Det danske Livregiment til Fods under den tappre Bibow prøvede ogsaa sine Vaaben og sin Tapperhed imod Borckhusen; men Alt lige forgjæves. Da begyndte Fjenden at kaste Granater ind i Heltetroppen. Dens Geledder bleve alligevel ikke sprængte, men dog efterhaanden saa fortyndede, at de Danske snart kunde bryde derind. Borckhusen, hans Slægtninge og hans Dragoner bleve nu alle nedhuggede og deres sorte Faner erobrede. De Tilbageværende af Svenskernes venstre Fløi droge sig tilbage i Uorden og søgte Ly bag Infanteriet.

Dette sidste havde havt en ligesaa haard Strid at udkæmpe. Kampen varede længe og overgik slutteligen til det blodigste Haandgemæng. Længst ude paa den høire Side nærmest Lund stod den svenske Fodgarde under Kristoffer Gyllenstierna. Den havde den farligste Plads og vandt den høieste Ære. Den første Bataillon under Douglas fægtede imod Frederik Ahrensdorff, den anden Bataillon under Hastfer imod den tappre Oberst Lewetzau *); paa begge disse Punkter trængte Svenskerne modigt og seirende fremad. Den tredie Gardebataillon havde Weyers Regiment imod sig, men kæmpede ei med samme Held, som de andre. Dens Major faldt. En Capitain Rehbinder traadte frem og overtog Commandoen. Inden faa Øieblikke styrtede ogsaa han dødelig saaret til Jorden. Capitain Stormhatt ilede nu i den Faldnes Sted, men faldt snart saaret ved hans Side. Nu sank ogsaa Fanen, og hele Bataillonen begyndte at komme i Uorden. Regimentets Oberst, Kristoffer Gyllenstierna, saae Faren. Uagtet han blødte af flere Saar, sprængte han i Carriere derhen og satte sig i Spidsen

*) Dette stemmer ikke med den Plan over Slaget, som findes i Geheime-Archivet, thi ifølge denne stode disse Regimenter paa den danske høire Fløi.

for Troppen. Men inden faa Øieblikke blev hans Hest skudt. Fjenden stormede frem til Plyndring over den faldne og af nye Saar end mere blødende Kriger og efterlod ham til Slutning afklædt og bevidstløs mellem de døde Kroppe. Den tredie Gardebataillon, nu aldeles uden Ledelse, blev næsten aldeles opreven. Imidlertid havde de Danske allerede længe forud drevet det øvrige svenske Infanteri tilbage og taget alt dets Artilleri. De hidtil seirende Bataillioner af den svenske Livgarde vovede derfor ikke at trænge længere frem. Alle Tropperne droge sig tilbage nærmere Lund og standsede bagved en Jordvold, hvor de af General Schoultz atter bleve opstillede i en ny Slagorden. Men Folkene vare urolige og nedslaaede. Et Rygte udspredte sig om Carls Seir paa den høire Fløi. Man troede det ikke. Et modsat Rygte opstod og fandt villigere Øren hos de forsagte Tropper. Og ligeforan saae man den seirende Fjende den ene Gang efter den anden i Triumph skyde dansk Løsen med de erobrede svenske Kanoner *). Det var en Lykke, at han ikke i samme Seirsløb forfulgte og angreb de allerede halvveis Slagne. Men de Danske behøvede selv Tid til at ordne sig efter det heftige Haandgemæng, og de haabede desuden at kunne tilintetgjøre de Svenske alene ved Kanonilden. Af disse Aarsager opstod en kort Vaabenhvile.

Den venstre Fløi's anden Kamp.

De Danske havde nu endelig taget en Opstilling paa nogle Høider ligeoverfor Svenskerne. Paa disse Høider førte de baade deres egne og de tagne svenske Kanoner op, og begyndte dermed at beskyde de Svenske. Disse havde ikke et eneste grovere Feltstykke til dermed at besvare Ilden. De Danske forbleve ubevægelige paa deres Høider og lode alene Kanonerne spille mod de nedenfor staaende Svenske. Disse maatte inden kort Tid blive ødelagte eller fordrevne. De begyndte alle, saavel Høie som Lave, med een Mund at begjære at blive førte imod Fjenden. De vilde hellere falde tappert fægtende for Fædrelandet end feigt lade sig nedskyde bag en Jordvold eller nedhugge under en skammelig Flugt. Generalerne adløde det almindelige Forlangende og besluttede Angrebet. Det var omtrent ved Middagstid. Svenskernes nydannede

*) Den ganske korte Beretning, som findes om Slaget i Garnisonsbibliothekets Manuscript, siger, at dette skete for at bringe den slagne danske venstre Fløi til at standse.

Slagorden forlod sin Jordvold og styrtede sig med Fortvivlelsens Tapperhed imod Fjenden og hans tordnende Kanoner. Kampen blev langvarig og forfærdelig. Den gik snart over til et vildt Haandgemæng, i hvilket Soldaterne kæmpede med Kaarde og Musketkolbe imod hverandre. Svenskernes herværende høire Fløi under Schönleben blev dreven tilbage. Paa den venstre kæmpede Hans Wachtmeister med ubetvingeligt Mod. Han fik tre Heste skudt under sig, men fortsatte Striden paa den fjerde. Den otteoghalvfjerdssindstyveaarige Per Hjerta fægtede i Spidsen for Westgöta-Rytterne med sin sædvanlige haardnakkede Tapperhed. Robert Lechtone, maaskee den stærkeste og meest uforsagte Mand i hele den svenske Hær, styrtede sig med »den nye Adelsfane« den ene Gang efter den anden i Kamptummelen og blev truffen af flere Kugler, hvoraf endog nogle trængte saa dybt ind i hans Jættekrop, at de aldrig kunde udtages, men fulgte ham i Graven. Denne saaledes anførte Fløi i Forening med Fodfolket under Schoultz trængte seirende fremad og drev de Danske tilbage, samt tilbagetog en Mængde tabte Faner og Kanoner. De Danske toge Stilling bag et Steengjerde. De forfølgende Svenske sprang over det, dreve de Danske endnu længere tilbage og begyndte at hugge ind paa nogle Compagnier hollandske Matroser, som havde forenet sig med Fjenden. Men nu fik de Danske ny Forstærkning. Kampen og Haandgemænget begyndte forfra igjen med yderste Forbittrelse og Heftighed. Saaledes havde denne anden Kamp varet i fulde tvende Timer. Af det svenske Fodfolk laae flere end Halvdelen i sit Blod paa Valpladsen, men ikke en eneste svensk Afdeling var vegen tilbage fra den. De Danske vare ligesaa haardnakkede; de kunde vel trænges tilbage, men Ingen flygtede, og hurtigt ordnede de Adsplittede sig atter og rykkede med ubetvingeligt Mod frem imod Svenskerne. Det var umuligt at spaae Udgangen af en fra begge Sider saa haardnakket Strid.

Men just i dette Øieblik mærkede Svenskerne en besynderlig Forandring og Bevægelse i den danske Hær. Dens Rytteri vendte pludselig Ryggen imod Svenskerne; strax efter gjorde det danske Fodfolk ligesaa. De flygtede ikke, men droge frem i god Orden, dog i en aldeles modsat Retning af den hidtilværende Kampplads. Svenskerne stode stille, forundrede, næsten frygtende en ufattelig Krigslist. De glædede sig imidlertid over de faa Øieblikkes Hvile, thi over 12 Timer havde de uden Ophold og uden Forfriskning været i Activitet.

Men efter nogle Minuter hørtes fra den modsatte Side bagved Fjenden Lyden af Skud og af en begyndende Fægtning. Som et Lyn fløi

det igjennem de svenske Geledder: »Kungen? — Det är kanske Kungen! — Kungen har segrat med högra flygeln! Nu har han fallit danskarna i ryggen. Vi skola skynda efter för at kämpa den sista striden, vinna den afgörande segern.« Disse Tanker, disse Raab fløi som electriske Gnister igjennem de svenske Tropper, og hele Hæren hastede efter Fjenden for at understøtte sin ventede Konge.

Den tredie Kamp.

Vi vende tilbage til Carl den 11te, som havde jaget de Danskes venstre Fløi over Lydde-Aaen, men derefter af Dahlberg erholdt Underretning om Tilstanden paa sin egen venstre Fløi. Han besluttede at ile de Betrængte til Hjælp med sine ni Helteescadroner. Øieblikkelig vendte han tilbage ad Lund til, og snart opdagede han langt borte de fjendtlige Tropper. Da befalede han Helmfeldt, ad Omveie at ile til de kæmpende Svenskere for at ordne og opmuntre dem ved Underretningen om Kongens snare Ankomst med Undsætning.

Da de Danske opdagede Svenskernes ni Escadroner, ventede de en større efterfølgende Styrke og altsaa en haard og farlig Kamp. General Frederik Ahrensdorff bad derfor Kong Christian om at redde sin dyrebare Person, og lovede at holde sig til det Yderste for at knytte Seiren til de danske Vaaben. Christian den 5te fulgte Raadet og ilede til Landskrone, forladende sin Hær i det afgjørende Øieblik, netop da den blev angreben af Svenskerne fra tvende Sider.

Da Ahrensdorff imidlertid saae, at Kongen ikke førte mere end ni Escadroner med sig, besluttede han at overfalde og tilintetgjøre denne lille Styrke, inden den formaaede at forene sig med de øvrige Svenskere. Med 20 eller 22 Escadroner Rytteri og 5 Batailloner Fodfolk vendte han sig imod Svenskernes lille Hob. Men denne forfærdedes ikke ved Fjendernes Mængde. Kongen havde af høiere Befalingsmænd ikkun Ascheberg og Obersterne Dahlberg, Niels Bielke og Drake hos sig; men saavel til dem som til de Øvrige henvendte den unge Helt sig med djerve Ord for at opmuntre dem til at vove Alt for Fædrelandet; og uden at vakle et Øieblik foer den lille Skare ind paa Fjenden. Kampen blev atter temmelig haardnakket. De to Escadroner af »den gamle Adelsfane« under Drake bleve næsten tilintetgjorte af Overmagten; men Livregimentet under Niels Bielke holdt enduu sammen og kastede Fjenden fra sig paa enhver Side.

Under denne Kamp havde de danske Tropper deelt sig for at gaae udenom en Bakke. Carl den 11te blev opmærksom derpaa. Fulgt af Ascheberg, Dahlberg og trende Ryttere styrtede han igjennem Aabningen for at naae hen til sine øvrige Tropper og ved deres Hjælp redde Dagens Ære og sit tilbageladte, i Døden kæmpende Livregiment. Det lykkedes. Kongen naaede virkelig hen til sin venstre Fløi, til Hans Wachtmeister og Per Hjerta m. Fl. Et Jubelraab lød igjennem den svenske Hær ved Underretningen om Kongens Tilbagekomst; men denne, uden at spilde et Øieblik, satte sig i Spidsen for en Deel af den venstre Fløi's Rytteri og ilede Niels Bielke og Livregimentet til Hjælp.

Bielke havde imidlertid med sine faa sammensmeltede Escadroner baaret Tyngden af hele det danske Rytteri. For at modstaae de fra alle Sider angribende Fjender nødsagedes han til at opløse Mandskabet i mange smaa Afdelinger. Endnu forsvarede han sig med exempelløs Tapperhed; men nogle Øieblikke endnu, og de vare blevne overmandede af den mange Gange stærkere Fjende. Men netop i det Samme opdagede Niels Bielke ved den nedgaaende Sols Straaler en Linie Rytteri, som langt borte, men i Carriere nærmede sig Stedet. Strax efter gjenkjendte han i Spidsen for denne Kongens Hest, Brillant, og derpaa Kongen selv. »Gossar!« raabte han, »Gossar! Der kommer han, der kommer kungen!« og han viste i det Samme sine Troe det glæderige Syn. Jubelraabet »konungen kommer, konungen kommer!« gjenlød imellem Geledderne, og faa Øieblikke efter kom Kongen med Hjælp og med Seir. Han paa den ene og Niels Bielke paa den anden Side angreb det danske Rytteri. Det drog sig tilbage til Fodfolket og derefter tilligemed dette nærmere til Walkærra Kirke, dog endnu bestandig i god Orden. De sammensmeltede fem Escadroner af Livregimentet, Levningerne af den seirrige svenske høire Fløi, forenede sig nu endelig med den øvrige Hær. Værst gik det 1300 hollandske Matroser, som Tromp havde sendt de Danske til Forstærkning. Da de bleve angrebne, forsvarede de sig med megen Tapperhed, men de bleve ikkedestomindre overmandede, og de svenske Soldater begyndte et forfærdeligt Blodbad imellem dem. Pardon var hidtil under den haardnakkede Kamp næppe bleven forlangt, eiheller bevilliget. Da nu Hollænderne begyndte at bede det unge svenske Mandskab om at blive skaanede, svarede disse drillende: »Matroser ha betalning för at slåss till sjöss, men ej till lands. Ni förtjenar derför ingen nåd.« Blodbadet vedblev paa det Forfærdeligste. Endelig ankom Kongen og Helmfeldt. »Gif qvarter gossar, för Guds skull gif qvarter!« raabte Carl den 11te. Det lykkedes

ham at gjøre en Ende paa Blodbadet, men for seent. Af de 1300 Matroser vare ikkun 47 i Live.

Solen var nu allerede gaaet ned, og Dagen tilende. Fjenden var deels flygtet og deels gaaet nærmere tilbage til Walkærra, og havde saaledes forladt den hidtil omtvistede Valplads. Dermed var den tredie Kamp tilende. Men Maanen lyste klart over Marken og ved dens Skin begyndte snart

den fjerde Kamp.

Obersterne Bibow med den danske Fodgarde og Lewetzau med sit Regiment, understøttede af noget Rytteri *), havde med beundringsværdig Orden trukket sig tilbage og posteret sig bag et Gjerde, østenfor Walkærra Kirke. Efterat Svenskerne vare blevne ordnede, besluttede Carl den 11te at fuldende sin Seir og derfor angribe denne Levning af den danske Hær. Dette skete; Kampen begyndte paany. I denne Forvirring, som blev forøget ved Skumringen, kom Kongen af en Feiltagelse ind i en dansk Escadron. Heldigviis var han selv den Første som bemærkede Feiltagelsen. Han holdt gode Miner, fulgte med de Danske og talte deres Sprog, indtil han kom saa nær, at han kunde ride over til sine Landsmænd og i Spidsen for dem raabe sit svenske »Gå på gossar!« Det tilbageværende danske Rytteri blev snart fordrevet og vendte sig nu for sidste Gang til Flugt, hvorefter det tog Veien til Landskrone.

Men ikke saaledes de to danske Regimenter under Bibow og Lewetzau. Hele Dagen igjennem havde de fægtet med ualmindelig Tapperhed. Bibow med den danske Fodgarde var den, som beseirede og nedhuggede den tappre Borckhusen og hans finske Dragoner. Lewetzau havde i Løbet af Dagen med egen Haand fældet 20 Svenskere og med sit Regiment tumlet tappert om med Kristoffer Gyllenstierna og den svenske Fodgarde. Nu paa Marken østenfor Walkærra Kirke sluttede Bibow og Lewetzau sig sammen i en ubevægelig og urokkelig Quarré. Hvorsomhelst Svenskerne vilde angribe, mødte dem modige Blikke, skarpe Klinger og dræbende Skud. Endnu havde ikkun det svenske Rytteri naaet hen til Stedet. Det var saaledes alene med dette, at Kongen kunde angribe Quarréen. Men nu efter 16 Timers Ridt, uden Hvile og uden Foder, vare Hestene saa udmattede, at det næsten var umuligt at faae dem af Pletten. Da man

*) Lewezows Regiment var Cavalleri. Overs. Anmærkning.

vilde hugge ind paa Quarréen, fik enhver Rytter saameget at gjøre med at sætte sin Hest i Bevægelse, at han ikke formaaede at føre sine Vaaben imod Fjenden. Efter nogle frugtesløse Forsøg maatte man afstaae derfra. Blussende af Iver efter at fuldstændiggjøre Seiren, sprængte Kongen henmod sit fremrykkende Fodfolk og opmuntrede det til at fuldende, hvad Rytteriet ikke havde kunnet udføre. Selv i Spidsen for Fodgarden vilde han i Fronten angribe den danske Quarré, medens General Schoultz til samme Tid skulde falde den i Flanken med andre Tropper. Næppe saae Bibow denne Anordning, førend han hurtigt og i bedste Orden førte Quarréen tilbage ind paa Walkærra Kirkegaard, bagved hvis Steengjerde hans Tropper erholdt tilstrækkeligt Værn saavel mod Fodfolket som mod Rytteriet. Hegnet var saa høit, at der udfordredes Stiger for at kunne bestige det. Saadanne vare ei ved Haanden, hvorimod hver og en Svensk, som nærmede sig, straktes til Jorden af de danske Kugler. Man viste da de Svenske en paa den nordlige Side ud imod Landskrone værende Aabning i Kirkegaardsmuren. Derhen vilde man ile for igjennem denne Aabning at trænge ind til Fjenden. Men allerede længe forud havde Bibow ladet antænde en Deel sammesteds liggende Bygninger. Da Svenskerne naaede derhen, mødte dem derfor Luer og Røg, som Vinden kastede dem i Ansigtet. Bagud, og skjulte af Branden og Nattens tiltagende Mørke, trak Bibow og Levetzau sig uforfulgte tilbage paa Veien til Landskrone. Den lille Heltetrop udgjorde 4—600 Mand, den sidste fra Valpladsen bortdragende Levning af hele den danske Hær.« —

De danske Batailloner og Escadroner samledes efterhaanden ved Landskrone, men vistnok i en høist maadelig Forfatning. Kong Christian ansaae det derfor for nødvendigt at trække den største Deel af Armeen over til Sjælland, for at den der kunde samle nye Kræfter og retablere sig efter de lidte Tab. Efterat have detacheret Generalmajor Meerheim med 4 Regimenter Cavalleri til Christianstad og lagt en stærk Besætning i Landskrone, afseilede Kongen den 7de December med de øvrige Tropper til Kjøbenhavn, hvor han strax beordrede de 4 Compagnier af Livregimentet, som havde ligget i Garnison i Hovedstaden, at afgaae til Skaane for at støde sammen med den øvrige Deel af Regimentet, der befandt sig iblandt de Tropper, som Kongen havde ladet blive tilbage som Besætning i Landskrone, i hvilken Fæstning Regimentets Chef, der paa Grund af sin i Slaget udviste Tapperhed var bleven udnævnt til Generalmajor, havde overtaget Gouverneurposten.

At en Kamp som den ovenbeskrevne, der havde varet i henved 10 Timer, og i hvilken der var bleven fægtet med saamegen Forbittrelse og Haardnakkethed, maatte medføre et stort Mandefald paa begge Sider, er en Selvfølge. I de Beretninger, som forskjellige Forfattere give om Slaget, ansættes de Dødes Antal til omtrent 9000. Garnisonsbibliothekets Manuscript, hvis kortfattede Rapport sandsynligviis er nedskreven strax efter Slaget, anfører i Slutningen af denne, at over 7000 Døde bedækkede Valpladsen. Destoværre findes i Archiverne ingen Lister eller Rapporter, hverken over de enkelte Afdelingers specielle Tab eller over Tabet i Almindelighed, men ikkun en Fortegnelse over de af de Svenske gjorte Fanger, hvis Antal ifølge denne beløb sig til: 2 Oberster, 4 Oberstlieutenanter, 4 Majorer, 2 Ritmestere, 26 Capitainer, 4 Capitainlieutenanter, 40 Lieutenanter, 42 Fændrikker, 5 Cornetter, 4 Regimentsqvarteermestere, 6 Adjutanter, 2 Auditeurer, 1 Regimentsskriver, 1 Vognmester, 4 Feltskjærere, 9 Feltpræster, 6 Trompetere, 1 Pauker, 9 Civilbetjente og 1325 Underofficerer og Gemene.

Uagtet Livregimentets Tab eiheller nogetsteds findes specificeret, seer man sig dog istand til nogenlunde at kunne gjøre sig et Begreb derom, naar man undersøger følgende Styrkeliste, som Bibow indsendte til Kongen fra Landskrone den 6te Januar 1677:

Har for 8 Dage siden været stærk	Deraf endnu sunde	Syge og Saarede	Commenderede	Døde	Summa Rest
847	469	248	116	14	833

Regimentets Styrke var altsaa i Slutningen af December 1676: 847 Mand; naar nu herfra drages de 4 Garnisonscompagnier, som vistnok have været fuldtallige og altsaa udgjort 400 Mand, iberegnet de 100 Mand, der vare detacherede til Gulland, bliver ikkun tilovers paa de 8 Compagnier, som deeltoge i Slaget ved Lund: 447 Mand, hvorfra endnu maa drages 16 Mand, som tilligemed Capitain Conrad Schmidt allerede i Efteraaret 1676 vare blevne detacherede til Carlshavn. Antager man dernæst, at Feltcompagnierne ved Slagets Begyndelse tilsammen have talt 600 Underofficerer, Tambourer, Gefreitere, Grenaderer og Gemene, hvilket Antal næppe er for høit anslaaet, udviser dette altsaa en Afgang i Slaget af 169 Mand, hvori selvfølgeligen ikke er indbefattet de Saarede, der saae sig istand til at følge Compagnierne paa Retraiten til Landskrone. Af Officererne bleve fangne: Oberstlieutenant Carl Adolph v. Plessen, Lieutenant Koch,

samt Capitain Julius v. Weissenstein, der døde i Fangenskabet inden Udgangen af December af det i Slaget erholdte Saar, hvorefter Oberstlieutenant Brünick forsattes til Regimentet og tildeeltes Weissensteins Compagni. Døde vare: Lieutenant Barkentin, samt 1 Lieutenant og 2 Fændrikker, hvis Navne ikke findes angivne. I en Skrivelse til Kongen af 31te Januar 1677 anbefaler Bibow Lieutenant Krag til Forfremmelse, paa Grund af at han havde udmærket sig ved Lund fremfor alle Andre.

At Livregimentet uagtet dette Tab dog blev udseet til at forblive i Landskrone, synes at tyde paa, at de øvrige Regimenters Tilstand maa have været endnu værre; men da de Syges Antal imidlertid var temmelig stort, og dette daglig forøgedes, androg Bibow gjentagne Gange om, at Regimentet maatte blive afløst, saasnart de til Sjælland overførte Tropper atter vare komne noget til Kræfter; han klagede navnlig over, at Soldaterne udmattedes ved at maatte vække Gravene og ved en meget streng Vagttjeneste, samt at Garnisonen leed meget af Kulde og af Mangel paa Klæder og god Forpleining, og ikkun havde slette, overfyldte Qvarterer. Ikkedestomindre maatte Regimentet forblive i Landskrone indtil den 18de Marts, hvornæst det paa denne og de følgende Dage overførtes til Kjøbenhavn. Nogle Dage forinden var det til Carlshavn detacherede Commando af Livregimentet, tilligemed den øvrige Besætning i denne By, geraadet i svensk Fangenskab. Allerede den 8de Februar havde de Svenske med 1800 Mand søgt at overrumple den derværende Skandse, men da Commandanten, Crumsee, var bleven advaret i Tide, havde han taget sine Forholdsregler saa vel, at de Svenske med Tabet af en Deel Saarede og Døde, som de efterlode paa Isen i Graven, hastig trak sig tilbage om Aftenen. Ifølge Friedenreich havde Capitain Schmidt af Livregimentet ikke liden Deel i, at Angrebet afsloges. Den 1ste Marts viste imidlertid de Svenske sig atter for Skandsen med en endnu større Styrke, som var forsynet med det til en regelmæssig Beleiring nødvendige Materiel. Batterier bleve opkastede, og Byen og Skandsen bombarderede, hvorved Værkerne beskadigedes i den Grad, at Commandanten ikke troede sig stærk nok til at lade det komme an paa en Storm, hvorfor han den 9de slog Chamade*) og overgav Byen, imod at der tilstodes ham fri Afmarche med Garnisonen, som skulde escorteres til Helsingborg og derfra overføres til Sjælland.

---

*) Friedenreich anfører, at Crumsee faldt under Bombardementet, men dette er urigtigt; idetmindste var han ikke død ved Skandsens Overgivelse, thi Capitulationen findes undertegnet af ham selv.

Ikkedestomindre brøde de Svenske Accorden og førte hele Besætningen som Krigsfanger ind i Landet.

I Danmark havde man imidlertid ikke været ledig, men ivrigt søgt at erstatte det i det forløbne Felttog mistede Mandskab og Materiel. Regimenterne vare atter blevne completerede, hovedsageligen ved Udskrivninger i Landet selv; nye Regimenter vare blevne oprettede og Tractater afsluttede med flere fremmede Fyrster om at overlade Tropper i dansk Sold. Den 20de Januar bestemtes, at Livregimentet, hvis effective Styrke til den Tid angaves at være 600 Mand, skulde completeres med 600 Mand fra Norge og 600 Mand af Oberst Dedens Bataillon, samt at Compagnierne ligesom i det forløbne Aar skulde fordeles saaledes, at 4 Compagnier forbleve i Kjøbenhavn som Garnison, og 8 Compagnier henhørte til den active Armee i Felten.

I de første Dage af April begyndte Troppetransporterne fra Sjælland til Landskrone, og hermed vedblev man i Løbet af denne og Begyndelsen af den paafølgende Maaned, saa at det til Operationerne i Felten bestemte Armeecorps, nemlig: 29 Escadroner, tilsammen 5000 Mand, 13 Bataillonner à 600 Mand, samt 3 8pundige, 7 4pundige og 26 Regimentskanoner, var samlet den 15de Mai i den for dette Corps afstukne Leir vesten for Slottet. Paa denne Dag ankom ogsaa Christian den 5te til Armeen, som han mynstrede, efterat have fordeelt Regimenterne i visse Brigader, af hvilke een, der var sammensat af 2 Bataillonner af Livregimentet under Oberstlieutenanterne Plessen og Brüneck, 1 Bataillon af Prinds Christians Regiment og 1 Bataillon af Oberst C. O. Schacks Regiment, commanderedes af Generalmajor Bibow; men da Kongen ansaae det for nødvendigt endnu at træffe adskillige Foranstaltninger, forinden han aabnede det egentlige Felttog, forblev Armeecorpset i Leiren indtil den 26de Mai om Aftenen Kl. 9, da Kongen gav Ordre til Opbrud imod den svenske Armee, som havde posteret sig i en forskandset Leir paa Høiderne ved Rønneberg, og derved spærrede Veien til Helsingborg. Paa Meldingen om, at den danske Avantgarde om Morgenen den 27de var i Sigte, opstillede den fjendtlige Armee, som ikkun talte 6000 Mand med ganske faa Kanoner, sig udenfor Retranchementerne og syntes at ville modtage et Slag; men efterat de danske Regimenter vare deployerede op og gave sig Mine af at ville attaquere den fjendtlige Position, i hvilken Anledning Kong Christian befalede Soldaterne at aflægge deres Randsler, maa den svenske Konge, der ligesom Christian den 5te ogsaa i dette Felttog selv førte Overcommandoen, have anseet sin Stilling for altfor exponeret ligeoverfor

den dobbelt saa stærke danske Armee, thi han befalede atter sine Afdelinger at gaae tilbage indenfor Retranchementerne, og der afvente de Danskes Angreb. Kong Christian, hvis Armee for en stor Deel bestod af Tropper, der ikke tidligere havde været prøvede i Ilden, dristede sig ikke til at angribe de Svenskes dækkede Opstilling, men indskrænkede sig til i Løbet af Dagen at observere Fjendens Bevægelser. De Svenske, glade over at være slupne saa let ud af deres fortvivlede Stilling, trak sig om Natten ilsomt tilbage, ikkun efterladende en Kreds af Vagtblus, der lode de Danske i den Tro, at de endnu havde den fjendtlige Armee ligeoverfor sig. Saasnart de Danske den paafølgende Morgen kom til Kundskab om Fjendens Afmarche i Retning af Christianstad, brøde de uopholdeligt op, for om muligt at indhente de Svenske. Men disse havde allerede et saa betydeligt Forspring, at ikkun den danske Avantgarde, der alene bestod af Cavalleri, kunde komme til Fægtning med den svenske Arriergarde, som den dog ikke kunde forhindre i at afbryde Haslebro. Efterat have camperet om Natten ved Næs, fortsatte man den 29de Marchen til Høre, avancerede den 30te til Linderød og den 31te til Wæe, hvor det kom til en Fægtning mellem det danske Cavalleri og Queuen af den svenske Colonne; men da den danske Armees Gros ikke naaede frem til Wæe før om Aftenen, havde Carl den 11te forinden faaet Tid til at trække Blokadecorpset for Christianstad til sig, og i Forbindelse med dette fortsat Retraiten til Smaaland. Da man saaledes havde opnaaet et af Hovedformaalene for dette Aars Felttog, nemlig at trænge den svenske Hær ud af Skaane og derved faae Leilighed til at undsætte Christianstad, og der som Følge deraf ikke lod sig udrette mere paa denne Kant, blev det i Krigsraadet besluttet at attaquere Malmø, som bestandig vilde være »en Torn i Hælen« paa den danske Armee ved dennes fremtidige Operationer, saalænge den var i de Svenskes Hænder. Den 3die Juni gik Armeen derfor tilbage til Linderød, den 4de til Høre, den 5te til Ellinge og den 6te til Flankerup, hvor de münsterske Auxiliairtropper forenede sig med det danske Armeecorps, som derved erholdt en Styrke af 16000 Mand. Den 8de brød den samlede Armee op imod Malmø, hvor den samme Dags Aften opslog sit Campement sydøstlig for Byen, saa nær som muligt under denne Fæstnings Kanoner.

Efterat man i Løbet af den paafølgende Dag havde recognosceret Fæstningsværkerne, besluttedes at føre trende Attaquer imod Byen og Slottet; Ledelsen af Arbeiderne ved den saakaldte østre Attaque overdroges Generalmajor Bibow, medens Hertugen af Croy og den münsterske General-

major Grandvilliers anbetroedes Commandoen over de øvrige Arbeider. Den 10de om Aftenen aabnedes Løbegravene paa alle tre Punkter, og uagtet de Beleirede den 13de, 15de og 17de foretoge flere heftige Udfald, vare Approcherne og Batterierne allerede den 21de avancerede saa vidt, at man den paafølgende Nat fra Generalmajor Bibows Attaque søgte paa tre forskjellige Steder at bemægtige sig den bedækte Vei. Beleirerne trængte vel i det første Anfald Besætningen tilbage, men da man manglede Værktøi til at nedgrave sig, maatte man lade sig nøie med at logere sig paa »Esplanaden«. Fra den 22de til 25de indskrænkede Beleirerne sig til heftigt at beskyde Byen, for at ødelægge Værkerne og udmatte Besætningen, men denne besvarede levende Ilden og tilføiede Beleirerne ikke ringe Skade. Alene Livregimentet talte fra den 14de til den 23de 22 Døde og 57 Saarede af Underclasserne, ligesom Capitain Lucas Yttersen saaredes den 16de, Oberstlieutenant Brüneck dræbtes den 20de, og Major Jobst Scholten, samt en Lieutenant, saaredes den 22de.

Ifølge de Efterretninger, som vare indløbne om den svenske Armees Foretagender, maatte man imidlertid befrygte, at den svenske Konge, saasnart de af ham fra det indre Sverrig ventede Forstærkninger vare stødte til ham, atter vilde gribe Offensiven og navnlig søge at ophæve Beleiringen af Malmø. Dette, i Forbindelse med Frygten for, at den svenske Flaade skulde tvinge den svagere danske til at trække sig tilbage til Kjøbenhavn, hvorved Fjenden vilde faae Leilighed til at undsætte Malmø fra Søsiden og derved forøge Vanskelighederne ved Beleiringen, bevægede Kong Christian den 5te til at vove en Generalstorm, for paa denne Maade at komme i Besiddelse af denne Hovedfæstning og saaledes berøve den svenske Armee dens eneste Støttepunkt i Skaane.

Den samlede Styrke, som destineredes til at foretage denne Storm, beløb sig til 3400 Mand, hvoraf Halvdelen skulde danne de egentlige Stormcolonner, og Resten følge efter som Reserve og Soutien. Angrebet skulde foretages samtidigt fra tre forskjellige Sider, nemlig 1) imod Værkerne i Nærheden af Strandporten af Generalmajor Bibow med 1000 Mand, 2) imod Courtinen imellem Bastionerne Malmø og Stokholm af Generalmajor, Hertugen af Croy, med 1000 Mand, og 3) imellem den søndre Ravelin og det nye Værk af Generalmajor Rumohr ligeledes med 1000 Mand, understøttede af 400 Dragoner under Oberst Brockenhuus. Paa den søndre Side skulde Generalmajor Grandvilliers foretage et Skinangreb mod Slottet med de münsterske Tropper. Saasnart 12 Kanonskud bleve

løsnede fra et af Batterierne imod Slottet, Natten imellem den 25de og 26de Juni, skulde Angrebet tage sin Begyndelse.

Imellem Kl. 12 og 1 gaves det aftalte Signal, hvorpaa samtlige Colonner strax satte sig i Bevægelse imod de dem anviste Punkter; og uagtet Besætningen, som beløb sig til 3000 Mand, gjorde tapper Modstand, og Commandanten, Grev Fersen, var forberedt paa, hvad der vilde komme, da de af Beleirerne trufne Forberedelser til Stormen ikke havde været at skjule, passerede Stormcolonnerne ikke alene Graven, men bestege endog Volden paa flere Punkter og trængte Besætningen tilbage. Da Bibow derfor ansaae Angrebet for fuldkommen lykket, beordrede han Reserven at følge efter og ilede selv med noget Mandskab henimod Porten, for indenfra at aabne denne og indlade Cavalleriet, men idet Reserven temmelig voldsomt passerede Løbebroen, brast denne istykker, hvorved ikke alene den Deel af de Stormende, som befandt sig paa Broen, styrtede Hobeviis i Graven og druknede, men de, der alt befandt sig paa Brystværnet, tillige afskåres fra al Understøttelse udenfra. Fjenden, som paa mange Steder havde nedlagt Vaabnene, fattede atter Mod, samlede sig om deres tappre Commandant, og overvældede deres aldeles isolerede Modstandere. Efter en morderisk Kamp, i hvilken Bibow faldt men en stor Deel af sine Folk, lykkedes det Resten at komme tilbage over Volden igjen; men næsten Alle bare blodige Mærker af den haardnakkede Strid. — Stormen var totalt afslaaet.

Ifølge Garnisonsbibliothekets Manuscript kostede denne Storm de Danske over 1000 saarede og over 500 døde Underofficerer og Gemene, foruden et stort Antal saarede og døde Officerer. Da Dispositionen til Stormen ikke angiver, hvormange Mand der af hvert Regiment blev commanderet til Angrebscolonnerne, mangler der af denne Grund ogsaa en saadan Oplysning angaaende Livregimentet; men da den Navnefortegnelse, som dette Regiment indsendte den 30te Juni over Sammes Officerer ved Feltcompagnierne, udviser saarede og døde Officerer ved alle disse Compagnier, er det rimeligt, at begge Bataillioner have deeltaget i Stormen, og formeentlig udgjort den væsentligste Deel af den Colonne, som Bibow førte i Ilden. Ifølge den nævnte Liste stiller Tabet sig saaledes: Døde: Generalmajor v. Bibow, Oberstlieutenant v. Plessen, Capitain Fuchs samt en Lieutenant, hvis Navn ikke er angivet; Saarede: Oberstlieutenant Longeval, Capitain Paile Krag, Lieutenanterne Niels Larsen, Mogens Nielsen, Ernst Johan v. Eillerts, Peter Olsen Knapsted og Marcus Hendrichsen, Fændrikkerne Hans Caspar v. Hohndorff, Peter Lüders og Niels Toller.

Medens den danske Armee forgjæves offrede sine bedste Kræfter for Malmø, havde den svenske Konge derimod i samme Forhold forøget sin Hær ved Forstærkninger fra Sverrig. Han troede sig nu atter stærk nok til at vove en Dyst med sin kongelige Modstander, og rykkede den 13de Juli frem til Torlosa. Kong Christian, som mistvivlede om en heldig Udgang af Beleiringen og desuden ikke turde lade den svenske Armees Bevægelser upaaagtede, hvorved han let kunde see sig afskaaren fra Forbindelsen med Landskrone, havde allerede den 6te givet Ordre til at ophæve Beleiringen og var samme Dag gaaet tilbage til Flankerup. Da Kongen imidlertid ønskede at give sine Tropper noget Soulagement efter de udstandne Møisommeligheder for Malmø, var han den 7de atter brudt op med Armeen i Retning af Landskrone, for at lade den indtage en mindre exponeret Stilling ved Saxtorp. Efterat de forventede keiserlige Hjælpetropper, omtrent 1400 Mand, vare stødte til Armeen den 10de Juli, foretoges den 13de atter en fremadgaaende Bevægelse indtil Rønneberg. Paa de derværende Høider opslog Kongen sin Leir og besluttede at oppebie den fjendtlige Armee i denne fordeelagtige Position, som han endyderligere lod forstærke ved et i Hast opkastet Retranchement. Kong Carl, som den 14de om Morgenen havde sat sig i Marche fra Torlosa, var fast besluttet paa at angribe de Danske, uagtet Fordelene overveiende vare paa disses Side; men da han ved en nærmere Undersøgelse dog overbeviste sig om, at han ikke uden et uforholdsmæssig stort Tab vilde kunne gjøre sig Haab om at trænge Kong Christian ud af hans faste Position, forsøgte han ved en omgaaende Bevægelse henimod Tirups Kirke og Sireköping, at tvinge de Danske til at forandre Front. Det lykkedes, og begge Armeer ordnede sig nu til Kampen under en brændende Julisols Hede. Kong Christians venstre Fløi og Centrum bestode udelukkende af danske Regimenter, hvorimod de münsterske og keiserlige Tropper hovedsageligen udgjorde den høire Fløi. For imidlertid at frembringe en bedre Samvirken mellem de forskjellige Vaabenarter og drage sig den ved Lund indhøstede Erfaring til Nytte, da det uheldige Udfald af dette Slag for en stor Deel skyldtes denne Mangel paa gjensidig Understøttelse af Cavalleri og Infanteri, afvexlede disse to Vaabenarter igjennem hele første Træfning. Livregimentet, som efter Bibows Død commanderedes af Oberst Keller, havde erholdt sin Plads anviist yderst paa venstre Fløi imellem Cavalleriregimenterne Ahrensdorff og Walter. Omtrent her havde ogsaa Artilleriet indtaget en Hovedposition paa en dominerende Høide.

»Saaledes var Sagernes Stilling,« siger Fryxell, »da Striden omtrent Kl. 10 tog sin Begyndelse. Svenskerne rykkede frem. Deres venstre Fløi kom strax i Haandgemæng med den danske høire, som anførtes af Kong Christian og dennes Broder, Prinds Georg. Den svenske høire Fløi under Carl den 11te og Ascheberg, havde Mosejord og Høider at passere, men disse Hindringer overvandtes og Svenskerne angrebe Fjendens venstre Fløi, som blev anført af Frederik Ahrensdorff. Den første halve Times Kamp var heftig. Aschebergs Hest blev skudt og Carl den 11te var nær ved at omringes, men blev befriet af Niels Bielke. Paa den modsatte Side faldt de danske Generaler Frederik Ahrensdorff og Walter. Nogle derværende danske Regimenter bestode af nylig udskrevne Bønderkarle. De kom snart i Uorden og toge Flugten. Carl den 11te, Ascheberg og Niels Bielke med deres Tropper fulgte efter. De Danske vilde standse ved Asmanstorp Kirke, men forjagedes atter og flygtede slutteligen til Landskrone.«

Medens dette foregik paa den danske venstre Fløi, havde det Omvendte fundet Sted paa den modsatte Fløi. Svenskerne vare her blevne aldeles slagne. Kong Christian var endog selv med en Deel af Cavalleriet brudt igjennem de fjendtlige Linier, havde nedhugget to Brigader Infanteri og trængt hele den svenske venstre Fløi tilbage henimod Tirups Kirke; men ved Efterretningen om sin egen venstre Fløi's Nederlag nødsagedes han til atter at opgive de vundne Fordele og at trække sig tilbage til Landskrone, hvilket han udførte i fuldkommen Orden og uden at foruroliges af de Svenske.

Uagtet dette Slag var uden væsentlig Indflydelse paa Krigen, da de Svenske dog ikke formaaede at trænge de Danske aldeles ud af Skaane, havde det dog bibragt Kong Christian følelige Tab, idet ikke alene hele Feltartilleriet erobredes af de Svenske, men Armeen tillige talte ikke faa Døde og Saarede. Om disses Antal ere Beretningerne høist forskjelige, og det lader sig derfor vanskelig nøiagtigt bestemme. En Liste i Geheime-Archivet angiver det egentlige danske Infanteries Tab til:

	Døde	Saarede	Savnede
Officerer	14	13	13
Underofficerer og Mandskab	1144	340	—

af hvilke igjen Livregimentet opføres med:

	Major	Lieuten.	Fændr.	Underofficerer og Mandskab
Døde	»	»	1	164
Saarede	1	1	»	75
Savnede	»	»	1	»

men da Forholdet imellem Døde og Saarede her udviser det Omvendte af, hvad det i Regelen pleier at være, er det vistnok udenfor al Tvivl, at en stor Deel af dem, der ere opførte som døde, burde anføres under Rubrikken »Savnede«

Efter Slaget ved Rønneberg eller Norre-Møinge forbleve begge Armeer i længere Tid ubevægelige i de Stillinger, som de havde indtaget. Kong Christian havde strax efter Retraiten begivet sig til Kjøbenhavn, men indfandt sig kort efter igjen i den danske Leir ved Landskrone for at raadslaae med sine Generaler om de Operationer, som maatte ansees for de hensigtsmæssigste. Samtlige Betænkninger gik ud paa, at man foreløbig maatte søge at undgaae et Slag i aaben Mark, idetmindste ikke forinden Resten af de keiserlige Hjælpetropper var ankommen; men da Cavalleriet i denne indknebne Position ikkun med Vanskelighed kunde tilveiebringe de fornødne Subsistentsmidler for Folk og Heste, da de Svenske paa alle Maader søgte at forhindre Tilførslerne til Leiren, ja endog i denne Hensigt afbrændte 8 Landsbyer imellem Helsingborg og Landskrone, besluttedes, at den største Deel af det danske Cavalleri skulde foretage en Expedition til Christianstad. Man vilde herved ikke alene opnaae at kunne afløse Besætningen i denne Fæstning, men maaskee endogsaa formaae Fjenden til at forlade sin Stilling ved Rønneberg for at følge dette Corps's Bevægelser, hvorved den øvrige Deel af den danske Hær kunde faae Leilighed til at trække sig længere ned imod Helsingborg og derfra lettere overføres til Sjælland, hvis man senere vilde foretage Demonstrationer paa andre Punkter.

Det til denne Expedition bestemte Corps, tilsammen 7000 Mand, afmarcherede den 7de August om Aftenen fra den danske Leir under Commando af Generalmajor Baudissin. Ved Efterretningen herom brøde de Svenske ogsaa ganske rigtig op i samme Retning, men kunde dog ikke forhindre, at Baudissin, efterat have fuldført en Deel af det ham

paalagte Hverv, nemlig at afløse Besætningen i Christianstad, atter trak sig uskadt tilbage til Hovedcorpset. Saasnart Cavalleriet var kommen tilbage, og efterat have lagt en Besætning i Landskrone, iblandt hvilken befandt sig 2den Bataillon af Livregimentet, brød Kong Christian op med Resten af Armeen i Retning af Helsingborg og opslog sin Leir i Nærheden af denne Stad. Men da de Svenske, som efter det danske Corps's Tilbagegang fra Christianstad atter havde nærmet sig Landskrone, imidlertid ikke foruroligede de Danske i deres Leir ved Helsingborg, bleve Tropperne, og deriblandt 1ste Bataillon af Livregimentet, efterhaanden overførte til Sjælland for der at forberede sig til andre Foretagender.

I de tvende forløbne Felttog havde den danske Armees Hovedstyrke væsentlig opereret i Sverrig, men paa samme Tid havde Danmarks Allierede ikke været ledige paa andre Steder. I Pommern, hvor vi forlode Feltmarskal Grev Königsmark i Slutningen af 1675, da han af den forenede danske og brandenburgske Armee var trængt tilbage til Stralsund og Rügen, havde Churfyrsten af Brandenburg tumlet dygtigt om med de Svenske, saa at disse, der paa Grund af den svenske Flaades forskjellige Nederlag ikke havde faaet Forstærkning i lang Tid, i Midten af 1677 ikkun havde Øen Rügen og Fæstningerne Stettin, Greifswalde og Stralsund i deres Magt. Kong Christian besluttede derfor nu, da han ikke troede at kunne udrette mere i Skaane, at lande med en Deel af sin Armee paa Rügen, for saaledes at række Haanden til Churfyrsten, der beleirede Stettin, og derved fuldstændiggjøre Erobringen af de svensktydske Provindser.

Den 31te August og 1ste September embarqueredes de til Rügen bestemte Tropper *) paa en Deel Orlogsskibe og Coffardifartøier, som i denne Anledning vare sammenbragte ved Kjøbenhavn. Den 1ste September om Eftermiddagen Kl. 5 gik Kongen selv ombord, men blev dog liggende stille med Flaaden til den 3die, da Vinden sprang om til Vest, hvorpaa alle Skibene lettede og stode Syd efter. Da man havde naaet Høiden af Dragøer, blæste det op til en Storm, hvorfor man ikke fandt det raadeligt, at vove sig ud i rum Sø med de af Tropper og Heste overfyldte Skibe; man reed derfor Stormen af under Amager, lettede atter den 6te om Morgenen og fik samme Aften Rügen i Sigte, men da det var blevet for seent til at kunne tilendebringe Udskibningen, forinden

*) Iblandt disse befandt sig 1ste Bataillon af Livregimentet med en Styrke af 350 Mand, som indskibedes paa „den svenske Havfrue“ og „Charitas“.

Mørket faldt paa, laverede man i Søen indtil den næste Morgen, da alle Tropperne landsattes imellem Wittow og Jasmund. Da man imidlertid ikke havde nogen sikker Kundskab om Fjendens Styrke og Stilling, og Kongen desuden vilde oppebie nogen flere Troppers Ankomst fra Danmark, forblev Corpset i Leir paa Rudebusch Hede indtil i Begyndelsen af October. Ved Efterretningen om de Danskes Landgang havde Grev Königsmark trukket sine fleste Tropper over til Pommern og holdt ikkun de tvende Færgeskandser ved Stralsund besatte. Kong Christian, som den 5te October satte sig i Marche imod Bergen, fandt derfor ingen Modstand før han var naaet frem til den gamle Færgeskandse, men da Besætningen i denne ikke troede sig stærk nok til at kunne afslaae en Storm, trak den sig om Aftenen i al Stilhed over til Fastlandet. Men ikke saaledes Besætningen i den nye Færgeskandse. Dette Værk laae meget fordeelagtigere, da det stedse kunde faae ny Undsætning fra Stralsund og desuden paa alle Sider var omgivet med Morads, og da de Svenske, saalænge dette Punkt var i deres Hænder, altid havde en sikker Vei til Rügen, var det Grev Königsmark meget om at gjøre, at beholde det i sin Magt. Besætningen blev derfor jevnlig afløst fra den pommerske Side og udholdt en formelig Beleiring i saa lang Tid, at de Danske, paa Grund af den fremrykkede Aarstid og de deraf følgende mange Sygdomstilfælde, saae sig nødte til at gaae tilbage til den forrige Leir, hvorfra Tropperne senere forlagdes i Qvarterer i de omliggende Landsbyer. Kongen, som allerede den 11te October var gaaet tilbage til Kjøbenhavn, besluttede som en Følge af disse Omstændigheder atter at trække Corpset bort fra Rügen, i Særdeleshed da Troppernes Antal var bleven formindsket med 2000 Mand, som i November Maaned vare blevne afsendte til Churfyrstens Leir for Stettin. Aarstiden og de Svenskes Operationer forhindrede imidlertid Udførelsen af denne Dislocation og fremkaldte derved den ulykkelige Katastrophe, som indtraf den 8de Januar i det paafølgende Aar *).

»Demnach der sehl. Hr. General Rumohr die Armee so bey der althe fehrschantze die weinachten über, umb des feindes Dessein zu observiren, beisammen gewesen, wegen einfallender kälte wieder aus einander gehen laszen, nehmlich den Hrnn. Obristen Hülsen, welcher das Commando bey der neue fehrschantze hatte, mit der Cavallerie nach Ihr Lager vor die

*) Om denne Affaire bleve forskjellige Rapporter indsendte til Kongen; den efterstaaende indleveredes den 20de Januar 1678 af J. Heye, der fungerede som Generaladjutant hos den Høistcommanderende, Generalmajor Rumohr.

neuwe fehrschantze, und die andern Hrn. Obristen mit der Infanterie nach Bergen in Ihre Quartier; Er aber selbst mit 100 Commandirte zu fuesz wobei der Hr. Capit. Vittinghof und 50 zu Pferde nebenst zugehørige Officirer in der alte fehrschantze geblieben, wo dann des andern tages die sämtliche Rügensche Ritterschafft, wie auch die Priester nebenst den Bürgern aus Bergen, welche in Stralsund waren, an den sehl. Hr. General-Major umb einen Salvum Conductum geschrieben, weile der feldtmarschall Königsmarck Ihnen nach Ihre Güter und Häuser sich wieder zu begeben, vergönnet, darauf Ihnen zur antwort gegeben innerhalb 2 Tagen Ihr begehren zu vollenführen, ist der Hr. General-Major alles zu recognosiren von der alte fehrschantze am waszer bis die neuwefehr mich bei sich habendt, geritten, und als wir kaum bey der neuwefehr angekommen, hat der Capit. Vittinghof einen Courir nachgesandt mit bericht, das der feind vor Stralsund alles sein groszes Fahrzeug auf die Reede zöge und vor allen Siegel legete, worvon auch schon etliche nach Wittau hinuntergesiegelt; dieses zu observiren ist Er gleich nach die alte fehrschantze zugerandt, woselbst alsobald abgenommen, das der feind seinen Cours nach die neuwefehr richtete, als hatt Er mich Cito, vor d. 5 January nachmittags umb 4 Uhren mit bei gefügter ordre Lit A. an die Hrn. Obristen von der Infanterie nach Bergen gesandt, wohin Ich des abents umb 7 Uhren bin angelangt, und des nachts sobald der mond aufginge mit allen fuesfolck, was marchiren könte, nebenst den Regiments Stücken nach die neuwefehr gegangen, alda d. 6 January zu mittag angekommen; eine meile aber von der Schantze bin Ich voran geritten, weitere ordre zu holen wo Ich das fuesfolck setzen solte; so habe den Hrn. General-Major und Obristen Hülsen mit der Cavallerie zwischen des Hrn. Graf Lesli und Hrn. General-Major Lehndorfs Quartier nach der Rechten Handt auf dem Berge angetroffen, maszen die vornwachen mit dem feindt Chargiret hatten, und Ritmeister von den brandenburgischen blessiret war, und ordre erhalten, das Ich das fuesfolck dahin solte marchiren laszen, 4 Bataillons an Corps, und 2 Bataillons im andern treffen setzen *), und die Stücke

*) Opstillingen blev følgende:

Generalmajor Rumohr.

Oberst Hülsen.	Oberst Netzow.	Oberst Offenkeller.	Oberst Walles.	Oberstl. Isern.
6 Escadroner	mynsterske	keiserlige	hessiske	6 Escadroner

Oberst Keller.

5 Escadroner.	Kongens Livregiment.	keiserlige.	4 Escadroner.

vor selbe pflantzen; nachdem dieses in ordnung gebracht, habe die Hrn. Obristen zu dem Hrn. General-Majorn bey des Hrn. Obristen Wallis Regiment zu kommen, vociren müszen; nach verrichteter vocation bin nach einem Edelhofe ½ Meil von der Armee Commendiret, daselbst Pferde zu erpreszen, welche die 8 ℔ Stücken von Bergen des nachts holen solten; im wehrender Zeit hatt der feind seine force weiter übergezogen, und als Ich des nachts ungefehr umb 11 Uhren in der Armee wieder angekommen, blieb Ich beordret umb 1 Uhren von der vornwachen einen Corporal mit etlichen Reutern zu nehmen, und zu recognosciren, was der feind machte, aber von keiner nähere anrückung vernehmen können, ohne das ein groses folck über war, und noch weiter übergesetzet wurde, dieses dem Hrn. General-Majorn hinterbringend ist Er selbst 2 Stunden vor Tage zu Recognosciren ausgeritten, und befunden das der feindt häuffig übersetzte, auch bey anbrechendem Tage vor der 7 January bey den Kayserlichen Aprochen und hinter die Redoute am Waszer viel volk gesehen worden, aber so Eng zusammen geschloszen haltendt, das man nicht erkennen kunte, wie grosz die force, oder wieviel Esquadrons und Bataillons vorhanden; den Tag ist weiter nichts vorgelaufen, nur das der feind etliche Esquadrons hin und her hat marchiren laszen und Chargirer ausgesandt, so mit den unserigen sich ein wenig herumb geschoszen aber sonder groszen schaden, und ob schon der Sehl. Hr. General-Major es hart verbotten, so hat es dennoch nicht sein wollen; zu nachts von d. 7 bis d. 8 January hat der feind des morgens gahr frühe bethstunde zu halten angefangen, und hernach eine Stunde vor Tage wieder gebetet und gesungen, welches, bis Er mit voller Fronte angemarchiret, gedauert, wo Er sich dan vor dem Hauptquartier, da Ihre Königl. May. gelogiret, auf selbe Stelle unser Artiglerie gestanden, gesetzet, seine Stücke gepflanzet und umb 9 Uhren zu Canoniren angefangen; welchen aber unser Hr. Major der Artiglerie zuvorgekommen und sich mit Canoniren so gehalten, das Ihm keiner als rühmlich nachsagen kan, Er zimlichen Schaden den feindt gethan; im wehrenden Canoniren habe den rechten flügel zurück ziehen, und im abhang des Berges, damit Ihm die Canonaden nicht schaden möchte, setzten müszen; hernach kam einer mit diesen bericht, das der feind sich schon wieder abzöge, Er hette nur seiner gewohnheit nach eine Bravade gemachet, dürfte sich nicht unterstehen zu schlagen, den es ein haufen Bauern und zusammen gerafft Cannalie wer, welches Er uns ins gesicht stelte, einen Schrecken damit ein zu jagen, darauf der Sehl. General-Major nicht 2 Mousquetenschusz abzeits nach der rechten

Handt auf einen hohen Hügel zu reiten commendirte, umb von dannen zu vernehmen obs also wehre, das der feindt sich wieder abzöge; alwo Ich dan gesehen, das Er von seinen lincken flügel etzliche Esqvadron zöge, durch den Thall marchirende seinen rechten flügel damit zu versteren; in höchster eil dieses zu hinterbringen, habe Ich in meiner Zurückkunfft den Sehl. Hrn. General-Major von einer Stück Kugell getroffen auf der Erde hinter der Armee gefunden, und des Hrn. Obristen Lützau's diener bey Ihm, worüber die Armee alsobaldt in groszer Alteration gerathen, seitemahlen Er in der mitten vor selbe geschoszen; dem Hrn. Obristen Wallis habe alsobaldt gebeten, Er wolle das Commando des rechten flügels sich annehmen, welcher vermeinte, es käme den Hrn. Obristen Hülsen zu, bin also zu Ihm geritten mit dieser bitte den rechten flügel zu commendiren, welcher es auch resolvirt; Sein Obristlieutenant Maltzahn aber solches contradicirendt mit diesen worten: Er könte vor seiner Churfürstl. Durchlaucht nicht verantworten, das Er den lincken flügel, wobei Ihre meisten Troupen wehren, abandonirte, ist also mit mir nach den Hrn. Obriste Wallis geritten, und sich unter einander verglichen, das der Obrister Wallis den rechten und Er den lincken flügel commendiren wolte; der Hr. Obrister Hülsen war sobaldt nicht beim lincken flügel angekommen, der feind ging auf Ihn losz, sandte auch gleich nach unsern rechten flügel umb Souccurs, worauf Ich Ihm den Hrn. Obristlieutenant Verm nebenst 2 Esqvadrons zugebracht und als Ich wieder vor die Linie nach den rechten flügel aufritte, waren noch 5 Esquadrons von dannen (aus weszens ordre weis Ich nicht) nach den lincken flügel umb selben auch zu secondiren zugeeilet geritten, auch mit den andern in gleicher confusion. Solches sehendt nehme Ich die 3 Keiserliche Esqvadrons, welche wegen des Canoniren in abhang des Berges gezogen, wieder herfür, und setzte Sie in gleicher Linie mit der Infanterie, dazumahlen sich gantz nicht hette moviret viel weniger an uns marchiret. In diesem kam der Hr. Obrister Netzow zu den Hrn. Obriste Wallis mit volgenden worten: Hr. Bruder; der feind kombt uns so starck in den Rücken, wir können es unmöchlich halten. Es ist beszer das wir uns zurück ziehen. Antwortete der Obriste Wallis: wan es die andern Hrn. Obristen für rathsam hielten, wolten sie sich retiriren und hinter den morast, welcher ein Canonschus vom Camp de Bataille war und ein enger passage vor selbe setzen. Ist also die retirade algemählich gemachet, und habe Ich die 3 Keiserliche Esqvadrons, welche auch die Cavallerie nacheilen wolten, wiedergeschwenget, und die Infanterie so viel müglich

damit Couwriret, auch schleunigst voraus gejaget in meinung etzliche Esquadrons wieder zum stande zu bringen, und unser fuesfolck weiter damit zu secundiren, habe es aber nicht ins werck richten können, maszen Ich den Hrn. Obristlieut. Meyer, Obristlieut. Verm, Ritmeister Bodelitz und Lieutenant Bartolin rencontriret, und Ihnen gebeten, Sie möchten doch ihren Leuten halten machen, damit wier unsere Infanterie nicht so schändlich verliesen, woselbst sie mir antworten: alle unsere Leute sind schon verlaufen, wir können keinen zum stande bringen, wan wir gleich sterben solten. Kaum an den Morast und Pasz seint, kam des feindes rechter flügel herángestocken, und ob schon der Obriste Wallis rief und schrie: stehet und kehret Euch; so war doch nichts anders als laufen und fliehen gedacht; hieb also der feind hinein und umbringet das fuesz folck mit seiner Cavallerie, wozu des feindes lincker flügel sich auch näherte, und die 3 Keiserliche Esqvadrons von dannen triebe. Nach dehm nun das fuesz folck so umbringet, auch was nicht da nieder gemachet gefangen, hat ein jeder das beste Er kundte sich zu salviren gesuchet. Des feindes Infanterie hat sich nicht grosz beweget, ist nicht zu Treffen gekommen, noch hat, wie die unserige, keinen Schus gethan. Nach dieser unglücklicher endigung bin Ich nach Bergen geritten in meinung, unser Cavallerie würde sich daselbst wieder gesetzet haben, allein Sie ginge sporenstreichs nach Jasmund, daselbst einen guten Accordt zu treffen. Weile Ich genugsam ermeszen kunte, das es ein schlechtes Accord sein würde, als habe mich des abends umb 6 Uhren mit dem Hrn. Stückmajorn Bade von Bergen nach Münckenguth begeben, alda erfahren, das die Hrn. Obrister Hülsen, Wallis, Uffen-Keller und Keller von dannen mit einen Both gegangen, und sich nach Pommern begeben. Ich bin aber die Nacht den Mitwochen, war d. 9 January bis d. 10, ohngefehr umb 9 Uhren auf Münckenguth geblieben, als dann Ich mit etzlichen brandenburgischen Reutern mich auf ein Both gegeben und nach Penemünde überkommen.....«

At det under saadanne Omstændigheder, og under Ledelsen af en dygtig og krigsvant Hærfører, maatte blive Fjenden en let Sag at tilintetgjøre det hele Armeecorps, er en Selvfølge. Med Undtagelse af Cheferne, som paa en saa skammelig Maade forlode deres Tropper i Farens Stund, undkom kun ganske Faa; foruden Artilleriet og alt Krigsmateriel faldt 5000 Mand i de Svenskes Hænder. At alt det paa Rügen værende Mandskab af Livregimentet har deelt Skjæbne med de øvrige Tropper, er udenfor al Tvivl; derimod er det nok muligt, at enkelte af Officererne have seet

Leilighed til at undkomme, thi i Fortegnelsen over fangne Officerer findes kun opført følgende af Livregimentet: Major Wettberg, Capitainerne Georg Friederich v. Vittinghof og Georg Ludvig v. Brynow, Capitainlieutenant Ernst Wilhelm v. Zetlitz, Lieutenanterne Peter Gewecke og Philip v. Fickenholtz, Fændrikkerne Peter Sengstacke, Ole Jensen og Henrik Rosenauer, Adjutant Johan Gerbrandt, Regimentsqvarteermester Hans Martin Müller og Regimentsfeltskjær Jacob v. Aspern. Officererne udløstes allerede af Fangenskabet i August Maaned s. A.; Mandskabet derimod blev stukket ind under de svenske Regimenter, thi efterat Grev Königsmark i Efteraaret 1678 havde seet sig nødt til at opgive Forsvaret af Pommern og i denne Anledning truffen en Overeenskomst med Churfyrsten af Brandenburg, ifølge hvilken de svenske Tropper skulde overføres til Sverrig paa brandenburgske Skibe, fik Capitain Brynow den 28de November Ordre af Christian den 5te, som paa den Tid opholdt sig i Wismar, at han skulde afgaae til Rügen for at udsøge de Mandskaber af Livregimentet, som maatte findes blandt de svenske Tropper sammesteds. I Januar Maaned 1679 ankom Capitainen til Kjøbenhavn med 26 af disse, og indberettede ved samme Leilighed, at endnu mange befandt sig ved de svenske Regimenter, men at disse senere maatte afhentes, da han ikke havde kunnet føre dem med sig.

Medens disse Begivenheder foregik paa Rügen, havde de øvrige Compagnier af Livregimentet overvintret i Kjøbenhavn og Landskrone. De havde der havt Leilighed til, nogenledes at erstatte det i det forløbne Felttog lidte Tab, idet Vacancerne vare søgte udfyldte deels ved tilhvervede Rekrutter, og deels ved at indlemme Mandskabet af den opløste brinckske Bataillon, tilsammen 328 Mand, i disse Compagnier. I Løbet af Vinteren maa en Ombytning af Compagnierne have fundet Sted mellem Besætningerne i Kjøbenhavn og Landskrone, thi den 27de October 1677 findes i den sidstnævnte Fæstning Regimentets 2den Bataillon, som indbefattede Compagnierne Scholten, Biege, Krag og Kleist, hvorimod Styrkelisten over Garnisonen i Kastellet sammesteds, dat. 2den Marts 1678, udviser, at denne til den Tid dannedes af Regimentets 3die Bataillon eller Compagnierne Longeval, Yttersen, Münchgaard og Neidhardt med en samlet Styrke af 1 Major, 2 Capitainer, 7 Lieutenanter, 2 Fændrikker og 410 Underofficerer og Mandskab. I Slutningen af April deeltog en Deel af denne Bataillon i en Expedition imod Engelholm, som indtoges ved Storm den 27de s. M., ved hvilken Leilighed 1 Mand af Capitain Yttersens og 2 Mand af Capitain Münchgaards Compagni saaredes. Garnisonen, 122

Mand under Ritmester Brock, nedhuggedes med Undtagelse af 15 Mand, der bragtes som Fanger til Landskrone. Byen selv blev opbrændt.

I Felttoget 1678 tog Regimentet ingen activ Deel, hvilket vistnok nærmest var foranlediget ved dets ringe Styrke, efterat Bataillonen paa Rügen var geraadet i Fangenskab. De 4 Compagnier i Landskrone forbleve sammesteds indtil den 2den October, da de ifølge Kongens Ordre afmarcherede til Helsingborg og derfra over Helsingøer afgik til Kjøbenhavn, hvor de i Forening med Resten af Regimentet skulde ligge i Vinterqvarteer. Her stødte den bauditzske Bataillons Mandskab til Regimentet for at indlemmes i dette, hvorved Styrken naaede op til 1450 Mand.

Under Regimentets Ophold i Hovedstaden bestemte Kongen Rangen for Officererne ved samtlige Livregimenter ved følgende Rescript af 20de December 1678:

»Wir Christian der 5te etc. thun kundt hiemit, dasz Wir aus sonderlichen Königl. Gnaden denen Officiren von Unserm Leib-Regiment zu Rosz (zu Fuesz) nachfolgenden Rang Allergnädigst bewilliget und gegeben haben, nemlich: Der Obrister, Obristlieutenant und Major sollen über alle andere Obristen, Obristlieutenants und Majors zu pferde und zu fuesz ihren rang haben, (auszgenommen über die von Unser Leibgarde, welche den rang für alle noch wie vor behalten) die Ritmeisters, Capitains, Lieutenants, Cornets und Fendrichs gleichfalls über alle Ritmeisters, Capitains, Lieutenants, Cornets und Fendrichs, und wie Wir Unserm Leib-Regiment zu Fuesz (zu Rosz) gleichfalls mit selbigen rang Allergnädigst angesehen, so selbst soll die Officiren von beiden Unsern eignen Leib-Regimenter zu Pferde und zu Fuesz unter sich selbst rang haben, nachdem sie erst in charge gekommen, wie es denn ebenfalls mit denen Capitains, Lieutenants und Fendrichs von Unserer vielgeliebten Gemahlin der Königinn Leib-Regiment zu Fuesz auf gemelter weisze zu verstehen, dasz dieselbe mit denen Ritmeisters, Capitains, Lieutenants, Cornets und Fendrichs von mehrgemelten beiden Unsern Leib-Regimentern den rang unter einander haben sollen, nachdem sie in charge eingekommen, die höheren officiren aber, alsz Obrister, Obristlieutenants und Major von wohlgemelten Unsern geliebten Gemahlinn Leib-Regiment, sollen ihren rang haben nächst den Obristen, Obristlieutenants und Majors von offtberührten Unseren eignen Leib-Regimentern. — Wonach etc.«

For selve Kongens Livregiment til Fods var Rangen allerede meget tidligere bleven fastsat, idet Krigscollegiet under 29de Marts 1666 derom havde gjort følgende Indstilling:

»I. — — — —

II. Weilen auch allerhand unordnungen wegen des Rangs unter den Regimentern entstehen, So hat man Ihr. Königl. Mayt. Allergnädigsten willen und decision hiemit in unterthänigkeit zu vernehmen nötig erachtet:

1) In welcher Ordnung Sie Dero Land-Regimenter setzen wollen, darmit, wan Sie concurriren, ein Jedes seinen rang wissen mögen.

2) Ob solche National-Regimenter den rang sollen haben für den anderen geworbenen in Dero Dienste sich befindenden Regimentern, auszerhalb Dero Leib-Guarden oder Leib-Regimentern zu Rosz und Fuesz, worüber Allergnädigste resolution erwarten

Ew. Königl. Mayt.

Allerunterthänigste, Pflichtschuldigste Dienern

Hans Schack, C. Ahlefelt, Otto Powisch, H. Ruse, P. Tscherning.«

hvorpaa Kongen resolverede saaledes:

»Wir Friederich der 3te etc. thun kund hiemit, demnach in den Zügen, versamlungen und sonst im friede und in den Guarnisonen wegen des rangs bey den in Unsern Diensten sich befindenden Regimentern einige streitigkeiten und disordres vorgefallen, So haben Wir allergnädigst verordnet, wie Wir den hiemit allergnädigst verordne und befehle, dasz es darmit nachfolgendermaszen soll gehalten werden.

Unsere Leib-Guarden, oder Regimenter des Guardes zu Rosz oder Fusz sollen die erste ordnung haben, darnach dasz Selandsche Regiment, folchend dasz Süderjütsche, dasz Norderjütsche, dasz Fünische. Nach den auszgeschriebenen Regimentern zu Rosz und zu Fusz folgen die geworbene frembde oder besoldete Regimenter zu Rosz oder Fusz, ein jedes nachdessen sein Obrister alt in Unser bestallung geweszen.

Solten aber besagte Regimenter in einer schlachtordnung gegen dem feinde zu setzen sein, so hat Unser Feldherr, oder der dasz läger in Unsern nahmen commendiret, vorbesagte ordnung darinnen nicht zu observiren, sondern die Guarden so wohl alsz die auszgeschriebene und geworbene Regimenter auf den rechten oder lincken flügel oder zur reserve, auch im ersten oder ander treffen, wo er es für wohl und gut ansicht, zu stellen, und zu commendiren. Wonach etc.«

— Uagtet Christian den 5te nu begyndte at indsee, at han vanskeligt vilde kunne opnaae synderlige Fordele af Krigens Fortsættelse, rustede han sig dog ivrigt til et nyt Felttog. Men da de krigsførende Magter paa begge Sider vare udmattede af denne langvarige og blodige Krig, søgte

de fleste af Danmarks Allierede efterhaanden at komme til Accord med Modpartiet og derved trække sig ud af Stridighederne. Allerede i Slutningen af 1678 havde Spanien og Holland sluttet en Separatfred med Frankrig, og i Februar 1679 gjorde den tydske Keiser det Samme. Ludvig den 14de saae sig derved istand til at vende hele sin Magt imod Churfyrsten af Brandenburg og imod Danmark, og det varede derfor heller ikke længe, før de franske Hære hærjede skrækkeligt Churfyrstens vestlige Provindser og mere og mere nærmede sig den danske Grændse, for derved ogsaa at tvinge Danmark til Eftergivenhed. Ikkedestomindre besluttede Christian den 5te, i Haab om at finde tilstrækkelig Understøttelse hos sin eneste Allierede, Brandenburg, at modsætte sig de Franskes Fremrykken, og samlede i denne Anledning den danske Armees Hovedstyrke i det sydlige Slesvig. Ifølge den Kgl. Ordre skulde Armeecorpset bestaae af 1400 Artillerister med 44 Kanoner og 27 Morterer, 7600 Mand Cavalleri og Dragoner, og 14000 Mand Infanteri, hvortil Livregimentet skulde stille 3 Bataillonner à 4 Compagnier, tilsammen 1200 Mand under Oberst Baron Georg v. Walles, hvorimod Resten, 600 Mand, som bleve udtagne af samtlige Compagnier, skulde henlægges i Garnison i Helsingborg under Regimentets Major, Hans Erasmus v. d. Pfordt.

Den 24de Juni 1679 stod denne Armee i en Rendez-vous-Stilling paa Kropperhede imellem Rendsborg og Slesvig for at mynstres af Kongen, men afmarcherede kort efter til Holsteen, hvor vi finde Livregimentets Feltbatailloner i Kiel den 29de s. M. I Begyndelsen af September mynstredes atter Regimenterne i Cantonnementerne, ved hvilken Leilighed Livregimentet mødte med en Styrke af 1089 Hoveder, men efterat Freden med Frankrig var bleven afsluttet i Fontainebleau den 2den September og med Sverrig i Lund den 26de s. M., overførtes ogsaa det til Helsingborg detacherede Mandskab til Holsteen, hvorved Regimentets samlede Styrke kom til at udgjøre 1542 Mand. Det synes forunderligt nok, at den danske Hær forøgedes i Holsteen, uagtet Freden var sluttet imellem alle Parter, men Grunden hertil maa vistnok søges i de med Hamborg udbrudte Stridigheder. I Begyndelsen af October nærmede Armeen sig ogsaa denne Stad og lagdes i Qvarterer i sammes Omegn, hvilke bleve Livregimentet anviste i Ottensen, men efterat et Forlig var kommet istand i Pinneberg, ved hvilket Hamborg forpligtede sig til at betale til Danmark en Sum af 220000 Rd., opløstes det danske Armeecorps, og Regimenterne beordredes at afmarchere til Standqvartererne. Ifølge den Livregimentet i denne Anledning givne Marchebestemmelse gik det den 29de October tilbage til

Quickborn, den 30te til Nütschau, den 31te til Hagen og Føhrde, den 1ste November til Neumünster, den 2den til Bordesholm og den 3die til Kiel, hvorfra det de nærmest paafølgende Dage overførtes til Kjøbenhavn paa 9 Coffardiskibe, der bleve convoyerede af Fregatten »den hvide Falk«.

Efter Krigens Tilendebringelse foretoges en Deel Reductioner og Forandringer ved Armeen, hvilke dog ikkun kom til at berøre Livregimentet forsaavidt, at den ene Lieutenantsplads, som i 1677 var bleven oprettet ved hvert Compagni, foruden den allerede tidligere bestaaende, atter gik ind, og at flere af de Officerer, som havde beklædt disse Pladser, i Forening med andre »reformeerte« Officerer kom til at udgjøre den i Begyndelsen af November 1679 oprettede Drabantgarde. Derimod oprettedes i November 1682 tvende nye Compagnier. Ifølge den Beregning, som Hertug Ferdinand Wilhelm af Würtemberg Neustadt *), der var bleven udnævnt til Chef for Regimentet den 16de Marts s. A. istedetfor Baron Walles, i denne Anledning indleverede til Kongen, kostede hver Rekrut i Hvervepenge og Mundering:

Hvervepenge	10 Rd.	—	Sk.
Liberikjole	5 »	—	»
Piekjole **)	2 »	32	»
Kabuds	1 »	16	»
Hat	— »	36	»
Kaarde	1 »	24	»
Gehæng	1 »	—	»
Beslag paa Gehænget (♛ C5)	— »	12	»
Patrontaske	— »	24	»
Rem dertil	— »	12	»
Beslag paa Tasken	— »	12	»
Et Par Buxer	1 »	16	»
— Strømper	— »	16	»
— Sko	1 »	—	»
En Skjorte	— »	24	»
Et Halstørklæde med Baand	— »	16	»
Et guult uldent Skjærf	— »	32	»

*) Hertugen af Würtemberg blev i Sommeren 1678 ansat som 2den Oberstlieutenant i Regimentet.

**) Den 7de Februar 1683 befaledes, at „Piekjolen“ skulde afskaffes og istedet derfor gives „Casaquer“.

I Februar 1683 forøgedes Regimentet med endnu 2 Compagnier, hvortil Mandskabet for Størstedelen tilveiebragtes ved, at det i Frederits værende Fricompagni, samt 30 Mand af Fortet Halds Besætning indlemmedes i Regimentet, men da dette Antal ikke fandtes tilstrækkeligt til at gjøre Compagnierne fuldtallige, tillod Kongen, at det endnu manglende Mandskab maatte søges tilhvervet i Norge. Det synes imidlertid, som om Nordmændene ikke have været synderlig villige til at tage Tjeneste, thi i en Indstilling af 3die Marts s. A. andrager Hertugen af Würtemberg om Tilladelse til at maatte lade hverve Danske, hvilket han dog forklarer derhen, at derved ikkun skulde forstaaes »Løsgængere« eller saadanne, som intet Arbeide havde. Denne Indstilling approberedes af Kongen, som ogsaa under 13de s. M. befalede, at 72 Mand skulde afgives til Regimentet fra Infanteriet i Norge, samt at alle Underofficererne skulde bevæbnes med »Kurtzgewehre«, og Regimentet tildeles 16 nye Faner.

De Faner, hvorunder Livregimentet hidtil havde fægtet, skreve sig tildeels fra dets Oprettelse i 1658. Som en Følge af Regimentets Sammensættelse af forskjellige allerede forud bestaaende Afdelinger, — som vistnok hver især have medbragt deres egen Fane, da dette Symbol dengang mere end nu blev betragtet som en uundværlig Deel af en nok saa liden Hærafdelings Udrustning, — er det rimeligt, at disse have været af forskjellig Farve og forsynede med ulige Emblemer, og dette bekræftes ved en Skrivelse af 29de November 1661 fra Generalmajor F. v. Ahlefeldt til Krigscollegiet, hvori han beder dette om at udvirke hos Kongen, at Gabriel Gammes maatte tillægges Ordre at udlevere saameget Taft, som Oberstlieutenant N. Rosenkrantz nærmere vilde specificere som nødvendigt, for »at gjøre Regimentets Faner egale«. Dette Andragende blev dog først efterkommet i 1663; thi den tidligere berørte »Guarnisons-Journal« udviser, at de 6 til den Tid i Kjøbenhavn værende Compagnier af Livregimentet vare samlede den 7de Marts s. A., for at mynstres og for at aflægge Eed til de nye Faner. Disse vare alle hvide; i Midten fandtes Frederik den 3dies Navnechiffer omgivet af en Laurbærkrands, indenfor hvilken tillige var anbragt et Valgsprog, der var forskjelligt for hvert Compagni, nemlig:

1ste Compagni: Dominus providebit,
2det do. Soli deo et Regi,
3die do. Deo duce, vindice dextra,
4de do. Vincere aut mori,

5te Compagni: Plus ultra,
6te do. Per asperad astra,
7de do. Pro Rege et grege,
8de do. Fais bien, craignez rien.

Ved Forøgelsen af Compagniernes Antal i 1675 gaves hertil 4 nye Faner, paa hvilke vare anbragte følgende Valgsprog:

9de Compagni: Desuper auxilium,
10de do. Auspicis Regis,
11te do. Pro Regis salute,
12te do. Ad tutelam Regis.

Grunden til, at man i 1683 ombyttede disse Faner med nye, maa vistnok mindre søges i deres Ubrugelighed paa Grund af Ælde, end i den Omstændighed, at flere vare gaaede tabte i de nylig tilendebragte Felttog, idet man med Bestemthed kan antage, at fire ere faldne i de Svenskes Hænder paa Rügen den 8de Januar 1678 ved den 1ste Bataillons Tilfangetagelse i den ovenberørte uheldige Affaire paa denne Dag. De af Kong Christian den 5te skjænkede Faner vare ganske lige de gamle ikkun med Forandring af det Kgl. Navnechiffer og maaskee tillige af det derunder anbragte Valgsprog, om hvilket sidste dog Oplysning ganske mangler.

— Den 31te Marts 1683 modtog Hertugen af Würtemberg Befaling til, at holde 12 Compagnier parate til paa nærmere Ordre at kunne afgaae til Holsteen, hvor Kongen havde til Hensigt at sammendrage et Armeecorps i Anledning af Stridighederne med Hertugen af Holsteen-Gottorp; den 5te April næstefter udgik en ny Ordre, ifølge hvilken alle Compagnierne skulde gjøres marchefærdige i samme Øiemed, hvornæst Regimentet i Begyndelsen af Mai overførtes søværts til Kiel og indqvarteredes deels i selve Staden, deels i sammes Omegn. Under Opholdet i Holsteen indløb en Kgl. Ordre af 30te August om, at Grenadererne ved alle Compagnier skulde sammendrages i een Afdeling ved hvert Regiment og danne et Compagni for sig, som ved Livregimentet skulde tælle 92, ved de øvrige Regimenter derimod kun 80 Grenaderer. I Løbet af Efteraaret overførtes Regimentet atter til Kjøbenhavn, hvor det nogen Tid efter fik en forandret Organisation, idet en Kgl. Ordre af 27de December 1683 befalede, at samtlige Compagnier skulde sættes paa 100 Mand og Regimentet forøges med 2 Compagnier, som dannedes af det tiloversblivende Mandskab ved de gamle Compagnier. Hvert Compagni normeredes med 2 Lieutenanter. Styrken blev da følgende:

Stab: 1 Oberst, 1 Oberstlieutenant, 2 Majorer, 1 Regimentsqvarteermester, 1 Auditeur, 1 Adjutant, 1 Regimentsfeltskjær, 1 Regimentstambour, 6 Schalmeyeblæsere, 1 Gewaldiger.

1 Grenadeer-Compagni: 1 Capitain, 1 Premierlieutenant, 1 Secondlieutenant, 1 Fændrik, 3 Sergeanter, 1 Foureer, 3 Corporaler, 2 2 Tambourer og 100 Grenaderer.

18 andre Compagnier, hvert 1 Stabsofficeer eller Capitain, 1 Premierlieutenant, 1 Secondlieutenant, 1 Fændrik, 3 Sergeanter, 1 Foureer, 3 Corporaler, 2 Tambourer, 10 Gefreitere og 90 Gemene.

Hver Compagnichef var berettiget til at holde 5 Nummere vacante og anvende Tractementet til Smaafornødenheder ved Compagniet. Betalingsreglementet af 18de Marts 1684 ansatte Gager, Lønninger m. m. saaledes:

»Staben.

Hoveder.	Maanedlig i 32 Dage.
1 Oberst	60 Rd.
2 Oberstlieutenanter	40 »
desforuden:	
Oberstl. Tramp } foruden Capitainskab aarlig	$17\frac{1}{2}$ »
— Schönfeldt } 200 Rd. er maanedlig	$17\frac{1}{2}$ »
1 Major	12 »
1 Regimentsqvarteermester	12 »
1 Auditeur	10 »
1 Adjutant	10 »
1 Vognmester	10 »
1 Regimentsfeldscheer med Svende	24 »
1 Regimentstambour	4 »
1 Gewaldiger med Støckenknægt	$7\frac{1}{2}$ »
33 Officeers-Heste à 2 Rd.	66 »
	$290\frac{1}{2}$ Rd.

Et Grenadeer-Compagnie.

1 Capitain	25 Rd.
2 Lieutenanter à 12 Rd.	24 »
1 Fændrik	10 »
3 Sergeanter à 4 Rd.	12 »
1 Foureer	4 »
3 Corporaler à 3 Rd.	9 »
2 Tambourer à $2\frac{1}{4}$ Rd.	$4\frac{1}{2}$ »

Hoveder.		Maandlig i 32 Dage.
100	Grenaderer à $2\frac{1}{4}$ Rd.	225 Rd.
	10 Officeers-Heste à 2 Rd.	20 »
	1 Karrekudsk	3 »
	2 Heste à $2\frac{1}{2}$ Rd.	5 »
113		$341\frac{1}{2}$ Rd.

Et Compagnie.

1	Capitain	25 Rd.
2	Lieutenanter à 12 Rd.	24 »
1	Fændrik	10 »
3	Sergeanter à 4 Rd.	12 »
1	Foureer	4 »
3	Corporaler à 3 Rd.	9 »
2	Tambourer à $2\frac{1}{4}$ Rd.	$4\frac{1}{2}$ »
10	Gefreitere à $2\frac{1}{4}$ Rd.	$22\frac{1}{2}$ »
90	Gemene à 2 Rd.	180 »
113		291 Rd.

2034	18 slige Compagnier	5238 Rd.
113	Grenadeer-Compagniet	$341\frac{1}{2}$ »
	Hoesz de 12 Compagnier som til Felts destineret gotgjøres:	
12	Kudske à 3 Rd.	36 »
	24 Heste à $2\frac{1}{2}$ Rd.	60 »
	120 Officeers-Heste som er 10 paa hvert Compagni à 2 Rd.	240 »
	Noch Capitain Rosenauer som Capitains Gagie er tillagt	13 »
1	Capitain Iudex som reformeert Capitain	12 »
1	Grenadeermester	8 »
	Staben hertil	$290\frac{1}{2}$ »
	Summa maanedlig:	6239 Rd.«

— Den 6te Mai 1684 udgik atter Ordre, at Regimentet skulde afgaae til Holsteen, hvorpaa Compagnierne overførtes til Kiel den 14de, 17de og 27de s. M. og kom til at henhøre til de Generalmajor A. Fuchs's Commando underlagte Afdelinger. I Juli Maaned kom Christian den 5te selv over til Hertugdømmerne, hvor han i længere Tid tog Ophold, og

under hvilket Hertugen af Würtemberg tilstillede Kongen følgende Skrivelse:

»Allerdurchlauchtigster Groszmächtigster allergnädigster König und Herr.

Euw. Königl. Maytt. jederzeit verspürte grosze Gnade gegen Dero Leib-Regiment zu Fusz, und die so hohe Königl. Zuneigung, womit dieselbe auf vielfältige Weise mir bishero allergnädigst zugethan gewesen, bestärcken mich in unterthänigsten Vertrauen Deroselben hiemit gehorsamst vorzutragen.

Obwohlen zu Eurer Königl. Maytt. hohem Respect und Gefallen, sowohl Ober- alsz unter-Officiers bey letzt beschehener Mondirung derselben, ein groszes angewandt und zugesetzt, gleichwohl aber in egard das Königl. Leib Regiment in renommée zu bringen, und Euw. Königl. Maytt. hohe Gnade und gefallen dadurch mehr und mehr zuerlangen, sich allerseits willig und bereit dazu finden laszen, auch solches hinführo in tiefster unterthänigkeit ferner zuthun erböthig sind.

Wann aber Allergnädigster König und Herr, nicht alle von gleichen mitteln, dasz sie zu setzen, auch nicht von gleicher gage, dasz sie es auf solch angefangene weise sofort aushalten können, und es sich in solche mondirung zubringen manchen sehr schwer gefallen, und sich ferner dabey zu unterhalten, noch schwerer fallen wird, zumahlen die meisten ihre völlige Jahrs-Gage debey verwendet, und wohl vielen, sonderlich aber denen Unter-Officiers, in die länge unmöglich fallen dörfte.

Alsz gelanget an Eure Königl. Maytt. mein unterthänigstes Ersuchen Sie wollen das Leib-Regiment mit Dero gnaden-Strahlen ferner ansehen, selbes auf einen andern Fusz setzen, und Ihm den Namen einer Königl. Guarde zu Fusz, allergnädigst beylegen, auch zu fernern aufnehmen zu verordnen belieben, dasz es in gewiszen Stücken die dependence einig und allein von Eurer Königl. Maytt. habe, und nicht wie biszher dem egalen Commendo aller andern Regimenter stricte unterworffen seyn möge.

Im fall dann Eurer Königl. Maytt. allergnädigsten Belieben, thue ich Deroselben (doch ohnmaszgäbig) diesen unterthänigsten Vorschlag, dasz die Obrist-Lieutenants beym Regiment, alsz andere würckliche Obristen, die Majors aber alsz Obrist-Lieutenants tractiret, denen Capitains nach Dero gnädigsten Gefallen zu Ihrer Monatlichen Gage 10 Rthlr., und denen Lieutenants und Fendrichs (denen es am allermeisten nöthig thut) monatlich 5 Rthlr. zugeleget werden.

Weile es auch denen Unter-Officiers und Corporals mit ihrem jetzigem tractament auszukommen, und sich in guter mondirung (weile doch nothwendig eines ohne das andere nicht wohl seyn kan) zu unterhalten, sehr schwer fält, dasz Ihnen das vorhin gehabte tractement nembl. einem Unter-Officier 5 Rthlr., und einem Corporal 4 Rthr. Monatl. hinwiederumb gegeben und gutt gethan werden mögen.

Und damit auch endlich die gemeinen Knechte sich etwas zu erfreuen haben, oder vielmehr dadurch sehen und spüren mögen, dasz Sie für andern Regimenter einen vorzug haben, dasz alle gemeine Knechte alsz Gefreyte, hinführo mögen tractiret und bezahlet werden.

Wann dann Allergnädigster König und Herr, dieses mein unterthänigstes Gesuch einzig und allein zu Dèro hohen Königl. Respect und aufnehmung Deroselben Leib-Regiments, wie nicht weniger zu animirung der Officiers und Soldaten (die sich dadurch sowohl ihre schuldigste Dienste eyfrigsten fleiszes zu vorrichten als auch alles ferner zu Eurer Königl. Maytt. und Dero hohen Königl. Erb-Hauses Ehre und Respect ohnweigerlich anzuwenden, obligiret zu seyn, befunden werden) gerichtet;

So lebe der ohngezweyfelten hoffnung, Eure Königl. Maytt. werden daszelbe in allergnädigste consideration ziehen, wornächst ich verharre

Kiehl d. 22 Juli 1684.

Eurer Königl. Maytt.
Allerunterthänigster
gehorsamster Diener
Ferdinand Wilhelm Herz. zu Würtemberg.«

Den Kongelige Resolution herpaa lod ikke vente længe paa sig, thi allerede under 5te August s. A. udfærdigedes følgende Rescript:

»Instruction
und
Anordnung

Welcher gestalt Wir Christian der Fünfte von Gottes Gnaden König zu Dennemarck, Norwegen, der Wenden und Gothen, Hertzog zu Schleswig, Hollstein, Stormarn und der Ditmarschen, Graf zu Oldenburg und Delmenhorst etc. Allergnädigst wollen, dasz es hinführo bey Unserm Leib-Regiment zu Fusz, so Wir anjetzo auf dem fuesz alsz Unsere Garde gesetzet haben wollen, ohnveränderlich gehalten werden solle.

1) Soll Unser Leib-Regiment nach Dato dieses als Unsere Garde zu Fusz in allem consideriret und gehalten werden, und den Nahmen davon stets führen und behalten.

2) Besagte Unsere Garde zu Fusz soll zwar von Uns, Unserm General-Feldtmarschal oder Commandirenden Chef der Armee allein dependiren, allein in würcklichen Feldt-Zügen wider den Feind wirdt mit Commando derselben, weiln alszdann dieselbe als ein Corps a parte nicht consideriret werden kann, gleich wie vor diesem geschehen, gehalten.

3) Dafern besagte Unsere Garde auf den platten Lande logiret oder verleget werden möchte, soll selbe, wie obengemeldt ebenmäszig, nur von Uns, Unserm commandirenden Chef der Armee, oder wem Wir sonsten a parte in Unserer, und Unsers General-Feldtmarschals oder Chefs der Armee Abwesenheit derselben allergnädigst anweisen möchten, alleine dependiren.

4) Kein General-Major soll Unsere Garde ohne Unsere special Ordre commandiren, es sey denn, dasz er Commandant in einer Unserer Vestungen, wo selbe, oder theils davon zur Garnison eingeleget wäre, sein möchte, in solchem Falle dieselbe unter des Commandanten Commando und Conduite stehen soll.

5) Alle Officiere bey dieser Unserer Garde zu Fusz, sollen den Rang gleich den von Unserer Garde zu Pferde nach Unserer allergnädigst ausgegebenen Rang-Verordnung genieszen und haben, doch so, dasz die Officiere von Unserer Garde zu Pferde allezeit hinführo wie vor diesem den Rang über sie, obschon sie jünger in Chargen seyn möchten, haben und behalten sollen.

Wornach sich männiglich dem solches angehet Allerunterthänigst zu achten, Geben auf Unserm Schlosze Gottorf den 5 Augusti 1684 *).

Christian.«

---

*) Som en Slags nøiere Fortolkning af Grundtanken i dette Rescript synes efterstaaende Skrivelse til Hertugen af Würtemberg at kunne betragtes:

„Christian der Fünfte etc.

Hochgebohrner Fürst, demnach Wir Unszerm geheimbten Rath und General über Unszere Milice und Lieben Getreuen Hernn Friederich von Ahrensdorff das Commando über Unszere Troupen zu pferde und fusz in Unszerm Reiche Dännemarck, Hertzogthümern und Graffschafften allergnädigst aufgetragen und anvertrauet, So haben Wir Ew. Ld. als General-Lieutenant von Unszere Infanterie Solches gnädigst zur Nachrichtung Kundt thun wollen, wasz aber Unszere Ew. Ld. gnädigst anvertraute und untergebene Leib-Garde zu fusz betrifft, Solche soll darunter Keinesweges mit gemeinet seyn, Immaszen Wir allergnädigst wollen, dasz solche in Friedenszeiten, und bisz auf anderweitige von uns Allergnädigst thuenden Verfügung von keinem General, besondern blosz und alleine von Uns dependiren und Ew. Ld. alsz Obrister davon Unszere Allergnädigste Ordre alleine einholen, nachleben und folgen solle. Wormit Wir Ew. Ld. der sichern Obhuth des

Officererne og Underclasserne tilstodes ved samme Leilighed et maanedligt Tillæg, hvorom General-Land- og Søcommissariatet underrettedes ved et Rescript saalydende:

C5.

»Saasom Osz allernaadigst behaget hafvuer Vores Lif-Regiment til foedz paa den foed som Vores Guarde att sætte oc Officererne oc Gemeene derved efterfølgende tillæg allernaadigst tillagt, nemblig:

	Hafvuer Nyt efter forrige Reglement Maanedlig	Nyder tillæg Maanedlig	Tilsammen Maanedlig
1 Oberstlieutenant . .	20 Rd.	7 Rd.	27 Rd.
1 Major	12 »	4 »	16 »
1 Reg.-Qvarteermester	12 »	3 »	15 »
1 Auditeur	10 »	2 »	12 »
1 Adjutant	10 »	2 »	12 »
1 Capitain	25 »	5 »	30 »
1 Oberlieutenant . . .	12 »	3 »	15 »
1 Underlieutenant . . .	12 »	2 »	14 »
1 Fændrik	10 »	2 »	12 »
1 Underofficeer	4 »	½ »	4 » 3 ß
1 Corporal	3 »	⅓ »	3 » 2 -
1 Grenadeer, Trommeslager og Gefreiter .	2¼ »	⅙ »	2 » 2½-
1 Gemeen	2 »	⅙ »	2 » 1 -

saa er hermed Vores allernaadigste Villie oc befaling att I dennem hereffter paa formeldte Foed tractere oc deris Gagie betale lade. Givet paa Vort Slot Gottorf den 6 August 1684.«

Regimentet, som i September Maaned s. A. atter beordredes til Kjøbenhavn, maa ved Tilbagekomsten have havt en Deel Vacancer, som man har havt Vanskelighed med at udfylde ved Hvervning, thi den 6te Februar 1685 befaledes, at Generalmajor Bülows Fricompagni i Kastellet ved Kjø-

---

Allerhöchsten getreulichst empfehlen, Geben auf Unszer Residence zu Copenhagen den 21 Julii 1688.

Christian.

benhavn skulde reduceres og stikkes ind under Garden; men da Regimentets samlede Styrke derved kom til at udgjøre over 2000 Mand, og Indqvarteringen af et saadant Antal, i Forbindelse med den øvrige Garnison, faldt Kjøbenhavns Borgere temmelig besværlig, forlagdes 12 Compagnier i Vintermaanederne til de øvrige Kjøbstæder i Sjælland, og denne Dislocation afvexlede senere mellem Compagnierne gjennem en lang Aarrække. Den 21de Marts 1685 approbedes dernæst et nyt Munderingsreglement, ifølge hvilket Kjolerne for Fremtiden skulde forfærdiges af paille Klæde med rødt Underfoer og røde Opslager af Plyds; Kapperne derimod vedbleve at være røde med guult Underfoer.

Foruden de allerede tidligere berørte Stridigheder med Hertugen af Gottorp, hvilke bevægede Kong Christian den 5te til i hele dette Tidsrum at henlægge en temmelig anseelig Troppestyrke i Holsteen og Slesvig, havde der til samme Tid udspundet sig Forviklinger med Hamborg, hvilke hovedsageligen dreiede sig om denne Hansestads, fra Danmarks Side paastaaede, Forpligtelse til at aflægge Hylding til den danske Konge. For derfor med eet Slag at gjøre Ende paa denne Meningsforskjellighed, besluttede Kongen at bemægtige sig Staden ved et pludseligt Overfald, for derved, — om ikke at behandle den som erobret Bytte og indlemme den i den danske Stat, hvilket Kongen vel vidste, at de andre Magter og navnlig de tydske Stater aldrig vilde tillade, — dog at tvinge den til at anerkjende den danske Konges Overherredømme, og som en Følge deraf aflægge Hyldingseden til ham. I denne Hensigt begav Christian den 5te sig i Begyndelsen af Sommeren 1686 til Gottorp, hvor han foregav at ville sammentrække en Deel Tropper i en Lystleir. Den 8de Juni udgik Ordre, at Grenadeercompagniet og 8 andre Compagnier af Garden til Fods skulde afgaae den 20de s. M. til Eckernførde for derfra at afmarchere til Leiren ved Gottorp. Den 6te Juli erholdt de andre 10 Compagnier Ordre til, som snarest at følge efter; men strax efterat de vare debarquerede, beordredes 8 af dem at afmarchere til Vinzir i Nærheden af Rendsborg for der at conjungere sig med 8 af de til Gottorp commanderede Compagnier. Den 12te August modtog Oberstlieutenant Hans Christoff v. Schönfeldt, som under Hertugen af Würtembergs Fraværelse paa en Reise i Ungarn førte Commandoen over Garden, Ordre til, at han, saasnart disse 16 Compagnier vare samlede ved Vinzir den 17de August, skulde afmarchere med Grenadeercompagniet og 6 andre af de bedste Compagnier til Rendsborg, hvor 124 Bøndervogne og de fornødne Forspand til Brød- og Teltvognene vilde være tilstede, for den 18de at transportere Mand-

skabet til Itzehoe, under hvilken Marche Folkene skulde skittes til at kjøre. Efterat have camperet om Natten ved Itzehoe skulde han fortsætte Marchen den 19de paa samme Maade til Elmshorn og den 20de til Hamborg. De andre 9 Compagnier skulde befordres den 18de paa lignende Maade fra Rendsborg til Hohenwestedt, den 19de til Itzehoe, den 20de til Elmshorn og den 21de til Hamborg. Regimentsqvarteermesteren og Foureerskytterne skulde sendes forud, saa at de den 20de kunde være ved Eppendorff, hvor Oberst Schultz vilde være tilstede for at afstikke Leiren. Saasnart hele Styrken var ankommen for Hamborg, skulde disse 16 Compagnier fordeles i 5 Bataillonner, hvilke ikkun skulde stilles paa 4 Geledder for derved at udvide Fronten noget mere. Det paalagdes tillige Oberstlieutenanten, at foretage denne Marche saa hemmelig, som muligt, og især i Begyndelsen søge at give det Hele Udseende af, som om Marchen gjaldt Leiren ved Gottorp. Generalfeltmarskal Güldenlöwe var anbetroet Commandoen over den hele Expedition, som foruden de nævnte Compagnier af Garden til Fods bestod af 4 Cavalleriregimenter og de tvende fyenske Infanteriregimenter.

At Christian den 5te havde ventet, ved saaledes hemmelig og pludselig at kaste dette Troppecorps for Hamborgs Volde, samt ved sine Forbindelser med nogle af Byens formaaende Borgere at overrumple Staden, fremgaaer noksom af det ringe Antal Tropper, som bestemtes til denne Expedition; men da Borgerraadet allerede forud havde fattet Mistanke og ladet Forræderne arrestere, hvorved en Deel Breve, der bekræftede denne Mistanke, faldt i deres Hænder, havde man strax ved de danske Troppers Ankomst taget de nødvendige Forholdsregler mod det paatænkte Overfald. Ikkedestomindre lod Kongen den 20de August Løbegravene aabne mod Altona og den 24de den nærliggende Stjerneskandse beskyde *). Men da han i de følgende Dage beredte sig til at lade Staden bombardere, gjorde flere Regjeringer saa kraftige Forestillinger herimod, at Kongen afstod fra sit Forsæt og beordrede Tropperne at afgaae til Standqvartererne. Den 14de September brød Garden op til Eckernførde og afgik derfra tilsøes til Kjøbenhavn.

*) Ifølge „Gebhardis Danmarks Historie“ foretoge de Beleirede den paafølgende Nat et Udfald med 2600 Mand imod Løbegravene, hvorved 1500 Danske skulle være blevne dræbte eller saarede, men da en saadan Afgang i de 3 Infanteriregimenters Styrke maatte have svækket Beleiringscorpset i den Grad, at en Fortsættelse af Beleiringen vistnok vilde have været en Umulighed, og Rapporterne intetsteds omtale en saa blodig Affaire, er denne Beretning sandsynligviis meget overdreven.

I det paafølgende Foraar foretoges en Forandring med Gardens Bevæbning, som maa have havt ikke ringe Indflydelse paa Fægtningsmaaden og Opstillingen, idet »Piquerne« bortfaldt, og samtlige Grenaderer forsynedes med »Musquetons«, de øvrige Compagnier med »Flinter«. Bajonetter, som allerede i 1685 vare befalede indførte, leveredes dog først i 1688. Den 20de October 1688 udgik dernæst et Kgl. Rescript angaaende Oprettelsen af endnu 1 Grenadeercompagni, samt om Antagelsen af 36 Tømmermænd, der skulde nyde Tractement som Gefreitere og bevæbnes med Flinter. Gardens samlede Styrke naaede derved op til 2310 Hoveder.

I Aaret 1689 befalede Kongen atter, at et Armeecorps paa 18000 Mand skulde sammendrages i Holsteen, for ganske at gjøre en Ende paa Stridighederne med Hertugen af Gottorp. I Begyndelsen af Juni afgik i denne Anledning 14 af Gardens Compagnier, hvoriblandt de tvende Grenadeercompagnier, til Eckernførde og derfra videre til Holsteen. Den 15de var Infanteriets Hovedqvarteer i Bramstedt, den 16de i Olsborg, den 17de i Poppenbüttel og den 18de i Reinbeck; men da Sverrig sammentrak 25000 Mand i Skaane, og flere nordtydske Fyrster med Vaabenmagt understøttede Hertugens Sag, saae Kongen sig nødsaget til at indgaae det bekjendte Forlig i Altona, og som en Følge heraf erholdt Tropperne kort efter Marcheordre til Standqvartererne. Den 18de Juli indtraf atter Gardens Compagnier i Kjøbenhavn.

De Krigsbegivenheder, hvori Garden hidtil havde deeltaget, havde alle været fremkaldte ved Uenigheder mellem Danmarks Konger og disses Naboer; Regimentet var her, saa at sige, Part i Sagen, thi det dreiede sig ei alene om den Enkeltes Liv og Lemmer, men tillige om Kongens Ære og Danmarks Hæder og Existents. Vi komme nu til en Periode, hvor en Deel af dette Regiment blev befalet at fægte for en fremmed Regjerings Sag, og derved tage Deel i Begivenheder, hvori de enkelte Personer vare ganske indifferente for Hovedspørgsmaalet, og ikkun kunde have Interesse for det heldige Udfald af hver enkelt Fægtning, forsaavidt Omhuen for Regimentets Ære, i Forbindelse med Selvopholdelsesdriften opfordrede til, af al Magt at bekæmpe det Lands Fjender, som de vare kaldede til at understøtte. Der menes herved Ludvig den 14des Krige i Slutningen af det 17de og Begyndelsen af det 18de Arhundrede. Det er altid en mislig Sag at være tvungen til at stride for Interesser, hvori Hjertet ei har nogen Deel, men dobbelt misligt bliver det, naar en saadan Strid skal udfægtes under en fremmed Fyrstes Banner,

hvorved man i Regelen kun opnaaer at blive betragtet som Leiesvende, hvis Liv ei behøver at spares, men tvertimod er passende til »Kanonføde«. Vi ville see, at dette Lod oftere traf de danske Tropper i disse Felttog, uden at de dog derved bragtes til at skuffe de Forventninger, som deres Konge havde næret om dem, men tvertimod ved deres Tilbagemarche til Danmark efterlod det danske Navn æret og agtet saavel af Ven som af Fjende.

Det vil imidlertid være nødvendigt for at undgaae alle Forvexlinger og Gjentagelser, at gjøre en Adskillelse imellem Beretningerne om den Afdeling af Garden, som overlodes i fremmed Tjeneste, og om den, som vedblev at henhøre under den danske Konges immediate Commando, hvorfor ogsaa de Begivenheder, hvori de toge Deel, i det Følgende ville blive afhandlede særskilt for hver især. Vi ville til den Ende først følge

Bataillonen, som overlodes i engelsk Tjeneste.

Som bekjendt, havde den engelske Konge, Jacob den 2den, i den korte Tid, han havde baaret Kronen, gjort sig saa forhadt af sine Undersaatter ved allehaande Undertrykkelser og Religionsforfølgelser, at disse ei alene havde reist Oprørsfanen i hele Riget, men endog anmodet Jacobs Svigersøn, Prinds Wilhelm af Nassau Oranien, Arvestatholder i den hollandske Republik, om at understøtte det engelske Folk i dets Kamp mod dets Konge. Wilhelm havde villigt efterkommet denne Opfordring, der stillede ham den Mulighed i Udsigt, selv at kunne bemægtige sig Thronen i de forenede Riger, og var i Slutningen af 1688 landet med en anseelig Troppestyrke i det sydlige England. I Begyndelsen forsøgte vel Jacob at gjøre ham nogen Modstand, men da de engelske Tropper inden kort Tid næsten alle forlode deres Konge, flygtede denne Natten imellem den 23de og 24de December til Frankrig, hvor han fandt den gunstigste Modtagelse hos Ludvig den 14de.

Kongen af Frankrig, som havde vægtige Grunde til at søge at holde Jacob den 2den paa den engelske Throne, lovede ham derfor ogsaa sin Hjælp til atter at komme i Besiddelse af de oprørske Lande, og da Irland, paa Grund af sin Vedhængen ved den katholske Religion og de deraf følgende Sympathier for den fordrevne Konge, egnede sig meest for et Landgangsforsøg, ankom Jacob i Begyndelsen af det paafølgende Aar med 10000 Mand franske Hjælpetropper til denne Ø, hvor han forenede sig med de Tropper, som hans Tilhængere havde samlet i Løbet af Vinteren.

Uagtet denne Indblanden af den franske Konge i Stridighederne mellem det engelske Folk og dets fordrevne Konge ei kom Wilhelm af Oranien ubeleiligt, idet han, som ved Parlamentsact af 6te Februar 1689 var bleven udnævnt til Konge under Navn af Wilhelm den 3die, derved formaede Parlamentet til at erklære Frankrig Krig, og saaledes fik Leilighed til at kunne understøtte den af Ludvig den 14de angrebne hollandske Republik med sine nyerhvervede Rigers Magt, indsaae han dog, at han paa Grund af den Mangel paa Stabilitet, der endnu herskede i Forholdene i England, i Længden ikke vilde være stærk nok til at føre den dobbelte Krig med Jacob den 2den og Ludvig den 14de, og han søgte derfor at styrke sin Magt ved at formaae andre Stater til at tage Deel i Kampen, deels ved offensiv Alliance, deels ved at overlade Auxiliairtropper i Englands Sold.

Blandt de Stater, til hvilke Wilhelm i det sidstnævnte Øiemed henvendte sig, var Danmark. Vi have seet, at Christian den 5te paa den Tid selv havde Anvendelse for sin hele Krigsmagt i Stridighederne med Hertugen af Gottorp, men da Forliget i Altona, idetmindste for Øieblikket, atter havde tilveiebragt Freden i Norden, var den væsentligste Hindring for et dansk Troppecorps's Afsendelse til England ryddet af Veien, hvorfor det ogsaa lykkedes den engelske Gesandt, Sir Robert Molesworth, at bringe en Tractat istand i Kjøbenhavn den 15de August 1689, ifølge hvilken Danmark skulde overlade Kongen af England 1000 Mand Cavalleri og 6000 Mand Infanteri med Officerer og alt Tilbehør. Til Høistcommanderende for dette Corps udnævntes den 20de s. M. Chefen for Livgarden til Fods, Generallieutenant, Hertug F. W. af Würtemberg, hvorom han den 24de s. M. fik Communication, paa samme Tid som han fik Ordre til, at træffe de fornødne Foranstaltninger til, at 7 Compagnier af Garden, nemlig: det sidstoprettede Grenadeercompagni under Capitain Philip Friederich de Suzannet, Livcompagniet, Oberstlieutenant Friederich Münchgaards og Capitainerne Lave Hohndorffs, Joachim Tünners, Frederik Wilhelm Hertugen af Sønderborgs og Hinrich Bluhmes Compagnier, ialt 804 Hoveder og 52 Heste, snarest muligt sattes paa Feltfod for derefter at kunne tiltræde Marchen til Hjerpstedt, hvor Indskibningen af de til England bestemte Tropper skulde finde Sted paa den i dette Øiemed samlede Flaade. Den 6te October var hele Corpset samlet ved Ribe, hvorfra det den 11te afmarcherede til Hjerpstedt for at paabegynde Indskibningen. Fra den 13de til 21de embarqueredes Infanteriet fra Øen Jordsand, men da en stærk Sydvestvind strax efter satte denne Ø under Vand, forsinkedes Cavalleriets Indskibning, som nu maatte

foretages fra Høyer. Først den 5te November kunde Hertugen melde til Kongen, at Alt var embarqueret og færdigt til Afreise. De Skibe, som toge Gardens Compagnier og Bagage ombord, vare følgende: »Christian den 4de« Hertugen selv og 113 Mand; »det Kongelige Haab« 239 Mand; »Neptun« 113 Mand; »Lossen« 56 Mand; »Ørnen« 57 Mand; »hvide Falk« 113 Mand; »Engelen« 113 Mand; Transportskibene »Susanne« og »Haabet«, som hver toge 26 Heste.

Den 6te lettede hele Escadren, men som en Følge af det snævre og grundede Farvand kom flere af Skibene allerede paa Grund i Listerdyb. Schoutbynacht v. Stöcken, som commanderede Transporten, blev derfor liggende udenfor Indløbet for at lade disse Uheld afhjælpe, men da en heftig Østenvind den paafølgende Dag truede med at ødelægge hele Escadren, saae v. Stöcken sig nødsaget til at stikke i Søen med 70 Skibe og sætte Cours for Edinburgh, hvor Debarquementet skulde finde Sted. Under Nattens Mørke skiltes flere Fartøier fra Escadren, som kun talte 46 Skibe, da den kastede Anker ved Flamborough den 9de om Morgenen, og den var endnu langtfra samlet, da Schoutbynachten, efter flere forgjæves Forsøg paa at naae op til Edinburgh, løb ind i Humberfloden. Af de Skibe, som havde Garden inden Borde, manglede »Neptun«, »Lossen« og »Ørnen«; »det Kgl. Haab« kom ind i Humberfloden med Tab af Mast og Ankere. Hertugen sendte nu Capitain Suzannet til Kong Wilhelm for at anholde om Tilladelse til at debarquere ved Hull. Den 19de November kom Suzannet tilbage med gunstigt Svar, hvorefter Udskibningen strax begyndte med det forhaandenværende Mandskab, men da endnu ikke faa af Tropperne manglede, blandt andre 2 Compagnier af Garden, som først landede ved Newcastle i Begyndelsen af December, bestemtes, at Corpset indtil videre skulde forlægges i Qvarterer i Yorkshire for der at afvente Resten af Tropperne.

Det er ovenfor bemærket, at Jacob den 2den i Begyndelsen af 1689 var landet med franske Hjælpetropper i Irland, og at han der havde forenet sig med sine Tilhængere. I det derpaa følgende Felttog havde han vel paa enkelte Punkter seet sig istand til at trænge de engelske Tropper under Hertugen af Schomberg tilbage, men da hans Hær, med Undtagelse af de fra Frankrig komne Tropper, manglede to aldeles uundværlige Ting: Øvelse og Disciplin, havde han ikke formaaet at frarive Hertugen de faste Punkter paa Østsiden, hvorved Communicationen med Irland stod aaben for de Tropper, som Kong Wilhelm samlede i England. I de første Maaneder af 1690 begyndte Troppetransporterne fra England, iblandt

hvilke vi finde de danske Tropper, som i Slutningen af Februar afmarcherede fra Highlake *), hvorfra de den 12te og 13de Marts overførtes til Belfast, i hvis Omegn de indqvarteredes indtil Felttogets Aabning. Den 15de Juni ankom Kong Wilhelm selv til Irland og satte sig strax i Marche med sin Armee fra Belfast i to Colonner, af hvilke han selv førte den ene, og Hertugen af Würtemberg den anden. Ved den sidste befandt sig Størstedelen af det danske Corps, og deriblandt Garden. Begge Colonner forenede sig den 27de Juni ved Dundalk og rykkede derfra frem imod Jacobs Hær, som, 30—40000 Mand stærk, havde indtaget én stærk Stilling bag Floden Boyne. Den 1ste Juli gav Kong Wilhelm Ordre til Angrebet paa denne Stilling, ifølge hvilken den engelske Armee skulde passere Floden paa tre Steder, af hvilke Hertugen af Würtemberg med 17 Bataillioner (Garden) skulde forcere det nederste Overgangssted ved Oldbridge. Paa dette Sted havde Fjenden paa Grund af de sumpige Bredder ikke ventet noget Angreb, og Hertugen fandt derfor i Begyndelsen ingen Modstand. Garden, som havde Tèten af Colonnen, passerede Floden divisionsviis, men da Vandet var saa dybt, at det gik Folkene op paa Brystet, kunde Overgangen ikke gaae saa hurtigt for sig, at jo Irlænderne fik Tid til at kaste nogle Tropper mod dem. Hertugen satte sig derfor selv i Spidsen for Garden, lod Grenadererne og de forreste Pelotonner chargere imod det fjendtlige Cavalleri, hvorved dettes Anfører, Oberst Borer, faldt i Gardens Hænder, og fik derved Tid til at ordne sine øvrige Tropper paa den anden Bred, hvor de forskandsede sig med spanske Ryttere, indtil Forbindelsen var tilveiebragt med den Colonne, som under Greven af Solms havde passeret Floden noget høiere oppe. I Forening med denne avancerede Hertugen imod det irlandske Infanteri, som

*) Ifølge et Brev, dat. London den 10de December 1689, til Kong Christian den 5te fra Etatsraad Rosenheim, der fungerede som Commissair ved det danske Corps, opstod der ved de danske Troppers Overlevering til de engelske Commissairer Tvistigheder mellem disse og Rosenheim angaaende Gardens Tractement, idet Englænderne vilde behandle den som de øvrige Bataillioner og kun give hver Mand 8 pence i Lønning, hvorimod Rosenheim paastod, at de danske Gardere skulde tracteres lige med Kong Wilhelms hollandske og engelske Garde, nemlig med 10 pence; først da Rosenheim truede med, at Christian den 5te i modsat Fald vilde kalde sin Garde tilbage og sende en anden Bataillon i dens Sted, indvilligede Englænderne i den danske Commissairs Forlangende. Ved samme Leilighed bestemtes tillige, at de danske Tropper skulde have Rang efter de engelske, saaledes at Garden dannede venstre Fløi af 1ste Træfning, og Bataillonen af Dronningens Livregiment venstre Fløi af 2den Træfning.

havde sat sig ved Oldbridge, men da Irlænderne paa samme Tid saae sig truede af en Cavalleriattaque i Flanken, afventede de ikke det engelske Infanteries Angreb, men flygtede over Hals og Hoved til Dulek. Det danske Corps's Tab indskrænkede sig til 28 Døde og 43 Saarede, af hvilke Garden talte 3 Saarede.

Efter dette afgjørende Slag ved Boyne stod Irlands Hovedstad, Dublin, aaben for Wilhelm, hvorhen han ogsaa satte sig i Marche den 3die Juli, camperede udenfor Staden fra den 6te til 10de og fortsatte derefter Marchen over Carrick indtil 1½ Miil fra den stærke Fæstning Limerick, som var besat af Generallieutenant Boisselaut med 20000 Mand. Den 7de August detacheredes et Corps paa 1300 Mand mod Fæstningen, for at recognoscere Terrainet og afstikke en Leir, men da det fandt Omegnen stærkt besat, maatte det atter vende tilbage til Hovedcorpset, hvorefter Kongen den 9de avancerede med hele Armeen nærmere imod Limerick. Avantgarden, som dannedes af det danske Infanteri, naaede uden Modstand frem til Moradserne ved Iretons Fort, men her havde Irlænderne besat de derværende Hegn, og de danske Tropper bredte sig derfor ud i Terrainet tilvenstre, medens 5 andre Bataïlloner trak ud tilhøire. Ved den danske Attaque marcherede 50 Arbeidere foran under Premierlieutenant Jochim Friederich Waldau af Garden, derpaa fulgte 1 Peloton af hver Bataillon, secunderede af Gardens Grenadeercompagni, derefter 4 Regimentsstykker, den øvrige Garde, og endelig Resten af Infanteriet. Irlænderne forsvarede sig fra Hegn til Hegn, men trængtes dog overalt tilbage, forlode Redouterne, som forsvarede Tilgangen til Limerick fra denne Side, af hvilke den ene besattes af to danske Bataïlloner, og trak sig tilsidst aldeles ind i Fæstningen. Det danske Corps havde under denne Fremrykning 30 Døde og Saarede, iblandt hvilke Gardens Livcompagni talte 1 Tambour død og 1 Musketeer saaret, Capitain Tünners Compagni 1 Musketeer saaret og Capitain Bluhmes Compagni Fændrik Mandrup Due saaret og 1 Musketeer død.

Samme Dag etableredes den engelske Leir paa den sydlige Side af Floden Schannon; men da Kongen passerede Floden den 10de med sin største Styrke for at tilbagedrive Hertugen af Berwick, som camperede i Grevskabet Clare med det fjendtlige Cavalleri, gjorde Irlænderne et Udfald imod Hertugen af Würtemberg, som det var overdraget at dække Leiren. Det kan imidlertid ikke have været med nogen betydelig Styrke dette Udfald er skeet, thi efterat Premierlieutenant Johan Jochim Schenck af Garden i nogen Tid havde chargeret imod dem med 1 Peloton, under

hvilken Fægtning Lieutenanten selv og 8 Mand af Livcompagniet saaredes, trak de Beleirede sig tilbage, da Kongen atter repasserede Floden efterat have opnaaet sin Hensigt. Wilhelm saae sig dog endnu ei istand til at begynde en regelmæssig Beleiring, da han først maatte afvente sit Beleiringsartilleri fra Dublin; den 11te recognoscerede han Fjendens Stilling, dækket af Gardens Grenadeercompagni, og gjorde derefter den 15de en Forandring ved Leiren, saaledes at Byen omsluttedes paa hele den sydlige Side. Würtemberg, som nu kom til at støtte sin venstre Fløi til Schannon, angrebes atter den 16de af Irlænderne, men efter en kort Kamp med Gardens Forposter, bleve de drevne tilbage. Ved Trancheernes Aabning den 17de bemægtigede 50 Grenaderer af Garden sig en Redoute paa venstre Fløi, og Englænderne en anden Redoute tilhøire af Attaquen, men da Irlænderne den næste Morgen gjorde et Udfald med 4 Bataillonner mod den høire Fløi, sendtes Garden tilligemed 2 andre Bataillonner den høire til Undsætning og repousserede Beleirerne. Den 27de havde man opnaaet at lægge en betydelig Breche i Fæstningsmuren, og besluttede om Eftermiddagen at storme Contrescarpen. Af Garden bestemtes hertil kun Grenadeercompagniet. Efter en haardnakket Modstand kastedes Fjenden ud af Contrescarpen, men da de Stormende forfulgte ham og besatte Brechen, bleve de modtagne af en saa morderisk Ild, at de efter to Timers Kamp atter maatte opgive det vundne Terrain *). Dette, i Forbindelse med pestagtige Sygdomme, som begyndte at rase i Leiren, samt Mangel paa Ammunition, bevægede Wilhelm til at ophæve Beleiringen. Den 31te tiltraadtes Retraiten, under hvilken det danske Corps havde Arriergarden, og da Kongen derpaa den 5te September forlod Irland, fordeeltes Tropperne i Vinterqvartererne. (Garden i Tipperary).

Denne Ro blev ikkun af kort Varighed, thi den 22de September kom Marlborough med 5000 Mand til Irland, hvor han i Forening med Hertugen af Würtemberg skulde søge at bemægtige sig Cork og Kinsale. Den 26de ankom Würtemberg med 3300 Mand (Garden) til Cork og bemægtigede sig samme Dag de paa den nordlige Side liggende Udenværker, som ganske dominerede den øvrige Deel af Fæstningen. Den 28de forcerede Oberstlieutenant Münchgaard med 500 Mand Overgangen til en Ø Østen for Byen, og da man derpaa her begyndte at reise Batterier, og

*) Den engelske Armee talte i denne Storm 2324 Døde og Saarede og deraf 136 Døde og 305 Saarede ved det danske Corps. Af Gardens Officerer saaredes Capitain Suzannet, som døde af sit Saar den 29de.

Marlborough tillige angreb Byen fra den sydlige Side, slog Commandanten, Oberst Mackilicut, Chamade og overgav sig med sin 4 à 5000 Mand stærke Garnison.

Den 1ste October brøde Tropperne op imod Kinsale, hvis Besætning strax trak sig ind i de ved Byen liggende Forter, det gamle Fort og Fort Charles. Generalmajor Tettau af det danske Corps detacheredes den 2den med 800 Mand *) imod det gamle Fort, som samme Dag blev escaladeret og taget. Mod Fort Charles aabnedes den 4de tvende Attaquer, hvoraf den ene lededes af Tettau med Understøttelse af 4 Subalternofficerer (Secondlieutenant Ernst Heinrich Tscheppe af Garden), men da man manglede Artilleri, som maatte hentes fra Cork, kunde man først begynde at beskyde Fortet den 12te. I Mellemtiden vedligeholdt de Beleirede imidlertid en heftig Ild, der tilføiede Beleirerne en Deel Skade. Af Garden saaredes Major Hohndorff den 5te af en Kanonkugle, Fændrik Jean René de Thillac den 6te af en Geværkugle i Halsen, og den 11te tændtes en Krudttønde i den danske Attaque, hvorved Capitain Tünner fik sin Surtout ganske forbrændt. Den 15de havde de danske Batterier tilveiebragt en practicabel Breche, hvorfor Würtemberg besluttede at foretage en Storm den paafølgende Dag; Commandanten, Oberst Scott, afventede dog ikke denne, men capitulerede allerede om Eftermiddagen. Tropperne gik derefter tilbage til Qvartererne, med hvilke der skete nogen Ombytning, hvorved Garden kom til at ligge i Waterford.

I Slutningen af Mai samledes den engelske Armee i tre Corps, af hvilke et, hvortil hørte Størstedelen af de danske Tropper (Garden), skulde commanderes af Hertugen af Würtemberg. Den 18de Juni forenede Würtemberg sig ved Ballimony med Hovedcorpset under Generallieutenant Ginkel, som befandt sig paa Marchen imod Athlone. Denne Stad er deelt af Floden Schannon i 2 Dele, som hver for sig var omgiven af en Muur og Grav, og ikkun vare forbundne ved een Bro. Allerede den 20de var et Brechebatteri reist mod den Deel, som ligger paa Flodens venstre Bred; ved Middagstid var Brechen practicabel, og denne stormedes samme Eftermiddag Kl. 4 af Brigadeer Stuart med 500 Mand, secunderede af 2 Bataillioner. Efter en haardnakket Modstand maatte Irlænderne med et Tab af 400 Mand forlade Byen og retirere over Schannon. Af Garden saaredes Oberstlieutenant Villers de St. Christofle og Secondlieutenant Francois d'Apremont. Man satte sig nu fast i den erobrede Deel af

*) Deriblandt nogle Grenadorer af Garden.

Staden og beskød derfra den modsatte Side saa heftigt, at allerede efter faa Dages Forløb en betydelig Breche var lagt i Muren, men da Irlænderne havde afbrudt Broen, og man forgjæves gjorde flere Forsøg paa at istandsætte denne, blev det i Krigsraadet besluttet, at lade Stormen foretage nedenfor Broen. Uagtet Strømmens Heftighed og Vandets Dybde gik denne dog for sig den 30te om Eftermiddagen med 800 Grenaderer, secunderede af 6 Bataillonner; efter en kort, men heftig Kamp, i hvilken Irlænderne mistede 1 Brigadeer, 4 Oberster og over 1000 Mand, foruden 300 Fanger, trængte de Stormende igjennem Brechen, og da Ginkel paa samme Tid lod lægge Planker over den afbrudte Bro og passerede derover med en anden Colonne, gjorde man sig snart til Herre over Staden. Af Garden har næppe mere end Grenadeercompagniet deeltaget i den egentlige Storm, thi af dens Officerer nævnes kun som saaret Capitain Mathias Leopold Baron Wedell, som efter Suzannets Død havde erholdt dette Compagni.

Medens dette foregik ved Athlone, havde den irlandske Overgeneral, St. Ruth, forholdt sig aldeles passiv i sin Stilling bag Suckfloden. Den 11te Juli marcherede Ginkel imod St. Ruth, men da han først seent paa Aftenen naaede frem til Ballinaslo, opsatte han til den paafølgende Morgen at attaquere Irlændernes Stilling. Denne ansaaes kun tilgængelig paa den venstre Fløi igjennem tvende Defileer, som hvert beherskedes af et Fort, og Ginkel, som selv førte den engelske Armees høire Fløi, havde derfor den næste Dag en haard Kamp at bestaae, før det lykkedes ham at forcere denne Position; flere Gange var Udfaldet af Kampen meget tvivlsomt, og havde Würtemberg, som førte den engelske venstre Fløi, der saagodtsom udelukkende bestod af danske Tropper, ikke havt bedre Held, havde Slaget maaskee taget en anden Vending *). Men de Danske trængte uimodstaaelig fremad; uagtet Garden omringedes af 4 fjendtlige Bataillonner, udholdt den ikke alene denne Attaque med urokkelig Koldblodighed uden at vige en Fodbred, men tvang dem endogsaa til, ved først at afgive sin Ild paa ganske nært Hold, at retirere, og kastede derefter i Forbindelse med det øvrige Infanteri aldeles den fjendtlige høire Fløi. St. Ruth, som med Reserven selv ilede sin høire Fløi til Undsætning, dræbtes af en Kanonkugle, hvilket bragte Reserven til at standse, hvorefter den tog Veien til Limerick, ladende den øvrige Armee uden Under-

*) Endog engelske Forfattere tilskrive Seiren de danske Troppers koldblodige Fremtrængen mod Fjendens høire Fløi.

støttelse. Forstyrrelsen greb nu aldeles ind i Irlændernes Rækker; den øverste Ledelse af Slaget manglede, og hele Linien vendte sig kort efter til Flugt, efterladende 4 à 5000 Døde og Saarede paa Valpladsen, samt 33 Faner, 14 Estandarter og 5 à 600 Fanger i Englændernes Hænder.

Irlænderne havde nu ikkun de trende Punkter, Galway, Sligo og Limerick i deres Magt. Ludvig den 14de, som ganske havde opgivet Haabet om, at see Jacobs Parti seire i Irland, understøttede kun svagt den fordrevne Konge, og overlod Catholikerne selv at udkæmpe Striden med Englænderne. For derfor saa hurtigt som muligt at komme i rolig Besiddelse af Irland, og derved faae Leilighed til at anvende alle sine Tropper i Flandern, befalede Kong Wilhelm sine Generaler ei at give Irlænderne Tid til at retablere de lidte Tab, men uopholdeligt at skride til Beleiringen af de nævnte Fæstninger. Allerede den 20de Juli aabnede Ginkel Trancheerne mod Galway, stormede samme Dag Udenværkerne med 200 Grenaderer og 800 Musketerer, secunderede af den danske Garde og en engelsk Bataillon, og tvang derved Commandanten til at capitulere den 21de. Efterat have detacheret Granard mod Sligo, som denne kort efter bemægtigede sig, satte Ginkel sig i Marche mod Limerick, hvor Resten af Jacobs Armee havde forsamlet sig, og deels var indqvarteret i selve Staden, deels camperede Nord for denne. Den 25de August ankom han foran denne Fæstning, men da den fjendtlige Armee leed Mangel paa Vaaben og alle andre Fornødenheder, formaaede den ikke i Længden at gjøre Englænderne Modstand, uagtet den i numerisk Henseende var disse overlegen, og saae sig derfor efter en Deel større og mindre Fægtninger, som alle faldt ud i Disfaveur af Irlænderne, nødt til at modtage de Capitulationsbetingelser, som Kong Wilhelm tilbød den. Som ovenfor bemærket, var det Wilhelm meget om at gjøre, at faae sine i Irland værende Tropper disponible til at kunne anvendes i Flandern imod de Franske, og han fandt sig derfor foranlediget til at tilbyde Catholikerne saadanne Betingelser, som han under andre Omstændigheder næppe vilde have ladet sig nøie med, idet han ikke alene gav Løvte om en almindelig Amnesti, men endog tilstod alle Irlændere, som ønskede at forlade deres Fædreland, uhindret Overreise til Frankrig med alt deres rørlige Gods. Efterat en saadan Capitulation var kommen istand den 3die October, afmarcherede de danske Tropper, som nu skulde afgaae til Flandern, fra Limerick den 14de s. M. til de dem i det sydlige Irland anviste Qvarterer (Garden i Waterford), for derfra paa nærmere Ordre at indskibes til deres nye Bestemmelsessted.

Ifølge Kong Wilhelms første Bestemmelse skulde Overfarten til Flandern allerede have gaaet for sig i det samme Efteraar fra Kinsale, hvorhen Tropperne beordredes i Begyndelsen af November, men da de Skibe, som vare designerede til Transporten, fik en anden Ordre, medens de fleste Bataillonner endnu vare paa Marchen, indqvarteredes Infanteriet indtil videre i Nærheden af Cork og Kinsale, hvorimod Cavalleriet førtes til England og afgik senere derfra til Flandern. Først den 25de Februar 1692 afseilede Infanteriet fra Kinsale, men paa Grund af flere tilstødende Fataliteter landede det ikke førend den 21de Marts i Ostende, hvorfra det strax efter førtes til Gent, for sammesteds at indqvarteres indtil Felttogets Aabning.

Saasnart Kong Wilhelm erfarede, at den franske Armee begyndte at samle sig i Midten af Mai, gav han Ordre til, at de forskjellige Afdelinger af hans Armee skulde tiltræde Marchen til Löwen for der at forene sig med de øvrige allierede Magters Tropper. Den 28de Mai forlod det danske Corps Gent, og stødte allerede den 30te og 31te s. M. til Hovedstyrken ved Löwen. Ludvig den 14de, hvis Hensigt det var at beleire Namur, havde imidlertid sat sig i Marche imod denne Fæstning, foran hvilken han ankom den 25de Mai med 42,000 Mand, medens han lod Hertugen af Luxemburg med 55,000 Mand indtage en Stilling ved Gembloux, for at dække Beleiringen. For at gjøre et Forsøg paa at undsætte Namur, marcherede Wilhelm den 3die Juni imod Luxemburg, som derved lod sig bevæge til at gaae tilbage til Boneffe, men da de Allierede, som den 8de Juni havde taget Stilling imellem Braive og Ramilies, ikke kunde gjøre sig Haab om at drive ham ud af denne af Naturen faste Position, marcherede de den 17de til Gembloux, den 23de til Sombreffe og den 24de til Fleurus. Ludvig den 14de, som frygtede, at de Allierede skulde passere Sombren og saaledes komme Namur til Undsætning, detacherede et Corps fra Beleiringsarmeen for at vanskeliggjøre Kong Wilhelm Overgangen over denne Flod; men Wilhelm gjorde ingen Mine til at forcere Overgangen, tvertimod gik han den 6te Juli tilbage til Genappe og den 31te til Hall, hvor han den 1ste August satte sig i en Stilling med høire Fløi i Hall, venstre i Thubise.

De Franske, hvis Konge efter Namurs Capitulation den 25de Juni atter havde forladt Armeen og begivet sig til Versailles, havde under Luxemburg fulgt de Allieredes Bevægelser, og opslaaet en Leir ved Enghien med høire Fløi ved Steenkerke og venstre i Herines; man ansaae i Almindelighed denne Stilling for uantastelig, da Terrainet foran var saa

gjennemskaaret af alle mulige passive Forhindringer, at den directe Forbindelse mellem de angribende Colonner ikkun paa ganske korte Strækninger kunde vedligeholdes, og da Luxemburg tillige stolede paa, i Tide at blive underrettet af sine Spioner i den allierede Leir, om den fjendtlige Armee trods disse Vanskeligheder dog skulde forsøge et Angreb paa hans Stilling, indskrænkede han sig til at lade det foranliggende Terrain observere ved meget svage Forposter. Da han den 2den August modtog et Brev fra en af sine Spioner, der var Secretair hos den keiserlige General, Churfyrsten af Baiern, og han heri underrettedes om, at de Allierede den næste Dag agtede at foretage en stor Fouragering henimod Enghien, og rimeligviis af denne Grund vilde udvikle større Troppemasser i Terrainet mellem begge Armeer, fæstede han derfor fuldkommen Lid til denne Efterretning og tog ingen yderligere Forholdsregler for dette Tilfælde. Men denne Tryghed var ei langt fra at være bleven ham uheldsvanger. Det nævnte Brev var nemlig skrevet efter Wilhelm den 3dies Dictat, idet Kongen, som var kommen til Kundskab om Spionens dobbelte Beskjæftigelse, havde ladet denne nedskrive den falske Underretning, for saaledes at skuffe den franske Generals Aarvaagenhed.

Stolende paa Rigtigheden af den modtagne Underretning forholdt Luxemburg sig i Begyndelsen ogsaa aldeles passiv, da han den 3die August om Morgenen fik Melding om, at allierede Tropper nærmede sig de Franskes Stilling, men da strax efter gjentagne Rapporter indløb, der tydede paa, at den formeentlige Fouragering strakte sig temmelig nær hen til Forposterne, begav han sig selv hen i Retning af Steenkerke til det Sted, hvorfra de fjendtlige Tropper vare blevne observerede. Ankommen her fik han i ganske kort Afstand Øie paa den fremrykkende Avantgarde, som dannedes af 4 engelske, 4 hollandske og 2 danske Bataillioner (Garden og Dronningen), 300 Cavallerister og 1000 Pionerer under Hertugen af Würtemberg; for at opholde disse Tropper, indtil han kunde faae sin øvrige Armee opstillet til Bataille, kastede han noget Infanteri og nogle Dragoner ind i en foranliggende Skov og bag de til Siderne af denne værende Hegn, og da han antog, at det paa Grund af Terrainforholdene og de Allieredes Bevægelser, var disses Hensigt at rette Hovedangrebet mod hans høire Fløi, beordrede han samtidig hermed Størstedelen af sit Infanteri derhen.

Würtemberg havde imidlertid trængt de franske Forposter tilbage og plantet 8 Kanoner paa en Høide, der ikkun laae 400 Skridt fra den fjendtlige Stilling. Medens han herfra chargerede imod de franske

Tropper, der havde besat nogle Hegn paa en mellemliggende Plaine, ankom den engelske Garde og 7 andre engelske Infanteriregimenter i Høide med Avantgarden og satte sig tilhøire af denne, medens 7 hollandske Batailloner under Brigadeer Fagel opdeployerede paa dens venstre Fløi; Infanteriets Hovedstyrke og Cavalleriet tog en Opstilling i en noget længere tilbage værende Huulvei, den eneste Vei, der førte til Terrainet foran den franske Stilling. Disse Forberedelser havde medtaget hele Formiddagen, saa at Fagel først Kl. 2 fik Ordre til at avancere og bemægtige sig Steenkerke. I Begyndelsen trængte han ogsaa de derværende franske Batailloner tilbage, men da disse understøttedes af friske Tropper, maatte Hollænderne atter opgive det vundne Terrain. Würtemberg, som nu fik Ordre til at attaquere, havde seet sig nødsaget til at formere een Linie med sine 10 Batailloner for at kunne overspænde Terrainet mellem begge Fløie, og maatte saaledes, efterat han gjentagne Gange forgjæves havde anholdt om Forstærkning, for deraf at kunne danne en Reserve *), føre sine Tropper i Ilden uden Soutien. De to danske Batailloner, som dannede venstre Fløi af Hertugens Corps, og som ligeoverfor sig havde et paa en Høide posteret, af 8 Kanoner bestaaende fransk Batteri, avancerede rask frem i Terrainet **), og uagtet de havde en Strækning af 300 Skridt flad Mark at passere, forinden de naaede frem til Batteriet, og under Avanceringen havde hele Ilden fra dette at udholde, bemægtigede Garden sig ikkedestomindre Kanonerne; men da Hertugens Corps fremdeles blev uden Understøttelse fra Hovedcorpset, og hans Tropper, som rykkede ud fra de Allieredes Leir 1 Time før Dagens Frembrud, vare blevne betydelig udmattede under Fremrykningen, blev deres Stilling efterhaanden mere og mere mislig, i Særdeleshed da Luxemburg bestandig udviklede flere og flere Troppemasser. Würtemberg besluttede derfor foreløbig at indskrænke sig til at holde Fægtningen staaende, men da Luxemburg strax efter førte den aldeles friske, 10 Batailloner stærke franske Garde og Schweizergarde imod ham, kastedes hans Tropper efter en haardnakket Modsand atter ud i Plainen. Ikkun

---

*) I sin Rapport af 7de August til Christian den 5te siger Hertugen, at han senere erfarede, at Generallieut. Mackay vel havde faaet Ordre til, at ile ham til Understøttelse med nogle Batailloner, men at Generalen faldt, forinden han naaede derhen, hvorefter hans Tropper toge en anden Vei.

**) Ifølge Hertugens Rapport gav han Ordre til, at de Batailloner, som dannede venstre Fløi af hans Corps, skulde begynde Fremrykningen, før de andre Batailloner af hans Linie.

den danske Garde vedblev at occupere den erobrede Høide og syntes ikke at ville lade sig fravriste de tagne Kanoner. Uagtet den angrebes af de Franske i Fronten og begge Flanker, udholdt den i ¾ Time denne ulige Kamp, og først da Fjenden gjorde en Bevægelse, der truede med aldeles at afskjære den al Retraite, og da alt Haab om Soutien maatte opgives, forlod den lille Helteskare med et Tab af 404 Døde og Saarede sin Stilling og trak sig tilbage til de øvrige Afdelinger af Würtembergs Corps *). Disse, som under denne Fægtning havde trukket sig tilbage til en paa den modsatte Side af Plainen værende Skov, formaaede imidlertid ikke at standse hele den nu fremrykkende franske Armee, saameget mere som de Bataillonner, der havde staaet tilhøire og venstre af Würtembergs Corps, vare gaaede endnu længere tilbage. Da Hertugen saaledes stod ganske isoleret, og Kong Wilhelm, som allerede havde opgivet at see Kampen falde ud til Fordeel for de Allierede, ikke vilde udsætte sig for at lide flere Tab, tiltraadte Würtemberg Retraiten, idet han alene søgte at opholde

*) Oberst C. Bielke, der bivaanede denne Bataille som Volonteur i den franske Armee, skriver blandt Andet den 4de Aug. 1692 i sin Relation over Slaget til Kong Christian den 5te:

„— — — nostre Battaillions de Guarde Danoise†) fust la premiere qui gagna nos Canons, mais cela ne dura que peu de temps, alors les francois donnerent auec furie par tout, mesme en flancs, le choq fut disputé, mais a la fin les Ennemis cederont, quitterent leurs postes, et les nostres reprirent l'hauteur, auec dit pieces des Canons et quatres Drapeaut, les Guardes de Vostre Majesté se sont signallé parmy les autres et ont combattu auec Valeur et fermeté — — — — —“

og i en anden Beretning af 6te s. M.

„— — — Apres trois heures du combat auec la mousquetterie, et que les francois auoint fait une dernière effort pour gagner l'hauteur et les Canons des Ennemies, qui furent poussés, mais la plupart demeurerent sur le champ de bataille sans vouloir quitter leur terrain croyant être mieux soutenu; surtout les battallions des Guardes de Vostre Majesté et celle de la Reine — — — —“

Jahn udtaler sig i sin: „det danske Auxiliaircorps i engelsk Tjeneste fra 1689 til 1697“, saaledes om denne Episode af Slaget:

„Den danske Gardes Bravour tiltrak denne Bataillon begge Armeers Opmærksomhed og Beundring, og ved at betragte dens Adfærd paa den erobrede Høide, en Adfærd, som Luxemborg beundrede, og som de fangne franske Officerer ansaae for et Mirakel, kunne vi i Sandhed ikke ønske os et mere priisværdigt Exempel til Efterfølgelse.“

†) Dette Regiment var i Begyndelsen af 1692 bleven givet af Ludvig den 14de til Christian den 5tes naturlige Søn Christian Gyldenløwe og erholdt ved samme Leilighed Navnet: Royal Danoise. Vi see derfor her det Særsyn, at tvende Oberster, som begge oprindelig staae i Kongen af Danmarks Tjeneste, fægte imod hinanden i Spidsen for Regimenter, der omtrent førte samme Navn.

de Franske saalænge, at den allierede Armee kunde vinde Tid til at defilere igjennem Huulveien. Under denne Retraite forstærkedes han vel af nogle friske Batailloner og deriblandt de danske: Sjælland og Fyen, med hvilke det endogsaa lykkedes ham at tvinge et Schweizerregiment til at strække Gevær, men da 8 franske Batailloner kom Schweizerne til Hjælp, grebe disse atter til Vaabnene, og Würtemberg saae sig nu tvungen til at fortsætte Retraiten, som han derefter, begunstiget af Mørket og ved bestandig i god Orden at byde de Franske Spidsen, fuldførte uden at foruroliges.

Ihvorvel de Allierede saaledes ikke havde opnaaet deres egentlige Hensigt, nemlig at trænge Luxemburg ud af hans Stilling, havde de dog tilføiet de Franske et saa føleligt Tab, at disse ikke vovede at oppebie et nyt Angreb, men trak sig Natten imellem den 10de og 11te August tilbage til Lessines. Tabet, som i begge Armeer omtrent var lige stort, stillede sig saaledes:

	Døde.	Saarede.
Den franske Armee	2457	4509
Den allierede Armee	3434	3221
De danske Batailloner tilsammen	712	666
Den danske Garde	211	193

Af Gardens Officerer vare døde: Capitainerne H. Bluhme og Hartvig Wackerbarth, Premierlieutenanterne Hans Becker og Johan Peter Ingenhoven, samt Fændrik Peter Christensen Donnaton; saarede: Major L. Hohndorff (fangen), Capitainerne Christian Ludvig Boynenburg (fangen) og M. L. Baron Wedell, Premierlieutenant Friederich Conrad Erffa og Secondlieutenant Hans Friederich v. Schack, de tvende sidstnævnte, samt Fændrik Christensen, af Grenadeercompagniet, hvilket tillige talte 48 saarede og nogle og tyve døde Grenaderer, ligesom ogsaa alle dets Underofficerer vare saarede. Foruden de nævnte Officerer vare endnu en Deel Lieutenanter og Fændrikker saarede, men de findes destoværre intetsteds navngivne. Da Bataillonen paa Grund af dette Tab ikke formaaede at udfylde sin Plads i Armeen, forinden den atter var bleven completeret med nye Befalingsmænd og nyt Mandskab, besluttedes, at den i Forening med de øvrige Batailloner af det danske Corps, som havde lidt meest i Slaget, skulde henlægges i Qvarterer i Gent. Idet den allierede Armee den 19de August satte sig i Marche fra

Døde og Saarede af Garden i Slaget ved Steenkerke den 3die August 1692.

Døde:

Lagitain Henrich Bluhme, medførte Det. paa Rn. Kritan,
" ..... v. Hutgau,
Premierlieut: Hans Becker,
Secondlieut: Christian v. Mitzlaff,
Landrike Peter Christensen Pommaton,
14 Underofficierer,
191 Gardere.

Saarede:

Major Lave Hohndorff, fangen,
Lagitain Mathias Leopold Baron Wedell,
" Hartvig Wackerbarth, fanen Det.,
" Christian Ludvig v. Boynenburg, fangen,
Premierlieut: Francois d'Appremont,
" Friederich Conrad v. Erffa,
Secondlieut: Anthon Ulrich v. Worgewitz,
" Jean René de Thétillac, fangen,
" Adam Abraham v. Gaffron,
" Wilhelm Friederich v. Lambstorff,
" Hans Friederich v. Schack,
13 Underofficierer,
170 Gardere.

/: Tilføiet af Løvenskiold i Octbr 1858.:/
/: Efterretninger om den Kgl. Livgarde til Hest, pag. 114.:/

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Hall, fulgte Garden derfor med denne indtil Alost og afgik derfra den 24de s. M. til Gent, tilligemed de danske Bataillonner: Dronningen, Sjælland og Fyen.

Rekrutteringen gik imidlertid kun langsomt fra Haanden, thi den 27de September havde Bataillonen ifølge efterstaaende Liste endnu mange Vacancer,

Oberst	Major	Captain	Lieut.	Fændr.	Under-officerer	Corporaler	Tambourer	Tømmer-mænd	Grenaderer	Gefreitere og Gemene	Summa	Syge og Saarede	vacante	Kudske
1	1	4	12	6	20	18	14	9	74	377	536	70	268	7

og dette var vel ogsaa Aarsagen til, at Garden ikke kom til at tage Deel i Operationerne før i Begyndelsen af December, da Hertugen af Würtemberg, — paa Efterretningen om at de Franske, begunstigede af den indtrædende Frost, gjorde en truende Bevægelse imod det af de Allierede i September Maaned erobrede Furnes, — satte sig i Marche fra Gent med 35 Bataillonner og 5000 Mand Cavalleri; men da Frosten strax efter afløstes af et stærkt Tøveir, tvang dette de Franske til at ophøre med Operationerne i Marken, og Würtemberg gik derfor atter tilbage til Gent.

Ifølge Planen til Felttoget i 1693 skulde den allierede Armee i Løbet af Marts samles i fire Corps, for derefter at afvente de Bevægelser, som den franske Armee maatte foretage sig, men allerede i Februar forandredes denne Bestemmelse derhen, at Samlingen først skulde finde Sted paa nærmere Ordre. Det danske Corps laae derfor endnu i Gent, da Kronprinds Frederik, den senere Frederik den 4de, i Begyndelsen af Marts passerede denne Stad paa den Reise, som han foretog i 1692 og 93 gjennem den største Deel af Europa; den 7de Marts var hele Corpset opstillet udenfor Gent for at passere Revue for Prindsen.

Da de Franske imidlertid i Begyndelsen af Mai samlede deres største Styrke i det Østlige, fik ogsaa den allierede Armee Ordre til at bryde op i denne Retning. Hertugen af Würtemberg afmarcherede den 28de Mai fra Gent med 24 Bataillonner og 33 Escadroner, hvoriblandt hele det danske Corps, til Löwen, hvor han i Forening med Hovedcorpset indtog en Stilling ligeoverfor den franske Armee, som under Luxemburg havde posteret sig mellem Judoigne og Thirlemont. I en heel Maaned stode begge Armeer ubevægelige i disse Stillinger, idet ingen af Parterne turde angribe den Anden, og eiheller vovede at bryde op, af Frygt for at blive angreben paa Marchen. Men da den franske Armee begyndte at lide Mangel paa Forpleiningsmidler, saae

Luxemburg sig nødt til den 7de Juli at gaae noget tilbage henimod Maas, for derved tillige at kunne dække Beleiringen af Huy. Saasnart Wilhelm kom til Kundskab om, at de Franske havde forladt Stillingen ved Judoigne, beordrede han Hertugen af Würtemberg, at forcere de franske Linier i Flandern. For nemlig at dække Frankrig imod et pludseligt Indfald af den allierede Armee, havde Ludvig den 14de ladet opføre en Række Redouter imellem Menin og Pont Espierres, og anbetroet deres Forsvar til Generallieutenant la Valette med 13 Bataillonner, 34 Escadroner og 600 Schweizere. Redouterne, som vare forsynede med vaade Grave af en Dybde af 4 à 5 Fod og en Brede af 14 à 15 Fod, samt forenede ved Courtiner, laae ikkun 150 Skridt fjernede fra hverandre. Den 11te Juli brød Würtemberg op i Retning af Oudenarde med 11 Bataillonner og 24 Escadroner, hvoriblandt 5 danske Bataillonner (Garden) og 1 dansk Cavalleriregiment; med Cavalleriet marcherede han forud, kom den 13de til Oudenarde, hvor han forstærkedes med 11 Bataillonner og 5 Escadroner under Generalmajor Weinbergen, avancerede den 14de til St. Denis og den 15de til Coyeghem, men da en stærk Regn forhindrede Infanteriet og det dertil hørende Artilleri i at følge Cavalleriets Marche, naaede hine ikke frem til Coyeghem før den 17de, og da Regnen vedvarede hele denne Dag, maatte Angrebet opsættes til den 18de. For at sikkre sig et heldigt Resultat, besluttede Hertugen at forcere Linierne paa tre forskjellige Steder, og han detacherede derfor Grev Ahlefeldt med 4 Bataillonner til Lüstock for derfra den næste Dag at gaae frem mod Redouten ved Stock, medens Hertugen selv attaquerede Redouten ved Dottignies, og Weinbergen, som allerede den 16de var detacheret med det halve Cavalleri og de 11 Bataillonner, der vare stødte til Würtemberg i Oudenarde, forcerede Redouten ved Moucron. Af de Tropper, som Hertugen beholdt tilbage, formerede han en Stormcolonne, hvis Tête, under Brigadeer Bernstorff og den danske Oberst Haxthausen, dannedes af 500 Grenaderer og 200 Musketerer, hvilke sidste vare forsynede med allehaande Pioneerredskaber, samt 30 Tømmermænd; Hovedstyrken bestod af 3 Bataillonner (Garden), secunderede af en anden Colonne ligeledes paa 3 Bataillonner; Resten af Infanteriet tilligemed Cavalleriet opstilledes i Slagorden ved Coyeghem, for derfra at kunne sendes Stormcolonnen til Understøttelse, hvis saadant gjordes nødvendigt. Den 18de om Eftermiddagen gik Angrebet for sig paa alle tre Punkter, og inden ganske kort Tid vare de Franske overalt trængte ud af Linierne; ikkun i Redouten ved Stock og Moucron forsøgte de at gjøre nogen Modstand, og de Allierede havde derfor her et Tab af 78 Døde og 153 Saarede; ved

Dottignies derimod oppebiede de næppe Hertugens Angreb, og dennes Colonne talte derfor kun 2 Døde og 6 Saarede, iblandt hvilke sidste Brigadeer Bernstorff, der blev truffen af en Kugle i Armen, samt 1 Grenadeer af Garden og 1 af Dronningen.

Saasnart Würtemberg fik Underretning om, at hans Tropper overalt havde sat sig i Besiddelse af de franske Værker, gav han Ordre til at racere de opkastede Forskandsninger; den 22de Juli var dette Arbeide tilendebragt, og da det var Hertugens Hensigt at gaae frem til Anappes, for over Hautbourdin, Armentières, Warneton og Courtray at vende tilbage til den egentlige Krigsskueplads, avancerede han endnu samme Dag til Esquermes. Den 24de fortsatte han Marchen til Anappes, men da han frygtede for, at Forpleiningen vilde frembyde for mange Vanskeligheder paa Marchen udenom Lille, forandrede han sin første Beslutning, og gik atter tilbage til Esquermes, hvor han traf Anstalter til at beleire Menin. Han sendte i denne Anledning Ordre til Sas van Gent, at det svære Artilleri skulde føres mod Menin, men da han den 30te fik Efterretning om det blodige Slag ved Neerwinden og tillige Ordre til, saa hurtigt som muligt at støde til Hovedarmeen, maatte han sende Contraordre til Sas van Gent og brød selv op samme Dag i Retning af Brüssel; den 1ste August finde vi ham ved Oudenarde og den 2den ved Alost, hvor han modtog Ordre til at blive staaende indtil videre.

Efter Slaget ved Neerwinden havde de Allieredes Hovedarmee samlet sig ved Löwen; den 15de August forenede den sig med Würtembergs Corps ved Wemmel, gik den 17de til Hall og Thubise, den 30te til Lennik og i Midten af September til Ninove. Den 19de September detacheredes herfra Churfyrsten af Baiern og Hertugen af Würtemberg med 30 Batailloner og 40 Escadroner, hvoriblandt hele det danske Corps, til Flandern, men da Churfyrsten frygtede, at Luxemburg, paa Grund af den allierede Armees Deling, atter skulde fornye Katastrophen ved Neerwinden, gik han den 22de tilbage fra Gavre til Ninove. For imidlertid ikke at staae uvirksom, medens de Franske beleirede Charleroi, besluttede Kong Wilhelm at gjøre et Forsøg paa at undsætte denne Fæstning, men den bestandig tiltagende Sygdom i Armeen *) nødte ham til at opgive denne Plan, og

*) I et Brev til Kongen af 30te Septbr. beretter Würtemberg, at Armeens Tilstand var saa maadelig, deels paa Grund af Tabet i Slaget ved Neerwinden, deels som en Følge af det store Antal Syge, at ved et engelsk Cavalleriregiment førte en Corporal den øverste Commando. I sin Styrkeliste af 25de Octbr. opfører han Garden med 142 Syge og 26 Vacante.

da den franske Armee strax efter Charleroi's Capitulation adskiltes, sendtes ogsaa den allierede Armee i Vinterqvartererne den 17de October.

Uagtet det danske Corps atter kom til at overvintre i Gent og derved blev befriet fra den anstrengende Tjeneste i Felten, der havde fremkaldt de mange Sygdomstilfælde i de sidste Maaneder af Efteraaret, varede det dog længe, inden Sundhedstilstanden kunde kaldes god. At det tillige har været temmelig ondartede Sygdomme, hvoraf Tropperne lede, synes noksom at fremgaae af den store Dødelighed, der i Løbet af Vinteren, ifølge Würtembergs Rapport til Kongen i April 1694, ikke bortrev mindre end 250 Mand af det næppe 5500 Mand stærke Corps, og da Hertugen ved samme Leilighed klager over Vanskeligheden i at skaffe Rekrutter, er det ikke at undres over, at Afdelingerne langtfra vare fuldtallige, da de den 1ste Juni afmarcherede til Löwen, som ogsaa for dette Aar var bestemt til Samlingsplads for den allierede Armee. Den 11te s. M. ankom Kong Wilhelm til Armeen og avancerede med denne i Løbet af de paafølgende Dage til Thirlemont, medens den franske Armee, som under Dauphins Commando havde samlet sig ved Mons, opslog sin Leir ved St. Tron. Den 22de trak de Allierede sig nærmere til Mehaignen, og satte sig i en Stilling mellem denne Flod og Judoigne, hvilken Bevægelse lod de Franske befrygte et Angreb paa Huy eller Namur, hvorfor de ogsaa gik noget tilbage og toge en Opstilling foran disse Fæstninger mellem Mehaignen og Maas. Endnu den 17de August finde vi Armeerne i disse Stillinger; den paafølgende Morgen brød Wilhelm imidlertid op i Retning af Flandern, for at udføre den Plan, som Slaget ved Neerwinden havde hindret ham i at fuldføre det foregaaende Aar, nemlig at føre Krigen ind i Frankrig. I denne Hensigt detacherede han den 22de Hertugen af Würtemberg fra Cambron til Oudenarde, hvorfra denne skulde gaae frem imod Linierne ved Courtray, medens Hovedarmeen forcerede Retranchementerne ved Espierres, men da Dauphin ved forcerede Marcher, der kostede mange Mennesker, som af Udmattelse maatte blive tilbage, allerede stod i Linierne, forinden de Allierede havde forceret Overgangen over Schelden, uagtet disse ikkun havde den halve Veilængde at tilbagelægge, maatte Wilhelm opgive sit hele Foretagende. For imidlertid at understøtte Würtemberg, mod hvem de Franske gjorde en Bevægelse, efterat det var lykkedes ham at passere Schelden ved Oudenarde, sendte Wilhelm fire Brigader og deriblandt hele det danske Infanteri, til hans Forstærkning, hvorefter det franske Corps atter gik tilbage til Courtray for i Forening med den øvrige Armee at tage Stilling bag de mellem Courtray og Menin

opførte Retranchements. Den 27de forenede Wilhelm sig med Würtemberg, efterat have passeret Schelden med Hovedarmeen ved Oudenarde, og opslog sin Leir mellem denne Stad og Deinse, forstærkedes her med 16,000 Mand deels fra England, deels fra Lüttich, gik den 4de September til Wouterghem og den 8de til Rousselaer, hvor han blev staaende til den 30te September, da han forlod Armeen, og Tropperne atter lagdes i Qvartererne (Garden i Gent).

I Begyndelsen af Juni Maaned 1695 samledes den allierede Armee i fire Corps, to større under Prindsen af Vaudemont og Churfyrsten af Baiern ved Deinse og Dendermonde, og to mindre under den danske Brigadeer Elnberger og Generallieutenant Heyden ved Dixmuyden og Mehaignefloden. Til Vaudemonts Corps, som Kong Wilhelm selv vilde commandere, hørte det danske Cavalleri og 5 danske Batailloner (Garden), hvilke den 6te Juni indtraf i Deinse, samme Dag som Wilhelm ankom til Armeen. Denne Opstilling af de Allieredes Hovedstyrke saa nær den franske Grændse foranledigede Marchal Villeroi, som efter Hertugen af Luxemburg's Død den 4de Januar havde overtaget den øverste Commando over den franske Armee, at sammentrække sine fleste Tropper imellem Dunkerque og Avelghem, paa hvilken Strækning han havde ladet opkaste nye Linier, da de ældre havde viist sig utilstrækkelige; imod denne Magt troede Wilhelm ikke at kunne udrette noget Alvorligt, og besluttede derfor at flytte Krigsskuepladsen henimod Øst og til den Ende beleire Namur. For at vildlede de Franske med Hensyn til denne Plan og fastholde dem i Linierne, medens han nærmede sig Namur, gav han den 17de Juni Hertugen af Würtemberg Ordre til at attaquere Fortet Knoke med Elnbergers Corps. Uagtet dette Corps talte 20 Batailloner, troede Hertugen sig dog ikke stærk nok til dermed at kunne attaquere Fortet, og han forstærkedes derfor den 19de med 8 Batailloner (Garden), hvornæst han samme Dag forsøgte at forcere Overgangen over Iser. Vel lykkedes det ham at drive en fremskudt fransk Post paa 400 Dragoner tilbage over Floden, men da 8 Batailloner og noget Cavalleri sendtes Fortet til Understøttelse fra de franske Linier, maatte Hertugen, som ved flere mislykkede Broslagningsforsøg havde lidt et Tab af 850 Døde og Saarede, atter trække sig tilbage til Armeen, med hvilken han den 30te Juni forenede sig ved Rousselaer. Omendskjøndt Würtemberg tilsyneladende ikke høstede noget heldigt Resultat af sin Expedition, opnaaede Wilhelm i Virkeligheden dog Hensigten med dette Manoeuvre, idet han den 3die Juli uhindret ankom med Beleiringsarmeen for Namur, efterat have ladet Vaudemont blive

tilbage ved Rousselaer med 30,000 Mand (Garden) for at observere den 70—80,000 Mand stærke franske Armee, som var uvidende om, eller idetmindste for seent kom til Kundskab om de Allieredes Marche til Namur, og derfor endnu stod i Linierne. Først den 13de Juli satte Villeroi sig i Marche imod Vaudemont, men de Franskes Fremrykning skete saa langsomt, at Vaudemont, efterat have modtaget Melding om, at en fjendtlig Colonne nærmede sig hans Leir ved Wouterghem, ikke alene fik Tid til at forandre sin Stilling saaledes, at hans høire Fløi kom til at staae i Aerzele og den venstre i Grammen, men endog kunde lade opkaste et Retranchement foran hele Fronten. I denne Position havde han til Hensigt at modtage de Franske, men da han den 14de blev underrettet om, at Villeroi havde detacheret 15,000 Mand til Thielt for at falde ham i Flanke og Ryg, og derved truede hans Forbindelse med Gent, besluttede han at retirere. Han lod derfor sin høire Fløi og den største Deel af Artilleriet marchere til Deinse, medens han med venstre Fløi's Artilleri vedligeholdt en levende Ild mod de Franske, hvis Opmærksomhed derved afledede fra Troppernes Afmarche, og for ganske at dupere Fjenden, lod han til Slutning alle Generalspersoner med deres Staber opstille sig bag Retranchementet, som derved fik Udseende af at være besat med en Deel af de Allieredes Cavalleri. Først seent paa Aftenen opdagede de Franske den hele Krigslist og forsøgte nu at indhente de allierede Tropper, som i 3 Colonner dirigerede Marchen til Gent. Det lykkedes dem imidlertid kun at komme i Engagement med Arriergarden af Infanteriets Colonne, og tilføie denne et Tab af 400 Mand; de øvrige Colonner, samt Infanteriets Hovedstyrke fortsatte derimod uhindrede Retraiten.

Villeroi, som efter Vaudemonts Retraite til Gent havde vendt sig mod Nieuwport, var den 17de Juli ankommen i Nærheden af denne Fæstning. Saasnart Vaudemont erfarede denne Bevægelse, detacherede han en betydelig Styrke (Garden) under Hertugen af Würtemberg i denne Retning; Würtemberg lod Digerne ved Nieuwport gjennemstikke, hvorved hele Omegnen sattes under Vand, hvilket tvang Villeroi til at gaae tilbage til Rousselaer Natten mellem den 20de og 21de, gik selv den 21de over Canalen ved Ostende, efterat have lagt en stærk Besætning i Nieuwport, og blev den 22de staaende ved Plassendal med 16 Batailloner (Garden). Fra Rousselaer havde Villeroi imidlertid detacheret et større Corps imod Dixmuyden og Deinse, og da Vaudemont, som i Begyndelsen af August var gaaet til Dighem, dernæst erfarede, at den franske Armee efter Dixmuydens og Deinses Indtagelse befandt sig paa Marchen mod Brüssel,

brød han op fra Dighem den 8de August og sendte Ordre til Hertugen af Würtemberg, snarest muligt at støde til ham ved Brüssel. Foran denne Stad lode de Allierede opkaste nogle Retranchements, som i Forbindelse med de forhaandenværende Udenværker bleve stærkt besatte, hvornæst Vaudemont, med hvem Hertugen af Würtemberg forenede sig den 9de, lod Hovedstyrken af sit Corps gaae tilbage til Vilvorden og Irelles. Den 11te ankom den franske Armee for Brüssel; men da Villeroi kun havde til Hensigt at ødelægge Byen ved et Bombardement, førte han ikke Trancheerne længere frem end nødvendigt, for at kunne anlægge nogle Morteer- og Kanonbatterier, fra hvilke han mellem den 13de og 15de overøste den saagodtsom værgeløse Stad med Bomber og gloende Kugler. Paa denne Maade lykkedes det ham at afbrænde og ødelægge 4280 Bygninger, hvis samlede Værdi ansloges til 23 Millioner, og da han saaledes tilfulde havde opnaaet Øiemedet for sit Tog, afmarcherede han den 16de med sin Armee i Retning af Namur.

Medens dette foregik i Vesten, havde Kong Wilhelm fortsat Beleiringen af Namur. Saasnart Vaudemont bemærkede, at den franske Armee nærmede sig denne Fæstning, satte han sig i Marche for at følge Villeroi's Bevægelser; den 17de August gik han til Gembloux og den 18de til Macky, paa hvilken Marche han forstærkedes med 40 Bataillioner og næsten hele den allierede Armees Cavalleri. Villeroi havde imidlertid opgivet at undsætte Namur, og da han heller ikke troede sig stærk nok til med Fordeel at kunne angribe Vaudemont, blev han staaende bag Mehaignen, indtil Namur capitulerede den 2den September, hvornæst den franske Armee gik tilbage til Linierne og i Slutningen af September afmarcherede til Vinterqvartererne. Paa samme Tid gik de Allierede til Hall og den 22de til Lennik, hvor de forbleve i Leir til i Begyndelsen af October, da Armeen adskiltes og fordeeltes i Vinterqvartererne (Garden i Gent).

I Løbet af Vinteren forberededes Begivenheder i England, som, hvis de vare blevne realiserede, rimeligviis med eet Slag vilde have gjort Ende paa denne blodige og langvarige Krig, og ganske forandret de politiske Forhold i Europa. Et stort Parti i England betragtede nemlig Dronning Marie som den egentlige Regent, Wilhelm derimod kun som hendes Gemal, og dette Parti tog derfor Anledning af Dronningens Død, som var indtruffen i Begyndelsen af 1695, til, i Forening med den fordrevne Konges Tilhængere, i Parlamentet at erklære Thronen for ledig. Vel bleve deres Stemmer overdøvede af Wilhelms Parti, men stolende paa

Hjælp fra Frankrig udkastede de en Plan til at fremkalde en Revolution, som ikke gik ud paa mindre, end at myrde Kongen, og give Jacob sine tabte Kroner tilbage. Allerede vare 16,000 Mand franske Tropper samlede i Normandie, for derfra at foretage en Landgang ved Dover, saasnart Planen var moden til Udførelse; men kort Tid før den hertil fastsatte Dag, fik Wilhelm Underretning om Anslaget, og beordrede øieblikkelig Hertugen af Würtemberg at afgaae til England med nogle af de i Flandern værende Tropper. Hertugen, som til samme Tid var kommen til Kundskab om Hensigten med de franske Troppers Opstilling i Normandie, havde allerede forud lagt Beslag paa alle Handelsskibe i de flanderske Havne, og saae sig derfor istand til, strax efterat have modtaget Kongens Ordre, at afseile den 17de Marts 1696 til England med 20 Bataillonner (Garden). Revolutionen blev derved qvalt i Fødselen; en Deel af de Sammensvorne blev fængslet, Kysten langs Canalen sat i Forsvarsstand, og Roligheden atter tilveiebragt i England. Den 17de April vendte Hertugen tilbage til Flandern med 10 Bataillonner (Garden), og ankom Dagen efter til Gent.

Omtrent paa samme Tid, som Würtemberg kom tilbage til Krigsskuepladsen, begyndte den allierede Armee at samle sig i fire Corps, af hvilke det største, hvortil hørte de danske Tropper, blev sammentrukket ved Gent under Vaudemont. Den 6te Juni kom Kongen af England til den derværende Leir for at holde Revue over Tropperne, og begav sig derefter i samme Hensigt til Churfyrsten af Baierns Corps, som 40,000 Mand stærk stod ved Thirlemont. Men uagtet de Allierede, ligesom ogsaa de Franske, havde opstillet saa betydelige Troppemasser i Marken, indskrænkede de derpaa følgende Operationer sig næsten udelukkende til Marcher og Forpostfægtninger; man sporede tydeligt, at de krigsførende Magter, og navnlig Frankrig, ikke ønskede at udsætte sig for flere Tab af Betydenhed, hvortil Grunden deels var at søge i den tiltagende Mangel paa Rekrutter, og deels i Kongen af Spaniens vedvarende og forøgede Svagelighed, der maatte stille hans snare Død i Udsigt, hvilken Begivenhed man let kunde forudsee vilde fremkalde store Uroligheder i Europa, da Carl den 2den ingen Børn efterlod, og hans ledige Throne selvfølgelig vilde blive et Tvistens Æble mellem Keiser Leopold den 1ste og Ludvig den 14de, hvis Sønner og Sønnesønner vare de nærmest berettigede Arvinger til det spanske Monarchi, og hvilket Rige ingen af de øvrige Magter i Europa kunde ønske at see i saa nær Forbindelse med Frankrig eller med det østerrigske Huus.

De danske Tropper forbleve næsten hele Sommeren ved Gent; ikkun Garden og 1 Cavalleriregiment kom for en kort Tid i nærmere Berørelse med den franske Armee, idet de i Forbindelse med en Deel andre Tropper detacheredes den 15de Juli under Hertugen af Würtembergs Commando, for over Vilvorden at forene sig med Churfyrstens Corps ved Gembloux, hvorhen Baiern marcherede den 17de. Under Churfyrstens Commando gik derefter det samlede Corps den 25de til Marbais, den 26de til Nivelle, den 28de til Soignies og den 30te til Grammont, hvor det forblev staaende indtil i October, da begge Armeer gik i Vinterqvartererne (Garden i Gent).

I Slutningen af April 1697 trak de Allierede atter deres Tropper sammen, men dennegang i tvende Corps under Churfyrsten af Baiern og Vaudemont, af hvilke den Første samlede sine Afdelinger ved Gent, den Sidste ved Brüssel. De danske Tropper henhørte ligesom i Begyndelsen af det forløbne Felttog til Vaudemonts Corps, som, strax efterat det var samlet, tog en Opstilling ved Bois Seigneur Isaak. Paa samme Tid aabnede de Franske under Marchal Catinat Beleiringen af Ath, medens Marchallerne Villeroi og Bouflers posterede sig ved Lessines og Roeux; de Allierede gjorde vel en Bevægelse henimod Ath, idet Vaudemont, som den 21de Mai var gaaet til Hall, forenede sig med Churfyrsten af Baiern ved Lennik den 26de, men da de Franske havde omgivet deres Stillinger med stærke Retranchements, vovede Kong Wilhelm, som den 24de var ankommen til Armeen, ikke at angribe dem, og han gik derfor den 1ste Juni til Gembloux med Vaudemonts Corps, medens Baiern marcherede tilbage til Deinse. Den 20de Juni fik Wilhelm imidlertid at vide, at Villeroi og Bouflers i Forening marcherede imod Brüssel, efterat Ath havde capituleret den 5te s. M.; for at dække denne Stad, brød han endnu samme Dag op med hele Armeecorpset, og ankom saa betids ved Brüssel, at han saae sig istand til at lade opkaste et Retranchement, forinden den franske Armee endnu havde forladt Hall, hvor den havde gjort Holdt, medens Villeroi med 3000 Mand Cavalleri selv var gaaet forud, og havde taget Posto ved Anderlecht. De Franske opgave som en Følge heraf deres Planer imod Brüssel, og trak sig den 25de henimod Avelghem. Wilhelm derimod forblev i sine Retranchements, indtil Freden til Ryswyck den 22de September gjorde en Ende paa Fjendtlighederne.

Allerede den 29de September underrettede den engelske Konge i en Skrivelse Hertugen af Würtemberg om, at han ikke agtede at beholde de danske Tropper længere i sin Tjeneste; men da Hertugen først vilde have

Corpsets Afregning med de engelske Commissairer afgjort, og desuden troede at burde indhente Kong Christian den 5tes nærmere Bestemmelse, forinden han gav Ordre til Afmarchen til Danmark, forlagdes Tropperne indtil videre i Qvarterer i Nærheden af Brüssel (Garden i Alost). I Begyndelsen af November holdt Würtemberg Revue over de forskjellige Afdelinger for i Overensstemmelse med de ved denne Leilighed indleverede Styrkelister at kunne regulere Afregningen m. m. Gardens Status var da følgende:

Officerer.			Mandskab.				Koner	Børn	Komme til Danmark.	Effectivt Mandskab.	
Komne fra Danmark	Senere antagne	Summa	Styrke	Antagne paa en vis Tid og afgaae nu	Rest	Af de fra Danmark komne resterer			Hoveder med Koner og Børn	Udmarcherede 1689	Komme tilbage
21	12	33	745	123	622	245	146	173	974	804	655

Den 7de og 8de December satte hele Corpset sig i Bevægelse, for at vende tilbage til Danmark. Garden passerede Rhinen ved Xanten den 29de og fortsatte derpaa Marchen over Bocholt, Borken, Stadtlohn, Gronau, gjennem Grevskaberne Bentheim og Delmenhorst, samt de svenske Besiddelser Bremen og Verden til Elben, som den passerede den 22de Januar 1698. I Begyndelsen af Februar ankom Bataillonen til Sjælland, hvor den indqvarteredes deels i Kjøbenhavn, deels i Kjøbstæderne, og atter forenede sig med

De 13 Compagnier, som vare forblevne i Danmark.

Som en Følge af, at det sidste Decennium af Christian den 5tes Regjeringstid ikke medførte væsentlige Fredsforstyrrelser for Danmark, havde disse Compagnier ført et mindre bevæget Liv, end de, der nu vare vendte tilbage fra Holland. I deres Garnisoner, deels i Kjøbenhavn, deels i Kjøbstæderne i Sjælland, havde de tilbragt den meste Tid med en kjedsommelig Fredstjeneste, som Officererne dog søgte at gjøre saa nyttig, som mulig, for Mandskabets Uddannelse. At Christian den 5te selv var tilfreds med de to Batailloners Præstationer, fremgaaer af denne Konges egenhændige Dagbog, i hvilken for den 13de September 1691 findes indført: »Om Eftermiddagen var Liv Garden til Fods udi deres

parade med nye Klæder og vel munderet; gjorde ogsaa deres manièment heel adroit«*); det er nok muligt, at disse »manièment« for en stor Deel have bestaaet i kunstige Evolutioner og ziirlige Geværgreb, men disse Pedanterier ere jo Armeernes sædvanlige Ledsagere i en længere Fredsperiode, og lade sig vel ogsaa undskylde hos et Regiment, som ved alle festlige Leiligheder ved Hoffet anvendtes til Paraderinger, og som derfor i sin Optræden maatte lægge Vind paa at svare til de ved Hoffet herskende ceremonielle og stive Formaliteter. At man dog ved Siden deraf kar beskjæftiget Soldaterne med nyttige Øvelser, viser ikke alene de aarlige Skiveskydninger, hvortil der iblandt Andet i 1695 tilstodes Garden 8000 14lødige Kugler, hvilket androg 6 Stykker pr. Mand**), men Regimentets hele Forhold under de senere Krigsbegivenheder godtgjorde noksom, at det fuldkommen svarede til de Fordringer, som man kunde stille til en militair Afdeling paa dette Tidspunkt. Destoværre nøde de subalterne Officerer ikke den Opmuntring, som de med Billighed kunde vente til Belønning for den Andeel af Arbeidet, som tilfaldt dem, — og man tør vistnok antage, at Lieutenanternes Tjeneste dengang, endnu mere end i vore Dage, ikke har været den mindste, — idet man ved Capitainsbesættelser i Garden sjældent tog Hensyn til Ancienniteten, og saaledes betog dem al Udsigt til Avancement. Denne Tilsidesættelse bevægede endog Oberstlieutenant Schønfeldt, som commanderede Bataillonerne i Danmark ***), til at indgaae med en Forestilling til Kongen den 23de Marts 1697, saalydende:

---

*) Fra den 4de til 19de September 1691 var Garden, tilligemed en Deel andre Tropper, sammentrukken i en Øvelsesleir ved Lyngbye, omtrent paa det samme Terrain, hvor det til Skaane i 1676 bestemte Armeecorps camperede.

**) Afholdelsen af saadanne Skydeøvelser var dog paa den Tid ei endnu fastsat ved noget Reglement; det afhang ganske af Regimentschefernes større eller mindre Interesse for deres Afdelingers Uddannelse, om de fandt Sted, og der maatte da hvergang gjøres Indstilling, om at erholde den dertil nødvendige Ammunition udleveret. Først ved Kgl. Rescript af 26de April 1701 befaledes, at der til Brug ved Exercits og paa Vagterne skulde aarlig leveres hvert Regiment 6 Centner Krudt, samt pr. Mand 5 Stkr. Kugler; Garden til Fods erholdt 9 Centner.

***) Hertugen af Würtemberg vedblev dog under hele sin Fraværelse i England og Holland at føre den øverste Commando over alle tre Gardebatailloner; navnlig indstillede han til Kongen om vacante Officeer-Pladsers Besættelse, saavel ved Compagnierne i Danmark, som ved dem i fremmed Tjeneste, ligesom han endogsaa modtog Ordrer, om at lade Officerer aftakke og forestille andre ved de førstnævnte Compagnier.

Allerdurchlauchtigster, Groszmächtigster, Allergnädigster Erb-König und Herr!

Da Eurer Königl. Mayst. allergnädigst gefallen, vor itzo zwei Capitaines als Plessen und Kragen zu Dero Leib-Garde zu Fusz zu setzen, und selbige mit denen beyden künftig zu erst vacant werdenden Compagnien zu begnädigen, habe Euerer Königl. Mayst. des Regiments Bestens wegen folgendes allerunterthänigst vorzutragen, und zu allergnädigster Consideration fürzustellen nicht Umbgang nehmen können.

Nemblich Euerer Königl. Mayst. ist allergnädigst bewust, welcher gestalt in vielen Jahren kein Lieutenant bey der Garde sein Avancement erhalten, und allemahl frembde, oder auch Capitaines von andern Regimentern zu denen vacanten Compagnien zur Garde gezogen worden, so dasz bey so gestelten Sachen die Lieutenants zu fernerer Beförderung gar keine Esperance haben og hegen können. Wan aber auff solche Art, da die Subalternen zu keinem Avancement sich Hoffnung machen können, das Regiment mit qualificirten officiers zu versehen mir schwer, und zu letz gar unmüglich fallen würde, So habe Euere Königl. Mayst. hiemit allerunterthänigst ersuchen und bitten wollen, die Lieutenants des Regiments nicht gäntzlich aus Dero Gnade zu setzen, besondern, wan hinkünftig ein Capitaine von einem andern Regiment zur Garde kommt, allezeit einen Lieutenant von Regiment mit solcher Compagnie hinwiederumb zu begnädigen.

Falls nun Euere Königl. Mayst. solcher Gnade sie zu versichern geruhen, und die Lieutenants alsdan solche Succession unwiedersprechlich zu hoffen und zu gewarten haben solten, würden sie in solchem Contentement zu unverdroszenen Diensten auffgemuntert, und zu ihrer äuszersten Pflicht auffs kräfftigste angefrischet werden. Und gleich wie meines wenigen Erachtens Niemand darunter zu nahe geschieht, wan ein Lieutenant von der Garde hinwiederumb an den Ort gesetzet wird, von wannen einer mit Avancement zur Garde gegangen, als getröste mich umb so viel mehr allergnädigster Erhörung, und so wil alsdan in allerunterthänigster Pflicht das Regiment in gehörigen Stande zu erhalten nach äuszerster Müglichkeit mich bearbeiten, auch in Erwartung allergnädigster Resolution verbleibe

Euerer Königl. Mayst. Allerunterthänigster gehorsambster

Diener

H. C. Schønfeldt.

I Resolution af 3die April s. A. giver Kongen Løvte, om at ville tage Hensyn til Oberstlieutenantens Indstilling, hvorom han befaler Schønfeldt at underrette Lieutenanterne, og i det Hele forsikkre dem om sin Kongelige Naade.

Det er ovenfor bemærket, at de her omhandlede Batailloner tilbragte den meste Tid i Garnisonerne under fredelige Forhold; for en kort Tid fik imidlertid en Deel af dem Leilighed til at beskjæftige sig med alvorligere Sysler, ved at deeltage i Expeditionen imod Ratzeburg. Paa Grund nemlig af de Successionsstridigheder, som vare opstaaede imellem forskjellige nordtydske Fyrstehuse angaaende det i 1689 ved Hertug Julius Frantz's Død ledigblevne Hertugdømme Lauenburg, havde Hertugen af Celle, der var den mægtigste af Prætendenterne, ikke alene ladet Hertugdømmet besætte af sine Tropper, men endog begyndt at istandsætte de forfaldne Fæstningsværker omkring Ratzeburg, for derved bedre at kunne forsvare sig imod de Angreb, som han truedes med af sine Rivaler. Saalænge Christian den 5tes egne Interesser ikke berørtes af disse Stridigheder, blandede han sig ikke deri, men saasnart Kongen kom til Kundskab om de paabegyndte Befæstningsarbeider ved Ratzeburg, troede han ikke længere at kunne forblive en rolig Tilskuer af, at der saa nær Grændsen af hans Rige blev opført en stærk Fæstning, saameget mere, som han havde al Aarsag til at ønske en mindre mægtig Nabo i Lauenburg, end Hertugen af Celle. Han lod derfor i Begyndelsen af 1693 gjøre Forestillinger hos Hertugen imod Arbeidets Fortsættelse, og da de derom førte Forhandlinger ikke ledede til noget Resultat, mobiliserede han et Armeecorps, som bestod af 3955 Mand Cavalleri, 1000 Dragoner og 9274 Mand Infanteri, hvoriblandt 9 Compagnier af Garden til Fods med en samlet Styrke af 1090 Hoveder, hvilke Tropper skulde sammendrages i en Leir ved Oldesloe i Begyndelsen af August under Feltmarskal Wedells Overcommando. Den 22de Juli (gammel Stiil) afseilede Gardens Compagnier fra Kjøbenhavn, debarquerede fra den 30te s. M. til 1ste August ved Travemünde, og afgik derefter til Leiren ved Oldesloe. Den 5te August passerede Armeecorpset de lauenburgske Grændser og avancerede den 8de til Barkentin, men da denne Offensivbevægelse foranledigede Hertugen af Celle og dennes Broder, Churfyrsten af Brunsvig-Lüneborg, til at tilbagekalde deres Tropper fra Holland, hvor de ligesom de danske under Hertugen af Würtemberg vare overladte til de mod Frankrig allierede Magter, og disse ikke kunde taale en saadan Formindskelse i deres Armeers Styrke, gjorde disse Magters Gesandter indtræn-

gende Forestillinger saavel hos Kong Christian, som hos Hertugen af Celle, for at der ved gjensidig Imødekommen kunde opnaaes Forlig. De i denne Anledning under en afsluttet Vaabenstilstand anstillede Mæglingsforsøg havde imidlertid ikke den forønskede Fremgang, og Kongen gav derfor Ordre til Fjendtlighedernes Fortsættelse. Den 12te August afgik 3 Cavalleriregimenter og Garden til Fods til Ratzeburg,*) hvor de droge ind i den en lille Fjerdingvei vestenfor Staden afstukne Leir, til hvilken Resten af det mod Fæstningen bestemte Expeditionscorps, tilsammen 5000 Mand, Dagen efter ankom under Commando af Generallieutenant Schack. Den 14de aabnedes Løbegravene, og allerede den 21de beskød man Staden med Bomber og gloende Kugler. Kongen havde vel befalet at skaane Kirkerne og navnlig Domkirken, der tilhørte Hertugen af Mecklenburg-Strelitz, men da Besætningen benyttede sig af denne Omstændighed til at søge Skjul i disse Bygninger imod de danske Projectiler, gaves Ordre til, ogsaa at rette Skytset derhen. Efterat Bombardementet havde vedvaret i nogle Dage, lod Kongen sig endelig bevæge af Stadens Præster, som bønfaldt om Skaansel for deres Kirker, til at lade holde inde med Skydningen, og da de atter optagne Mæglingsforsøg stillede en fredelig Løsning af Controversen i Udsigt, indvilligede han tillige i Afslutningen af en Vaabenstilstand paa fire Uger. Det syntes imidlertid, som om de fortsatte Underhandlinger eiheller dennegang vilde føre til noget Resultat, i Særdeleshed da Hertugerne fornyede Ordren om deres Troppers Tilbagemarche fra Holland, og Christian den 5te befalede derfor den 14de September (gl. St.) Hertugen af Würtemberg, at vende tilbage til Danmark med de i engelsk Tjeneste værende danske Tropper, for dermed at forstærke Armeecorpset i Lauenburg,**) paa samme Tid som alle Forberedelser bleve trufne til at storme Fæstningsværkerne ved Ratzebnrg. Hertugen af Würtemberg lod strax Wilhelm den 3die underrette om den modtagne Befaling, og Kongen af England ilede derfor med at give sin Gesandt ved det danske Hof nye Instructioner, ifølge hvilke Ge-

*) Samme Dag melder Wedell til Kongen, at Garden var afmarcheret uden hans Ordre, men at man senere havde indberettet til ham, at dette var skeet ifølge Ønske af Oberstlieutenant Schønfeldt, som, da det var bleven bekjendt, at 1 Bataillon skulde ledsage Cavalleriet, havde gjort Paastand paa, at denne Commandotour skulde tilfalde Garden, støttende sig paa, at han betragtede Avantgarden som en „post d'honneur".

**) Kongen stolede vistnok ogsaa paa, at dette Skridt skulde foranledige de Allierede, og navnlig Kongen af England til endnu mere eftertrykkeligt at understøtte Danmarks Fordringer.

sandten skulde stræbe hen til at faae Stridighederne bilagte snarest muligt, for derved at forhindre saavel de danske, som hertugelige Troppers Udtrædelse af den allierede Armee. Den 27de September lykkedes det ogsaa denne at bringe et Forlig istand, ved hvilket Hertugen forpligtede sig til at lade de omtvistede Fæstningsværker nedrive, hvorimod Kongen af Danmark lovede ikke at blande sig i Arvestridighederne; Armeen underrettedes den 30te om, at Fjendtlighederne skulde ophøre, samt at Tropperne atter skulde vende tilbage til Danmark, saasnart Demoleringsarbeiderne vare begyndte. Ifølge denne Bestemmelse afgik Gardens Compagnier i Begyndelsen af October til Travemünde, hvorfra de overførtes tilsøes til Kjøbenhavn.

Man vil af det Foregaaende have seet, at Christian den 5te under hele sin Regjeringstid holdt en anseelig Troppestyrke paa Benene, og til forskjellige Tider ikke alene forøgede Afdelingernes Mandtal, men endog ofte kaldte de nationale Regimenter under Vaaben paa Grund af de politiske Forhold, og derved foraarsagede sine Finantser betydelige Udgivter. Af denne Konges egenhændige Optegnelser om, hvad der fra Tid til anden er forhandlet i Statsraadet, fremgaaer det imidlertid, at man i hele denne Periode desuagtet har stræbt hen til at søge Land-Militairetatens Budget formindsket, og herom vidner ogsaa de mange Projecter om Reductioner og Forandringer i Armeens Sammensætning, som findes i Geheime-Archivet blandt de Krigsbestyrelsen vedrørende Sager fra dette Tidsrum. Om noget af disse Projecter er taget tilfølge, er dog høist tvivlsomt, idetmindste er intet af dem gjennemført i sin Heelhed, og det er først efterat det til England overladte Corps var vendt hjem, at man kan spore nogen egentlig Reduction af Mandskab. Medens disse Tropper endnu vare paa Marchen, udgik nemlig den 25de Januar 1698 et Kgl. Rescript, som iblandt Andet befalede, at Livgarden til Fods, saasnart hele Regimentet atter var samlet, ikkun skulde beholde 6 Fændrikker ved dens 3 Bataillioner, samt at Compagnierne, med Undtagelse af Grenadeercompagnierne, med hvilke ingen Forandring foregik, skulde normeres med:

1 Capitain, 1 Premierlieutenant, 1 Secondlieutenant, 2 Sergeanter, 1 Foureer, 3 Corporaler, 2 Tambourer, 2 Tømmermænd, 8 Gefreitere og 70 Gardere.

Strax efter Frederik den 4des Regjeringstiltrædelse forøgedes atter Musketeercompagnierne ved Kgl. Resolution af 23de September 1699 med 10 Mand, og ved Rescript af 17de Marts 1700 sattes de igjen paa den samme Fod, som før Reductionen 1698.

Saasnart Hertugen af Würtemberg efter sin Hjemkomst fra Holland atter havde overtaget den umiddelbare Commando over Garden, sporede man strax Virkningerne af denne Fyrstes Interesse for sit underhavende Regiment, idet han udvirkede Bestemmelser, der, ihvorvel de i sig selv vare mindre væsentlige eller paatrængende, dog viste, at Hertugen, som i de forløbne Felttog havde aflagt tilstrækkelige Prøver paa Mod og Dygtighed, ikke alene i vigtige Spørgsmaal, men ogsaa i Biting søgte at haandhæve, hvad han ansaae for sine Undergivnes Rettighed, og som tjenligt til at forøge den Afdelings Værdighed, som han stod i Spidsen for. Paa en Indstilling af Hertugen resolverede nemlig Kongen den 19de Februar 1698:

1) Den paa Slottet vagthavende Capitain af Garden til Fods kan ligesom Ritmesteren af Garden til Hest komme til Hoffet og der tilstedes »fri Entrée«. Naar Kongen er fraværende, kan Slotsvagten commanderes af en Lieutenant. 2) Premierlieutenanterne af Garden til Fods, som af særdeles Kongelig Naade for mange Aar tilbage vare tillagte »alternativ« Rang med Capitainer i Armeen, men som ved en under 11te Februar 1693 udkommen Rangforordning vare blevne forbigaaede og betagne denne Rang, »mainteneres atter i denne Rettighed«. 3) Grenadererne skulde, saaledes som allerede for længere Tid siden befalet, ikkun anvendes til Poster ved Løngangen, og ikke blandes med det øvrige vagthavende Mandskab paa andre Poster, for at Grenadeercompagnierne altid ved Audientser og andre Ceremonier ved Hoffet kunde være tilstede »in corps«.

Men da kort efter en Kgl. Befaling nægtede enhver Major Adgang til Dronningens Forgemak, tog Hertugen atter Anledning heraf til i en ny Indstilling af 31te Marts s. A. at gjøre opmærksom paa, at da Capitainerne af Garden rangerede med Majorer i Armeen, betoges dem ved den nævnte Befaling Adgangen til at gjøre deres allerunderdanigste Opvartning hos Dronningen, tvertimod den dem under 19de Februar tilstaaede Rettighed, og Hertugen beder derfor om, at denne Naade maa blive dem til Deel, »da de ellers altid ved alle Leiligheder vare blevne considererede som Domestiques, og paa Grund heraf vare forundte en større Tilnærmelse til Kongens Person, end andre Officerer«. Denne Indstilling approberedes af Kongen den 5te April.—

Den 25de August 1699 forlod Kong Christian den 5te paa Kjøbenhavns Slot den jordiske Høihed, efterladende sit Rige i en mislig Stilling. Den unge stridbare Hertug af Holsteen-Gottorp havde nemlig, stolende paa sit nære Slægtskab med den ikke mindre heftige svenske Konge,

Carl den 12te, henimod Slutningen af Christian den 5tes Levetid begyndt aabenbart at trodse Danmark. Uagtet den danske Regjerings Protester anlagde han paa forskjellige Punkter i sit Land nye Skandser, hvis Beliggenhed ikke lode nogen Tvivl om hans fjendtlige Stemning mod Danmark, og da han i Sommeren 1699 endog trak svenske Tropper ind i sine Fæstninger, troede Kong Christian at burde understøtte sine Forestillinger imod Hertugens Foretagender ved at opstille et Armeecorps i Slesvig og Holsteen. Men inden denne Plan kom til Udførelse, indtraf Kongens Død, og det blev nu hans Efterfølgers Lod at vælge imellem de Forholdsregler, der maatte ansees for de rette til at bilægge disse Tvistigheder, hvilke et uhildet Øie lettelig kunde indsee, ikke ret længe vilde indskrænke sig til Danmark og Holsteen-Gottorp alene. Kong Frederik den 4de indsaae strax, at det hovedsageligen kom an paa at forhindre den svenske Konge i at understøtte Hertugens Sag, og han sluttede derfor den 25de September 1699 et hemmeligt Forbund med Kongen af Polen og Czar Peter den Store, ifølge hvilket de tvende sidstnævnte Fyrster skulde angribe de svenske Besiddelser ved Østersøen, medens Frederik den 4de tvang Hertugen af Gottorp til at opfylde Danmarks Fordringer, hvorefter de Forbundne med forenede Kræfter vilde søge at frarive Sverrig de Lande, som dette Rige i det senest forløbne Aarhundrede havde tilkæmpet sig.

Saasnart Kongen troede paa denne Maade at have sikkret sig imod Sverrigs Indblanden i hans Strid med Hertugen af Gottorp, traf han Forberedelser til at anvende Magt imod sin Modstander. Den 7de October 1699 modtog Hertugen af Würtemberg, hvem Kongen havde anbetroet Commandoen over det imod Holsteen-Gottorp bestemte Corps,*) Meddelelse om, at dette skulde holde sig færdigt til Afmarche, og Würtemberg indgav derpaa den 15de s. M. et Forslag, hvori han udviklede sin Anskuelse af, hvorledes Tropperne bedst kunde stationeres i Slesvig og Holsteen, for at være ved Haanden, naar man vilde bruge dem. Ifølge dette Forslag, der approberedes af Kongen, afgik hele Garden til Fods den 26de October til Flensborg, og udleveredes i denne Anledning 12 Centner Krudt og 18,000 Musketkugler. I Løbet af Sommeren vare samtlige Compagnier blevne forsynede med nye Flinter fra Lück (Lüttich?); Ba-

*) Den 11te November s. A. fik Würtemberg Commandoen over alle Tropper i Danmark og Holsteen; det var i denne Egenskab, at han egenhændig udkastede Planen til den i 1701 oprettede Landmilice.

taillonen, der havde henhørt til Auxiliairtropperne, havde allerede erholdt saadanne under Opholdet i Holland.

Imidlertid vilde man dog endnu forsøge ad Underhandlingernes Vei at formaae Hertugen af Gottorp til Eftergivenhed, og den største Deel af Vinteren gik derfor hen med forskjellige Mæglingsforsøg. I Februar 1700 var man saa temmelig kommen overeens om Betingelserne for et Forlig, men da Hertugen vedblev at lade arbeide paa sine Skandser; medens Forhandlingerne stode paa, afbrød Kongen disse, og gav Hertugen af Würtemberg Ordre til at rykke frem med det danske Armeecorps imod de holsteen-gottorpske Besiddelser. I Begyndelsen af April indtog Würtemberg Sorger-, Holme- og Steensluseskandsen, den 13de Husumerskandsen, den 14de Frederiksstad, den 19de Schwabstädterskandsen og den 24de Gottorp Slot. Han vendte sig derpaa imod Fæstningen Tønningen, som han haabede at tvinge til at capitulere ved et heftigt Bombardement, men da dette ikke havde den tilsigtede Virkning, saae han sig nødsaget til at foretage en regelmæssig Beleiring. Medens denne stod paa, trak et truende Uveir op over Danmark. Kongen af England, som ønskede atter at tilveiebringe Freden i Norden, for derved at erholde friere Hænder i den kort efter udbrydende spanske Successionskrig, havde nemlig forenet sig med Holland, Sverrig og Hertugen af Celle for at tvinge Kong Frederik den 4de til at indgaae Forlig med Hertugen af Gottorp paa samme Grundlag, som det i Altona i Aaret 1689 afsluttede. En forenet svensk-lyneburgsk Hærafdeling, som var de danske Tropper langt overlegen i Antal, brød i Slutningen af Mai ind i Holsteen, hvilket tvang Hertugen af Würtemberg, som allerede havde truffet alle Anstalter til en Storm paa Tønningen, til at ophæve Beleiringen og gaae de Allierede imøde. Den 9de Juni var han med Armeecorpset i Leir ved Kellinghusen, den 16de ved Elmshorn, den 10de Juli ved Heydemühle, den 29de ved Rønnau og den 6te August ved Hamdorff.*) Men allerede den 4de August var Würtemberg bleven underrettet om Afslutningen af en Vaabenstilstand paa 8 Dage, hvortil Frederik den 4de nærmest saae sig tvungen af den forenede engelsk-hollandsk-svenske Flaades truende

*) Da nøiagtige Optegnelser om Armeecorpsets Bevægelser i Holsteen ikke have været at finde, har jeg maattet holde mig til Gardens Justitsprotocol, i hvilken findes indført Forhører, som ere afholdte paa de ovenanførte Dage og Steder. Det er derfor nok muligt, at ikke hele Armeen har ligget der. Gebhardi anfører blot, at begge Armeer gik den 6te Juli fra Pinneberg til Oldesloe og den 26de til Segeberg.

Bevægelse imod Kjøbenhavn, i Forbindelse med Carl den 12tes pludselige og uventede Landgang med 15,000 Mand paa det for Tropper næsten ganske blottede Sjælland, og da Freden til Travendal 14 Dage efter gjorde en Ende paa dette korte Felttog, i hvilket det danske Corps i Holsteen havde lidt et Tab af 381 Saarede, Døde og Fangne, hvoriblandt 56 af Garden, erholdt Würtemberg den 23de August Ordre til at opløse Armeecorpset.

Efter Tilbagekomsten til Kjøbenhavn forbleve Gardens samtlige Compagnier i nogle Maaneder i Hovedstaden, men under 18de November befalede Kongen, at saasnart de til Sachsen bestemte Auxiliairtropper vare afmarcherede, skulde Compagnierne forlægges saaledes: Kjøbenhavn 13 Compagnier, Nestved 2, Kjøge 2, Roeskilde 1, Holbek 1, Slangerup og Hillerød 1. I Juli 1701 gjordes dog heri den Forandring, at Capitain, Oberst af Infanteriet og Generaladjutant, de la Pottrie's Compagni (9de) forlagdes til Hillerød for at forrette Vagttjeneste paa Frederiksborg Slot, saalænge Hs. Maj. Kongen opholdt sig sammesteds.

I Sommeren 1701 fristede Garden den tunge Skjæbne at miste sin Chef, Hertugen af Würtemberg, som i en saa lang Aarrække havde beklædt denne Post med Hæder og Dygtighed. Under et Ophold i Holland afgik han pludselig og uventet ved Døden i Midten af Juni Maaned, dybt savnet af sin Konge og af sine Undergivne.*) Det skjønneste Eftermæle satte Kongen den Afdøde, idet Hs. Majestæt ikke fandt det under sin Værdighed selv at overtage den ledige Post, som Chef over Garden, og derved hædrede saavel den Afdødes Minde som det Regiment, hvilket Hertugen saa ofte havde foregaaet med et følgeværdigt Exempel. Et formeligt Rescript, hvori Kongen udtaler denne sin Beslutning, udgik imidlertid ikke ved denne Leilighed, og det er ogsaa først fra Aaret 1709, at Hs. Majestæt føres i »Etaterne« som »Oberst« over Garden til Fods. At Kongen ikkedestomindre har betragtet sig som Chef, fremgaaer ikke alene deraf, at Paritionspatenterne, som efter Hertugen af Würtembergs

*) Paa hvilken Dag Hertugens Død indtraf, kan jeg ikke angive, da jeg forgjæves har søgt Oplysninger derom, i Særdeleshed da Stamtavlen, som findes i Geheime-Archivet over den würtembergske Fyrsteslægt, ei indbefatter den Linie, hvortil Hertugen hørte. Den sidste Ordre til ham, og som angaaer Garden, er dateret 14de Juni 1701, og allerede den 21de s. M. indstiller Gardens Næstcommanderende, Oberstlieutenant Wedell (den Samme, som havde commanderet Grenadeercompagniet i engelsk Tjeneste), om Tilladelse for Garden til at anlægge Sorg for ham. Jeg har derfor troet at turde antage, at hans Død maa være indtruffen i det mellemliggende Tidsrum eller i det Tidligste nogle Dage før den 14de Juni.

Død udfærdigedes for de høistcommanderende Officerer ved Garden, ikkun løde paa »Oberstlieutenant og commanderende Chef«, selv om den, der tildeeltes et saadant, beklædte en høiere Charge i Armeen, men ogsaa af flere forskjellige Resolutioner, hvori Kongen nævner det 1ste Compagni som »sit« Livcompagni, hvorfor ogsaa Munderingerne for dettes Underofficerer og Mandskab vare forsynede med en Guldgallon om Ærmet.

Med Undtagelse af et ganske kort Mellemrum, der senere vil blive berørt, har Garden saaledes i en Række af 150 Aar nydt den Lykke at see sin Konge og sin Chef forenet i samme høie Person. —

Man vil allerede ovenfor finde bemærket, at Grunden til, at Ludvig den 14de og hans Modstandere vare blevne enige om den i Ryswyck i 1697 afsluttede Fred, ikke saameget var at søge i Mangel paa Evne hos nogen af de krigsførende Magter til at fortsætte Krigen, som i Forventningen af den spanske Konges nærforestaaende Død og de Forviklinger, som deraf vilde opstaae. Det er ikke Stedet her at udvikle de Intriguer, der saavel fra Frankrigs som fra Keiserens Side sattes i Gang, for hver paa sin Side at sikkre de af dem opstillede Prætendenter den spanske Throne, og da Aarsagerne til den spanske Successionskrig ere altfor bekjendte, til at de behøve at gjentages, vil det være tilstrækkeligt, naar det bringes i Læserens Erindring, at Carl den 2den kort før sin Død, som indtraf den 1ste November 1700, indsatte Ludvig den 14des Sønnesøn, Philip af Anjou, som Universalarving til det spanske Monarchi, hvilket havde til Følge, at hele det vestlige og sydlige Europa deelte sig i tvende fjendtlige Leire, af hvilke den ene søgte at gjennemføre Bestemmelserne i Testamentet, den anden at forhindre den Tilvæxt i Magt, som Frankrig derved vilde opnaae. Til det sidstnævnte Parti sluttede sig England og Holland, og da disse Stater havde havt god Nytte af de danske Auxiliairtropper i den forløbne Krig, henvendte de sig atter til Danmark om et lignende Corps's Overladelse i deres Tjeneste med Hertugen af Würtemberg som Chef. Kong Frederik den 4de fandtes ikke uvillig hertil, og efter nogen Tids Forhandling afsluttedes i Kjøbenhavn en Tractat den 15de Juni 1701, hvorved Kongen overlod Sømagterne 10,000 Mand, nemlig 3520 Mand Cavalleri og 6924 Mand Infanteri, hvilket Antal under visse Omstændigheder endog skulde forøges til 16,000 Mand. Da imidlertid Hertug F. W. af Würtemberg kort forinden var død, overdroges Commandoen over dette Corps til hans Broder, Generallieutenant, Hertug Carl Rudolph af Würtemberg-Neustadt.

Blandt de Tropper, der bestemtes til at danne dette Corps, befandt sig 6 Compagnier af Garden til Fods, og da denne Afdeling af Garden forblev i en lang Aarrække i fremmed Tjeneste, hvor den fik Leilighed til at tage Deel i flere af de mange blodige Slag og Fægtninger, som leveredes i den spanske Successionskrig, medens de tilbageblevne Compagnier vare Vidne til de ikke mindre skjæbnesvangre Begivenheder, der rystede Fædrelandet, vil det atter være nødvendigt at samle Beretningerne herom hver for sig; da Freden i Norden imidlertid ikke forstyrredes før flere Aar efterat Krigen i det sydlige og vestlige Europa havde begyndt at rase, vil den historiske Traad bedst vedligeholdes, naar man først følger

Bataillonen, som overlodes i Sømagternes Tjeneste.

Ved en Kgl. Ordre af 9de August 1701 befaledes Oberstlieutenant Wedell at afgive 6 af Gardens Compagnier til den ovenfor nævnte Oberst de la Pottrie, som deraf skulde formere 1 Bataillon paa 740 Hoveder, med hvilken han den 19de skulde afgaae tilsøes til Frederiksort, og derfra marchere til den ved Glückstadt for Infanteriet afstukne Leir.*) Paa Grund heraf skete en total Omflytning af Officererne ved hele Regimeutet, saa at de i Felten udcommanderede Compagnier, hvoraf hvert tildeeltes 1 Fændrik, afmarcherede med ganske andre Officerer end de, der forud havde været ansatte derved. Compagnicheferne vare: Oberst Jacques du Val de la Pottrie, Major Dietrich Gerhard v. d. Decken, samt Capitainerne Mogens Krag, Carl Prinds af Hessen, Gotschalck Ernst v. Bülow og Ernst Friederich Albrecht Grev v. Erbach.

I Midten af September var den største Deel af Corpset**) samlet i Omegnen af Glückstadt, hvor de engelsk-hollandske Commissairer til samme Tid indfandt sig, for at modtage det. Men forinden Overleveringen fandt Sted, reiste sig nogle Vanskeligheder med Hensyn til flere Pengespørgsmaal, som de danske Commissairer forlangte afgjorte, før Corpset gik over i Sømagternes Sold. Først efter flere Ugers Forhandling lykkedes det Commissairerne at blive enige, idet ikke alene den Sum, som ifølge Tractaten strax skulde erlægges til Danmark, blev be-

*) Bataillonen medbragte 168 Telte, til hvis Anskaffelse der tilstodes 728 Rldr. eller $4\frac{1}{3}$ Rdlr. pr. Telt.

**) Nogle af de dertil bestemte Tropper henhørte til det i Sachsen staaende Corps, og indtraf paa Grund heraf først senere til Holland.

talt, men det tillige nøiagtigt bestemtes, hvorledes Forpleiningen af Tropperne skulde fordeles imellem England og Holland. Garden, hvis Forpleining tilfaldt den hollandske Republik, som dertil anviste Provindsen Holland, nød følgende Tractement:

Stab i 42 Dage.

Oberst	787 Fl.	10 Stüver	»	Penning.		
Oberstlieutenant . .	393 —	15 —	»	—		
Major	210 —	» —	»	—		
Regts-Qvarteermest.	32 —	16 —	3	—	Tillæg 32 Fl.	16 St. 3 Penn.
Præst	42 —	14 —	$5\frac{1}{4}$	—		
Auditeur	42 —	14 —	$5\frac{1}{4}$	—	Tillæg 9 —	15 — $6\frac{3}{4}$ —
Adjutant	42 —	14 —	$5\frac{1}{4}$	—		
Chirurg	19 —	13 —	9	—	Tillæg 6 —	11 — 3 —
Regts-Tambour . .	26 —	12 —	$3\frac{15}{16}$	—		
Profos med Knegt .	26 —	5 —	»	—	Tillæg 6 —	11 — 3 —

1 Compagni i 42 Dage.

1 Capitain	250 Fl.	» St.	» Penn.
2 Lieutenanter	140 —	» —	» —
1 Fændrik	60 —	» —	» —
3 Sergeanter	90 —	» —	» —
1 Foureer	30 —	» —	» —
3 Corporaler	63 —	» —	» —
1 Chirurg	14 —	15 —	» —
2 Tambourer	28 —	» —	» —
2 Tømmermænd	28 —	16 —	» —
1 Skriver	13 —	10 —	» —
5 Knegte	40 —	» —	» —
100 Gardere à 13 Fl. 10 St.	1350 —	» —	» —

Desuden gaves paa hvert Compagni til »Adelsburscher« 25 Fl.

Da der saaledes ingen Hindring længer var for Troppernes Overleveringen, begyndte man med Indskibningen af Infanteriet, hvornæst Bataillonerne afseilede hver for sig til Holland, efterhaanden som de vare komne ombord. Garden, der var den første Bataillon, som indskibedes, afgik den 14de October fra Glückstadt og landede faa Dage efter i Holland, hvor den indqvarteredes i Kampen. —

I det forløbne Aar vare Fjendtlighederne imellem de tvende Partier ikkun komne til Udbrud i Italien; i Marts 1702 begyndte man derimod fra begge Sider ogsaa at opstille Armeecorps i Nederlandene og Tydskland. Til et af disse, som 15,000 Mand stærk samledes under Grev Claudius Tilly paa Mookerheden for at true Geldern, hørte en Deel af det danske Corps (Garden), som tiltraadte Marchen derhen den 20de Marts. Saasnart Tropperne vare indtrufne ved de respective Corps, toge Operationerne deres Begyndelse, idet Fyrsten af Nassau-Saarbrück den 16de April marcherede med de keiserlige Hjælpetropper mod Kaiserswerth, for at beleire denne, medens Tilly den 19de tog Stilling imellem Xanten og Sonsbek, for at dække Beleiringen, men da Marchal Bouflers, som stod med 30,000 Mand ved Diest, satte sig i Marche for at undsætte Fæstningen, idet han haabede at slaae Corpset ved Xanten, forinden det kunde trække flere Tropper til sig, gik Tilly Natten imellem den 28de og 29de tilbage til Clarembek, hvor 11 Batailloner og 32 Escadroner stødte til ham under General Athlone, som nu overtog Commandoen over det samlede Corps; Bouflers turde paa Grund heraf ikke foretage noget Alvorligt imod Fyrsten af Nassau, og blev derfor staaende i den af Tilly forladte Stilling ved Xanten. I Mai indtraf imidlertid Hertugen af Bourgogne, som førte Overcommandoen over den franske Armee i Nederlandene, med betydelige Forstærkninger, hvoriblandt de franske Huustropper, til Bouflers Corps, som derved blev Athlone meget overlegen, hvorfor Hertugen traf Forberedelser til at angribe ham; ved en den 9de Juni foretagen Recognoscering fandt man dog de Allieredes Stilling for stærk til med Fordeel at kunne angribes, og det besluttedes derimod at omgaae deres høire Flanke og afskjære dem fra Forbindelsen med Grave og Nimwegen. Saasnart Athlone bemærkede de Franskes Hensigt, lod han ogsaa sin Armee bryde op den 11te, sendte 4 Batailloner under Generallieutenant Fagel til Grave og dirigerede Resten mod Nimvegen. Bourgogne, som var fulgt langsomt efter, aabnede en heftig Artilleriild imod det allierede Cavalleri, der havde taget Stilling foran Fæstningens Glacis, hvilket nødte Athlone til at lade det gaae tilbage over Waalfloden. Infanteriet derimod, som under den danske Generallieutenant Scholten*) var posteret i Udenværkerne og den bedækte Vei, satte en Grændse for de Franskes videre Fremtrængen, og disse gik derfor Natten imellem den 11te og 12te tilbage til Clarembek.

*) Den Samme, der tidligere havde staaet som Major i Garden.

Hertugen af Marlborough, som efter Wilhelm den 3dies Død den 19de Marts 1702 havde erholdt den øverste Commando over de engelske og hollandske Tropper, ankom den 1ste Juli til den allierede Armee ved Nimvegen, med hvilken en Deel af de Tropper, der havde været anvendte paa andre Punkter, havde forenet sig i Løbet af Juni Maaned. Marlborough troede sig derved stærk nok til at kunne gaae offensiv til Værks, hvorfor han den 15de avancerede med Armeen over Grave imod Brabant, og tog den 31te Stilling imellem Hammont og Klein-Brügel. For at dække Brabant passerede Bourgogne Maasfloden ved Roermonde, og satte sig den 1ste August imellem Brey og Peer, men da de Allierede rykkede frem for at angribe ham, gik han den 2den tilbage til Sonhoven og den 24de til Beringen, medens Marlborough blev staaende ved Peer. En Bevægelse, som Bourgogne foretog den 9de og 10de imod Rythoven, for at aabne sig en Communication med Geldern og tillige tvinge de Allierede til at fjerne sig fra Brabant, havde ikke den tilsigtede Virkning, thi vel gik Marlborough den 12te tilbage til Ewerbek, men efterat have modtaget en Transport, der tilførtes ham fra Herzogenbusch, avancerede han atter den 22de og 23de til Helchteren. Bourgogne satte sig nu ogsaa i Marche i samme Retning, for om muligt at indhente de Allierede; paa Peerderheden opstillede begge Armeer sig i Slagorden, og avancerede endog imod hinanden, men da de vare adskilte ved Moradser, som ingen vovede at passere, indskrænkede Fægtningen sig til en heftig Kanonade uden noget væsentligt Resultat. Det danske Infanteri havde dog 36 Døde og Saarede, ligesom ogsaa en Kanonkugle tog Hovederne af tvende danske Cavalleriofficerer, idet den Ene tog en Prise Tobak af den Andens Daase. Om Natten trak Armeerne sig noget tilbage, og da de Franske i Løbet af de paafølgende Dage gik henimod Beringen, marcherede Marlborough den 29de til Asche for at dække Beleiringen af Venlo. I denne Stilling forblev de Allieredes Hovedarmee, indtil den den 13de September gik til Soutendal og Lonaken, og da den fjendtlige Armee i Midten af October trak sig nærmere til de af de Franske imellem Antwerpen og Huy opførte Linier og i Slutningen af Maaneden ganske indenfor disse, besluttede Marlborough at beleire Lüttich, foran hvilken Stad han ankom den 13de October om Aftenen. Byen selv var aaben, men beherskedes af af tvende Forter. Imod det vigtigste af disse, Kastellet, der forsvaredes af 8 Bataillioner under Maréchal de camp Vilaine, rettedes Hovedangrebet. Den 20de aabnedes Trancheerne, og allerede den 23de havde Batterierne practicabel Breche i Volden. Ikkedestomindre besluttede man foreløbig

at indskrænke sig til at attaquere den bedækte Vei, hvilket foretoges endnu samme Dag paa 2 Steder. Hver Attaque dannedes af 500 Grenaderer, secunderede af 4 Bataillonner; ved Attaquen tilhøire befandt sig de danske Tropper, og her commanderedes Grenadererne af Oberst de la Pottrie. Ved det første Angreb bemægtigede man sig den bedækte Vei, men idet Besætningen af denne vilde trække sig ind i Kastellet, fulgte Stormcolonnerne efter den ind i Brechen; vel modtoges de her af Marchal Vilaine selv i Spidsen for Garnisonen og kastedes tvende Gange atter ud i Graven, men da de secunderende Bataillonner ilede Grenadererne til Understøttelse, trængtes Besætningen tilbage fra Volden og gjordes til Krigsfanger. Af de danske Bataillonner, der havde deeltaget i Stormen, faldt 23 Mand og saaredes 53 Mand, iblandt de første Oberstlieutenant Prætorius, iblandt de sidste Oberst de la Pottrie. Det mindre Fort, imod hvilket Batterierne begyndte at spille den 29de, afventede ingen Storm, men capitulerede endnu samme Dag. Marlborough lagde derpaa en stærk Besætning i Lüttich og lod den øvrige Armee marchere til Vinterqvartererne (Garden i Mastricht).

I April Maaned 1703 samledes de allierede Tropper i tvende Corps, ved Køln under Marlborough og ved Mastricht under den hollandske General Owerkerke (Garden); Corpset ved Køln blev dog ikke længe samlet, thi efterat det i Midten af Mai havde indtaget Bonn, marcherede den største Deel deraf til Flandern, hvorimod Marlborough førte Resten til Owerkerkes Armeecorps, som den 9de Mai, paa Grund af den franske Armees Nærmelse under Marchal Villeroi, havde leiret sig imellem Mastricht og Lonaken. Saasnart Marlborough var indtruffen med denne Forstærkning, brød den allierede Armee op den 25de, passerede Jaer og fortsatte Marchen i Retning af Haccourt; den 26de gik den til Tongern, den 30te til Thys og den 9de Juni til Hannef. Villeroi havde paa samme Tid ladet sin Armee indtage en Stilling imellem Braive og Floden Jaer, og da Marlborough derved forhindredes i det af ham paatænkte Angreb paa denne Deel af de franske Linier, repasserede de Allierede Jaer den 27de Juni ved Orey, og gik i de følgende Dage over Borgloon og Hasselt til Beringen, fulgte af de Franske indenfor Linierne. Ved Beringen kom Marlborough til Kundskab om det for Hollænderne under Opdam uheldige Slag ved Eckeren; for at dække Holland maatte han nu foreløbig opgive at trænge videre frem imod de spanske Nederlande, og gik den 2den Juli til Moll og Balen og den 3die til Thielen. I Slutningen af Juli traf han Anstalter til at angribe Villeroi, som med Størstedelen af den franske

Armee stod imellem Antwerpen og Sandhoven; men denne trak sig indenfor Linierne, og de Allierede gik derfor atter tilbage til Borgloon, hvorfra Generallieutenant Noyelles detacheredes imod Huy for at beleire denne, medens Marlborough marcherede til Vignamont den 15de August for at dække Beleiringen. Garden deeltog ikke i denne, men mistede dog her ved et Tilfælde en af sine Officerer, Premierlieutenant Conrad v. Holsteen, som blev truffen den 20de af en fjendtlig Kanonkugle, idet han vilde begive sig fra Leiren ved Vignamont, hvor Garden befandt sig, til de Allieredes Batterier, for at overvære Skydningen. Efterat de ved Huy liggende Forter havde capituleret, af hvilke det sidste toges med Storm den 25de August, gik den allierede Armee den 5te September til Hannut, den 6te til St. Tron og i Midten af October til Tongern, hvor den blev staaende til den 1ste November, da Tropperne sendtes i Qvartererne (Garden i Achen).

Omendskjøndt Operationerne i det tilbagelagte Felttog ved Nederrhin saagodtsom havde opløst sig i Marcher, og de i Italien, Tydskland og Spanien opererende Armeers Foretagender i det Væsentlige ogsaa havde indskrænket sig til Demonstrationer og i det Høieste til mindre Fægtninger, var de Allieredes, og navnlig Keiserens Stilling ved Aarets Slutning ingenlunde fordeelagtig, og det tegnede derfor til, at det kommende Aar skulde blive skjæbnesvangert for den østerrigske Erkehertugs Udsigter til den omtvistede Krone. De allierede Armeer i Nederlandene formaaede vel nok for deres Vedkommende at holde de Franske Stangen; derimod havde man Grund til at frygte for, at dette ikke vilde være muligt for de keiserlige Tropper i Tydskland og Italien, som ikke alene havde at kæmpe med den forenede fransk-baierske Armee, men ogsaa med de ungarske Oprørere, hvilke truede Wien. For at forebygge denne Krise besluttede Marlborough at ile Keiseren til Hjælp; men da han ikke turde vente, at Hollænderne vilde tillade ham at fjerne sig saa langt fra deres Land med nogen større Deel af Armeen i Nederlandene, og endnu mindre at dette skete med de hollandske Tropper, bestemte han til dette Foretagende ikkun danske og engelske Tropper, med hvilke han foregav at ville operere ved Mosel.

Af de ved Tongern og Haccourt i Slutningen af April 1704 samlede Armeecorps, paa hvilket sidstnævnte Sted den største Deel af de danske Tropper (Garden) befandt sig, udsøgte Marlborough i Midten af Mai 15,000 Mand, med hvilke han, efterat være bleven forstærket ved Rhinen med lyneburgske og hessiske Tropper, marcherede over Coblenz, Mainz,

Ladenburg og Lauffen imod Donauen. For ikke at vække Hollændernes Mistanke ledsagede de danske Tropper ham ikke paa denne Marche, men erholdt først den 27de Mai Ordre til at følge efter, da Marlborough, som paa den Tid befandt sig ved Sinzig, foregav at trænge til Forstærkning. Cavalleriet under Hertugen af Würtemberg forenede sig i Begyndelsen af Juni med 7 af de danske Bataillonner (Garden) under Generallieutenant Scholten ved Neuss, passerede Rhinen den 9de ved Mühlheim og Køln, og fortsatte derefter Marchen, deels i Forening, deels i flere Colonner, over Siegburg, Limburg og Frankfurt, for over Hall at støde til Marlborough; men strax efterat have forladt Frankfurt fik Scholten Ordre at dirigere Marchen til Heidelberg med Infanteriet, for med dette og 8 andre Bataillonner at observere Rhinen fra Philipsburg til Mainz, medens Hertugen af Würtemberg marcherede med Cavalleriet til Donauwerth og den 6te Juli forenede sig med Marlborough, der samme Dag var indtruffen med Armeen ved Mertingen.

Medens de Allierede saaledes efterhaanden samlede anseelige Troppemasser i det sydlige Tydskland, havde Ludvig den 14de givet Marchal Tallard Ordre, at tilføre Frankrigs Allierede, Churfyrsten af Baiern, som stod med en forenet fransk-baiersk Armee i en forskandset Leir imellem Dillingen og Lawingen, en Forstærkning. Som en Følge heraf havde Tallard, hvis Tropper befandt sig i det elsasske, passeret Rhinen den 1ste Juli ved Strasburg med 26,000 Mand og derpaa taget Retningen imod Waldkirch, for langs den høire Bred af Donauen at nærme sig Churfyrsten. Ved Efterretningen herom trak Prinds Eugen af Savoien, som med 24,000 Mand allierede Tropper stod i Linierne imellem Stollhoven og Bühl, de danske Bataillonner under Scholten til sig og gik med disse, samt 60 Escadroner og 11 Bataillonner af sit eget Corps, i Ilmarcher over Rastadt og Pforzheim, igjennem Nagolddalen, over Rothenburg og langs Donauens venstre Bred til Plainen ved Höchstädt, hvor han ankom den 3die August, samme Dag som Tallard naaede frem til Diersdorff. Den 6te August forenede Tallard sig ved Biberbach med Churfyrsten, og da Marlborough derved udsattes for at angribes af den ham nu betydeligt overlegne fransk-baierske Armee, aftalte han med Eugen, som den 5te havde begivet sig til ham, at begge Generaler skulde forene sig paa Donauens venstre Bred, hvorhen Marlborough satte sig i Marche den 8de. Den fjendtlige Armee nærmede sig imidlertid ogsaa Donauen, som den passerede den 9de og 10de ved Dillingen, og Eugen, som den 10de forlod Marlboroughs Corps ved Rhain for at begive sig tilbage til sin Armee,

stødte derfor allerede paa denne imellem Donauwerth og Kessel, da den havde maattet opgive sin Stilling ved Höchstädt paa Grund af den fransk-baierske Armees Bevægelser. I Overensstemmelse med den imellem Generalerne trufne Aftale lod han de retirerende Afdelinger atter vende om og tage Stilling langs Kessel, hvor Marlborough Dagen efter forenede sig med ham og lod sin Armee sætte sig paa venstre Fløi af Eugens Corps.

Tallard og Churfyrsten, hvis Hensigt det var at sætte sig i det fordeelagtige Terrain ved Blindheim, avancerede den 12te imod Höchstädt. Saasnart de Allierede ved en foretagen Recognoscering havde opdaget, at Fjenden begyndte at afstikke en Leir, besluttede de at angribe ham, forinden han fik Tid til at forskandse sig, og traf derfor de nødvendige Dispositioner for den 13de ved Daggry at kunne skride til Værket.

Det derpaa følgende mindeværdige Slag er imidlertid for bekjendt, og Beretningerne derom tillige saa mangfoldige og fuldstændige, at det vil være overflødigt atter at give en Fremstilling deraf, og da det Kgl. Geheime-Archiv heldigviis gjemmer nedenstaaende nogenlunde udførlige Rapport over Gardens Deeltagelse i Slaget, skal det til yderligere Oplysning ikkun bemærkes, at Garden henhørte til den høire Fløïcolonne (18 Bataillonner) af de allierede Troppers høire Fløi under Prinds Eugen, hvilke Bataillonner erholdt det Hverv, at attaquere en paa den fransk-baierske Armees venstre Fløi liggende Skov, der var besat af 18 Bataillonner under Churfyrsten af Baiern, hvis øvrige Infanteri deels stod i Landsbyerne Lutzingen og Ober-Glaubheim, deels bag disse.

»Es wird Dero Königl. Maytt. wohl anderweit sehr bekandt seyn, welchen herlichen und fast unvergleichlichen Sieg der hohen Alliirten Armee unter Duc de Marlborough und den Printzen Eugenius von Savoyen den 13ten dieses an der Donau, über ihren Feind durch die Hülffe Gottes erhalten. Nicht destoweniger erkühne ich mich Ihro Maytt. als meinen Allergnädigsten König und auch hochgebietenden Obersten zugleich eine kurtze Rapport zu erstatten, so viel es die Königl. Bataillon Leib Guarde angeht, die ich als Chef wieder den Feind damals angeführt. Des morgens mit anbrechenden Tags wurden wir gegen den Feind ausgeführt, und unser Bataillon alleräuszerst auff den rechten Flügel postiret; avancirten also almählich durch eine kleine Höltzung, und sobald wir durch dieses uns sehen liesen, wurden wir von einer gantzen Batterie Canons scharff begrüszet, welche uns groszen Schaden that. Wir funden vor uns einen holen Weg und dicke Hecken, durch welche die Bataillon

in Ordre und schuldern nicht marchiren könte. Den Obersten de la Pottrie, wurde bey solcher Avancirung mit einer Stück-Kugel gleich das Bein ab geschoszen, und Capt. Raabe blieb todt. Der Major v. d. Decken vor die Bataillon tretend, solche commandierende, ward gleich darauff in Avanciren mit zwey Musqueten Kugeln todt geschoszen, worauff ich vortrat und die Bataillon commandirte. Der Capt. Schwerdfeger und Vierecke bleiben zugleich hier todt, welche letztere von einer Canon und vier Musqueten Kugeln todt blieb. Der Capt. Graf v. Erbach wurde kurtz darauf von einer Musqueten Kugel ins Bein blessiret, auch wurde unser eine Fahnestange mitten inzwey, und die Fahne mit Canon und kleine Kugeln unterschiedliche mahl durchgeschoszen. Der Feind stundt gleich vor uns über an einen sehr vortheilhaften Orth auff einer Höhe und hatte vor sich eine dicke Hecke und holen Weg, welchen wir doch mit geschulderten Gewehr sehr nahe gingen, dasz er sein Feuer nicht länger halten künnte, worauf auch wir mit beyden vordersten Gliedern eine Salve gaben, welche verursachte, dasz der Feindt die Flucht nahm. Es stunden aber 3 Bataillon auff unsern Flügel und rechter Hand, welche sich hinter eine Hecke verborgen, und wir nicht eher gewahr worden, bisz wir vorbey, welche dan auff unser Flanque losz gingen, ehe wir es vorsahen, und obwohl ich alsbald die Bataillon rechts umb schwenckte und front gegen sie machte, wurden wir doch nach einen kleinen Gefechts mit Hinterlaszung vieler Officierer und Gemeiner gezwungen und das erste mahl zu retiriren, wir setzen uns doch bald wieder, und chargierten auff den Feind, wurden aber auch dieszmahl repousieret, da dann die zwey Fendrichs, so die Fahnen trügen, blessiiret wurden, und ich Selbige an zwey Cadets, Nahmens Rauchhaubt und Wangelin, zu tragen gegeben, zum dritten mahl aber, als Printz Eugenius selbst dazugekommen, und wir mit ihm die Gemeine encouragierten, gingen wir abermahl tapffer darauf losz und zwungen den Feind sich in voller Confusion zu reteriren; nunmehro habe das allerunterthänigste Vertrauen zu Ihro Königl. Maytt. Gnade, dasz Sie unser Offiecier, beide Cadets, wie auch unsere Unter Officier, welchen von Gott dasz Leben geschenckt worden, wo nicht bey unsern, doch bey andern Regimentern die Königl. Gnade spüren können, und sie nach ihrem Rang avanciren, welchen ich auch hier dabey schick, wie auch die Liste über die Etat der benannten Bataillon. Nebst göttlicher Empfehlung sampt allerunterthänigster Gratulation zu Ihro Königl. Maytt. siegreichen Waffen verbleibe« osv.

Im Lager bei Lawingen d. 16ten August 1704.

G. E. v. Bülow.

Den af Bülow berørte Liste over Bataillonens Etat efter Slaget har intetsteds været at finde, og Antallet af Døde og Saarede lader sig derfor ikke angive, men tør man opstille Tabet af Officerer som Maalestok for Bataillonens Tab i Almindelighed, har dette ikke været ringe. Paa en Styrkeliste, som Hertugen af Würtemberg indsendte den 24de December 1704 over samtlige i engelsk-hollandsk Tjeneste værende danske Tropper, angiver han Gardens Tab (»Dødskudte«) i det forløbne Felttog til 136 Mand,*) og da Slaget ved Höchstädt var den eneste Affaire af Betydenhed, hvori denne Bataillon deeltog i dette Aar, skriver den af ham anførte Afgang sig vistnok ene derfra. Foruden de af Bülow navngivne faldne og saarede Officerer, af hvilke Oberst de la Pottrie døde af sit Saar den 17de August, faldt endnu Secondlieutenanterne Joachim v. Sperling og Johan Hugo v. Lente, samt Fændrik Rudolph Unger. Med Hensyn til Antallet af saarede Subalternofficerer indeholder efterstaaende Uddrag af et til Kongen af Premierlieutenant Friederich Wilhelm v. Lützow stilet Brev, hvilket i sin Heelhed er aldeles overensstemmende med Bülows Rapport, ret tydelige Oplysninger.

»— — — — Wie nun den von Unserm Regiment als Ihr Maytt. Leib Guarde nichts mehr übrig, als der Hr. Oberster de la Pottrie wie gemeldet tödl. blessiret, und der Capt. Bülow, so anitzo en Chef commandiret, benebst 5 Premierlieutenants, davon 3 blessiret, und selbst ein Coup de faveur davon abgetragen, von den Second-Lieut. 2 todt, davon Mons. Lente, so 5 blessuren gehabt, der eine, die andern auch blessiret, 2 Fendrichs blessiret, den andern vier gesundt — — — —«

Im Lager bey Lauingen den 15ten Aug. Ao. 1704.

F. W. Lützow.

Den 20de September udnævntes Major ved Gardens Bataillonner i Danmark, Johan Dietrich v. Lattorf, til Oberstlieutenant ved Bataillonen i hollandsk Tjeneste, ved hvilken Capitain G. E. v. Bülow samme Dag forfremmedes til Major.

Den slagne fransk-baierske Armee, som af Døde, Saarede og Fanger havde lidt et Tab af henved 40,000 Mand, medens den allierede Armee talte 12 à 13000 Døde og Saarede, havde efter denne uheldige Affaire

*) Ved Revuen over Tropperne den 17de Mai 1704 talte Garden ikkun 652 Hoveder, hvilket Antal, ifølge Oberst de la Pottrie's Brev til Kongen kort før Slaget ved Höchstädt, formindskedes betydeligt paa Marchen til Donauen ved idelig Desertion, saa at Bataillonens combattante Styrke i Slaget sikkert langtfra har været 600 Mand.

trukket sig henimod Rhinen og passerede denne Flod den 31te August ved Kehl. Marlboroughs Operationer vare saaledes lykkedes over al Forventning, idet den truende Fare var afvendt fra Keiserens Stater, og den allierede Armee nærmede sig derfor atter den oprindelige Krigsskueplads, for at forfølge de vundne Fordele. Allerede den 21de August befandt Eugen og Marlborough sig ved Ulm, efterlode 22 Batailloner og 10 Escadroner for at beleire denne Fæstning, og marcherede derpaa til Philipsburg, hvor de passerede Rhinen den 8de September, for at trænge de Franske bort fra Omegnen af Landau, som derefter beleiredes, medens Hovedarmeen tog Stilling langs Floden Lauter. I de sidste Dage af September indfandt den romerske Keiser sig i Leiren ved Weissenburg, hvor Armeen passerede Revue for ham, og ved hvilken Leilighed Prinds Eugen høit og lydeligt udtalte sin Roes over Gardens og de øvrige danske Batailloners tappre Forsvar i Slaget ved Höchstädt.

Nogle Uger efterat Trancheerne vare aabnede imod Landau, fik man Underretning om, at et fransk Corps nærmede sig Mosel. For at dække Trier, detacheredes Generallieutenant Scholten den 21de October med 27 Batailloner (Garden), med hvilke han den 30te ankom til Trier, hvor Marlborough selv var indtruffen Dagen iforveien med noget Cavalleri. Efterat have ladet Trier befæste, begav Marlborough sig atter tilbage til Lauter, og da de Franske vare blevne staaende ved Thionville, førte Hertugen af Würtemberg den 6te November Corpset til Konz, for bedre at kunne observere Fjendens Bevægelser; den 7de marcherede Hertugen med en Deel af Tropperne imod Saarburg, som Dagen efter capitulerede, men da den fremrykkede Aarstid vanskeliggjorde Operationerne i Marken, sendtes Tropperne i Qvartererne i Begyndelsen af December.

De danske Tropper nøde dog ikke længe godt af denne Vaabenhvile, thi allerede i Januar 1705 samlede de Franske, — foranledigede dertil af den stærke Indqvartering af allierede Tropper i Nærheden af Lothringen, der lod befrygte en Invasion i denne Deel af Frankrig, — en betydelig Styrke ved Moselen, og foretog endog i Februar en Bevægelse imod Trier. Paa Efterretningen herom opstillede de Allierede en Deel Tropper bag Saar, hvor Strækningen imellem Dachstuhl og Saarlouis besattes af det danske Cavalleri og 4 danske Batailloner (Garden), hvilket ogsaa bevægede de Franske til atter at gaae tilbage til Qvartererne. For at betage dem Lysten til, paany at forurolige de Allierede, beordredes en Deel af Cavalleriet og 200 Mand pr. Bataillon at observere Grændsen, hvorimod Resten sendtes i Qvartererne. De Franske lode

sig imidlertid ikke bortskræmme af de ved Saar opstillede Tropper, men passerede i April denne Flod og gjorde derefter en Diversion imod Homburg og Zweibrücken. Med Undtagelse af Detachementerne ved Saar samledes de danske Tropper ved Kirchberg, hvorfra de kort efter, da de Franske igjen gik tilbage over Grændsen, marcherede til Taun for at forene sig med de hessiske Tropper og Corpset ved Saar, og da man i den første Halvdeel af Mai begyndte at trække Moselarmeen sammen ved Trier, førte Generalmajor Jørgen Rantzau det dansk-hessiske Corps derhen.

Det danske Infanteri var ved Ankomsten til Trier langtfra complet; endnu den 27de Mai havde Garden ikke modtaget alt sit tilhvervede Mandskab, thi paa denne Dag bleve Major Bülow, Capitain Christian Wibe, Lieutenant Ulrich Gustav Wibe og Fændrik Alexander Gutukowsky, hvilke befandt sig paa Marchen til Bataillonen med en Deel Rekrutter fra Omegnen af Coblenz, og som vare redne noget forud for dette Commando, pludselig overfaldne af 40 Soldater fra Saarlouis, rimeligviis Cavalleri; Capitain Wibe dræbtes, hvorimod de øvrige Officerer befriedes af deres tililende Folk.

I Begyndelsen af Juni vare Afdelingerne nogenlunde complette, og Marlborough, som den 26de Mai var ankommen til Armeen, besluttede ikke at oppebie de endnu manglende allierede Tropper, i Særdeleshed da de Franske havde nærmet sig Saar. Den 3die Juni tog han Stilling langs den høire Bred af Apach, og da han kort efter modtog en Forstærkning af 12,000 Mand, tænkte han paa at angribe de Franske i deres stærke Stilling ved Sierck; foruroligende Efterretninger om Tilstanden i Nederlandene tvang ham imidlertid til at afstaae fra dette Forsæt. For at undsætte Lüttich passerede han den 17de Juni Moselen, efterat have ladet et Observationscorps tilbage ved Trier, marcherede over Prüm, Düren og Herzogenrath til Viset, passerede her Maas den 2den Juli og forenede sig den 4de med Owerkerkes Armeecorps imellem Lens de Beguines og Tourine. I de følgende Dage toge de Allierede Huy tilbage, og forcerede den 18de Juli de franske Linier ved Neerwinden. Churfyrsten af Baiern, som commanderede den franske Armee i Nederlandene, tog en ny Stilling bag Dylen, hvilken Marlborough, efter i Midten af August at have passeret Floden, traf Anstalter til at angribe, men da det hollandske Commissariat, med hvilket Marlborough paa en Maade maatte dele Commandoen, af Ængstelighed for Udfaldet ikke vilde indvillige heri, gik han atter tilbage over Dylen og tog Stilling imellem

Meldert og Bossut. Saasnart de Allierede havde tilendebragt Raceringen af Linierne ved Neerwinden, marcherede Marlborough den 18de September over Diest til Arschot, hvor han blev staaende til den 20de October, da han gik til Calmthout; herfra detacheredes Generallieutenant Noyelles mod Sandvliet, efter hvis Capitulation de Allierede den 4de November marcherede til Hoogstraten og den 6te til Tornhout, hvorfra Tropperne den 10de sendtes i Qvartererne (Garden i Mastricht).

For at oprette Tabet i det forløbne Felttog, der forøvrigt var begyndt under heldige Auspicier for de Franske, befalede Ludvig den 14de sine Generaler i Nederlandene, at samle Armeen tidligt i Aaret 1706, og vove et Slag med Marlborough, forinden de øvrige allierede Magters Tropper havde forenet sig med denne. Allerede den 10de Mai marcherede Churfyrsten til Thirlemont, medens den allierede Armee endnu var ifærd med at samle sig ved Mastricht. Marlborough, som frygtede, at de Franske skulde vinde formeget Terrain, før de tydske Staters Auxiliairtropper vare indtrufne ved Armeen, gik den 20de med de forhaandenværende Tropper (Garden) til Bilsen og derfra til Borgloon; han oppebiede her det danske Cavalleri og de 2 danske Batailloner Prinds Carl, som stødte til ham den 22de, og da han nu ikke var meget svagere end Churfyrsten, satte han sig den 23de i Marche mod Mehaignen for at dække Huy, med hvis Indtagelse de Franske vilde aabne Felttoget ligesom i det foregaaende Aar. Da Avantgarden ankom i Nærheden af Ramilies, opdagede man imidlertid, at de Franske allerede tildeels havde besat de derværende Høider, og for ikke at give Fjenden Leilighed til yderligere at forstærke Stillingen ved Forskandsninger, besluttede Marlborough ingen Tid at spilde, men strax at angribe.

Medens tvende mindre Colonner dirigeredes imod de Franskes høire og venstre Fløi, og de Allieredes Cavalleri med afvexlende Held chargerede de fjendtlige Escadroner paa det aabne Terrain imellem Ramilies og Mehaignen, attaquerede Scholten med 12 Batailloner (Garden og Bataillon Oldenburg) Stillingens Centrum, Ramilies, der var besat af de franske, baierske og kölnske Garder, tilsammen 15 Batailloner under den baierske Generallieutenant Maffey. Scholten, som lod 9 Batailloner gaae imod Byens Front, og selv førte 3 imod dens høire Flanke, bemægtigede sig ved det første Angreb Udkanten af Byen, men da Maffey førte sin Reserve i Ilden, kastedes Scholten atter ud i Terrainet foran de Franskes Stilling. Med en Forstærkning af 20 Batailloner fornyede han Angrebet, fordrev Fjenden fra Hegn til Hegn og trængte for anden

Gang ind i Byen, som Maffey efter en haardnakket Modstand omsider maatte forlade. Paa Plainen bag Ramilies stødte denne imidlertid paa det danske Cavalleri, som, efterat have fuldendt den franske høire Fløi's Nederlag, havde nærmet sig Ramilies; de Franske, svækkede af den langvarige Kamp, formaaede ikke at modstaae denne Attaque, sammentrængte i en uordentlig Hob maatte al Ledelse af Forsvaret ophøre, Maffey selv toges tilfange, hans Batailloner sprængtes til alle Sider, og efterladende 11 Faner i de Allieredes Hænder*) søgte de ikkun at naae den venstre Fløi, som i næsten ligesaa opløst Tilstand trak sig tilbage til Judoigne.

Den franske Armee, som i Slaget havde lidt et føleligt Tab, hvilket endnu forøgedes ved en overhaandtagende Desertion, samlede sig saavidt muligt ved Löwen, men da de Allierede den 24de brøde op i denne Retning, gik Churfyrsten tilbage over Senne og fortsatte Retraiten til Gent. Marlborough søgte endnu at indhente ham, passerede Dylen ved Löwen den 25de og marcherede over Brüssel til Gavre, hvor han ankom den 31te; de Franske oppebiede ham imidlertid ikke, men trak sig ilsomt tilbage til Deinse og derfra indenfor Linierne ved Courtray, opgivende den største Deel af det af dem occuperede Land. Ved mindre Detachements bemægtigede Marlborough sig efterhaanden næsten alle de af Franskmændene besatte Fæstninger, iblandt andre Oudenarde, imod hvilken Scholten sendtes med 7 danske Batailloner (Garden); enkelte af de stærkere, f. Ex. Ostende, forsøgte dog nogen alvorligere Modstand, og Marlborough detacherede derfor fra Aerzele, hvorhen han var kommen med Armeen den 5te Juni, et større Corps under Owerkerke imod denne Fæstning, og da Churfyrsten paa samme Tid havde modtaget betydelige Forstærkninger, gik de Allierede den 18de Juni til Rousselaer, for bedre at kunne dække Beleiringen. Efter Indtagelsen af Ostende forenede Owerkerke sig atter med Armeen, som den 11te Juli var gaaet til Helchin, hvor den blev staaende indtil den 9de September, medens Menin beleiredes. Paa Marchen fra Helchin til Grammetz, hvor Marlborough ankom den 11te September, detacheredes atter Owerkerke med 30 Escadroner og 40 Batailloner (Garden og Oldenborg) for at beleire Ath; den 16de berendtes Fæstningen, og den 20de aabnedes Løbegravene af 4 Batailloner (Garden); den 29de vare Approcherne avancerede saa vidt, at man under Fæstningens heftige Ild logerede sig paa den bedækte

*) Paa Tøihuset i Kjøbenhavn hænge 8 af disse Faner.

Vei, og da den i Volden lagte Breche var saa betydelig, at en Fortsættelse af Forsvaret ikke gav Haab om noget heldigt Resultat, forlangte Commandanten den 1ste October at capitulere. Owerkerke vilde imidlertid ikke høre tale om nogen betinget Capitulation, de indledede Underhandlinger afbrødes, og Ilden begyndte igjen, men allerede den følgende Dag slog Commandanten atter Chamade og overgav sig med den 1200 Mand stærke Garnison som Krigsfanger. Beleiringscorpset forenede sig derpaa med Armeen, som den 13de gik til Cambron og den 26de til Enghien, hvorfra Tropperne den 6te November sendtes i Qvartererne (Garden i Brügge).

Af de i det forløbne Felttog opnaaede betydelige Fordele skulde man have formodet, at Marlborough i det følgende Aar vilde have søgt endyderligere at trænge de Franske tilbage, men dette blev ingenlunde Tilfældet; flere for de Allieredes Vaaben uheldige Affairer i Spanien, Tydskland og Italien gjorde en Svækkelse af Armeen i Nederlandene nødvendig, idet man derfra maatte sende Forstærkninger til de truede Punkter, og dette tvang Marlborough til at indskrænke sig til, alene at fastholde det vundne Terrain. Felttoget ved Nederrhin i 1707 opløste sig paa Grund heraf næsten ene i Marcher. Kun ganske faa Afdelinger kom i virkeligt Engagement med de Franske, og da Garden ei befandt sig iblandt disse, vil det være unødvendigt at omhandle de i dette Aar foretagne Operationer. Det skal derfor kun bemærkes, at denne Bataillon efter tilendebragt Felttog atter afgik til sine Qvarterer i Brügge den 2den November.

Den 19de Mai 1708 forlode de danske Bataillonner*) Qvartererne for at marchere til Anderlek, hvor Marlborough samlede en Deel af den allierede Armee. Den 26de marcherede han til Hall og, efterat de endnu manglende Afdelinger vare stødte til ham, den 29de til St. Renelle for at nærme sig den franske Armee, som under Hertugen af Bourgogne stod ved Soignies; men da de Franske i de første Dage af Juni avancerede til Genappe og derved truede med at afskjære ham fra det Østlige, gik han atter tilbage til Brüssel og marcherede den 3die Juni til Löwen. Denne Bevægelse gjorde en Forandring i de Franskes Planer nødvendig, og Bourgogne besluttede derfor at vende sig imod Stæderne

*) Den 9de Januar 1708 kaldtes Oberstl. Lattorf til Danmark for at overtage Commandoen over et Regiment, hvorimod hans ledigblevne Plads besattes med Generalmajor Lave Hohndorff, den Samme, der havde staaet som Oberstlieutenant ved den Bataillon af Garden, der befandt sig i engelsk Tjeneste fra 1689—1697.

i det Vestlige. Saasnart Marlborough blev underrettet om den franske Armees Opbrud fra Genappe den 4de Juli, brød han strax op og tog Stilling imellem Anderlek og Lennik. Han haabede derved at kunne dække Flandern, men Bourgogne havde allerede forud detacheret en Deel af Armeen imod Gent og Brügge, og følgende efter med Resten omgik han de Allieredes høire Fløi, passerede Dender ved Ninove den 6te Juli og satte sig bag denne Flod med venstre Fløi i Alost, høire i Ninove.

Marlborough, der samme Dag var gaaet til Asche, indsaae Nødvendigheden af at drive Bourgogne ud af den af ham valgte Stilling, hvis de Allierede ikke vilde give Flandern til Pris; han aftalte med Prinds Eugen, som befandt sig paa Marchen til Nederlandene med 35,000 Mand, men var gaaet forud for dette Corps og truffet sammen med Marlborough i Brüssel, at man ikke vilde oppebie denne Forstærkning, men strax rykke de betrængte Fæstninger til Undsætning og, om fornødent gjordes, lade det komme an paa et Slag. Den 9de Juli om Morgenen satte Marlborough sig i Marche, for at passere Dender ved Lessines, hvorhen han Dagen iforveien havde detacheret en Deel Tropper under den danske Generalmajor Rantzau for at slaae Broer over Floden, og da han ved sin Ankomst til Lessines den næste Formiddag erfarede, at de Franske havde trukket sig henimod Schelden, og passerede denne ved Gavre, dirigerede han Armeen imod Oudenarde for at indhente Bourgogne.

Den franske General, som havde til Hensigt at nærme sig Linierne ved at følge Scheldens venstre Bred og troede sig i det Mindste een Dagmarche forud for Marlborough, blev derfor høiligen overrasket, da hans Avantgarde den 11te Juli om Morgenen stødte paa et større Corps af den allierede Armee imellem Oudenarde og Gavre; gjerne havde han nu forandret sin Plan ved at lade Armeen fjerne sig fra Schelden, men da hans Avantgarde allerede befandt sig i Engagement med Rantzau's Corps, kunde han ikke længere unddrage sig Kampen, og besluttede derfor at modtage de Allierede i det for ham fordeelagtige Terrain bag Floden Norken. Inden han imidlertid fik Tid til at lade Hovedarmeen tage denne Stilling, havde endnu flere af Marlborough's Tropper passeret Schelden over de i Nærheden af Oudenarde slagne Broer og rykkede derfra hurtig frem imod de af den franske Armees Afdelinger, som endnu befandt sig imellem Bækken ved Eyne og Norken. For at understøtte disse saae Bourgogne sig nødt til at kaste sin høire Fløi frem over Norken, og gik derved ikke alene tabt af en Deel af Fordelene ved

den først valgte Position, men frembragte tillige en Usikkerhed i Operationerne, der drog hans totale Ruin efter sig. Vel lykkedes det ham i Begyndelsen at kaste de Allieredes 1ste og 2den Infantericolonne under Generalerne Cadogan og Lottum, men Marlborough førte nu ogsaa den 3die og 4de Colonne, som under denne Kamp havde passeret Schelden, i Ilden, og det tabte Terrain toges atter tilbage. Têten af den 3die Colonne, nemlig 1 Bataillon af den hollandske Garde og 3 danske Bataillonner (Garden) sendtes Cadogan til Forstærkning, medens Resten, 18 Bataillonner, marcherede imod de Franskes høire Fløi, paa samme Tid som den 4de Colonne dirigeredes noget mere tilvenstre, for ved en omgaaende Bevægelse at falde den i Flanken. Bourgogne bragtes herved i en mislig Stilling; han havde efterhaanden ført næsten hele sit Infanteri og en stor Deel af Cavalleriet i Kampen, som nu rasede over hele Linien, og da de Allierede bestandig vandt mere og mere Terrain, i Særdeleshed paa begge Fløie, medens deres Cavalleri nærmede sig Strækningen imellem den egentlige Kampplads og Norken, truedes den franske Armee med at indesluttes paa alle fire Sider. Rygtet om at være afskaaren fra den venstre Fløi, som endnu tildeels befandt sig paa den anden Side af Norken, udbredte sig snart iblandt de franske Soldater, Frygt og Forvirring bemægtigede sig Enhver, Modstanden ophørte, og i forvirret Flugt søgte saavel Cavalleriet som Infanteriet at unddrage sig den overhængende Fare; en Deel slog sig igjennem og flygtede til den franske Grændse, de Fleste søgte derimod at komme over Norken, for begunstigede af Mørket at naae Landeveien til Gent. At en saa forceret Retraite maatte medføre et stort Tab for den franske Armee, er en Selvfølge. Foruden de paa Valpladsen efterladte Saarede faldt omtrent 10,000 Fanger i de Allieredes Hænder, og da en stor Deel af disse tog Tjeneste i den allierede Armee, erstattede denne hurtigt sit i Slaget lidte Tab, som forøvrigt var betydeligt mindre end de Franskes. Det danske Infanteri talte 209 Døde og 398 Saarede; iblandt de første talte Garden 23 Gemene, iblandt de sidste Major v. Bülow, Capitain Gebhard Christoph v. Rauchhaupt, Secondlieutenanterne Conrad Ditlef v. Plessen (senere død) og A. Gutukowsky, Fændrik Gustav Ernst v. Rappe, 8 Underofficerer og 47 Gemene.

Medens Bourgogne samlede Levningerne af den franske Armee bag Canalen mellem Gent og Brügge, blev Marlborough staaende i nogle Dage ved Oudenarde; hans første Hensigt var vel at angribe de Franskes Stilling, men da dette viste sig at være for voveligt, besluttede han

at nærme sig Linierne, hvorved han haabede at bringe Bourgogne til at forlade sine Retranchements. Natten imellem den 13de og 14de Juli detacheredes General Lottum til Werwick, for her at forcere Linierne; Marlborough fulgte den 14de selv efter med Armeen til Helchin, og efterat Lottum heldigt havde udført det ham paalagte Hverv, den 15de til Werwick, hvor 50 Mand pr. Bataillon den næste Dag commanderedes til at sløife Linierne. Men uagtet de Allierede ved denne Bevægelse truede at overskjære den franske Armees Operationslinie og tillige bemægtigede sig flere befæstede Punkter ved Lysfloden, forblev Bourgogne i sin Stilling ved Gent, hvilken han lod forstærke ved flere Retranchements. Marlborough foreslog derfor i Krigsraadet den 24de Juli, at man skulde benytte sig af Bourgognes Passivitet og marchere directe imod Paris; de øvrige Generaler vilde imidlertid ikke give deres Stemme til et saa voveligt Foretagende, hvorved man lod saa mange og stærke Fæstninger ligge bagved, thi det var først forbeholdt Napoleon den 1ste hundrede Aar senere at vise, at denne Fremgangsmaade er den ene rigtige til hurtigt og sikkert at dictere Freden i Modpartens eget Land. Den engelske General kunde som en Følge heraf ikke sætte sin Mening igjennem, hvorimod det blev besluttet, at Prinds Eugen skulde beleire Lille med sit eget Corps, som endnu stod ved Brüssel, samt med 32 Batailloner (Garden og 2 andre danske Batailloner) og 34 Escadroner af Marlborough's Armee under Fyrsten af Nassau-Dietz, medens Marlborough med Resten observerede de Franskes Bevægelser og dækkede Beleiringen. Ifølge denne Aftale blev Nassau-Dietz staaende ved Werwick, da Marlborough den 12te August marcherede til Helchin, hvorhen man nogle Dage forinden havde bragt Beleiringsartilleriet under Bedækning af Eugens Corps; den 13de satte dette sig atter i Marche imod Lille, hvor det endnu samme Dag forenede sig med Nassau-Dietz's Tropper.

Lille var allerede paa den Tid en meget stærk Fæstning, i Særdeleshed ved de Forbedringer og Udvidelser, som den berømte Ingenieur Vauban havde foretaget ved dens Værker; den var dertil forsynet ikke alene med en Garnison paa 10,000 Md., men ogsaa med betydelige Forraad af alle Slags. En Beleiring maatte derfor foretages efter alle Kunstens Regler, hvis den skulde lede til et heldigt Resultat, af hvilken Grund vi ogsaa see de Allierede anvende 8 Dage paa Circumvallationslinierne, før de kunde aabne Trancheerne. Dette skete nemlig først den 22de August af 4000 Arbeidere, dækkede af 10 Batailloner. Den 24de stormedes og toges efter en haardnakket Modstand det paa den høire Bred af Flo-

den Deule liggende befæstede Capel St. Magdalene af 300 Grenaderer secunderede af 100 Mand af hver af de 10 Batailloner, som paa denne Dag havde Vagt i Trancheerne; til disse hørte den danske Garde, af hvis Detachement Fændrik de la Bruchardière*) faldt og 5 Mand saaredes. De Allieredes Batterier begyndte at spille den 27de, hvilket dog ikke kunde frembringe nogen synderlig Virkning, saalænge de detacherede Værker vare i Besætningens Magt og derved holdt Brechebatterierne udenfor virksom Skuddistance. Alt som Arbeiderne skrede frem, trængtes de Franske imidlertid tilbage til den bedækte Vei, paa hvilken man den 7de September om Aftenen forsøgte en almindelig Storm, men da Commandanten ved Spioner og Deserteurer iforveien var bleven underrettet om de Allieredes Hensigt, fandt disse en saa alvorlig Modstand, at det efter et Tab af 399 Døde og 2268 Saarede, hvoriblandt 60 Døde og 202 Saarede af de 3 danske Batailloner, ikkun lykkedes dem at occupere de fra Hovedvolden længst bortfjernede Punkter af den bedækte Vei. Omtrent ved dette Tidspunkt af Beleiringen forsøgte Bourgogne at nærme sig Fæstningen og om muligt ganske ophæve Beleiringen; deels ved Uenighed imellem de franske Generaler og deels ved Marlborough's hensigtsmæssige Manoeuvrer tilintetgjordes imidlertid de Franskes Planer, og Angrebet paa Lille leed intet væsentligt Afbræk. Garnisonens haardnakkede og velledede Forsvar tillod dog ikkun de Allieredes Arbeider at gaae frem med megen Langsomhed; Besætningerne i Udenværkerne vare altid aarvaagne og opmærksomme, og gjentagne Gange afsloges Angrebene paa de endnu besatte Vaabenpladse af den bedækte Vei og paa en foran den angrebne Front liggende Tenaille. De Allierede maatte derfor forsøge ved Overrumpling at gjøre sig til Herre over disse Værker, og da de tidligere Attaquer alle vare blevne foretagne om Aftenen, haabede man ved at rette en ny Storm ved Middagstid imod Tenaillen og den bagved liggende Halvmaane, at finde de Franske mindre forberedte. Denne Beregning viste sig ogsaa at være rigtig, da man den 3die October om Middagen paany attaquerede de nævnte Værker; de Stormende kom indenfor Brystværnet, før de bemærkedes af de der posterede Skildvagter, Besætningerne overraskedes og fik ikke Tid til at sætte sig til Modværge, det videre Forsvar maatte opgives, og Enhver søgte kun ad den nærmeste Vei at naae Fæstningen.

De Franske fordreves nu efterhaanden ganske fra den bedækte Vei,

*) Havde været Page hos Kong Frederik den 4de.

hvorved de Allierede saae sig istand til at forøge Brechebatteriernes Ild imod Hovedvolden. Artilleriet spillede med stor Heftighed, navnlig den 21de og 22de October, hvilket forhindrede de Beleirede i at udbedre den Skade, som Værkerne lede, Garnisonen var meget afkræftet af den langvarige Modstand, der havde foraarsaget den et Tab af 4500 Mand, og da Haabet om Undsætning fra den franske Armee maatte opgives, slog Commandanten Chamade den 22de om Eftermiddagen Kl. 4 og undertegnede den næste Dag en Capitulation, ifølge hvilken Besætningen trak sig tilbage til Kastellet og overgav de Allierede Byen, hvis Indtagelse havde kostet dem 11,946 Døde og Saarede, blandt hvilke de 3 danske Bataillioner talte 194 Døde og 366 Saarede.

Uagtet Kastellet, hvis Indtagelse endnu stod tilbage, ikkun kunde angribes fra den Side, som vendte imod Byen, mødte de Allierede langtfra den Modstand, som de paa Grund af det haardnakkede Forsvar af Hovedfæstningen maatte have ventet, og havde ikke Naturen og Kunsten i Forening lagt de Angribende væsentlige Hindringer i Veien, hvilke først kunde overvindes, efterhaanden som Beleiringsarbeiderne skrede frem, havde man sikkert hurtigere tvunget Besætningen til at opgive Forsvaret. I Begyndelsen af December var man dog aldeles Herre over den inderste bedækte Vei, og de sammesteds etablerede Batterier færdige til at skyde Breche i Volden, men inden disse begyndte at spille, forlangte Commandanten den 8de December at capitulere under Betingelse af, at der tilstodes ham fri Afmarche med sin til 5,270 Mand reducerede Garnison.

Omtrent samtidigt med at Lille capitulerede, havde Bourgogne ladet den franske Armee gaae i Vinterqvartererne; ikkun General la Motte blev med 20,000 Mand ved Gent og Brügge. De Allierede havde imidlertid til Hensigt at tage Gent, inden Felttoget sluttedes, og samlede derfor Armeen i Nærheden af denne Stad. Efterat have lagt en Besætning i Lille, marcherede Prinds Eugen med Resten af Beleiringscorpset (Garden) den 13de December til Oudenarde og derfra imod Gent, for at forene sig med den øvrige Armee. Trancherne aabnedes Natten imellem den 25de og 26de December, og alle Forberedelser toges til en regelmæssig Beleiring, men da Borgerne i Gent frygtede for et Bombardement, tvang de la Motte til at capitulere den 29de; de Allierede besatte Staden den 2den Januar 1709 og da Brügge rømmedes paa samme Tid, ilede man med at forunde Tropperne den Hvile, hvortil de efter dette langvarige Felttog saa høiligen trængte. Garden fik atter for denne Vinter sine Qvarterer anviste i Brügge.

Til Held for den allierede Armee toge Operationerne i 1709 deres Begyndelse langt senere, end dette havde været Tilfældet i de foregaaende Aaringer. Grunden hertil laa i de indledede Fredsunderhandlinger, der tillode Afdelingerne at erstatte de i det tilbagelagte Felttog lidte Tab og lade Folkene samle Kræfter efter de udstaaede Besværligheder. Underhandlingerne førte imidlertid ikke til noget Resultat, og Armeerne samledes atter, thi meget Blod skulde endnu flyde, før nogen af Parterne vilde nedstemme sine Fordringer.

Det var de Allieredes Hensigt at attaquere de Linier, som de Franske til Dækning af deres Lands Nordgrændse havde anlagt imellem St-Venant og Maubeuge, og bag hvilke vare opstillede 80,000 Mand under Marchal Villars. I Juni trak Marlborough og Eugen deres fleste Tropper sammen ved Lille, og her finde vi næsten alle de danske Tropper den 23de. Villars, opmærksom paa ethvert af de fjendtlige Generalers Foretagender, samlede ogsaa sin Armee paa de truede Punkter, trak en Deel af Besætningerne fra de nærmeste Fæstninger til sig og forberedte sig paa at møde det ventede Angreb med Kraft. De Allierede indsaae snart Umuligheden af at udrette Noget paa denne Kant, og besluttede derfor at marchere imod Tournay, hvis Besætning var bleven svækket, idet den havde maattet afgive en Forstærkning til den franske Armee i Marken; Villars lod sig fuldkommen skuffe af de Allieredes Foretagender, der fremdeles lode formode et Angreb paa Linierne, og blev derfor høiligen overrasket, da han den 27de Juni om Morgenen erfarede, at den allierede Armee Aftenen forud var brudt op imod Tournay; han gjorde vel nogle mislykkede Forsøg paa at tilføre denne Fæstning en Undsætning, og marcherede endog i Slutningen af Juli med hele Armeen til Denain og nærmede sig derfra Tournay, men da han erfarede, at Byen allerede havde capituleret, og at kun Kastellet endnu gjorde Modstand, trak han sig tilbage igjen. Imidlertid havde Marlborough beleiret Tournay med 30 Bataillonner og 36 Escadroner, dækket af Eugen med den øvrige Armee, ved hvilken den danske Garde befandt sig, uagtet Bataillonschefen, Generalmajor Hohndorff, havde et særskilt Commando ved Beleiringscorpset. Efter et tappert Forsvar, der væsentlig understøttedes af vidtløftige og velanlagte Minegallerier, hvis hensigtsmæssige Anvendelse foraarsagede de Beleirende betydelige Tab, capitulerede Byen den 28de Juli, og Kastellet den 3die September, det Sidste fornemmelig paa Grund af Mangel paa Levnetsmidler.

Saasnart de Allierede havde sat sig i Besiddelse af Tournay, besluttede de at beleire Mons, der dannede et af Hovedpunkterne i den franske Forskandsningslinie. Endnu samme Dag, som Kastellet ved Tournay capitulerede, detacheredes Prindsen af Hessen-Cassel med 4000 Mand Infanteri og 30 Escadroner for at berende denne Fæstning. Dette Corps's Forsøg paa at nærme sig Mons fra den vestlige Side, strandede imidlertid paa de Franskes Aarvaagenhed, og man saae sig derfor nødt til at gaae Nord om Fæstningen, for, efterat have forceret Linierne imellem Mons og Maubeuge, at aabne Trancheerne fra den sydlige Side. Denne Operation havde ogsaa et heldigere Resultat, Prindsen af Hessen forcerede Linierne den 6te September og tog Stilling foran Mons, paa samme Tid som Hovedarmeen fulgte efter og satte sig imellem Ciply og Quevy. Paa Efterretningen om de Allieredes Marche satte ogsaa Villars sig i Bevægelse, for at undsætte den allerede indesluttede Fæstning, men ved forskjellige indtræffende Omstændigheder opholdtes han paa sin Marche, saa at han først den 9de naaede frem til Malplaquet, og fandt sig nu aldeles afskaaren fra Mons af den allierede Armee, der havde udbredet sin høire Fløi indtil Hainefloden. Uagtet Villars kun havde eet Maal at stræbe efter, nemlig at undsætte Mons, og dette under de stedfindende Forhold alene kunde skee ved at vove et Slag, hvortil han endogsaa havde modtaget gjentagne Ordrer fra Versailles, forblev han ikkedestomindre i sin Position ved Malplaquet, som han tilmed lod forstærke ved en dobbelt Række Forskandsninger. Saalænge de Allierede lode Villars uantastet i denne Stilling, kunde de ikke tænke paa for Alvor at angribe Mons, thi vel var deres Armee den franske noget overlegen i numerisk Styrke, men denne Forskjel vilde ophæves, hvis man anvendte en Deel af Armeen til Beleiringen, og Fordelene vilde da aabenbart være paa Fjendens Side; de besluttede derfor at lade det komme an paa et Slag, og avancerede endnu den 9de indtil en Fjerdingvei fra de Franskes Stilling, men da de først vilde oppebie det Corps, som under Generallieutenant Withers var efterladt ved Tournay, for at dække denne Fæstning, medens dens Værker udbedredes, anvendte de allierede Generaler den 10de September til Anlæggelsen af nogle Forskandsninger og til at recognoscere det foranliggende Terrain. I Løbet af Dagen indløb Melding om, at Withers senest om Aftenen vilde støde til Armeen, og i Tillid hertil gave Marlborough og Eugen de nødvendige Dispositioner til Angrebet paa de Franskes Stilling den følgende Morgen. Som ovenfor bemærket, havde Villars ladet opføre en dobbelt Række Forskandsninger,

der strakte sig over det aabne Terrain imellem Málplaquet og den til venstre liggende Skov, samt langs hele Udkanten af denne, hvor den venstre Fløi støttede sig til en Bæk og til en för impassabel anseet, i den nordlige Deel af Skoven værende Eng. Tilsyneladende maatte han derfor betragte et Angreb fra de Allieredes Side som altfor dumdristigt til at kunne lykkes, men disse havde forskaffet sig nøiagtigere Oplysninger om det af de Franske besatte Terrain, end Villars selv; Engen i de Franskes venstre Flanke befandtes nemlig passabel, som en Følge af en forudgaaende vedholdende Tørke, og herhen beordredes Withers Corps, for, efterat have passeret Skoven, at falde de Franske i Ryggen.

Den 11te September Kl. 7 om Morgenen satte den allierede Armee sig i Bevægelse for at fægte det sidste store Slag i denne langvarige og blodige Krig. Imod Forskandsningerne i Skoven sendtes General Schulenburg med 40 Batailloner (Garden), til venstre af ham General Lottum med 22 Batailloner. De 4 franske Batailloner, som dannede venstre Fløi af Linien, lode Schulenburg komme sig paa Pistolskuds Distance nær, før de gave Ild, de forreste Batailloner kastedes i Uorden tilbage og Schulenburg maatte føre sin anden Linie i Ilden; under den fornyede Attaque lykkedes det ham vel at bestige Kronen af Brystværnene, men her satte de franske Bajonetter atter en Grændse for hans videre Fremtrængen *). Kampen var langvarig og blodig, og maaskee var Schulenburg for anden Gang bleven kastet tilbage, hvis ikke nogle af hans Batailloner, tildeels ved en Feiltagelse, under Fremrykningen vare komne formeget tilhøire og havde forenet sig med 3 Batailloner under Brigadeer Gouvain, hvilke ifølge Dispositionen vare sendte i de Franskes venstre Flanke. For dette dobbelte Angreb vege de Franske tilbage, forlode Forskandsningerne og

*) Ifølge Traditionen hendroges Prinds Eugens Opmærksomhed i denne Bataille paa et characteristisk Træk af en af de danske Batailloner, hvilket, hvis Beretningen forøvrigt er paalidelig, rimeligviis er forefalden under den ovenberørte Attaque, eftersom de 9 danske Batailloner, der deeltoge i Slaget, henhørte under Schulenburgs Commando. Der fortælles nemlig, at Mandskabet af et skotsk Regiment, som stod opstillet i Nærheden af en Bataillon Jyder, afkastede Brødposerne i det Øieblik, det blev beordret frem imod de fjendtlige Batterier; saasnart Skotterne vare borte, forlode Jyderne deres Geledder, toge Brødposerne op, hængte dem over Skulderen og traadte atter tilbage paa deres Plads. Skotternes Angreb var imidlertid bleven afslaaet, de kom i Uorden tilbage, friske Bataillóner, og deriblandt den jydske, sendtes i Ilden, og først nu kastedes de Franske ud af Forskandsningerne. Efter Slaget spurgte man de Danske, af hvilken Grund de havde søgt at redde de omhandlede Brødposer, hvorpaa de gave det laconiske Svar: „Fordi vi ikke vilde komme fastende til Vorherre“.

replierede sig paa 12 Bataillonner, som vare posterede bag det andet Retranchement i Skoven. Under denne Fægtning havde Lottum attaqueret den høire Flanke af Skoven; gjentagne Gange maatte han fornye Angrebet, før han formaaede at forcere de derværende Retranchements, og først efterat Marlborough selv var rykket frem med en Deel af Cavalleriet, og havde tilbageviist et af Generallieutenant Chemerault med 12 Bataillonner imod Lottum rettet Offensivstød, kastedes de Franske ogsaa paa dette Punkt ud af den forreste Stilling.

Samtidigt hermed havde Schulenburg forceret det andet Retranchement. Han forenede sig nu med Lottum for ganske at trænge de franske Bataillonner ud af Skoven og kaste dem ind paa Centrum; længe opholdtes de i den tætte Underskov, der frembød mange Fordele for Forsvarerne, og søgte derfor, ved at foretage en Svingning om den venstre Fløi, at overfløie de Franskes Stilling. Villars, som selv var tilstede paa dette Punkt, saae sig derved nødsaget til at trække nogle Bataillonner fra Centrum herhen, med hvilke han atter holdt Fægtningen staaende i nogen Tid, men strax efter indløb Melding om, at allierede Tropper (Withers Corps) viste sig i hans Ryg; den fra Centrum hentede Forstærkning maatte nu anvendes imod disse, og Schulenburg og Lottum vandt igjen noget Terrain. Vel lykkedes det Villars at kaste saavel Whiters, som Schulenburg og Lottum noget tilbage, idet han tog flere Tropper fra Centrum, men dette, som hidtil havde afslaaet de Allieredes gjentagne Forsøg paa at trænge igjennem paa dette Punkt, blev derved ikkun svagt besat, de baierske og kölnske Garder, som endnu stode her, formaaede ikke at modstaae de 15 friske Bataillonner, som Eugen og Marlborough førte imod dem; efter en kort Fægtning kastedes de ud af Forskandsningerne, og ilede tilbage for at indtage en ny Stilling bag det andet Retranchement. Uordenen i Midten forplantede sig imidlertid snart til den venstre Fløi, de franske Bataillonner trængtes overalt ud paa de bag Forskandsningerne værende Plainer, og truedes her med at angribes af det allierede Cavalleri. For at forhindre dette, og tillige give Infanteriet Tid til at samle sig, satte Marchal Bouflers, der, efterat Villars var bleven saaret i Knæet under Fægtningen i Skoven, havde overtaget Commandoen over den franske Armee, sig i Spidsen for Eliten af det franske Cavalleri, Huustropperne, og kastede dermed trende Gange Marlboroughs Escadroner; i Længden kunde han dog ikke holde sig imod Overmagten, en Deel af det allierede Cavalleri viste sig endog i hans høire Flanke, og

han gav derfor om Eftermiddagen Kl. 2 Ordre til Retraite, som derefter fortsattes til Quesnoy uden at foruroliges af de Allierede, hvis Tropper vare udmattede af den lange og haardnakkede Kamp.

De Allieredes Tab i denne Bataille beløb sig omtrent til 20,000 Døde og Saarede. Det danske Infanteri talte 14 Officerer og 519 Mand døde, 54 Officerer og 694 Mand saarede. Gardens Tab var følgende:

Døde.
- Lieutenant Johan Voigt,
- » G. E. v. Rappe,
- 63 Underofficerer og Gardere.

Saarede.
- Major G. E. v. Bülow (haardt),
- Capitain Henrik v. Scholten,
- » Lave Ulfeldt Gyldenstierne,
- » Barthold Ernst v. Pentz,
- » Johan Daniel Heydeman (1 Kugle i Hovedet, 1 i Kroppen og 1 i Lænden),
- Lieutnt. Arnold Ludvig v. Haxthausen,
- » Johan Mauritz v. Merlo,
- » Andreas August v. Walter (haardt),
- » A. Gutukowsky,
- » Hans Otto v. Rauchhaupt,
- » Peter Meyser (Adjutant),
- » Adam Friederich v. Bricke,
- Fændrik Christoph Friederich v. Roepstorff,
- » Friederich Volrath v. Rauchhaupt,
- » Balthazar Friederich v. Halberstadt,
- » Gotwald Adolph v. Noststz,
- 190 Underofficerer og Gardere.

Ifølge Generalmajor Hohndorffs Brev til Overkrigssecretair Lente mistede Garden en af sine tvende Faner, hvilket rimeligviis er skeet, dengang Villars ved Hjælp af Forstærkningen fra Centrum atter kastede de Allierede ind i Skoven. Generalen beretter nemlig, at et preussisk Regiment blev af de Franske trængt i Uorden tilbage paa Garden, som derved selv bragtes til at vakle, Cadetten, som bar den ene Fane, saaredes og geraadede tilligemed denne i Hænderne paa de Franske, hvilke endog bemægtigede sig den anden Fane, men denne reves dog atter ud af Fjendens Vold af Sergeant Anthoni Fröhlich, hvem Hohndorff, som Be-

lønning for denne Aandsnærværelse og Tapperhed, anbefaler til Adjutant istedetfor den avancerede Lieutenant Meyser. Under denne Fægtning har Garden vistnok erholdt de fleste af sine Saarede og Døde, thi Hertugen af Würtemberg roser navnlig Major Bülow, samt Capitainerne Benedix Meyer og Christian Ulrich Bielke for en særdeles Bravour, og man kan vel derfor antage, at Bülow er bleven blesseret ved denne Leilighed. Man vil forøvrigt erindre, at Hohndorff havde havt et særskilt Commando ved Tournays Beleiring; han var af denne Grund forbleven ved Withers Corps, som først ankom paa Valpladsen henimod Slutningen af Slaget, hvorfor ogsaa Bülow commanderede Bataillonen i Generalens Fraværelse.

Uagtet den franske Armee ikke havde lidt saa stort Tab, som de Allierede, var det dog saa betydeligt, at Bouflers ikke formaaede at forhindre Fortsættelsen af den ved Villars's Marche til Malplaquet afbrudte Beleiring af Mons, der nu overdroges Fyrsten af Nassau-Dietz med 30 Batailloner og 30 Escadroner, medens Hovedarmeen observerede de Franskes Bevægelser. Den 20de October capitulerede Fæstningen, og de Allierede havde nu i Sinde at vende sig imod Maubeuge; en vedholdende Regn opblødte imidlertid Veiene i den Grad, at en Fortsættelse af Operationerne blev umulig, de Franske havde desuden opstillet et stærkt Corps i Nærheden af Maubeuge, og de Allierede foretrak derfor at adskille Armeen og lade Tropperne marchere til Qvartererne (Garden i Brügge).

Det er tidligere bemærket, at de i Begyndelsen af 1709 indledede Underhandlinger ikke havde ført til noget Resultat, tvertimod blussede Krigsluen endnu engang op i hele sin Styrke, for fra Sletten ved Malplaquet at kaste et truende Gjenskin til Versailles og advare Ludvig den 14de om, at Krigens Rædsler nærmede sig hans Lands Grændser. Den alderstegne Konge ilede derfor med at tilbyde sine Modstandere nye Fredsbetingelser, for ikke tilsidst at see sig berøvet enhver Fordeel ved det endelige Forlig; Underhandlingerne begyndte igjen, og fortsattes under de efterfølgende Felttog, dog med enkelte Afbrydelser, indtil Freden sluttelig bragtes i Stand den 13de April 1713. Deels heri, deels i andre indtræffende politiske Omstændigheder, der stemte flere af de allierede Magter mere gunstige for Ludvig den 14des Fordringer, ere vel ogsaa Aarsagerne at søge, til at Armeernes Operationer hovedsageligen indskrænkede sig til Marcher og i det Høieste til Indtagelsen af nogle Fæstninger, hvilket ikke havde nogen væsentlig Indflydelse paa Underhandlingernes Gang. Den danske Garde befandt sig under Felttogene i 1710, 1711 og 1712 bestandig ved Hovedarmeen, med Undtagelse af

Tidsrummet fra den 8de Juni 1712 til den 4de Juli s. A., i hvilket den deeltog i Beleiringen af Quesnoy, og da man i disse Linier paa ingen Maade maa søge nogen Krigshistorie, endnu mindre nogen politisk Historie, kunne vi med saameget større Lethed udelade en trættende Gjentagelse af Armeernes Operationer og indtil videre forlade den i Holland værende Bataillon af Garden, som de Begivenhader, der paa samme Tid foregik i Norden, i høieste Grad berørte

De to Batailloner, der vare forblevne i Danmark.

Strax efterat de til Holland bestemte 6 Compagnier vare afmarcherede i Aaret 1701, formindskede man de tilbageblevne Batailloners Styrke noget, idet et Kgl. Rescript af 17de September befalede Oberstlieutenant, Baron Wedell, at afgive de tvende Grenadeercompagnier til det under 16de August s. A. af Grenadeercompagnierne ved samtlige hvervede Regimenter, oprettede Grenadeercorps. Ligesom ved Livgarden til Fods, var Kongen ogsaa Chef for dette Garderegiment, hvorfor det under 1ste October bestemtes, at disse tvende Corps skulde alternere i Rangen og Tjenesten saaledes, at naar Garden til Fods f. Ex. den ene Dag havde givet Mandskab til Vagterne, skulde Grenadeercorpset den næste Dag afløse Garden paa dens Poster, hvilket ved et Patent af samme Dato tilkjendegaves de forskjellige Regimenter og Corps. Med Hensyn til Tractementet ved Grenadeercorpset befaledes under 15de October s. A., at dets Underofficerer og Mandskab skulde gives den samme Lønning, som der hidtil havde været tilstaaet Grenadeercompagnierne ved Garden til Fods, Officererne derimod gageredes lige med Officererne ved det sidstnævnte Regiment. Det varede imidlertid ikke længe, før Garden til Fods atter tildeeltes et vist Antal Grenaderer pr. Compagni; under 7de Juli 1704 tilstodes til Brug ved Exercitsen med dette Mandskab 300 Træhaandgranater, hvilket udgjorde 3 Stykker pr. Underofficeer og Grenadeer.

Forøvrigt er der, indtil Krigen med Sverrig brød ud i 1709, meget Lidet at bemærke for de her omhandlede Batailloners Vedkommende; for Fuldstændighedens Skyld anføres dog her i chronologisk Orden de Bestemmelser, der vedrøre disse Batailloner, og som formeentligen kunne have nogen Interesse.

Ved Rescript af 7de Januar 1702 tilstodes Oberstlieutenanten ved Garden den Gage, som var tillagt Premierlieutenanten ved Livcompagniet, til dermed at bestride en og anden lille Udgivt; dette Nummer var som

en Følge deraf vacant. Ved samme Rescript ansattes 6 Hoboister ved Regimentet med 8 Rd. maanedlig Gage.

Den 28de Marts s. A. gaves Ordre til, at 2 Compagnier af Garden til Fods og 2 af Grenadeercorpset skulde forlægges Sommeren over til Kronborg for at arbeide paa de derværende Fæstningsværker; denne Ordre gjentoges i Aaret 1703.

Den 19de Juni 1703 udgik følgende:

»Verordnung, wornach Wir Friederich d. 4te allergnädigst wollen dasz es mit Unserer Leib Garde zu Fusz und Unserm Grenadier-Corps, wann sie in denen Festungen in Garnison liegen, verhalten werden soll.

1) Obschon Unsere Leib-Garde und Grenadier-Corps en Garnison unter denen Commandanten den Dienst versehen müssen, so soll Ihnen dennoch bey der Justice und allen andern Commando-Sachen kein Eingriff geschehen, auch dem Commandanten, wann Kriegs-Verhör und Kriegs-Gericht gehalten werden soll, solches nicht angemeldet, viel weniger Copiam davon gegeben werden, wann aber die Sentence von Uns ist confirmiret oder gemildert worden, alsdann, kann solche dem Commandanten vor der zu haltenden Execution communicirt werden.

2) Alle Executionen, worüber sich ein Corps unterm Gewehr versammeln, auch wann sich das Regiment en Bataillon oder gantz, es sey zur General Musterung, Rewüe oder Exercice zusammenziehen soll, musz jederzeit dem Commandanten durch den Majoren vorhero angemeldet werden, auch die von Uns allergnädigst confirmirte Urtheile, in Ehr- und Lebens-Sachen auf Verlangen Ihm in Originali vorgezeiget werden.

3) Die Wochen-Listen sollen jederzeit dem Commandanten durch den Major eingeliefert, die Monaths- und Quartals-Listen aber Uns vom Chef selbsten überreichet werden.

4) Wann unglückliche Zufälle, grobe Excessen und Verbrechen geschehen, sollen solche Uns von dem Chef angemeldet, dem Commandanten aber soll es durch den Major angesagt werden.

5) Was aber Kleinigkeiten, so am Phale abgestraffet werden, anbetrift, solche werden weder Uns noch dem Commandanten angemeldet, sondern können vom Chef ex officio und nach Verbrechen de facto bestrafet werden; und sollen:

6) Alle Arrestanten von Unserer Garde und dem Grenadier-Corps in der Schloszholms Wache gebracht und bis zum End-Urtheil daselbst in

Arrest gehalten werden, diejenigen aber, so Leben oder Ehre verwirket, nach Confirmation des Urtheils bis zur Execution ins Stokhaus gesetzet werden.

7) Wann einige auf den Garnisons-Paraden oder Wachen etwas pecciren und darüber anfangs nach der Hauptwache gebracht werden, sollen sie hernachher von darab so fort nach der Schloszholms Wache verabfolget und an die Justice des Regiments zur Bestrafung remittiret werden, und musz alsdann dem Commandanten von dem Verlauf der Sache Rapport abgestattet, auch auf Verlangen Copiam vom Verhör und Urtheil übergeben werden.

8) Wann zwischen Unserer Garde, dem Grenadier-Corps und andern Regimentern Streitigkeiten oder andere klagbare Dinge vorgehen möchten, musz der Garde und dem Grenadier-Corps in der Justice kein Eingriff, sondern die erste Instance dabey geschehen, die Justice gebührend geheget, und die Sache dabey abgethan werden. Fals aber der Kläger nicht damit friedlich, sondern Ursache haben möchte weiter zu klagen, stehet ihm die Apellation zu einem unpartheyschen Ober-Kriegs-Gericht, nach Unserer Kriegs-Gerichts Instruction offen und frey.

9) Wann ein Bürger klagt, musz er auch seine Klage ans Regiment gelangen lassen; Solte er aber kein Satisfaction bekommen, kann er weiter zu einem unpartheyschem oder Ober-Kriegs-Gericht appelliren, da dann der Commandant darunter zu disponiren hat.

10) Wann der Soldat klagt wider einen Bürger, soll die Sache vor das Polizey-Gericht angeklaget, sofort vorgenommen und durch Urtheil und Recht abgethan werden.

11) Dafern einige von der Garde oder dem Grenadier-Corps bey der Polizey arrestiret werden möchten, sollen solche auf Verlangen sofort an die Schloszholms-Wache abgefolget, und die Justice dem Regiment gelaszen, dem Commandanten und der Polizey Nachricht gegeben werden, wie die Sache abgethan worden, gleich wie im vorhergehenden 7ter Puncte gemeldet ist.

12) Diejenigen Streitigkeiten, Excessen und Verbrechen, so zwischen verschiedenen Regimentern entstehen, und unter ihnen selbsten nicht entschieden werden können, auch nicht von der Erheblichkeit, dasz sie Uns selbsten angeklaget werden, sollen von dem Commandanten durch ein unpartheysches Gericht oder in der Güte decidiret werden.

13) Wann ein Unterofficier oder Gemeiner aus der Vestung gesandt wirdt, musz solches dem Commandanten erstlich angemeldet und ihm den

Pas vom commandirenden Chef allemal vorgewiesen werden, dann ihm gebühret genau informiret zu seyn, wie starck die Garnison sich wirklich befindet.

14) Die Recruten von der Garde und dem Grenadier-Corps sollen Uns erstlich präsentiret, und wann sie von Uns approbiret worden, dem Commandanten Communication davon gegeben werden.

15) Dafern die Chefs der obbenannten beiden Regimenter unterweilen der Meinung seyn sollten, dasz ein oder anderes Urtheil, worin jemand zur harten Leibes Strafe condemniret worden, wohl vermildert werden könnte, musz solches nicht von ihnen, sondern von Uns selbsten geschehen; und kann es alsdann dem Commandanten wohl communiciret werden, mit Kleinigkeiten aber wird es nach dem 5ten Puncte verhalten.

16) Sonsten finden Wir zwar allergnädigst nicht nöthig, dasz dem Commandanten, wann entweder die Garde oder das Grenadier-Corps, oder einige Compagnien davon aus der Vestung wegmarchiren sollen, Unsere dem Chef darüber allergnadigst beygelegte Ordre vorgewiesen werde, weiln er desfals auch zugleich selbst Ordre von Uns bekömt. Sollte aber der Commandant sich dawider legen, oder etwas dagegen zu sagen haben, kann ihm die Ordre wohl produciret werden, sonsten aber ist es genug, wann es ihm notificiret und angemeldet wird.

17) Uebrigens richtet sich ein jeder nach dem ferneren Einhalt Unserer Kriegs-Gerichts-Instruction in allen denen, so hierin nicht verändert worden.«

Den 2den Februar 1704 lod Kongen tilstille Oberstlieutenanten ved Garden et Exemplar af det under 8de Januar s. A. approberede Exerceerreglement for Infanteriet, og paalagde ham tillige, at indøve Reglementet nøiagtigt ved Garden, hvornæst Kongen vilde give samtlige Majorer ved de øvrige Regimenter Ordre til at møde hos bemeldte Oberstlieutenant, for at »instrueres i den nye Exercice og senere indføre den egal ved alle Regimenter«. Reglementet skulde Oberstlieutenanten beholde hos sig og kun gjøre Andre bekjendt med de Punkter, som han maatte ansee for nødvendigt, hvilke han da skulde lade afskrive, for at tildeles Capitainerne og Compagnierne.

Den 19de Mai s. A. befaledes, at de Over- og Underofficerer samt Gardere, der vare udcommanderede paa Arbeide ved Jagtveien og derfor indqvarterede hos Bønderne, skulde betale disse de Qvarteerpenge, som vare normerede i Kjøbenhavn.

Den 5te August s. A. gaves Ordre til, at af hvert Garderegiment skulde 1 Lieutenant, 1 Tambour og 30 Mand tilligemed de nødvendige Underofficerer afgaae til Nykjøbing paa Falster for at forrette Vagttjeneste hos Hds. M. Enkedronningen; i de følgende Aar var et lignende Commando forlagt derhen, saalænge Enkedronningen opholdt sig paa Nykjøbing Slot, indtil det i Aaret 1709, da Tropperne samledes ved Kjøbenhavn for at afgaae til Skaane, blev afløst af et Detachement af et nationalt Infanteriregiment.

Ved Rescript af 25de August 1705 tillodes det Garden, at hverve enkelte Uindrullerede paa Bornholm.

I Aaret 1707 synes det, som om en Forandring er foregaaet med Uniformeringen, idet Officererne have erholdt en fra Underclasserne forskjellig Dragt, thi den 20de September forelægges Kongen Prøver af Munderinger, der for de Menige omtrent vare lige den i 1685 reglementerede, for Underofficererne forsynede med Sølvgalloner, og for Hoboister og Spillemænd som »Hofliberiet«; derimod tillodes det Officererne toldfrit at indføre 280 Alen ponceau Klæde, 270 Alen ponceau Chabuy, 110 Alen paille Klæde, 40 Par ponceau Strømper, 60 ℔ Guldgalloner til »Chamering og Indfatning«, 12 ℔ Guld-Trekorder, 130 Dusin Guldknapper til Kjolen og 130 Dusin Camisolknapper *). At man dog ved Siden deraf har opbevaret den tidligere brugte røde Mundering for Underclasserne eller maaskee endog bibeholdt denne til Brug i daglig Tjeneste, synes at fremgaae af en Indstilling af 1ste September 1709, da Garden havde erholdt Marcheordre, hvori foreslaaes, at det i denne Anledning maatte tillades at afmarchere i »gamle røde Livkjoler», for derved at spare paa de paille. Det har vel derfor ogsaa tildeels været uden Grund, at de Svenske i Slaget ved Helsingborg raabte »slaae paa Søndagskarlene«, hvis hermed ikke har været meent Overofficererne, thi have Munderingerne allerede før Afmarchen været forslidte, ere de vel næppe blevne pynteligere efter de fire Vintermaaneders Felttog, som gik forud for Slaget. —

Vi have seet, at den Krig, hvori Frederik den 4de indvikledes strax efter sin Thronbestigelse, hurtigt endtes ved Freden til Travendal, hvor Betingelserne bleve ganske de modsatte af dem, der havde været For-

*) Muligt har denne Dragt været bestemt til at bæres af Officererne, naar de mødte ved Hoffet.

maalet for Forbundet. De svenske Vaabens heldige Fremgang i Rusland og Polen, betog den danske Konge alt Haab om at kunne hævne de lidte Tab, og de fredelige Forhold mellem Sverrig og Danmark forstyrredes derfor ikke i de følgende Aar; men ikke saasnart var Budskabet om Carl den 12tes Nederlag ved Pultava naaet til Frederik den 4de, der paa den Tid befandt sig paa Tilbageveien fra en Reise, som han i 1708 og 9 havde foretaget i Udlandet, før han fornyede Forbundet med Kongen af Polen og Czar Peter, hvilket senere tiltraadtes af Kongen af Preussen, hvorved alle Sverrigs Fjender paany vaktes til Virksomhed.

I Løbet af September og October 1709 samledes i Nærheden af Kjøbenhavn et Armeecorps, der bestod af 6 Compagnier Artilleri, Garden til Hest, Garden til Fods, Grenadeercorpset, 7 Cavalleriregimenter og 6 Infanteriregimenter, og hvis Bestemmelse var, at foretage en Landgang i Skaane. Denne Provinds var nemlig paa den Tid næsten ganske blottet for Tropper, og man haabede derfor, ved hurtigt at besætte Landet og derfra igjennem Bleking at trænge frem til Carlskrone, at kunne bemægtige sig den derværende svenske Flaade, og saaledes med eet Slag knække den Modstandskraft, der endnu var Sverrig levnet. En feilagtig Forestilling om Forholdene, i Forbindelse med de kloge og hensigtsmæssige Foranstaltninger, der bleve trufne af den i det sydlige Sverrig commanderende General, Grev Magnus Stenbock, tilintetgjorde imidlertid inden føie Tid den danske Konges stolte Forhaabninger. Den 28de October erklærede Danmark Krigen, og uagtet Aarstiden allerede var saa langt fremrykket, indskibedes Tropperne paa den ved Kjøbenhavn forsamlede Flaade og afseilede den 11te November om Morgenen i Retning af Landskrone. Det var først paatænkt at landsætte Armeecorpset ved Rybæk Teglværk, men da man her fandt Terrainet mindre fordeelagtigt, lod man Skibene drive med Strømmen indtil ret ud for Raa Fiskerleie. Om Eftermiddagen ankom Kongen af Danmark paa en Fregat og gav den følgende Morgen Ordre til Debarquering. Man landsatte da først Grenadeercorpset, som derefter rykkede lidet frem i Terrainet, og tog en Opstilling med Front imod Øst for at dække Udskibningen af de øvrige Tropper. Garden til Fods, som var fulgt efter Grenadeercorpset, sluttede sig til dettes venstre Fløi og dannede en Slags venstre Flanke med Front imod Helsingborg, medens 1 Bataillon af Dronningens Livregiment opmarcherede tilhøire og dannede høire Flanke med Front imod Syd. Under Beskyttelse af dette Infanteri og tillige af Flaadens Kanoner, der beskøde de svage Afdelinger fjendtligt Cavalleri, som vare posterede paa de nærlig-

gende Bakker og ikke kunde udrette Noget imod Overmagten, udskibedes efterhaanden hele Armeecorpset og etablerede en Leir indenfor den af de nævnte 3 Afdelinger og Strandbredden dannede Fiirkant. Den 13de detacheredes nogle Regimenter til Helsingborg for at besætte denne Stad, hvor Kongen Dagen efter holdt sit høitidelige Indtog. Resten af Armeen forblev derimod i Leiren ved Raa, og skød ikkun enkelte mindre Afdelinger frem paa Veien til Lund og Landskrone, deels for at indhente Efterretninger om Fjendens Foretagender, deels for at inddrive Contributioner.

Hvorfor man ikke fulgte Christian den 5tes Exempel, og strax skreed til Indtagelsen af Landskrone og de øvrige Fæstninger i det sydlige Sverrig, da man dog tilsyneladende havde udkastet Planen for Felttoget i Overensstemmelse med Landgangen i 1676, og Forholdene denne Gang stillede sig endnu fordeelagtigere for de Danske paa Grund af de slette Forsvarsanstalter, er vanskeligt at indsee. At det, som de fleste Beretninger anføre, har været af Mangel paa Forpleiningsmidler synes ikke rimeligt, da Forbruget jo maatte være lige stort, hvadenten Armeen foretog Beleiringer eller spildte mange Uger med Intet at foretage, og man maa vel derfor snarere søge Aarsagen til denne Uvirksomhed i Mangelen paa Beleiringsmateriel.

I den fugtige og kolde Aarstid ydede Teltene kun ringe Beskyttelse for Tropperne, og disse lede derfor meget af ondartede Sygdomme, af hvilken Grund den commanderende General, Grev Rewentlow, den 26de November forlagde dem i Qvarterer i Bønderbyerne; Garden kom ved denne Leilighed til at ligge i Gunnarstorp, men ombyttede senere disse Qvarterer med Ererup og Eskadrup*). Den 4de December forlod Kongen atter Armeen og begav sig tilbage til Sjælland, ledsaget af Garden til Hest, hvoraf man skulde have sluttet, at Felttoget for denne Vinter foreløbig var blevet opgivet, men hvadenten man nu saae Leilighed til at raade Bod paa de hidtil havte Mangler, eller man ansaae Tidspunktet for gunstigt, brød Rewentlow den 14de Januar 1710 med omtrent 6000 Mand op i Retning af Christiansstad. For Garden til Fods, hvis Marche var saaledes reguleret, at den tillige tjente Artilleriet til Bedækning, bestemtes følgende Marcheroute:

*) Disse og de efterstaaende Navne paa svenske Landsbyer ere nedskrevne ordret efter det danske Hovedqvarteers Protocol. Flere af dem findes ikke paa Kortet og have vistnok enten ophørt at existere, eller ere i Protocollen givne Benævnelser, der ikke have været correcte.

Første Dagmarche og Natteqvarteer: 1ste Bataillon Wadensiø, Torstorp og Raage-Hørsta; 2den Bataillon Nørre Møinge, Lille-Hørstå og Billeberg.

Anden Dagmarche: 1ste Bataillon Syder Weddinge og Allarp; 2den Bataillon Hermanstorp, Wirkie og Lille Harje.

Tredie Dagmarche: 1ste Bataillon Benstorp, Ørtofta og Store Skeglinge; 2den Bataillon Lille Skeglinge, Øster-Gaarstanga, Rosløf og Holmbye.

Fjerde Dagmarche: 1ste Bataillon Hammarlunda, Tengelaas, Ophusen, Broditgee, Tingsaas, Espinge; 2den Bataillon Dobelestrøe, Lillerød, Maanstrup, Trustrup, Altorp og Sagerød.

Den 20de stødte Gardens Compagnier atter sammen ved »Pinan«, marcherede ad Landeveien til Osbye og indqvarteredes med Staben og 6 Compagnier i Espinge, 2 Compagnier i Boarp, 2 i Staffrød, 1 i Satsarp og 1 i Kullestorp, fortsatte Marchen den 21de til Øster- og Wester-Wram og den 23de til Torsebro, og endnu samme Dag rykkede 1 Bataillon af Garden til Fods ind i Christiansstad.

Under denne Avancering havde de Svenske ikkun gjort svag Modstand, hvilket deels laa i det ringe Troppeantal, der stod til Stenbocks Raadighed, og deels i at hans Afdelinger vare sammensatte af Landeværnsmænd og sachsiske Krigsfanger, hvilke sidste havde taget svensk Tjeneste, men nu bortkastede Vaabnene og for største Delen deserterede over til de Danske. Den svenske General saae sig derved tvungen til ogsaa at opgive Sølwitsborg og Carlshavn, imod hvilke Stæder Rewentlow den 25de Januar detacherede noget Cavalleri og 3 Batailloner, hvoriblandt 1 Bataillon af Garden til Fods, hvilke besatte Carlshavn den 29de. Men hermed var ogsaa sat en Grændse for de Danskes Fremtrængen. Stenbock havde nemlig benyttet sig af den danske Armees Uvirksomhed i de første Maaneder efter Landgangen til at opbyde det vaabendygtige Mandskab i de endnu ubesatte Provindser, og det lykkedes ham derved efterhaanden at samle henimod 16000 Mand, rigtignok uøvede og slet beklædte Bønderkarle, men besjælede af Fædrenes Tapperhed og higende efter atter at frigjøre deres Land for den indtrængte Fjende. Med en sjælden Dulighed og Iver bibragte han dem i faa Uger saameget Begreb om Vaabnenes Brug og de simpleste Evolutioner, at han i Slutningen af Februar Maaned besluttede at føre dem imod den bedre disciplinerede og øvede danske Armee, idet han kun lidet brød sig om, at hans Hær frembød et broget Skue af allehaande Dragter, »thi,« sagde han, »de

Hug, der gives i Skindpeltse og Vadmelskofter, ere ligesaa kraftige som de, der uddeles i den prægtigste Uniform.«

Rygtet om Stenbocks Rustninger naaede snart til det danske Corps ved Christianstad. Den 1ste Februar fik man Underretning om, at nogle svenske Regimenter samlede sig ved Laholms Aa, hvorfor Marchen standsedes for at oppebie, hvad Fjenden vilde foretage sig. Man troede først, at de Svenske vilde vende sig imod Christianstad, og de til Carlshavn detacherede Afdelinger fik derfor Ordre til atter at gaae tilbage; den 4de Februar repasserede Gardebataillonen Mørumaa, kom den 5te til Yssane, den 6te til Fielkinge og den 7de til Christianstad, men da Fjendens Bevægelser senere lode formode et Indfald i Skaane fra den nordlige Side, hvorved man udsattes for at afskjæres fra Helsingborg, besluttede Reventlow at tiltræde Retraiten, og samlede i denne Hensigt Corpset ved Wæe, hvor begge Gardebatailloner indtraf den 23de og beordredes at danne Arriergarden tilligemed en Deel af Cavalleriet. Den 24de gik Rewentlow tilbage til Wester-Wram, den 25de til Osbye og den 26de til Skarhult, lod Tropperne cantonnere her i nogle Dage (Garden i Strøe-Haslerøe og Wemberg), og fortsatte derefter Retraiten den 1ste Marts til Harje og den 2den til Raa.

Stenbock, som ved Corpsets ilsomme Retraite var bleven forhindret i sin Plan, der gik ud paa at afskjære det fra Helsingborg, havde fulgt de Danske i Hælene, og søgte enhver Leilighed til at angribe dem; hans Troppers Uvane med hurtige og velordnede Bevægelser, i Forbindelse med Mangel paa et tilstrækkeligt Antal krigsvante Førere, vanskeliggjorde imidlertid det nødvendige Sammenhold i Operationerne. Det lykkedes ham derfor kun af og til at komme i Engagement med Arriergarden af det danske Corps, og han kunde som en Følge heraf eiheller forhindre, at Generallieutenant Jørgen Rantzau, — som den 4de Marts overtog Commandoen over samtlige danske Tropper i Skaane istedetfor Rewentlow, der af Ærgrelse over Sagernes slette Gang var bleven saa syg, at han maatte føres over til Sjælland, — iværksatte Foreningen med de ved Helsingborg efterladte Afdelinger*) og lod Armeecorpset indtage Cantonnements i en Miils Afstand udenom denne Stad; Garden i Rise-Kastløse og Helled-Mørse. Den 5te kom den danske Konge selv over til Armeen, men forlod atter Skaane den følgende Dag**), efterat det i

*) Iblandt disse befandt sig Grenadeercorpset.

**) Garden til Hest, der var fulgt med Kongen til Skaane, forblev nu ved Armeen.

Krigsraadet var blevet besluttet, at Armeen skulde trække sig indenfor de i nogen Afstand fra Helsingborg opkastede Retranchements og der oppebie de Svenske, ifald disse skulde vove at angribe, hvilket man dog meget betvivlede. Var Rantzau forbleven i denne Stilling, havde Felttoget rimeligviis faaet et andet Udfald, og den Hæder, han i Slagene ved Ramilies, Oudenarde og Malplaquet havde erhvervet sig for Tapperhed, vilde være bleven endnu mere forøget, hvis han dermed havde kunnet forene Sindighed; men netop hans personlige Mod, forenet med Higen efter at vise sig den Post værdig, der var ham anbetroet, styrtede de Tropper i Fordærvelse, som han var sat til at anføre, og viste, at Tapperhed ikke er den eneste Betingelse for at danne Feltherren.

For det Tilfælde, at de Svenske rykkede frem til Angreb, var for den danske Armee fastsat hosstaaende Ordre de Bataille.

»— — — — Den 10de før Dag«, siger Rantzau i sin Rapport, »red ieg selfver forud at recognossere; mens som Solen opstaaet, faldt der saa tych en taage, at mand ei kunde see trei hesters længde fra sig, turde ieg ej hazardere at eloignere mig videre fra arméen, men gich tilbage til mine forposter, hvor ieg lod comendere Oberstlieut. Deden med 100 Hester ved Bækhuset paa Veien fra Engelholm til Helsingborg for at soutenere voris smaa Patrouller, og efterat hafve holdet Kl. 8te ved voris forposter med ald Generalitetet, gjorde vi voris calcul, at det var umuligt, at Fienden kunde marchere udi det taagede Vehr; hvorpaa ieg mig resolveret at gifve Eders Mait. underdanigst raport om Fiendens continance og mouvement, hvilchet saa snart scheet var, red ieg strax ud til arméen igjen med alle Generalerne, hvor taagen endnu continueret og endelig effter en timis forløb opslog, hvor mand da saae den gansche fiendtlig armée, deris høyre Fløye af Cavalleriet stræchende sig forbie Pilholt imod halfveien til Polskiøb neder mod stranden, og Infanteriet paa høiden derfra til Broehuset paa Landeveien til Helsingborg fra Engelholm, hvorpaa Ieg straxen lod gifve Signal med 3 Canonschud, at Armeen schulle udryche og sette sig en ordre de bataille, og lod de tvende Obrister udryche straxsen med deris detachement, en hver til deris Regimenter og rangerte saa arméen en bataille, hvilchet da Fienden saae, at arméen begynte at gjøre en mouvement og at ryche bedre frem udenfor Broerne for at gifve den secunde linie plads at rangere sig udi bataille, gjorde de en halt, og som ieg fornam, at Fienden brachte sin største Force mod voris venstre fløye, sendte ieg General Adjudant Meyer med General-Qvartermester Schehl hend at afhendte Obriste

Ordre de Bataille.

Generallieutenant Rantzau.

Generalmajor Rodsthen.

- Livregt. Dragoner
- Kgl. Høihed
- Garde til Hest
- Oberst Lövenhielm

1300 Heste.

Generalmajor Eickstedt.

- Garde til Fods
- Dronningens Livregt.
- Fyen
- Oberst Blücher
- Grenadeercorps

Generalmajor Dewitz.

- Oberst Legel
- Oberst, Grev Laurvig
- Oberst, Grev Holck
- Oberst Eiffler
- Oberst Gaffron
- Oberst Bülows Dragoner

1800 Heste.

Generalmajor Brockdorff.

Brigadeer, Prinds af Hessen.

- Prinds af Hessen
- Øster-Sjælland
- Prinds af Hessen
- Vester-Sjælland
- Oberst Lepel
- Lolland
- Oberst Lepel

- Oberst Sprengel

- Sprengels Dragoner (Oberst Kaphengst.)

I Helsingborg: 1 Bataillon Øster-Sjælland og 32 Kanoner.

Lepels Regiment, at placere det ved nogle steengjærder og udi en grind, som kom fra Polskiøb, at Fienden ei schulle tage voris venstre fløyel en flanque, og gaf samme tid ordre til General Adjudant Klepping, at hente det store artillerie med Brigadeer Wilster, at placere det paa en høyde ved Engelholms Veien, paa det det kunde ofver alt paa høiere og wenstre fløyel flanquere Fiendens armée, og bad General Major Devitz at vilde lade dem soutenere ved Obriste Gabrons Regiment, som hand siuntes apropos; hvorpaa ieg mig begaf til corps de bataille og rangerte arméen paa en liden høide, som regnerte langs ved et steengjærde, som gich fra Broehuset til Filborne, og strechte den høyere Fløyel neder ved Filborne; mens hend mod Kl. 12 kom Fienden med 26 Escadroner ud fra Broehuset, som ieg kunde tælle udi 3 Colloner, blef ieg obligeret at forandre min første ordre de bataille og at treche mig mere paa den høyre Haand, hvilchet Eders Mait. Naadigst behager at see af medfølgende brouillon, som ieg hafver forfattet paa situationen af place de bataille *), og for ej at gifve Fienden tid til at formere sig, saa som ieg saae, at hand var os meget overleggen, udi Cavalleri avanceerte ieg med Cavalleriet og rencontrerte Fienden paa den Vei, som kommer fra Krop til Landskrone, hvor det saa lychelig reusserte, at den gandsche første Linie af Fienden blef culbiteret, tabte en stor deel Estandarter og en stor mengde af Folck paa pladsen masacreret; hvorpaa ieg gjorde al min Flid og devoir at sette Cavalleriet igjen, og som ieg hafde sendt General Adjudant Klepping hend at hente Leyenhelms Regiment, hvilchet ieg fich rangeret ved Garden, og General Adjudant Bircholt hend til General Major Rodsthen, at komme tilbage med Lif-Dragonerne og 3 Esquadroner af Sprengel, som havde pousseret Fienden ved Filebroe, at sette sig bag mig, attaquerede Ieg Fiendens seconde linie med Garden og Leyenhelms Regiment, hvilchet mig saa vel reusserte, at ieg culbiterte Fiendens anden linie, saa der ei var 6 Esquadroner af Fienden, som io var i Confusion, og som ieg var udi poursvitten, ei at give dem nogen tid at recolligere sig, kom der en bruit, at Fienden var os udi Ryggen, hvor alt gich tilbage, og i hvor ieg bad, formanede med onde og gode, og hug mange paa hovedet, var det mig ei muligt at faae voris til stand; hvor da General Major Rodsthen kom til mig, som jeg bad at vilde gjøre sin flid paa den venstre haand, at see at faae Cavalleriet udi stand. Som hand hendred og begynte at faae nogle sat igjen, og som

*) Denne Brouillon findes ei mere ved den originale Rapport.

Larwigs Regiment kom frem den venstre Fløyel til secours, red ieg hend til von Deden og Schack og gaf dem ordre at avancere mod Fienden, som kom med 4re Esquadroner, og samlede ieg imidlertid af alle Regimenterne ved en 40 Mand, Bedendes og Raabendes at de schulle sette sig, og for at encouragere dem des mere avanceret Ieg self à la teste for denne troup og tog en Schwensche Esquadron udi Flanquen, som Ieg ogsaa lychelig culbiterede og gandsche blef dermed melert, hvor ieg fich et schud for Brysted, som dog tillod mig med stor møye en time dereffter at agere ej 1000 schrit derfra, som den første choch var, og ved ieg ej selfver, hvor ieg mig fra Fienden debrasseret og kom til Garden, som stod alleniste i fuld ild med 4re batailloner, og som ieg saae, at de vare gansche forlat, tog ieg hend til en Deel Regimenter, som vare alle i confusion og en troup, og bad ieg Major Janson at sette sig og see at redressere dem, saa Fienden ej var dem paa 2000 schrit nær, og hvis de det ej gjorde, blefve de udi en moment af Fienden nedhugget; Mens der var ingen mullighed at faae enten Infanteriet eller Cavalleriet udi stand, at vilde sette dem; mens løbe alle den Vei mod Ramløse til Byen. Og som ieg blef saa mat, ej mehre at kunde soutenere mig paa hesten eller faae min Aande, Red ieg en sagte schrit hend paa den høyre haand neder til Engelholmer Port, hvor ieg fandt en haaben Fuyards, som stod uden for porten til hest, som ieg bad Adjudant Huitfelt at samle og marchere ud paa høyden og sette sig der, saa som ieg ei mehre kunde sidde paa Hesten eller taale, at den gich under mig, og red saa sagteligen ind udi Byen udi Estats-Raad Giesses huusz for at faae en barberer, at lade mig forbinde, og som hand ei var hiemme, og en af hands folck sagde mig, hand var nedder ved Broen, Red ieg derhend, hvor hand overtalte mig, at roe ofver til Helsingøer, saa som hand hafde en Sluppe færdig at schulle ofverføhre Obriste Meurner, som hafde alt været nogen tid der med den Schwendsche General Lieutenant, og ei heller kunde faae nogen balberer at forbinde sig udi den gandsche Bye, og er det, mig saa vit videndes er, allernaadigste Konge, hvorledes er tilgaaet paa den høyre Fløyel, hvor Ieg ingen tuil bahr paa, at hafve erholdet en complet victoire effter de tvende første charger, hvor Fiendens venstre Fløyel var gandsche i confusion, mens ved en terreur pannique, og Obriste Holstis, Obriste Sprengels Død og Obriste Meurners blessure, som ej tilstode ham mehre at agere, og en stor deel Officerer døde og blesserete, hvortil ieg mehre contribuerer denne uløchelig action, end som Fiendens bravour og

mengde; Thi hvis de ej uden nogen synderlig aarsag hafde gifvet flugten ved den tredie attaque, som ieg nogenledes her og der hafde samlet en trop, og saa snart ieg der merchet, Fienden avanceret, gich det saa flachement til og ej med den vigeur, som det burde, og første tvende gange gick, og kand ieg forsichere Eders Mait. paa min sahlighed, at det saaledes Er tilgangen. Og maa ieg ugierne fornehme, at bruiten gaar, at ieg schulde været Aarsage, at ieg var alt for hidzig udi Begyndelsen; Saa kaster ieg mig udi dybeste underdanighed for Deris Majetets Føder, og beder, at Deris Majestét vilde lade examinere ved deris Generaler eller andere, om ieg kunde tage andre eller bedere messurers, Thi at lade Fienden tid at rangere sig udi ordre de Bataille og avancere saa paa os, hvad schulde ieg da vel kundet haabe at udrette med 1500 Ryttere mod nesten 5000, som hafde gansche ofverflyet os, og var det det eeniste middel, hvorved Ed. Mait. Waaben havde kundet blefven lychelig, hvortil var beste apparenz af Begyndelsen, effter ald mennischelig forhaabning, men med Guds straf blef betaget i det Eders Mait. Folck paa engang tabte ald mod og courage, Eendeel af Infanteriet, som før ermelt, tog flugten udi største confusion uden at see Fienden paa 1000 Skrit nær, Hvilchet ieg meget contribuerer, at ieg ej kunde faa Cavalleriet udi stand, og hafde alt giort sin devoir saa vel som Garden til Fods, som stod paa den høyere fløyel, vilde ieg haabe nest guddommelig hjelp, at hafve faaet en bedere udgang paa denne affaire; Haabendes i dybeste underdanighed, at hans Majestet ingen unaade mig paakaster; Thi ieg kand protestere for Gud og Ed. Mait. hellige Ansigt, at hafve giort ald, hvad mig mennischelig og mulligt hafver været, og altid været udi demesléen, hvor det var haardest, og encourageret de Gemeene saavelsom Officererne, en hver at gjøre deris devoir, som ærlige og brave folck; Hvilchet Ed. Mait. naadigst kand fornehme ved Garden, Leyenhelms og Larvigs Regimenter, som ieg altid selfver hafver andført; denne min relation beder ieg i dybeste underdanighed udi Naade maa vorde optagen, forblifvende til min Død« osv.

Kiøbenhavn d. 31te Martj 1710.

De øvrige Rapporter, som indkom fra flere høie Officerer, give i det Væsentlige ikke flere Oplysninger om Slagets Gang end den foranstaaende. Ikkun tvende berøre noget nærmere Infanteriets, og navnlig Gardens Forhold, i følgende Udtryk:

Generaladjutant Kleppinck: »— — — — wie ich von hier wiederumb zu unsern Rechten rennete, wurde gewahr, dasz unsere Infan-

terie in disordre und Confusion gerathen, und sich die erstere Linie mit der andern melirte, die Guarde stund noch im feuer, wurde aber selbigen Augenblick von forne und in denen flancquen so zugesetzt, das das Ienige, was noch übrig wahr und von beeden seiten blosz stunde, weichen muste — — — — «

Prindsen af Hessen: »— — — — Sonsten kann von der Cavallerie Anmarch und Chargirung nichtes sagen, weilen eine Höhe zwischen ihnen und uns mir des gesichts benahm, als dasz sie in groszer Eil und confusion zurück kahmen und von dem Feind bis in unsern Gezelten verfolget wurden, wordurch wir dann den feind in unsern rücken hatten; wie nun weiter die Infanterie dem feinde in der nähe kahm, fing die garde an in guter Ordnung plotton weisze auff dem feinde zu chargiren. Der Königin Regiment, welches nächst an der garde schlosz, ob solche feuer gaben, habe nicht observiret, aber dasz solches gleich den rücken nach dem feind kehrte und in vollem lauffen nach der andern Linie zudrang, solches habe alzu frühe sehen müssen — — — —«

I aldeles opløst Tilstand havde Tropperne kastet sig ind i Helsingborg, og det er rimeligt, at dersom Stenbock strax var gaaet imod Staden, havde han næppe fundet synderlig Modstand. Men den svenske Hær var selv stærkt medtagen af den heftige Kamp, der i den korte Tid af 1 Time havde kostet den 800 Døde og 2200 Saarede; Stenbock lod sig derfor foreløbig nøie med de Fordele, som han havde opnaaet, og gjorde kun nogle svage Forsøg paa at forhindre de danske Troppers Indskibning og Transport til Sjælland, der gik for sig i de nærmest paafølgende Dage og var ganske tilendebragt den 15de Marts.

De sørgelige Rudera af Garden til Fods afmarcherede derefter til Kjøbenhavn, hvor Regimentet indtil videre skulde garnisonere. Istedetfor den Høistcommanderende, Oberstlieutenant Christian Albrecht v. Danckwarth, der havde mistet begge Benene i Slaget og Dagen efter var død i Fangenskabet, udnævntes Oberstlieutenant Iochim Bernth v. Eickstedt ved Paritionspatent af 25de Marts til Oberstlieutenant over Garden, og denne indleverede den 3die April omstaaende Liste over Regimentets Status. Af de under Rubrikken »in der Bataille geblieben oder gefangen« opførte 22 Officerer vare 11 døde og Resten saarede; i Cataloget, som findes paa det store Kongelige Bibliothek over Conferentsraad F. C. Sevels Bogsamling 2, S. 128, forekommer nemlig:

»Ærens velfortjente Fane, ophængt over XI af Ober-Officererne ved Livgarden tilfods, som med deres Folck faldt 10. Mart. 1710, af deres Sørgende Præst. Kjøbenhavn 1710«,
men da Piecen selv ikke mere existerer, ere de Oplysninger, som den kunde forskaffe, gaaede tabte, hvilket er saameget mere uheldigt, som den Liste, der findes i Geheime-Archivet, kun angiver 10 døde og 11 saarede, nemlig:

Døde.	Oberstl.	C. A. v. Danckwarth,
	Capitain	Christian Jensen Sterup,
	»	Hans Bille,
	»	Gebhardt Dietrich v. Fischer,
	»	Erik Banner,
	»	J. D. Heydeman,
	Premierl.	Philip Teutscher v. Lisfelt,
	Secondl.	Christian Ulrich Siedenburg,
	»	Friederich v. Liebe-Herr,
	»	Caspar v. Parsler.
Saarede.	Major	Jesper Friis,
	Capitain	Daniel v. Berstenbörstel,
	»	C. U. Bielke,
	»	Frantz Heinrich v. Glassau,
	»	Andreas August v. d. Lühe,
	Premierl.	Christian Dietrich v. Wangelin,
	»	Thomas Christian v. Weinigel,
	Secondl.	Christian West,
	»	Christian v. Bülow,
	»	Christian Wilhelm Stolling,
	Fændrik	Poul Otto Gam, samt
	Cadet	— — — Utken.

Om Antallet af Døde og Saarede af Underclasserne har staaet i Forhold til Tabet af Officerer, lader sig vel ikke bestemt afgjøre; tager man imidlertid Hensyn til, at kun saarede og døde Officerer faldt i Fjendens Hænder, samt at Regimentet, forladt af sine Vaabenfæller, og omringet paa alle Kanter af forbittrede Fjender, endog beskødes med Kanonkugler og Kardætsker i en Afstand af 15 Skridt, uden dog at ville give eller modtage Pardon, før Geledderne vare saa fortyndede, at alt Sammenhold i Forsvaret maatte ophøre, skulde man næppe antage, at Mange ere faldne uskadte i Fangenskabet. Om ogsaa i en mindre

Liste

von Ihro Königl. Mayts. Leib Guarde zu Fues und zwarten wie starck Dieselbe anitzo sich befindet.

Ober Staab: Obrister. Obristlieutenant 1. Major 1.

	Capitains.							Premier-Lieutenants.							Second-Lieutenants.							Fenrichs.						
	Gesunde.	Krancke.	Blessirte.	Vor der Bat. vacant gewehsen.	Vor der Bat. gefangen.	In der Bat. geblieben oder gefangen.	an natürlicher Kranckheit.	an der blessure.	Gesunde.	Krancke.	Blessirte.	Vor der Bat. vacant gewehsen.	Vor der Bat. gefangen.	In der Bat. geblieben oder gefangen.	an natürlicher Kranckheit.	an der blessure.	Gesunde.	Krancke.	Blessirte.	Vor der Bat. vacant gewehsen.	Vor der Bat. gefangen.	In der Bat. geblieben oder gefangen.	an natürlicher Kranckheit.	an der blessure.	Gesunde.	Krancke.	Blessirte.	Vor der Bat. vacant gewehsen.	Vor der Bat. gefangen.	In der Bat. geblieben oder gefangen.	an natürlicher Kranckheit.	an der blessure.
1. Leib-Comp., Capt. v. d. Lühe					1																1							1				
2. Obristlieutenant Danckwarth					1				1												1				1							
3. Major Fries					1								1								1							1				
4. „ Mengersheim	1								1												1				1							
5. Capt. Sterup					1				1						1																	
6. „ Berstenbörstel					1				1												1											
7. „ Bille					1				1						1																	
8. „ Bielke					1					1					1																	
9. „ Fischer					1								1								1											
10. „ Glassau					1								1		1																	
11. „ Heydeman					1				1						1																	
12. „ Banner					1					1						1																
Summa	1				11			6	2			3			5	1			6			2					2					

	Sergeanten und Fouriers.									Corporalen.										Tambours.									
	Gesunde.	Krancke.	Blessirte.	Vor der Bat. vacant gewehsen.	Vor der Bat. gefangen.	Auf dem March verlohren.	In der Bat. geblieben oder gefangen.	Dessertirte.	Von dem March vacant gewehsen.	nn natürlicher Kranckheit.	an der blessure.	Gesunde.	Krancke.	Blessirte.	Vor der Bat. vacant gewehsen.	Vor der Bat. gefangen.	Auf dem March verlohren.	In der Bat. geblieben oder gefangen.	Dessertirte.	Von dem March vacant gewehsen.	an natürlicher Kranckheit.	an der blessure.	Gesunde.	Krancke.	Blessirte.	Vor der Bat. vacant gewehsen.	Vor der Bat. gefangen.	Auf dem March verlohren.	In der Bat. geblieben oder gefangen.	Dessertirte.	Von dem March vacant gewehsen.	an natürlicher Kranckheit.	an der blessure.
1. Leib-Comp., Capt. v. d. Lühe	1					3					1	2											1					1				
2. Obristlieutenant Danckwarth	1					2			1		1	1	1										1					1				
3. Major Fries	2				1	1					1					1	1						2									
4. „ Mengersheim	1				1	2					2						1						1					1				
5. Capt. Sterup	1					3					1						2								1			1				
6. „ Berstenbörstel	3				1						1						2						2									
7. „ Bille	2					1					1						2											2				
8. „ Bielke				1		4					1						2											2				
9. „ Fischer	1					3					1						2											2				
10. „ Glassau						3			1		1						2							1				1				
11. „ Heydeman						4					2						1											2				
12. „ Banner	2					2					2			1										1				1				
Summa	14			1	3	28			1	1	15	3	1	1		1	15						7	2	1			14				

	Zimmerleute, Grenadiers, Gefreyter und Gemeine.																															
	Gesunde.	Krancke.	Blessirte.	Vor der Bat. vacant gewehsen.	Vor der Bat. gefangen.	Auf dem March verlohren.	In der Bat. geblieben oder gefangen.	Dessertirte.	Von dem March vacant gewehsen.	an natürlicher Kranckheit.	an der blessure.	Effective befindet sich die Compagnie mit Prima Plana.	Summa der stärcke der Compagnien nach den completten Fuesz mit Prima Plana.	Die Compagnien haben sonsten Über-Complet gehabt.	Officiers-Knechte. vorhanden.	Officiers-Knechte. vom feindt genommen.	Knechte bey den Zelt- und Brodt- samt Spitzbalkenwagen und Stabswagen mit Mondur. vorhanden.	Knechte bey den Zelt- und Brodt- samt Spitzbalkenwagen und Stabswagen mit Mondur. vom feindt genommen.
1. Leib-Comp., Capt. v. d. Lühe	12	6	2	1	3	77			1	25	114	3	4			2
2. Obristlieutenant Danckwarth	24	4	7			65			2	42	115		3		5	2
3. Major Fries	24	5	9			62			2	43	115	3	3	2	2	
4. „ Mengersheim	14	6			5	76		1		27	115		1	6		2
5. Capt. Sterup	15	5	3			78		1		28	114		1		1	1
6. „ Berstenbörstel	19	6	3		1	72			1	35	114		4		1	1
7. „ Bille	21	8	11			64		1		45	114	5	2		2	
8. „ Bielke	22	15	3		1	60			1	43	114	4	6			2
9. „ Fischer	14	10	8	2		67		1		34	114	3			1	1
10. „ Glassau	19	6	8		4	61		1	3	36	114		1			2
11. „ Heydeman	12	14	3			69				33	114					2
12. „ Banner	19	6	5	1		73				37	114		3		2	
Summa	215	91	62	4	14	821		5	10	428	1371	18	28	8	14	15

Unterstaab:	Regimentsqv.-Mst.	Adjutant.	Auditeur.	Feltpriester.	Regimentsfeltscheer mit seinen Gesellen.	Wagenmeister.	Regiments-Tambour.	Hautboisten.	Regiments-Gewaldiger mit seinem Knecht.	Summa.
	1	1	1	1	3	1	1	6	2	17

Copenhagen d. 3ten April
Anno 1710.

J. B. Eickstedt.

Maalestok taaler en saa heltemodig Opoffrelse vistnok Sammenligning med en tilsvarende Massacre i den nyere Krigshistorie.

Paa Fortegnelsen over Tabet af Armatur m. m., hvilken indleveredes ved samme Leilighed, anføres kun 1 Fane ved hver Bataillon, og dette stemmer ogsaa med en Kgl. Befaling fra 1709, der paabød, at Regimenterne for Fremtiden ikke skulde reglementeres med mere end 1 Fane pr. Bataillon, hvorimod de øvrige skulde afleveres til Arsenalet; af disse tvende Faner gik den tabt, der henhørte til 1ste Bataillon, og som var anbetroet Livcompagniet. At en saa betydelig Afgang af Mandskab ei lettelig lod sig erstatte ved Hverving, er en Selvfølge, og Kongen befalede derfor, at de nationale Regimenter, hvilke paa den Tid, med Undtagelse af dem der havde deeltaget i Slaget ved Helsingborg, næsten alle laae i Holsteen, skulde afgive det fornødne Mandskab til dermed at completere de hvervede Regimenter. Den 12te April fik Oberstlieutenant Eickstedt Ordre til at begive sig til Holsteen, for i Forening med Generallieutenant Schönfeldt og Krigscommissair Hartmann at udsøge disse Rekrutter og derefter, understøttet af 1 Oberstlieutenant, 6 Capitainer og 12 Lieutenanter, at føre dem til Kjøbenhavn. I Slutningen af Mai ankom han til Hovedstaden med dette Commando, angaaende hvis Anvendelse Kongen den 2den Juni gav den Bestemmelse, at saasnart 30 Mand vare udtagne til Underofficerer ved Grenadeercorpset og Garden til Fods, 50 Mand til Grenadeercorpsets Livcompagni og 300 Mand til dets øvrige Compagnier, samt 100 Mand til Grenaderer og 852 Mand til Menige ved Garden til Fods, skulde Resten fordeles ved de øvrige hvervede Regimenter.

Med disse og andre Foranstaltninger til atter at sætte Armeen i kampdygtig Stand, hengik hele Sommeren og en Deel af Efteraaret, hvorved en naturlig Hindring lagdes i Veien for Krigsforetagenderne til Lands. Tidligt paa Foraaret 1711 havde Kongen derimod til Hensigt igjen at lade Tropperne rykke i Felten, og navnlig vilde han endnu engang forsøge sin Lykke i Skaane; den 13de Februar fik i denne Anledning alle Officerer Ordre til at indfinde sig ved deres Regimenter, men snart efter medførte den udbrudte Pest en ny Standsning i Krigen, indtil Sygdommen greb saaledes om sig, at man, for ikke at udsætte de i og ved Kjøbenhavn samlede Tropper for aldeles at ødelægges, hellere valgte, at sende dem over til Halvøen, for derfra at lade dem foretage et Angreb paa Sverrigs tydske Provindser. Den 15de Juni erholdt Oberst Schack de Wittenau Ordre til at afmarchere med Garden igjennem Sjælland og Fyen til Slesvig, hvor vi finde Regimentet den 4de Juli i

Haderslev, den 5te i Bollerslev og den 6te i Flensborg. Den 10de modtog han Befaling at efterleve den commanderende General Jobst Scholtens Ordrer, under hvis Commando Armeen i Begyndelsen af August trængte igjennem Mecklenburg ind i de svensk-tydske Provindser. Den 8de August var Hovedqvarteret i Grande, den 11te i Gadebusch, den 14de i Alt-Mecklenburg, den 23de ved Damgarten og den 7de September for Stralsund. Man aabnede vel strax Løbegravene imod denne Fæstning, men deels ved Commandantens energiske Forsvarsanstalter, deels ved Armeens Mangel paa Levnetsmidler og Skyts, af hvilket sidste rigtignok en Deel ankom i November til Pommerns Kyster paa nogle Orlogsskibe, men paa Grund af disse Skibes Dybtgaaende ikke kunde udskibes, havde Beleiringen saa godt som ingen Fremgang. Den 8de December lykkedes det endogsaa de Svenske at forøge Besætningen i Stralsund med 6000 Mand, hvilke de uhindrede af den danske Flaade, som paa Grund af en iblandt Matroserne udbrudt smitsom Sygdom ikke længere kunde holde Søen, havde kastet iland paa Rügen, hvorfor Kong Frederik den 4de, som selv opholdt sig ved Armeen, indsaae det Unyttige i at ville fortsætte Beleiringen af en Fæstning, hvis Besætning nu ikke var meget svagere end det danske Armeecorps, der paa Marchen til Stralsund endog havde maattet efterlade et Observationscorps for Wismar. Den 8de Januar 1712 brød Armeecorpset op for at gaae tilbage til de danske Stater, forstærkede den 13de Observationscorpset for Wismar til 6000 Mand og passerede kort efter den holsteenske Grændse, hvorefter Tropperne indqvarteredes i Holsteen. Senere sendtes dog en Deel af dem længere Nord paa, og iblandt disse Garden, som den 1ste Marts laae i Kolding, hvor den paa denne Dag modtog nogle Rekrutter fra Norge og den 5te s. M. reglementeredes med en ny Uniformering, hvorved de gule Kjoler atter ombyttedes med røde, forsynede med guult Underfoer, Opslag og Krave. I Slutningen af Juni bleve Tropperne imidlertid atter sammendragne i Holsteen, da Kongen havde til Hensigt at bemægtige sig de svenske Provindser Bremen og Verden; den 29de Juli passerede disse Tropper Elben paa tvende Steder, men trak sig, efterat Fæstningen Stade ved et heftigt Bombardement var bleven tvungen til at capitulere, hvilket havde tilfølge, at hele Landet hyldede den danske Konge, igjen tilbage over Grændsen.

Paa samme Tid var Grev Stenbock landet paa Rügen med en Deel svenske Tropper, for ifølge en hemmelig Ordre fra Carl den 12te at trænge igjennem Polen til Bender i Tyrkiet, hvor den svenske Konge

opholdt sig, og endnu bestandig ophidsede Sultanen til fornyede Angreb paa Rusland. Saa eventyrligt et saadant Foretagende end ved det første Øiekast maatte forekomme, i Særdeleshed da en betydelig Styrke af Russer og Sachser spærrede Veien, vilde det dog maaskee være lykkedes den dristige og snilde Stenbock, ifald hans Planer vare blevne begunstigede af Omstændighederne og tilstrækkeligt understøttede af den svenske Regjering. Men ikke alene saae den danske Admiral Güldenlöwe Leilighed til at overfalde og ødelægge Størstedelen af den for den svenske Armee i Pommern bestemte Transportflaade, hvorved disse Tropper kom til at lide Mangel paa alle Fornødenheder, men den svenske Regjering, iblandt hvis Medlemmer Stenbock talte mange Fjender, gjorde hverken noget nyt Forsøg paa at oprette de lidte Tab eller paa at sende den Forstærkning af Tropper, som den havde lovet, og hvortil Stenbock saa høiligen trængte. Den svenske General kom derved i en mislig Stilling, thi afseet fra, at han med en saa liden Styrke ikke kunde tænke paa at ile sin Konge til Hjælp, saae han sig, blottet for alle Hjælpemidler, henkastet imellem trende fjendtlige Hære, der snart vilde overvælde hans lille Hob, hvis ikke Hungersnøden alt før den Tid havde opløst den. Under saa fortvivlede Omstændigheder besluttede han at forsøge paa at trænge ind i Holsteen, hvor han, dersom det lykkedes ham forinden at slaae den danske Armee, var sikker paa at finde Overflødighed af Forpleiningsmidler for sine udhungrede Soldater; og i Nødsfald et fast Støttepunkt i Fæstningen Tønningen, der af den gottorpske Regjering var stillet til hans Disposition.

Det var ikke nogen let Sag for Stenbock at udføre det Project, som han havde foresat sig, thi ikke alene spærrede de sachsiske Tropper Marchen til Mecklenburg, men selv om det lykkedes at beseire disse Vanskeligheder, ved at forcere de af disse Tropper besatte Overgange over Floden Rekenitz, var det et stort Spørgsmaal, hvorvidt han vilde see sig istand til at trænge de Danske tilbage, der forsvarede Holsteens Grændser, og som i Antal vare af samme Styrke, som hans egen Armee. Vel havde den sachsiske Churfyrste viist sig ikke uvillig til at afslutte en Separatfred med den svenske Konge og endog derom ladet indlede Underhandlinger med Stenbock, hvilket gav denne Haab om, at de sachsiske Tropper vilde forurolige ham mindre paa hans Marche imod Holsteen, men paa den anden Side var Stenbock overbeviist om, at hvis de Danske modstode hans Forsøg paa at trænge ind i Holsteen, vilde

Churfyrsten derved sikkert atter fatte Mod og igjen afbryde Underhandlingerne; et tabt Slag vilde da være de Svenskes visse Undergang.

Ikkedestomindre brød Stenbock op fra Stralsund den 30te October, forcerede Overgangen over Rekenitz, deels ved Damgarten deels ved Plummendorf, og trængte derfra frem til Rostock. Det viste sig nu i Virkeligheden, at han ikke havde havt synderlig Grund til at stole paa Churfyrstens Oprigtighed, thi paa samme Tid som Stenbock afsluttede en Vaabenstilstand i Lüpzow med Russerne og Sachserne paa 15 Dage, for at kunne lade Armeen udhvile sig og tillige sætte den i bedre Stand, opfordrede Churfyrsten den danske Konge til at rykke ind i Mecklenburg med sine Tropper, for at man fra begge Sider kunde omringe og tilintetgjøre de Svenske.

Kong Frederik efterkom ogsaa denne Opfordring, trak Observationscorpset for Wismar til sig og rykkede i December med sin Armee frem til Gadebusch, hvor han havde til Hensigt at oppebie de Svenske. Churfyrsten lovede at sende ham en Forstærkning af 3000 Ryttere, men disse ankom først efter at Fægtningen imellem de danske og svenske Tropper var begyndt og vare tillige de første, som grebe Flugten, hvorved Forvirringen greb ind i de danske Geledder, hvilken end yderligere forøgedes derved, at den sachsiske Feltmarskal, Grev Flemming, ved sin Ankomst til den danske Armee, hvorhen han var fulgt med Cavalleriet, ikke alene yttrede sin Misbilligelse af Opstillingen, men endog foranledigede en Forandring i de af den commanderende General Scholten trufne Dispositioner, hvilke Omstændigheder nedenstaaende Rapport tildeels tillægger Skylden for Slagets uheldige Udfald.

Efter Udløbet af den afsluttede Vaabenstilstand havde Stenbock nemlig sat sig i Marche imod Gadebusch, og uagtet han ved en den 20de December om Morgenen foretagen Recognoscering havde overbeviist sig om Vanskeligheden i, at drive de Danske ud af deres fordeelagtige Stilling, besluttede han ikkedestomindre strax at angribe, forinden Russerne og Sachserne vandt Tid til at forene sig med det danske Armeecorps.

»— — — — Was die Ordres anbelanget,« siger Scholten i den Rapport, som Kongen den 23de December befalede ham at indlevere over Officerernes og Afdelingernes Forhold i Slaget ved Gadebusch, »so ich den sämbtlichen General Lieutenants, General Majors und Chefs der Regimenter ertheilt: So sind selbige geweszen, wie in der bataille ordinaire gebrauchlich, dasz wann eine armée in bataille rangiret, nach der ordre

de bataille, jeder General auf seinen Flügel nebst seinen unterhabenden General Majors und Chefs der Regimenter, also in selbiger ordre bestehen bleiben müszen, und keine Veränderung ohne ordre des General en Chefs dabey machen, sondern, wann ordre zum avanciren auf den Feind gegeben werde, solches alsdann bewerckstelliget und der Feind attaquiret werden musz, oder, wann der Feind, wie in dieser bataille bey Gadebusch geschehen, unsere armée attaquirt, ein jeder auf seinen Flügel und Posten, wie er rangiret, sich aufs beste und vigoureuseste defendiren musz, bis dasz ein oder ander Flügel, oder das Corps de bataille leiden möchte, der General en Chef alsdann durch einen Flügel dem andern kann secondiren laszen, anders sind keine ordres in der bataille en particulier an ein oder ander zu geben, als den General, so jedem Flügel commandiret, oder auch wohl an ein oder ander Regiment en particulier, welches hier oder da nöthig befunden wurde, zu secondiren. Solches sind die ordres so im Anfang, wann eine armée rangiret, fest stehen, wie überall gebrauchlich und keine andere en particulier können gegeben werden. Wie dann jeder General und Regiment auf seinen posten gestanden, nach der ordre de bataille, alwo ein jedes ferme verbleiben musz, und vor anfang des Gefechts keine andere können gegeben werden.

Ist Ewr. Königl. Majet. allergnädigst bekandt, wie ich des Nachts vor der bataille Ewr. Königl. Majet. armée in Dero hohe presence nach der ordre de bataille rangiret und, so bald es tag geworden, die artiglerie gepflantzet, und eins und anders, solches man in der Nacht nicht wohl hat observiren können, verbessert, und die rangirung der armée nach dem terrain in eins oder anders verändert. Da dann die Cavalerie auf den beyden Flügel, und die Infanterie in der Mitten, bestehend in 18 bataillons, als 10 in der ersten und 8 in der andern linie, rangiret waren; Nachdem aber der Feind mit seinen Trouppen zum Vorschein gekommen, und die sächsische Cavalerie angekommen, hat man strax, wie Ewr. Königl. Majet. mit mehren allergn. bekandt, angefangen zu raisonniren und gewolt, dasz man das holtz, so vor unserm rechten Flügel gelegen, occupiren und mit Infanterie besetzen solte. Woran ich nicht gerne gewolt, wohl wiszend, dasz der Feind an infanterie uns weit überlegen, und wir dahero nöthig hätten, unser Infanterie en corps beysammen zu halten. Allein, es ist von dieser Sache soweit gesprochen und vermeinet worden, dasz wir unsere gantze Infanterie oder das groseste theil in solchem Holtz werffen müsze. Welches bey vielen, wie Ewr. Königl. Majet. Selbsten allergn. bekandt, grosze approbation gefunden. Ich aber

dieses sentiment keinen Beyfall habe geben können, so habe doch 4 bataillons in solches Holtzung werffen müszen, wodurch unsere Infanterie, welche ohnedehm viel schwächer als des Feindes, verschwächt worden. Und viele in den Gedancken gestanden, dasz, wann man das Holtz mit der Infanterie nur besetzete, man mit der Cavalerie alleine des Feindes armée würde schlagen können, welchen effect ich aber davon nicht gespüret, und wann unsere gantze infanterie en ordre de bataille zusammen geblieben wäre, wann des Feindes Infanterie umb soviel beszer hätte tête machen können, und solches vermutlich einen weit beszeren effect in in der bataille würde gethan haben. Dann ich nicht gesehen noch gehöret, dasz unsere Cavalerie einige bataillons vom Feinde eingebrochen oder ruiniret hat.

Und wann ich nun, wie man begehret, die gantze Infanterie oder das gröseste theil derselben in dem Holtz würde geworffen haben, und unsere Cavalerie geschlagen wäre, wie geschehen ist, würde die gesambte Infanterie ihre retraite aus der holtzung nicht haben machen können, sondern von der feindtlich armée besetzet und gefangen würde genommen seyn, da sich doch die 4 bataillons, so darinnen gestanden, noch bequehmer hinter aus, wie geschehen, sich retiriret haben.

Da ich nun kurtz vor anfang der bataille, als im Corps de bataille seyender, gesehen, wie der Feind seine Infanterie gegen unsere corps de bataille gezogen, und wir keine Infanterie alda hatten, als in der andere linie, Ich aber gefürchtet, dasz der Feind mit seiner Infanterie unsere Cavalerie en corps de bataille überm hauffen werffen möchte: So habe gleich durch einer meiner General Adjutanten, dem Generallieutenant Kragh und Generalmajor Bruin beordert, mit Ewr. Königl. Mayt. Gvarde zu Fusz und 3 anderen bataillons durch die beyde linie marchiren laszen und vor der Cavalerie postirert, welches auch einen sehr guten effect gethan; Und wie ich gesehen, dasz der Feind mehr und mehr Infanterie hervorzoge, habe ich durch einen meiner Generaladjutants noch 2 bataillons dorthingezogen, vorihr 5 bataillons zu secondiren, welche aber was späht gekommen, dasz Sie sich kaum haben rangiren können. Da nun das Feuer angegangen, haben diese bataillons den Feind einige Zeit aufgehalten,*) und wann unsere infanterie zugegen ge-

*) „— — — — Derpaa Hoved-Træfningen paa' de Danskes høire Fløi gik an, hvor at Guarden og Grenadererne særdeles lode see deres Dapperhed — — — —“ (Decembris Maaneds Nye Tidender som Kjøbenhavns Post-Rytter fremførte Aar 1712.)

wesen wäre, oder wir selbige insgesambt en corps de bataille hätten gehabt, sondern selbe zu separiren, würde des Feindes Infanterie weit gröszere resistence gefunden und solchergestalt mit der Infanterie nicht durchgedrungen haben.

Nachdem nun der Feind avancirte und näher rückete mit seiner armée, habe ich gleich an der Artiglerie ordre geschickt auf den Feind zu feuren, welches auch von dem effect geweszen, wie der Feind selbst ausgesagt und bekandt, dasz Sie viele Leute von unseren Canonen verlohren. Worauff dann weiter das Feuer angegangen, und die armée mit einander in action gerathen, da ich dann en corps de bataille gehalten, umb zu sehen was überall passirte, damit ich die nöthige ordres dazu geben könte. Da dann der Feindliche rechte Flügel mit unserm lincken Flügel am ersten in action gerathen, und gleich darauf, wie solches nur eben angegangen, einer meiner Generaladjutanten mir gesaget: da geht unser lincker Flügel fort. Darauff ich mich gewandt und dorthin gesehen, ich nicht weiter sehen könte, als das ohngefehr 100 Pferde oder dergleich Anzahl wäre, welche die Flucht nahmen, worauff ich geantwortet: Dieses ist nur ein oder ander Escadron, so repoussiret und so sich schon wieder setzen wird, Mir nicht die geringste Gedanken machend, dasz der gantze lincke Flügel so bald würde repoussiret werden, bis ich gesehen, dasz eine grosze Anzahl Trouppen von unsere armée sich hinter dem Dorff Wackenstedt reterirte und von dem Feind verfolget wurde. Wodurch einige Cavalerie, so noch von dem Juel-, Lewetzau- und Donopschen Regiment bey dem Dorff Wackenstedt hielten, welche aber den Feind von vorn attaquirten, und von dieser, welche einen Getheil unserer lincken Flügel hinter Wackenstedt verfolgete, im rücken wurde attaquiret werden. Worauff ich mich sporenstreichs nacher der Seyte von Wackenstedt begab, alwo ich eine grosze quantität debandirte Trouppen befunden, welche an der Zahl meines Erachtens wohl 16 à 18 Escadrons auszmachen konten, welche von einigen Feindlichen Escadrons verfolget wurden. Da nun währender unsere Infanterie, so vor der linie postiret, mit dem Feind in action war, auch unser rechter Flügel auf den Feind mit gutem success soll chargiret haben, wobey ich aber nicht geweszen, zumahlen ich diese Leute, so vom lincken Flügel geflüchtet, wieder suchte zu rangiren und imstande zu setzen, umb dem Feind tête zu machen, worüber ich mit allen meinen Generaladjutanten allen Fleisz anwendete zu 2 à 3 mahlen, so dasz ich von dem Feind fast coupiret und fast gefangen genommen wäre. Allein, allen Fleisz diese Leute zu rangiren

und in ordre zu bringen, den Feind tête zu machen, wäre unmöglich, zumahlen fast keine officiers dabey zu finden, und alles, was man den Leuten zusprach mit gute und force, nichts helfen wolte, sondern, so bald der Feind nur weiter anrückte, davon giengen. Wodurch, umb selbe mit force stehend zu machen, einen von meinen Generaladjutanten überm Hauffen geschoszen und 2 blissiret wurden. Allein dieses konte nichts verfangen, weile Sie nicht zum stande zu bringen waren und besondern diese Flüchtende, aus einige von Ewr. Königl. Mayt. Cavalerie und der Rest Sachsen, welche die Meisten waren; währender Zeit man diese Flüchtende durch alle erdenckliche Mittel suchte zum stande zu bringen, thaten die Generalmajors Lewetzau und Christian Juel, was sie könten, welche ich gesehen, die bey sich habende Trouppen im stande zu bringen. Allein, da der Feind von vorn und hinten, und diese vorerwähnte dem Feind keine tête machen wolten, retirirte sich der gantze lincke Flügel, welche von des Feindes Cavalerie immer verfolget wurde, sondern dasz man selbe zum stande bringen konte, und gantz debandirte aus einander. Welche man aber hernacher bey einer Hecke etwas hinter Wackenstedt wieder suchte zu rangiren, aber er war alles vergeblich, weile Sie gantz debandirt aus einander und in Confusion sich retirirten und weder in Trouppen noch Escadrons zu bringen waren.

Währender Zeit dieser retraite kahmen die bataillons, so vor der linie gestanden und von dem Feind repoussirt waren, nebst dem Glt. Kragh und GM. Bruin zu mir. Da dann die beyde bataillons von der Gvarde, so viele davon noch waren, und einige von den andern bataillons, so dabey gestanden, dort hinkahmen, welche, weile Sie sehr schwach, so viel müglich in ordre zurückmarchirten. Da dann währender Zeit der rechte Flügel Cavalerie, welches fast gegen den Abend in gute ordre ebenfals abmarchirte, und der Feind mit seiner gantzen armée, sowohl Cavalerie als Infanterie ein stück Weges verfolgete, und mit der Cavalerie alle Zeit etwas vor der Infanterie voraus verfolgete. Weile nun diese confusion des lincken Flügels nicht zu redressiren stünde, wie vorher erwähnet, gabe ich ordre, dasz alles, was man zusammen bringen und versamlen könte sich bey Roggendorff setzen solte. — — — —«

Den følgende Dag førte Scholten Levningerne af det danske Armeecorps til Zithen og den 22de til Oldesloe, hvorfra de Regimenter, som havde lidt meest i Slaget, og deriblandt Grenadeercorpset og Garden til Fods, sendtes tilbage over Eideren, hvor vi den 6te Januar 1713 finde begge Gardecorps indqvarterede i Flensborg. Over Afdelingernes Tab af

Døde og Saarede findes ingen nøiagtige Fortegnelser, uagtet det den 5te Januar paalagdes samtlige Chefer, at indlevere Lister over Tabene ved deres Regimenter; for at komme nogenledes til Kundskab herom for Gardens Vedkommende, vil det derfor være nødvendigt, at sammenholde de af Schack de Wittenaus Indstillinger, som berøre Gardens Tab, og man vil da vistnok ogsaa komme Sandheden temmelig nær. Den 5te Januar resolverer Kongen t. Ex. paa et Forslag angaaende Besættelsen af vacante Officeerpladser efter følgende Officerer af Garden til Fods, der vare faldne ved Gadebusch, nemlig Secondmajor (Commandeur for 2den Bataillon) F. H. v. Glassau,*) Capitainerne Christoph Levin v. Cremon og Christian Gustav Grev Wedell, Secondlieutenanterne Elias David Häusser, Christoph Friederich v. Vieregge og Nicolay Neve, samt Fændrik Reimer v. Rheder. Antallet af saarede Officerer omtales ikke, men har formodentligt staaet i Forhold hertil; fangen var kun Premierlieutenant, Brigademajor Friederich v. Schlangbusch. Den 6te Marts indleverer Schack de Wittenau en Liste**) over manglende Armatur, Lædertøi m. m.,

*) De svenske Beretninger paastaae, at Dalregimentets tvende Bataillioner attaquerede i Slaget den danske Garde, og uagtet de af denne bleve „skjænkede drøie Skaaler", avancerede de dog ind paa de Danske og angrebe dem med Bajonetten, efter først at have givet en Salve af alle fire Geledder, „hvoraf de fleste danske Gardere styrtede". Der tilføies dernæst, at begge Oberster under Haandgemænget geraadede i Kamp med hinanden, hvilken endte med, at den danske Oberst faldt, og den svenske saaredes; da imidlertid Schack de Wittenau kom uskadt ud af Slaget, og Beretningerne desuden tillægge den danske Officeer Navnet „Glasenopp", er dette sandsynligviis en Forvexling med den ovenanførte Major Glassau. At Dalregimentet har havt en haard Kamp at bestaae, udviser noksom dets Tab, der beløb sig til 199 Døde og 92 Saarede, hvoriblandt 5 døde og 11 saarede Officerer. Hele den svenske Armees Tab beløb sig til 550 Døde og 1022 Saarede.

Om en Deel af de svenske Soldater har været forsynet med Piquer og derved i Haandgemænget har erholdt nogen Overlegenhed over de danske Gardere, der alle vare bevæbnede med Geværer og Bajonetter, er uvist, men det synes at fremgaae af en Kgl. Ordre af 24de Juli 1713, der paabød, at hver tredie Mand skulde, foruden Geværet, tildeles en Pique, til hvis Transport paa Marchen der tilstodes Regimentet 2 Vogne.

**) Iblandt „refererede Sager" findes i Geheime-Archivet, som forelagt Kongen den 13de Januar 1713, en Skrivelse til Overkrigssecretairen fra Schack de Wittenau, hvori han andrager paa, at Gardens Tab af Mandskab og „Effecter" maa blive erstattet overensstemmende med tvende Lister, der fulgte med dette Brev. Listerne ere forsvundne, ligesom Kongens Resolution eiheller tyder paa, at Manglerne strax ere blevne afhjulpne, thi Kongen lover kun, at saasnart de forventede Rekrutter fra Norge vare ankomne, vilde Garden deraf erholde tildeelt et vist Antal, og Schack tog heraf Anledning til atter den 6te Marts at indsende en ny Liste, ligelydende med den først indsendte over Tab af Armatur m. m., hvilken

hvoriblandt opføres 16 Underofficeerskjoler, 9 Tambourkjoler, 4 Tømmermandskjoler, 30 Grenadeerkjoler og 296 Menigmandskjoler, samt den 2den Bataillons Fane. Om dette Tab hidhører fra Faldne eller fra Fangne omtales rigtignok ikke, men da Schack de Wittenau i en Skrivelse af 24de Mai siger, at 250 Mand, der vare »estropiers« (Lemlæstede) og blesserede fra Slaget ved Gadebusch, vare befundne udygtige til videre Tjeneste, skulde man næppe formode, at det ovenberørte Tab af Munderinger hidrører fra Fangne, da det er at antage, at et saa stort Antal haardt Saarede næppe har været at bringe i Sikkerhed under Retraiten, hvis Bataillonerne havde seet sig nødte til at efterlade saamange Fanger i Fjendens Hænder.

At begge Garders Tab har været betydeligt, viser ogsaa en Kgl. Ordre af 6te Januar 1713, der befaler disse Regimenter, at gaae tilbage til Haderslev, og tillige sende de Syge og Saarede til Kolding, hvilken Befaling rimeligviis fremkaldtes af Frygt for, at Garderne vare for svækkede til at turde oppebie de svenske Troppers Indrykning i Slesvig, thi vel forandrede en ny Ordre af 11te s. M., ifølge Ønske af den flensborgske Magistrat, den givne Befaling derhen, at foreløbig kun de Syge skulde sendes bort fra Flensborg, men dersom Fjenden rykkede frem til Eideren, skulde Regimenterne i Tide gaae tilbage til Fredericia; og da Stenbock den 19de Januar endogsaa passerede Eideren og tog sit Hovedqvarteer i Husum, modtog Commandanten i Fredericia, Generallieutenant Kragh, den 23de s. M. Meddelelse om, at begge Garder havde erholdt Ordre til at marchere til denne Fæstning, og indtil videre ligge i Garnison sammesteds. Men allerede den 10de Februar fik Garden til Fods, da Stenbock imidlertid var bleven omringet af en forenet dansk-sachsisk-russisk Hær i Omegnen af Tønningen, Ordre til atter at afmarchere uopholdelig til Flensborg, hvorfra igjen den 21de s. M. 1 Bataillon sendtes til Husum og 1 til Gottorp, hvilken sidste den 27de s. M. ogsaa forlagdes til Husum, hvor Kong Frederik den 4de paa den Tid havde sit Hovedqvarteer.

Den 14de Februar havde Stenbock nemlig seet sig nødt til at indeslutte sig i Tønningen, men da hans i den lille By sammenstuvede Tropper i høi Grad lede Mangel paa Levnetsmidler, og tillige decimeredes af smitsomme Sygdomme, maatte han, efterat have gjort et mislykket Forsøg den 6te April paa atter at gaae tilbage over Eideren, den 11te Mai

---

Liste ligeledes er forsvunden, men som dog forefindes i Copibogen over Kgl. Resolutioner.

beqvemme sig til at underhandle om Overgivelse. Den 16de afsluttedes Overenskomsten til Oldensworth, ifølge hvilken den svenske Armee maatte aflevere sine Vaaben til Kongen af Danmark, hvorimod Mandskabet snarest muligt skulde udvexles imod fangne Danske, Sachser og Russer, eller udløses med Penge; forskjellige tilstødende Omstændigheder trak imidlertid Udvexlingen i Langdrag, hvilket foranledigede Uordener iblandt de svenske Soldater, der paa mange Maader søgte at unddrage sig Fangenskabet, ja endog flere Gange angrebe de Commandoer, der vare satte til at bevogte dem, og Kongen lod dem derfor fordele paa forskjellige Steder i Landet, paa samme Tid som Feltmarskal Grev Stenbock blev ført bort fra Slesvig, da man troede at have opdaget, at han underholdt en hemmelig Brevvexling med den svenske Regjering. Den 21de November gav Kongen Ordre til Schack de Wittenau, at han skulde lade Stenbock føre til Kjøbenhavn under Opsigt af tvende Officerer, hvilket Hverv Schack den 23de overdrog til Capitain Christian Friederich Baron v. Haxthausen og Premierlieutenant Peter Christoph Rasbech. Ledsaget af disse Officerer ankom Stenbock den 30te s. M. til Hovedstaden.

Ved det svenske Armeecorps's Overgivelse indtraadte atter en Standsning i Krigen, hvilket nærmest var foranlediget derved, at Dronningen af Storbrittanien, efterat den spanske Arvefølgekrig var endt, truede med at ville understøtte Sverrig imod dets mange Fjender. Vel erholdt Garden den 30te Mai 1713 Ordre til, at »holde sig færdig til Felts«, men fik ikkedestomindre den 19de Juni Befaling at marchere til Tønder, saasnart Hs. M. Kongen havde forladt Husum; i Løbet af Efteraaret sendtes 10 af Compagnierne til Flensborg, hvorhen ogsaa de 2 i Tønder efterladte Compagnier den 20de Februar 1714 fik Ordre at begive sig, og her forblev Regimentet, indtil Armeen i Sommeren 1715 atter marcherede til Tydskland. Vi ville derfor benytte denne Vaabenhvile til for en kort Tid at vende tilbage til den i Holland værende Bataillon.

Man vil erindre, at de indledede Underhandlinger mellem de Magter, der havde deeltaget i den spanske Arvefølgekrig, gave Udsigt til, at denne ødelæggende Krig snart kunde endes. Allerede fra Midten af 1712 havde England ophørt at tage activ Deel i Krigsbegivenhederne og forlangte endog, at de i dette Riges Sold værende Auxiliairtropper skulde forlade Krigsskuepladsen, men disses Chefer nægtede at efterkomme den engelske Regjerings Forlangende, før deres respective Fyrsters Bestemmelser desangaaende vare indløbne. Den 6te Januar 1713 gav imidlertid Kong

Frederik dén 4de Ordre til Hertugen af Würtemberg, at marchere hjem med den Deel af de danske Tropper, som forpleiedes af England, og disse Tropper indtraf i Begyndelsen af April til Danmark, hvorimod Resten af Corpset, hvilken forpleiedes af den hollandske Republik, forblev i Nederlandene. Da Freden var sluttet den 13de April, forlangte Hollænderne, at disse Tropper ogsaa skulde marchere hjem, men herpaa vilde Generallieutenant Gersdorff, som commanderede dette Corps, ikke indlade sig, før Generalstaterne havde afgjort den betydelige Gjæld, hvori de stode til disse Tropper, i Særdeleshed da den danske Regjering havde havt saamegen Vanskelighed med at erholde de Restancer udbetalte, som det til Storbrittanien i 1689 overladte Corps havde havt tilgode ved Udtrædelsen af engelsk Tjeneste. Som en Følge heraf forbleve de danske Tropper i Holland indtil den 20de April 1714, da de, efterat have erholdt det Tilgodehavende udbetalt paa 33,000 Gylden nær, brøde op for at tiltræde Tilbagemarchen til Danmark; i Mai ankom de til Bremen, og her indtraf Premiermajor, Oberst A. A. v. d. Lühe, ifølge Kgl. Ordre af 26de Mai, kort efter fra Flensborg for at modtage Gardebataillonen.*) Det var nemlig Kongens Hensigt at opløse denne Bataillon, og v. d. Lühe havde derfor erholdt Instruction om at foretage denne Reduction, efter først at have udsøgt de meest brugbare Mandskaber til dermed at completere de to i Flensborg værende Batailloner af Garden til Fods; hvis Antallet af vacante Nummere i sidstnævnte Afdelinger ei var tilstrækkeligt til deri at anbringe alle udtagne Mandskaber, skulde Resten af disse føres som Overcomplette. Den samlede Garde reduceredes derved til 12 Compagnier. —

Efterat Kong Carl den 12te forgjæves havde søgt at ophidse den tyrkiske Sultan til at fornye Krigen imod Rusland, vendte han pludselig tilbage til sine tydske Provindser, idet han, forklædt som Coureer under Navn af Carl Frisch, i den korte Tid af 8 Dage til Hest fuldendte en farefuld og vanskelig Reise igjennem Siebenbürgen, Ungarn, Baiern og det vestlige Tydskland til Stralsund, hvor han ankom den 12te November 1714, og strax med Iver søgte ved forskjellige Foranstaltninger at bringe en ny og talrig Hær paa Benene, for med denne atter at marchere ind i Polen og hjælpe Kong Stanislaus til Besiddelsen af hans Rige. Denne uventede og faretruende Begivenhed foranledigede de imod Sverrig for-

*) Den 6te Juni 1710 var Brigadeer, Prinds Carl af Hessen, bleven udnævnt til Oberst over denne Bataillon istedetfor Holndorff, der kaldtes hjem til Danmark.

bundne Fyrster til at slutte sig nærmere sammen, og de formaaede endog Kong Georg af England, der tillige var Churfyrste i Hannover, til at tiltræde Forbundet. En dansk Hær paa 24,000 Mand, hvortil hørte begge Garde-Infanteriregimenter, samledes i Forsommeren 1715 ved Grande, hvorfra den den 21de Juni s. A. brød op, og den 15de Juli forenede sig ved Stralsund med den ligeledes 24,000 Mand stærke preussiske Armee og et sachsisk Corps paa 8000 Mand, efterat have efterladt 2000 Mand ved Wismar for at indeslutte denne Fæstning i Forening med 4000 Mand allierede Tropper.

Mod den vestlige Side af Stralsund aabnedes Trancheerne af det danske Corps paa tvende Punkter, medens de preussiske og sachsiske Tropper nærmede sig Fæstningen fra den østlige og sydlige Side. Den daglige Trancheevagt i de danske Attaquer var 1 Generallieutenant, 1 Generalmajor, 1 Brigadeer og 6 Bataillonner, af hvilke 3 Bataillonner bleve opstillede bag hver Attaque; af Cavalleriet commanderedes 1 Generalmajor, 1 Brigadeer og 600 Heste i 6 Escadroner. Saavel Garden til Fods, som Grenadeercorpset gav hveranden Nat 1 Bataillon til Trancheevagt, hvilke bleve stillede i Tête af Colonnerne; af de tvende andre Bataillonner i hver Attaque sendtes 1 Capitain, 2 Lieutenanter og 100 Mand frem foran Stillingen, og af disse igjen 1 Lieutenant og 30 Mand endnu noget længere frem for at dække Arbeiderne; de fremskudte Poster vare instruerede om, at forholde sig saa stille og saa skjulte, som muligt, men i Tilfælde af et Udfald at gjøre haardnakket Modstand, for at de bagved værende Colonner kunde faae Tid til at ile Arbeiderne til Hjælp.

Det synes, som om Beleiringsarbeiderne kun have rykket langsomt fremad, thi først den 4de November lykkedes det Beleirerne, ved et pludseligt Overfald over et hidtil ukjendt Vadested igjennem Søen at komme indenfor Udenværkerne, og efter en haardnakket Modstand at sætte sig i Besiddelse af dem. Faa Dage efter, nemlig den 15de November, landede imidlertid den danske og den preussiske Konge med 24 Bataillonner og 35 Escadroner paa Rügen for at bemægtige sig denne Ø. Vel foretog Kong Carl den 12te den følgende Nat et Angreb paa de Forskandsninger, som de Allierede i Hast havde opkastet, men de Allierede tilbagesloge ikke alene dette Angreb, i hvilket de Svenske lede et Tab af 400 Saarede og 500 Døde, iblandt de sidste Generallieutenant Dahldorph og Generalmajorerne Patcul og Bassewitz, men den 17de stormede og indtoge de endogsaa den nye Færgeskandse, hvorved 4 Generaler,

17 Oberster, Oberstlieutenanter og Majorer, 28 Ritmestere og Capitainer, 36 Lieutenanter og Fændrikker, 3000 Underofficerer og Menige, tilligemed 86 Kanoner faldt i de Allieredes Hænder. Dette Uheld, i Forening med, at Beleiringscorpset for Stralsund den 18de December bemægtigede sig Hornværket, hvilket hidtil havde dækket de svageste Punkter af Hovedfæstningen, bragte Kong Carl til at indsee det Unyttige i længere at fortsætte Forsvaret, hvorfor han ogsaa den 21de gik ombord i et lidet Fartøi, paa hvilket det efter mange Farer lykkedes ham at komme over til Skaane. Allerede 2 Dage efter Kongens Afreise slog Commandanten, Generallieutenant Dückert, Chamade, og overgav sig med sine 6000 Mand som Krigsfange.

Saasnart den svenske Konge atter var kommen tilbage til sit Rige, samlede han alle sine disponible Tropper i det sydlige Sverrig, for derfra at foretage en Landgang paa Sjælland, som paa den Tid næsten ganske var blottet for Tropper. En stærk Frost, der indtraf strax efter Nytaar 1716 og lagde en naturlig Bro over Øresund, syntes at ville begunstige dette Foretagende, hvorfor Kong Frederik den 4de ilede med at lade de Regimenter, der vare vendte tilbage fra Stralsund, komme over til Sjælland. Den 16de Januar erholdt Garden til Fods, som den 24de December var gaaet tilbage til Flensborg, Ordre til, saa snart, som muligt, at sætte sig i Marche til Odense for der at samles med de øvrige Tropper, som under Hertugen af Würtembergs Commando vare bestemte til Sjælland, og denne Ordre fornyedes den 18de s. M. paa det Eftertrykkeligste, men da Frosten den 7de Februar afløstes af et stærkt Tøveir, der gjorde Kong Carls Planer »til Vand«, erholdt rimeligviis de danske Tropper Contraordre, medens de endnu vare paa Marchen, thi i Midten af Februar finde vi atter Garden indqvarteret i Flensborg.

Ihvorvel Carl den 12te, efter det mislykkede Forsøg paa at føre Krigen over paa dansk Grund, havde vendt sine Vaaben imod Norge og allerede den 8de Marts trængte ind over Grændsen af dette Rige, nærede Frederik den 4de endnu Frygt for, at den svenske Flaade alligevel skulde forsøge paa at landsætte Tropper paa Sjælland, og en Deel af de Regimenter, som laae i Slesvig og Holsteen, bleve derfor trukne over til denne Ø for at dække Kysten. Den 20de Marts modtog Garden til Fods Ordre til, saa hurtigt, som muligt, at marchere til Sjælland, hvor Compagnierne efter Ankomsten henlagdes langs Kysten af Øresund for at observere den fjendtlige Flaades Bevægelser, men da de Svenske ikke gjorde Mine til at foretage nogen Landgang, indqvarteredes Tropperne i

Kjøbstæderne, ved hvilken Leilighed 7 af Gardens Compagnier kom til at ligge i Kjøge og 5 i Roeskilde.

I Løbet af Sommeren landede Peter den Store med en anseelig Hær paa Sjælland, for ifølge Aftale med Frederik den 4de at lade disse Tropper i Forening med den danske Armee foretage en Landgang i Skaane. Det viste sig imidlertid snart, at Czaren havde ganske andre Hensigter, end at forhjælpe Danmark til Gjenerhvervelsen af de Lande, der havde været Maalet for det fornyede Fredsbrud med Sverrig i 1709, thi ikke alene forhalede han under allehaande Paaskud Udførelsen af den projecterede Landgang, men hans hele Optræden lod snarere formode fjendtlige Planer imod Danmark, der ikke gik ud paa mindre, end ved Overrumpling at bemægtige sig Kjøbenhavn og Kronborg. Længe bleve disse Anslag en Hemmelighed for Frederik den 4de, der vedblev at forberede sig til Landgangen, idet han lod sine Tropper sammendrage i tvende Campements, ved Helsingøer og ved Jægersborg, til hvilken sidstnævnte Leir Garden til Fods den 15de September fik Ordre at begive sig; men da Czaren den 17de erklærede, at han ikke før til Foraaret vilde lade sine Tropper sætte over til Skaane, og derimod forlangte, at det skulde tillades hans Flaade at overvintre i den danske Orlogshavn, og en Deel af hans Tropper at indlægges i Hovedstaden, indsaae den danske Konge, at han snarere havde en Fjende end en Ven i sin tidligere Forbundne. Han afslog derfor ikke alene Czarens Forlangende, men lod til samme Tid Garnisonen i Kjøbenhavn forstærke, iblandt andet af Garden til Fods, som den 19de September, medens den endnu befandt sig paa Marchen til Leiren, erholdt Ordre at dirigere Marchen til Kjøbenhavn. Ved disse og lignende Foranstaltninger lykkedes det ham at tilintetgjøre Russernes Hensigter, og Peter den Store lod sig endelig bevæge af Kongens gjentagne Forlangende til at føre sin Flaade og sin Hær bort fra Sjælland i Slutningen af October.

Paa Grund af disse Omstændigheder maatte Kongen aldeles opgive at foretage Noget imod det sydlige Sverrig, og uagtet Carl den 12te i Aaret 1718 opbød sit Lands sidste Kræfter, for ved Hjælp deraf at stille en Hær paa 30,000 Mand paa Benene, med hvilken han i September faldt ind i Norge, og derved for Størstedelen blottede sit Rige for Tropper, gjorde den danske Konge intet Forsøg paa at benytte sig heraf til at gaae over til Sverrig, og det var saaledes ikkun de Tropper, som befandt sig i Norge, der tilligemed Flaaden kom til at tage Deel i de Krigsbegivenheder, som rystede Skandinavien i Slutningen af den store

nordiske Krig. Vel erholdt Garden tilligemed andre danske Regimenter, efterat Carl den 12te den 11te December 1718 havde fundet en brat Død i Løbegravene for Frederikshald, den 21de Januar 1719 Ordre til at holde sig marchefærdig inden Udgangen af April Maaned, men disse Tropper, hvilke vistnok vare bestemte til at foretage en Landgang i Skaane, og derefter i Forening med den norske Armee at trænge ind i det Indre af Sverrig, forbleve ikkedestomindre i deres Standqvarterer, og de Fremskridt, som den norske Armee gjorde i Sverrig, efterat den i Juni havde passeret Grændsen ved Svinesund, havde derfor ingen væsentlig Indflydelse paa de Fredsbetingelser, som de danske og svenske Gesandter bleve enige om paa Frederiksborg Slot den 3die Juli 1720.

Uagtet den forudgaaede elleveaarige Krig havde fordret store Opoffrelser af Danmark, og dette lod Kongen ønske, saa snart, som muligt, at befrie Landet for den trykkende Byrde, som Underholdningen af en talrig hvervet Armee foraarsagede, lagde dog de Fredsforstyrrelser, hvoraf Landet endnu truedes af den gottorpske Hertug, Carl Frederik, væsentlige Hindringer i Veien for Opfyldelsen af dette Ønske. Hertugen, der efterat hans slesvigske Lande vare blevne indcorporerede i Danmark, havde taget Bopæl i Kiel, vilde nemlig aldrig anerkjende Afstaaelsen af sine Provindser, og da han var gift med Peter den Stores Datter, Annà, og følgelig kunde vente Bistand fra Rusland, maatte Danmark endnu flere Aar efter Freden holde Armeen og Flaaden paa Krigsfod.

Med Undtagelse af tvende Fændriksnummere, der reduceredes den 1ste November 1720, undergik Garden til Fods ikke nogen Forandring før den 11te Februar 1733, da det befaledes, at 2 Gefreitere og 23 Gardere skulde afgaae pr. Compagni, og nogle Aar efter gjordes et vigtigt Skridt til at afskaffe den udenlandske Hverving, idet der under 23de November 1739 udgik følgende Rescript til den Høistcommanderende i Norge, General H. J. v. Arnoldt:

C6.

Som Vi allernaadigst tjenligt finde, at Vores Liv-Garde til Fods og Vores Grenadeer-Corps efterdags, saavidt gjørligt være kan, allene skulle bestaae af Nationale Folk og Vore egne Undersaatter, Vi derfor og i saadan Henseende allernaadigst consenterer, at bemeldte 2de Corps, for paa eengang med et nogenledes tilstrækkeligt Antal af saadanne Recruter at vorde forsynet, udi ethvert Compagnies District af Vore 13 i Vort Rige Norge nu værende nationale Regimenter 2de dygtige Karle, enten de

allerede maatte være enrollerede og virkelige Soldater, eller endnu ikkun blandt det unge Mand-Kjøn i Lægds-Rollerne findes optegnede, maae lade anhverve, naar de ikkun kunne formaae dem til godvillig at tage Tjeneste og at indgaae en Capitulation paa 8 Aar; Hvorimod da saadant frivillig anhverved Mandskab, efter at det den belovede Tid ærligen haver udtjent, fremdeles for Enrollering under Vores nationale Infanteri, aldeeles skal være frie og forskaane; Saa er hermed Vores allernaadigste Villie og Befaling, at Du de samtlige Regiments-Chefs af Vore 13 Norske nationale Infanterie-Regimenter, Sligt tilkjendegiver og dem derhos beordrer, at enhver i sit Regiments-District, ei allene paa bedste Maade, skal søge at inspirere det unge Mandskab Lyst til at tjene under Vore Liv-Garder, men endog i alle Tilfælde stræbe, denne Hverving at facilitere og de hvervende Officerer til Haande at gaae. Da øvrigens og Vores Herr Fader salig og høilovlig Ihukommelse, med allernaadigst Ordre de dato 27de September 1709 haver forundt det geworbene Infanterie i Vort Rige Norge Tilladelse, ved frivillig og utvungen Hverving udi da værende Tiider at maatte engagere de Huusmands-Sønner, som ikke allerede i Rullen findes optegnede; Saa have Vi allernaadigst fundet for godt; Vore 2de Norske geworbene Infanterie-Regimenter, saadan Frihed efterdags fremdeles hermed at accordere, ville tillige og allernaadigst, at naar Vores Liv-Garde til Fods og Vores Grenadeer-Corps med ovenanførte dem bevilgede Hverving af 2de Mand udi hvert National-Compagnie-District, er kommen til Ende, det da disse Vore 2de Livgarder ubehindret maa være tilladt, ligesom de 2de norske geworbene Infanterie-Regimenter overalt i Vort Rige Norge, saavel de uenrollerede Huusmænds-Sønner og de fra National-Milicen aftakkede Soldater, som alle andre ud i Kjøbstæderne forefindende, som uden Tvang og godvillig sig dertil vil lade persvadere, at anhverve.«

Hvervingen i Norge ophævedes igjen den 12te November 1749, men tillodes atter den 14de Marts 1759 og 14de November s. A., ligesom Garden til Fods i Aaret 1743 forøgedes med 12 Underofficerer og 204 Gardere, men den 5te Marts 1747 paany formindskedes med et lignende Antal. —

I Aaret 1740 udbrød den østerrigske Successionskrig, i hvilken Kongen af Storbrittanien forenede sig med Maria Theresia imod hendes mange og mægtige Fjender. For imidlertid at have friere Hænder til kraftigt at understøtte sin Allierede, henvendte den engelske Konge sig til Christian den 6te betræffende Overladelsen af et dansk Corps i engelsk

Tjeneste til dermed at dække Churfyrstendømmet Brunsvig-Lüneburg. Størrelsen af det Corps, som ifølge den derefter afsluttede Tractat stilledes til den engelske Konges Disposition, fastsattes til 6000 Mand, og til at henhøre til dette Corps bestemtes een Bataillon af Grenadeercorpset og den 2den Bataillon af Garden til Fods, som den 27de Februar 1741 erholdt Ordre til at holde sig marchefærdig. Dagen efter modtog General, Grev Werner v. d. Schulenburg, Meddelelse om, at Kongen havde besluttet, at anbetroe ham Commandoen over dette Corps, og samme Dag udgik Befaling til Garden til Fods, at den til Marche bestemte Bataillon skulde forsynes med en complet Understab, dog uden Hoboister, samt at hvert af dens 6 Compagnier skulde forøges med 1 Sergeant og 10 Gardere, hvortil den tilbageblivende Bataillon skulde afgive de Menige, hvilke, saavidt muligt, skulde være af fremmede Nationer og ikke Kgl. Undersaatter. Ved hvert Compagni ansattes desuden 1 Fændrik.

I Instructionen, der udfærdigedes for Schulenburg den 24de April, fastsattes iblandt Andet for Gardernes Vedkommende, at de burde nyde samme Prærogativer, som den hollandske Garde, og ingensinde meleres med andre Regimenter, ligesom de ogsaa, istedetfor den ordinaire Tjeneste, skulde forrette Vagttjeneste hos den engelske General en chef, hvem der, hvis han forlangte det, og den engelske Konge ikke befandt sig ved Armeen, kunde gives en Vagt bestaaende af et Compagni med Fane under Commando af en Capitain. Hvis der derimod commanderedes Grenaderer af Armeen til at storme en eller anden Post, skulde dertil ogsaa tages Mandskab af begge Gardebatailloner i den Proportion, som disse Bataillonerns Styrke stod til Antallet af Grenaderer ved hele Armeen, men dette Mandskab maatte ikkun anføres af deres egne Officerer.

Det synes, som om Omstændighederne have forhalet Auxiliaircorpsets Overlevering til de engelske Commissairer, thi først den 14de September erholdt begge Gardebatailloner, som paa den Tid laae i Flensborg, Ordre fra Schulenburg til at tiltræde Marchen til Blankenese, hvorhen den øvrige Deel af Corpset samme Dag erholdt Ordre at begive sig. Den 17de September afgik Gardebataillonerne til Slesvig, holdt her Rastdag den 18de, marcherede den 19de til Vester- og Øster-Rønfeldt og de følgende Dage videre til Blankenese. Her toges Garderne den 27de i Ed af de engelske Commissairer, og hele Corpset gik derpaa den 29de over Elben i 3 Colonner, nemlig, 1ste Colonne: Cavalleriet; 2den Colonne: 4 Infanteribatailloner, hvoriblandt Grenadeerbataillonen, som dette Aar

havde Rangen; 3die Colonne: 4 Infanteribataillonner, hvoriblandt Bataillonen af Garden til Fods. Det var først Schulenburgs Hensigt, at marchere til den ved Nienburg for Corpset etablerede Leir, men paa Marchen derhen fik han den 3die October Ordre fra Kongen af England til at marchere til Verden, hvorfra Tropperne den 30te October sendtes i Vinterqvartererne.

Allerede den 16de Januar 1742 afgik en Skrivelse fra Overkrigssecretairen til Schulenburg, hvori denne underrettedes om, at Kong Christian den 6te var sindet at kalde Corpset tilbage, og Schulenburg beordrede derpaa den 19de Februar de forskjellige Afdelinger at bryde op og at marchere til Stade, hvor de vilde forefinde Fartøier, der skulde bringe dem over til Glückstadt. Den 5te Marts brød Garden til Fods op fra sine Qvarterer og ankom den 12te til Glückstadt, hvorfra den strax afmarcherede til Flensborg og i Løbet af Sommeren overførtes til Kjøbenhavn. —

Uagtet Kong Frederik den 5te iagttog den strengeste Neutralitet i Syvaarskrigen, havde han dog, — deels paa Grund af Krigsskuepladsens Nærhed ved hans Lands Grændser, og deels paa Grund af de med den holsteen-gottorpske Hertug vedvarende Tvistigheder, der, som ovenfor berørt, havde antaget en farligere Characteer, efterat denne Fyrste var traadt i nært Slægtskabsforhold til det russiske Keiserhuus, hvilken Fare under Syvaarskrigen betydelig forøgedes ved de russiske Hæres Indtrængen i de preussiske Stater, — følt sig opfordret til at lade opstille et Observationscorps i Holsteen. Den 3die Mai 1758 meddeelte Kongen Feltmarskal, Markgrev Friederich Ernst af Brandenburg-Culmbach, at han i denne Anledning havde til Hensigt at lade sammendrage en Styrke af 24,000 Mand i Nærheden af Elben under Markgrevens Commando, og under 17de s. M. bestemte Kongen, hvilke Tropper dertil skulle henhøre, blandt hvilke befandt sig Liv-Bataillonen af Garden til Fods og den anden Bataillon af Grenadeercorpset. Natten imellem den 28de og 29de Juli ankom begge Gardebataillonner, samt Livregimentet til Fods paa 5 Krigsskibe til Eckernførde, hvorfra Garderne nogle Dage efter afmarcherede til Holsteen, og tilligemed 48 Escadroner og 8 norske Bataillonner lagdes i Cantonnementer imellem Pinneberg, Oldesloe, Segeberg og de fyrstelige Grændser, medens Garnisonerne i Rendsborg og Glückstadt forøgedes respective til 8500 og 3000 Mand.

Denne stærkt concentrerede Indqvartering foraarsagede imidlertid de paagjældende Stæder og Landsbyer betydelig Ulempe, og da en Occupation af fremmede Tropper vel ikke kunde komme saa hovedkuls, at man

ikke i Tide kunde faae Leilighed til atter at samle Tropperne paa de truede Punkter, fordeeltes Armeecorpset om Efteraaret i mere udstrakte Vinterqvarterer, hvilke for Gardebataillonerne bleve anviste i Flensborg. I Juni Maaned indtraf Kong Frederik den 5te til Hertugdømmerne for at lade sig Tropperne presentere, hvilke i denne Anledning vare sammendragne paa forskjellige Punkter i mindre Corps. Til et af disse, der var samlet i Omegnen af Byen Slesvig, henhørte Garden til Fods, som ved denne Leilighed var indqvarteret i Husbye og Lille-Dannevirke og den 6te Juni passerede Revue for Kongen ved Schubye. Om Hans Majestæt har været tilfreds med sine Troppers Præstationer ved de foretagne Manoeuvrer omtales ikke, derimod fremhæver Markgreven i sin Rapport til Kongen over en af ham i Aaret 1761 foretagen Inspection af Armeecorpset, i Særdeleshed det holsteenske Cuirasseerregiment, Garden til Fods og Kronprindsens Regiment for deres »gode Udvortes, Paaklædning og Chargering«, og udtaler sig i en Armeebefaling af 1ste September s. A. saaledes om Garden til Fods:

»Das Bataillon der Leib-Garde zu Fusz hat am 27sten Augusti, so wie bereits zu verschiedenen Mahlen schon geschehen, gezeigt, dass es nicht nöthig habe angetrieben zu werden, umb zur Vollkommenheit zu gelangen. Ich trage nicht das geringste bedenken der eignen Disposition dieses Bataillons es anheim zu stellen, wann und wie es fernerhin die Exercice betreiben will, und versichere ihn hiedurch meiner vollkommenen und wohl gegründeten Zufriedenheit. Ich weisz übrigens diesem Bataillon vielen Dank, dass es sich bestrebet habe, nicht nur ohne vacante, sondern auch sogar mit Uebercomplette die Rewue zu passiren. Mir wird obliegen dieses bestreben der Hulde und Gnade des besten Königs anzupreisen.«

Den 5te Januar 1762 døde pludselig Keiserinde Elisabeth i Petersborg og efterfulgtes i Regjeringen af den til Thronfølger udvalgte holsteen-gottorpske Hertug, Carl Peter Ulrich, som besteg Thronen under Navn af Peter den 3die. Ved denne Begivenhed brød det Uveir løs, som saalænge havde svævet over Danmark, thi efterat Keiseren havde sluttet en Separatfred med Kongen af Preussen, lod han ved sin Gesandt i Kjøbenhavn forlange Slesvigs Tilbagegivelse, og da dette afsloges, træffe Forberedelser til at lade en Armee rykke ind i Holsteen, for med denne at undertvinge Danmark og, som han sagde, »jage det danske Kongehuus til Trankebar». Men Kong Frederik den 5te var ikke til Sinds, uden Modstand at vige for et Magtsprog, og lod derfor alt vaabendygtigt

Mandskab samle under Fanerne for med Kraft at modsætte sig Russernes Angreb. Den franske General, Grev Saint-Germain, der var bleven udnævnt til dansk Generalfeltmarskal, indfandt sig i Marts Maaned i Segeberg, til hvis Omegn efterhaanden de Tropper indtraf, der vare bestemte til at danne det Armeecorps, som under hans Commando skulle operere i Marken *). Begge Gardebatailloner og en Bataillon af slesvigske Infanteriregiment marcherede den 22de Marts fra Flensborg til Stenderup og Popholt, den 23de til Schubye, Husbye og Lille-Dannevirke, den 24de til Sehested og Osterade, den 25de til Wollstedt og Nottorf, den 26de til Böcken og Innien, den 27de til Rude og Kellinghusen, den 28de til Bramstedt, den 29de til Heydemühle, Ferenbötel og Wahlstedt, og den 31te til Niendorff, Stipsdorff og Klein Gladebrügge, hvorfra Garden til Fods den følgende Dag gik til Havighorst og Steinfeld, hvor den indqvarteredes indtil den 4de Mai, da den disloceredes til Barenhoff, Buhnsdorff, Neu-Görs og Wede. Den 9de Juli passerede Garden til Fods tilligemed den øvrige Deel af Armeens 1ste Colonne, hvortil den hørte, Traven, avancerede samme Dag til Schönberg, den 10de til Boertzow og Questin og den 11te til Tarzow. Den 28de Juli finde vi den camperende imellem Parzow og Brese, men det er næppe rimeligt, at dette Campement har varet længe, thi allerede den 26de havde Saint-Germain meldt til Kongen,

*) Den 14de April 1762 udgik følgende Rescript til St-Germain:

„Fried: d. 5te usw. Wann Wir zu desto mehrerer Menage und Ordnung bey Unsere deinem Commando en Chef anvertraute Trouppen allergnädigst wollen, dasz zwar du deine Tafel, wie es dir beliebt, einrichten mögest, doch aber solches aufs genaueste, und dasz du nicht über 6 à 7 Schüszeln giebst; dasz auch Unsere Generals von der Cavallerie und Infanterie nur 5 Schüszeln und 6 à 8 Couverts; Unsere General Lieutenants von der Cavallerie und Infanterie auch nur 5 Schüszeln und 6 Couverts; Unsere General-Majors von der Cavallerie und Infanterie nur 4 Schüszeln und zwar durchgängig jede Sorte von einer Art und höchstens 6 Couverts, und Unsere würckliche Obristen von der Cavallerie und Infanterie 4 Schüszeln und höchstens 4 Couverts auf ihre Tafel geben; jedoch, dasz was die angesetzte Couverts der Generals-Personen betrifft, solches für Frembde zu verstehn sey, und darunter ihre etwanigen ordinaire Gäste nicht gerechnet werden sollen; Wir auch allergnädigst für gut finden, und anordnen, dasz ein Compagnie-Chef mit seinen subaltern Officiers Menage mache, da wann jeder der letztere ihn monathlich oder in 32 Tage 5 Rthlr. bezahlte, er dafür des Mittags 2 Schüszeln warm Essen, Morgens und Abends ein Butterbrod aus guten Rockenbrod, und dazu gutes trinkbares Bier zu genieszen haben müszte; und Wir sonst hiedurch allergnädigst verbieten, dasz keiner der Generals-Personen, noch sonst jemand einiges Vaiselle mit sich führe; So haben Wir dir solches alles zur Nachricht auch nähere Bekanntmachung an alle, die es angehet, hisdurch allergnädigst zu erkennen geben wollen“.

at han foreløbig ikke vilde rykke længere frem med Armeen, fordi Rygtet sagde, at en vigtig Forandring var forefalden i Rusland, hvilket syntes at stadfæstes derved, at de russiske Tropper (Kosakkerne) havde forladt Waren, hvor en Leir var afstukken for den russiske Armee. I Slutningen af Rapporten melder han, at Major Schöel, som havde været udsendt paa Recognoscering desangaaende, havde bragt Underretning om, at Russerne virkelig havde tiltraadt Tilbagemarchen fra Anklam, hvor deres Avantgarde havde staaet, til Usedom.

I Petersborg var nemlig foregaaet en for Danmark vigtig Begivenhed, idet Keiser Peter, der ved sine voldsomme Reformer havde fremkaldt stor Misfornøielse blandt de høiere Embedsmænd, var bleven afsat og kort efter myrdet, hvilket medførte et fuldstændigt Omsving i den russiske Politik. Keiserens Gemalinde, der havde besteget Thronen under Navn af Catharina den 2den, kaldte den til Holsteen bestemte Hær tilbage og indledede Underhandlinger med Danmark, hvilket havde til Følge, at den danske Armee ogsaa forlod det mecklenburgske Gebeet. Den 17de August gik Garden til Fods tilbage til Beidendorff, den 18de til Grevismühlen, den 19de til Dassau, den 20de til Schlutup, den 21de til Swartow, den 22de til Struckdorff, den 23de til Segeberg, den 24de til Fuhlenruhe, den 26de til Bramstedt, den 27de til Kellinghusen, den 28de til Hohenwedstedt, den 29de til Rendsborg, den 31te til Krop, den 1ste September til Schubye, den 2den til Stenderup og den 3die til Flensborg, hvor Bataillonen den 10de Mai 1763 embarqueredes for at føres tilbage til Kjøbenhavn.

Ved det i Rusland foregaaede Thronskifte var Danmarks politiske Horizont atter bleven opklaret, men de i Anledning af den forventede Krig foretagne Rustninger, havde ikkedestomindre gjort Krav paa saa betydelige Udgivter, at Finantserne derved vare geraadede i Forvirring, hvorfor Kongen, da Roligheden atter var tilveiebragt, udelukkende henvendte sin Opmærksomhed paa at udfinde Midler til at raade Bod paa den stigende Finantsnød. Iblandt de Foranstaltninger, der sigtede til dette Øiemed, maa navnlig fremhæves de ved Armeen foretagne Forandringer og Reductioner, betræffende hvilke Kongen den 3die August 1763 lod udgaae følgende

„Forordning

hvorledes den danske Armee herefter skal forfleges og med samme forholdes.

Vi Frederik den 5te osv. Gjøre vitterligt, at Vi efter den utrættelige Omsorg Vi stedse have baaret for at sætte Vores Armee paa en saadan Fod, at samme i Freds-Tider uforanderlig kunde vedligeholdes og tillige stedse befindes i Stand til, naar enten Vore Arve-Rigers og Landes Forsvar, eller andre Omstændigheder det maatte udfordre, med Eftertryk at kunde agere, Allernaadigst have fundet for got for at opnaae dette Vores Allerhøieste Øiemed, ved Vores Land-Magt at gjøre saadan Indretning, hvorved ikke alene de Besværligheder, som Trouppernes Forflegning hidindtil haver foraarsaget Vores samtlige kjære og troe Undersaatter, mærkelig kunde blive lettet, og til hvilken Ende Vi Allernaadigst ville at de hidtil in Natura gjordte Liverance skulde ophøre, men hvorved endog Vore ærekjære og troe Militair-Personers Vilkaar kunde blive forbedrede. Til den Ende og i Følge af forestaaende Vores allerhøieste Hensigt ville Vi, at Vores gandske Danske Armee herefter skal forfleges og med samme forholdes som følger:

VI.

Angaaende Liv-Garden til Foeds.

1) Liv-Garden til Foeds skal herefter bestaae af 14 Compagnier og 3 Bataillonner.

2) Af disse 14 Compagnier skal de 10 være Garde-Compagnier og de 4 Grenadeer-Compagnier.

3) De hertil udfordrende Grenaderer skal udtages af Vort Grenadeer-Corps, hvilket Vi paa den nuværende Foed ikke længere ville conservere, iligemaade skal Officererne, som herved placeres, af begge Corps herefter blive udnævnt.

4) Ober og Understaben skal bestaae af følgende Personer:

1 Commandeur eller Chef,	6 Compagni-Feltskjærer,
1 Premiermajor,	1 Bøssemager,
1 Secondmajor,	6 Hautboister,
1 Regiments-Quarteermester,	1 Gevaldiger med
1 Auditeur,	1 Knegt.
1 Regiments-Feltskjær,	

Et Grenadeer-Compagnie skal bestaae af:

1 Grenadeer-Capitain,	4 Corporaler,
1 Premierlieutenant,	2 Tambourer,
1 Secondlieutenant,	1 Piber,
1 Sergeant,	2 Tømmermænd og
1 Fourier,	96 Grenaderer.

Et Garde-Compagnie skal bestaae af:

1 Capitain,	2 Tambourer,
1 Premierlieutenant,	1 Piber,
1 Secondlieutenant,	1 Tømmermand,
1 Sergeant,	8 Gefreitere og
1 Fourier,	89 Gardes.
4 Corporaler,	

5) Forflegningen skal skee efter den til Slutning anførte Tabelle, og det saaledes, at ei det ringeste deraf bliver decourteret.

6) De Penge som Corpset tilkommer, ville Vi hver Maaned per Avance lade udbetale.

7) Underofficererne og de Gemene skal nyde frie Quarteer, saa skal ogsaa de tjenstgjørende, foruden den sædvanlige Ober- og Under-Mundering, Aarlig gotgjøres en à parte Under-Mundering.

8) Recrutteringen tillade Vi maae skee af Vore Danske og Norske Lægder.

9) Dette Corps skal have en separat Casse forsynet med 4 Laase, hvortil Cheffen, de 2de øvrige Staabsofficerer og Regiments-Quarteermesteren, hver skal have en à parte Nøgel.

10) I denne Casse forvares alle Penge, som tilkommer Corpset, ligesom og alle Udgifter af samme bestrides. Dog ville Vi herefter nærmere determinere, hvori egentlig Cassens Indtægt og Udgift skal bestaae.

11) Omendskjøndt Munderingen skal bekostes af Regiments-Cassen, saa ville Vi dog dertil pr. Mand aarlig extraordinaire lade gotgjøre 2 Rdlr.

12) Compagnie-Chefferne saavelsom de øvrige Officerer, hvilke Vi have bestemt en vis Summa til deres Underholdning, skal det ikke være tilladt ellers at gjøre sig nogen Fordeel af deres Compagnier.

13) Alt hvad som ved frie Folk eller Munderings Forfærdigelse (som skal skee under Opsyn af en Commission) kand bespares, tilfalder Regiments-Cassen.

Forflegnings-Tabelle.

	Daglig.	Maanedlig, 12 Maaneder til et Aar beregnet.
Ved Staben skal gotgjøres.		
Cheffen eller Commandeuren } foruden Compagnie.		108 Rd. 32 ß
Premier-Majoren } foruden Compagnie.		25 » = »
Second-Majoren } foruden Compagnie.		12 » 48 »
Regts.-Quarteermester til Gehalt og Quarteerpenge		25 » = »
Auditeuren		25 » = »
Regts.-Feltskjæreren		28 » = »
Hver Compagnie-Feltskjær		5 » = »
Bøssemageren		9 » 48 »
Hver Hautboist		6 » 60$\frac{5}{6}$ »
Gevaldigeren med Knegt		8 » 65$\frac{2}{3}$ «
Ved et Grenadeer-Compagnie:		
Capitainen i Gehalt og Quarteerpenge		60 » 48 »
Premierlieutenanten		23 » = »
Secondlieutenanten		17 » = »
Sergeanten.	13$\frac{1}{2}$ ß	
Fourieren	13 »	
Hver Corporal	11 »	
Hver Tambour, Piber, Tømmermand og Grenadeer	6$\frac{3}{4}$ »	
Ved et Garde-Compagnie:		
Capitainen i Gehalt og Quarteerpenge		60 » 16 »
Premierlieutenanten		23 » = »
Secondlieutenanten		16 » 29$\frac{1}{2}$ »
Sergeanten	13$\frac{1}{2}$ »	
Fourieren	13 »	
Hver Corporal.	11 »	
Hver Tambour, Piber, Tømmermand, Gefreiter og Garde	6$\frac{1}{2}$ »	

Ifølge foranstaaende Plan skulde Garden altsaa bestaae af 4 Grenadeer- og 10 Gardecompagnier fordeelte i 3 Batailloner, men allerede den 14de September s. A. gjordes heri Forandring, hvorom Prindsen af Bevern, daværende Oberstlieutenant over Garden til Fods, underrettedes ved følgende Kgl. Ordre:

»Friederich d. 5te usw. Aus Unserer unterm 3ten August dieses Jahrs emanirten allergn. Verordnung, haben Ewr. Lbdn. zwar ersehen, was Wir, wegen Unserer denenselben untergebenen Leibgarde zu Fusz, und dass selbige aus 3 Bataillons formirt werden solte, zuverordnen geruhet haben. Wann Wir aber nunmehro allergn. für gut finden und wollen, dasz besagte Unsere Leibgarde zu Fusz hinkünftig nur aus 2 Bataillons, jedes Bataillon aus 1 Grenadier-Compagnie, und 6 Garde-Compagnien bestehend, formirt und nach beyfolgenden Plan eingerichtet, ingleichen in 12 Cal. Mon., oder 365 Tagen, wie in besagten Plan angeführet ist, gagirt und verpflegt, und d. 16 Oct. dieses Jahrs damit der Anfang gemacht werden solle, solchergestalt, dasz die Bezahlung der Gelder für die Garde monathlich rein und ohne allem Decourt geschehe, maszen dasjenige, was sonst jährlich in denen Abrechnungen gewöhnlich von denen Officiers zu der Wittwen-Hospitals-Cadetten-Casse für prompte Bezahlung und Stemplet Papier, ingleichen für Verbesserungs-Gage, für Reise-Permission, Decimations-Gelder, wegen erhaltenen Vorschusz, oder wegen ihrer Verheiratung an die Wittwen-Casse als Einschusz oder an Straf-Geldern, oder für Depeschen, Mundirungs-Stücke, Werbgelder, oder ausgelobte Pension, Extra-Schatzung & abgezogen zu werden pflegt; monathlich aus der Gage eines jeden Officiers decourtirt, und in der Regiments-Casse einbehalten werden soll, um vor Ausgang jeden Januari Monaths an den von Unserm Landetats-General-Commissariat anzuzeigenden Orten gegen Qvittung ausbezahlet zu werden, gleich dann auch, dafern ein oder der andere Officier oder Regim. Officiant von einigen der vorbenannten Posten annoch etwas schuldig wäre, dahin gebührend zu sehen ist, dasz ein jeder nach gerade zu dem seinigen komme, und solches dem Beykommenden mittelst geringer Decourte abgezogen, und an gehörigen Ort, dasz jährliche Qvantum vor Ausgang jeden Jan. Monath gegen Qvittung entrichtet und abbezahlet werde. So wollen Wir, dasz Ewr. Lbdn. aus deren beiden Corps der Garde und Grenadiers, 12 Garde- und 2 Grenadier-Compagnien, so in allem aus 84 Unter-Officiers, und 1134 Grenadiers und Gardes bestehen sollen, wie auch so viele Mannschaften, als dieselben zum Besten und Nutzen Unsers Dien-

stes, wie auch zur Schönheit und Embellissement der denenselben untergebenen Leibgarde für nöthig und dienlich erachten, herausziehen um zu der in dem Plan angeführten Stärcke von 87 Mann pr. Compagnie, auszer den in den Lagen annotirten, zu gelangen. Wir wollen auch allergnädigst, dasz denen als Gardes aus beiden Corps zu placirenden Grenadiers, Gefreyten und Tambours der Unterscheid des Tractaments, so sie jetzt weniger bekommen werden, jährlich bis zur Exspirirung ihrer Capitulationszeit, auf eine proportionirliche Art gut gethan werde, dafern sie sonst nicht, einmahl für alle mit 2 Rthlr. à Mann, so aus dem, was für dem Verkauf einiger Pferde bey der Cavallerie oder sonst einkömmt, abzuhalten, sich dieserwegen abfinden lassen wollen. Da wir bey diesen solchergestalt zu formirenden beiden Grenadier-Compagnien, nach dem vor Ewr. Lbdn. desfalls zu thuenden Vorschlag, die erforderlichen Officiers bestellen werden, auch nach Dero gethanen Vorstellung für gut finden, dasz die bey der Leibgarde placirt werdende Grenadier-Officiers künftighin weder Grenadiermützen, Patrontaschen noch Gewehr, sondern Hüte und Espontons haben, und darmit Dienste verrichten sollen: So wollen wir auch, dasz für jede Compagnie in denen Lagen zu annotirenden 20 Mann als beständige Beurlaubte gehalten werden, und zwar solchergestalt, dasz eine jede Compagnie so wohl bey Unserer Leibgarde zu Fusz, als Unsern 12 dänische geworbene Infanterie-Regimentern 7 Mann in denen Lagen in Norwegen, und dagegen die Leibgarde 13 Mann per Compagnie; jede Grenadier-Compagnie bey denen geworbenen Infanterie-Regimentern 26 Mann und jede Fusilier-Compagnie 19 Mann, sämtlich in deren Lagen in Dännemark annotirt erhälte, da dann die für Norwegen angeschlagene Nationale nur alle 4 Jahre bey denen in Dännemark und in Holstein liegenden Regimentern zusammen zu ziehen, wogegen die in den dänischen Lagen für erwähnte Garde und geworbene Infanterie-Regimenter annotirte Nationale alle 3 Jahre zu ihrem gehörigen Regiment eingezogen werden, und so wohl vorhin gedachte Normänner als die oben gedachte Dänen samtlich 6 Wochen, um während der Zeit zu exerciren, bey dem Regiment, worzu sie gehören, verbleiben sollen. Zu der Reise zum Regiment, und wieder zurück wird auf jeden Normann 5 bis $5\frac{1}{2}$ Rthlr., und für jeden Dänen 2 Rthlr., beides aus der Regiments-Casse gut gethan, auch bekömmt jeder der hier in Dännemark annotirten alle 6 Jahr eine Ober- und alle 3 Jahr eine Untermundirung, dagegen jeder der in Norwegen annotirten nur alle 8 Jahr eine Ober- und alle 4 Jahre eine Untermundirung; und so lange

sie bey dem Regiment gegenwärtig seyn, wobey sie annotirt stehen, wird alles auf selbige gutgethan, was in den Mundirungs- und Verpflegungs-Reglement auf selbige bestanden wird, da sonst, wenn sie in den Lagen sind, dasz auf diese annotirte jährlich gut gethan werdende Geld in die Regiments-Casse flieszt. Da nun nach mehrbesagten Plan die beiden Fähnrichs von der Leibgarde abgehen, und in Friedenszeiten die Fahne allemahl von einem Unter-Officier getragen wird, so haben Ewr. Lbdn. solche von der Garde abgehen zu lassen, auch, wegen Choisirung der Officiers bey denen Garde-Compagnien mit einem Vorschlag einzukommen, und denen Officiers, so davon abgehen, allerseits Unsern Gnade und Vorsorge wegen ihrer Wiederplacirung bey Zeit und Gelegenheit zu versichern, und sonst ihnen bekannt zu machen, dasz ihnen das Wartgeld als $\frac{4}{5}$ von ihrer Gage, an denen Orten, in Unsern Reichen und Landen, wo sie sich aufzuhalten gedenken, und welche sie anzeigen müszen, von Unserm General-Commissariat gehörig werde ausbezahlt werden; wollen aber einige sich beständig auszerhalb Landes aufhalten, so wird Ihnen solches nicht anders denn mit dem gäntzlichen Verlust des Wartgeldes erlaubt, dagegen aber diejenigen, welche nur auf einige Monathe auszerhalb Landes zu reisen verlangen; solche Erlaubnisz, jedoch gegen Abgabe des gewöhnlichen Decourts an die Wittwen-Casse, erhalten sollen. Wir haben sonst dem Obrist-Lieutenant beym Grenadier-Corps, Gen. Major Grafen von Ysenburg, anbefohlen, Ewr. Lbdn. eine accurate Roulle und Liste vom gantzen Grenadier-Corps zu geben, auch darin anzuführen, wie viel einer oder der andere im Löhnungs-Buch schuldig sey, da die abgehende Compagnie-Chefs ihre zugutehabende Schulden refundirt bekommen, und zwar für die beabschiedigt werdende von Unserm Landetats-General-Commissariat aus Unserer Casse, und für die Unserer Leibgarde zu Fusz incorporirt werdende von besagter Leibgarde selbst. Nach diesen Listen haben dann Ewr. Lbdn. aus diesem gantzen Regiment die schicklichsten, besten, schönsten und regulairesten Leute auszusuchen, um nicht allein die Grenadier-Compagnien zu formiren, sondern auch die Compagnien Gardes durch eine Auslesung aus denen Grenadiers sowohl solide als schön zu machen, jedoch solchergestalt, dasz sie unter alle Compagnien Gardes nach dem Loos vertheilt werden, damit die Compagnien, so viel möglich, hierdurch egalisiret werden könnten. Zu diesem Ende haben Wir gedachten Gen. Major, Grafen von Ysenburg, den Befehl beygelegt, denen an die Garde abgehenden Grenadiers so wohl wegen das Tractaments, als der Umtau-

schung der Mundirung das nöthige bekannt zu machen, haben ihm auch befohlen auf die Stärcke der zu errichtenden Grenadier-Compagnien das erforderliche Gewehr, welches aber in gutem Stande seyn musz, und worüber dann nachher keine Klagen zu führen, benebst denen Feld-Reqvisiten, so viel darzu erforderlich ist, mit abzuliefern, auch alles dasjenige was das Grenadier-Corps, bis zu dem Tage seines Abganges an Ober- und Unter-Mundirung zu gute gemacht hat, der Casse der Leibgarde zu Fusz pro rata der Verstärckung, welche die Garde erhält, zu übertragen. Denen alten Unter-Officiers und Gardes von der Leibgarde zu Fusz, die Alters oder schlechten Ansehens halber, weil mann statt deren beszere und ansehnlichere Leute vom Grenadier-Corps erhalten kan, nicht länger in der Garde zu behalten seyn, wird, im fall nicht einige davon, so tüchtige und habile Subjecta seyn, sich als Unter-Officiers bey Unsern geworbenen Infanterie-Regimentern, als zu deren jedem noch 6 benöthigt sind, engagiren laszen wollen, der Adschied gegeben; Solten aber unter diesen einige zu Unter-Officiers tüchtig seyn, solches aber refusiren, und lieber beabschiedigt seyn wollen, so wird selbigen die 2 Monaths-Löhnung zur Reise nicht vergönnet. Denen alten wohlgedienten wird dabey die Verpflegung im Garnisons-Regiment, oder auf dem Ladegaard angebothen, und ihnen alsdann, auszer ihrer tragenden Mundirung noch 2 Monaths-Löhnung zum Reisegeld mitgegeben, wie auch freyer Transport über die Belten veranstaltet, sonst aber denen übrigen Diensttüchtigen angedeutet, dasz, wan einer oder der andere von selbigen wieder Lust zu dienen hätte, es ihm allemahl erlaubt seyn solte, sich zu engagiren, wo er wolte, und bey welchem Regiment, als ihm beliebte. Diejenigen aber, so wegen Liederlichkeit in Unsern Garden nicht weiter geduldet werden können, und dieserwegen ausgesetzt werden, bekommen zwar ihren verdienten Abschied, wie auch 2 Monaths-Löhnung zu Reisegeld, werden aber dafür mit einem Schiffer aus Unserm Lande transportiret. Da wir aus wahrer Fürsorge für Unsern liebe und getreue Unterthanen, die bisherige Natural-Verflegung gäntzlich aufgehoben haben, und denen Soldaten kein Brodt mehr aus Unsern Magazins geliefert werden wird, auch Wir einem jeden Garden täglich 1 Lschl. für das Brodt reichen laszen; so werden Ewr. Lbdn. dahin alle gebührende Sorge tragen, dasz damit diejenigen, so vorhin das Brodt in Natura genoszen, solches gleichwohl richtig bekommen mögen, mit denen Proviant-Commissaires, oder gewissen Beckern, oder dem ganzen Beckeramt ein Accord geschloszen werde, dasz sie so gutes und gesundes Commisbrodt an die Leibgarde liefern, als bisher

untadelhaftes Commisbrodt hat beschaffen seyn müszen. Der Preis des Brodts soll sich allemahl nach dem marktgängigen Preis richten, und die Policey gehörig dahin suchen, und aufs genaueste darnach inqviriren, dasz das Brodt für den Soldaten allemahl seine gehörige Bonite und Gewicht habe. Da jedem Soldaten jeden 5te Tag, so wie die Löhnung hinführo ausgegeben wird, bey dem Löhnungs-Tisch seine 2 Brodte, welche zusammen $7\frac{1}{2}$ Pd. wägen sollen, gegeben wird, und selbigen der Ueberschus an Gelde, welcher bey wohlfeilen Jahren ein ziemliches sich belaufen kan, ebenfalls jeden ersten Löhnungs-Tag im Monath, für dem verfloszenen Monath, zu seiner Mundportion mit gereicht wird; so haben Ewr. Lbdn. wegen der denenselben untergebenen Leibgarde dahin zu sehen, dasz das Brodt für selbige nicht allein von gehöriger Gute sey, sondern auch, dasz der Taxt deszelben alle Quartal oder benötigten Falls alle Monathe auf dem Rathhause, in Gegenwart des Premier-Majoren der Garde und wo allemahl der Commandant und die Premier-Majors von jedem in Copenhagen liegenden Regiment zugegen seyn werden, festgesetzt werde, damit die ganze Garnison eines und daszelbe dafür bezahle, und darunter eine Egalite bleibe. Weil dem Soldaten hinführo gar kein Decourt auf keinerley Art und Weise, es mögte auch Nahmen haben, wie es wolle, von seinem Tractament gemacht werden, sondern selbiger allemahl seine Löhnung völlig genieszen soll, es sey dann, dasz sein Tractament ihm zur Strafe, und der Casse zum Besten auf einige Zeit, nach Befehl des Chefs zum theil genommen worden, so wollen Wir doch, dasz mit einem jeden, wegen desjenigen, so er zu gute hat, oder auch auf empfangenen Vorschusz im Löhnungsbuch schuldig ist, Richtigkeit gemacht und liqvidirt, die Schuld der Regiments-Casse übertragen, und so wie die Capitulations-Zeit deszelben, der etwas schuldig ist, expirirt seyn wird, dafür mit ihm recapitulirt oder von selbigem ausbezahlt und dadurch die Schuld getilget, sonst aber dem Compagnie-Chef, der bestehen bleibt, diese Schuld in 3 Jahren à $\frac{1}{3}$ jährlich aus der Casse refundirt werden. Da der Commandier-Sergeant bey jeder Compagnie allen möglichen Fleisz und Eifer zur Aufnahme der Compagnie anzuwenden hat; so wollen Wir, wenn er dieser seiner Pflicht eifrichst und treulich nachgekommen ist, auf desfälliges Gezeugnisz von dem Compagnie-Chef, jedem derselben, zu fernerer Aufmunterung, 4 Rthlr. alle halbe Jahr ex Cassa reichen laszen. Sonst fügen Wir beygehendes Mundirungs-Reglement hiebey, worin Wir allergnädigst festsetzen, wie es hinkünftig mit der Mundirung verhalten

werden solle, und wollen, dasz Ewr. Lbdn., die Mundirung, wozu Wir das Lacken aus Unsern Militair-Fabriqven, nach Verlangen und zu welchen Coleuren begehrt wird, wann man es nur 3 Monathe vor der Zeit ordonnirt, und alle Neujahr ein Drittertheil des Belaufs von solchen Lacken und Bay an die Militair-Fabrique in Gelde en avance bezahlt wird, damit es selbiger nicht an den Fonds zu Einkaufung der Wolle und Bezahlung der Arbeitsleute fehlen möge, nach den vorher festgesetzten Preisen von eben der Bonite liefern lassen wollen, durch eine Commission von 4 der ältesten Officiers im Regiment auf das wohlfeilste, wiewohl stark, tüchtig und suffisant verfertigen lassen, solchergestalt, dasz Ewr. Lbdn. allemahl mit dafür einstehen, dasz selbige dauerhaft, und auch zum Lustre des Regiments verfertiget werde. Da Wir jedem seinen gewissen Sold, womit er auszukommen vermag, beygelegt haben, und daher alles Ernstes, und bey Unserer höchsten Ungnade verbieten, dasz hinkünftig niemand bey Verfertigung der Mundirung, oder auf welche Art und Weise es sonst geschehen könnte, einigen Vortheil mache, noch bey Ausrichtung Unserer Dienste seinen eigenen Nutzen suche: so soll alles, was bey Verfertigung der Mundirungs-Stücke zu erspahren ist, der Regiments-Casse zufließen, und selbiger berechnet werden. Alle Gelder, welche dem Regiment zukommen, werden nach Maasgebung des beyfolgenden Cassa-Reglements der Regiments-Casse zur Einnahme geführt, und von da weiter distribuiret, auch alle und jede Ausgaben, sie mögen Nahmen haben, wie sie wollen, daraus abgehalten. Wir befehlen und ordonniren demnach, dasz die von Unsers höchstseeligen Herrn Groszvaters Majestät ausgegebene Verordnung, betreffend die Sicherheit der Regiments-Casse, hierdurch erneuert, und durch beygehendes Cassa-Reglement verstärkt werde, auch jeder den es angeht, darnach bey Vermeidung Unserer höchsten Ungnade, sich auf das genaueste richte. Ueberhaupt hat jedes Regiment in Friedenszeiten sich eine der grösten Ehre daraus zu machen, je reicher deszen Regiments-Casse vor der andern ihre ist, und selbige übertrifft; Also Ewr. Lbdn. besonders dahin zu sehen, und sich bestens angelegend seyn zu lassen, dasz diese Casse stets zunehmen und prosperiren möge. Da bey jeder Compagnie 40 Mann beurlaubte gehalten werden, so soll nicht allein deren völliges Tractement, als à Tag für einen Grenadier $6\frac{3}{4}$ Sch. und für einen Garde $6\frac{1}{2}$ Sch. und zwar 323 Tagen, in die Regiments-Casse fließen, sondern auch das Quartier-Geld, welches auf die complette Stärke zu 1503 Mann gerechnet, und von der Stadt in 2 Terminen aus-

bezahlt wird, dieser Casse berechnet werden, und davon die Officiers hier in Copenhagen ihr Quartier-Geld bekommen. Wir erlauben auch allergnädigst, dasz in Friedenszeiten ein jeder Officier einem Aufpasser aus der Compagnie haben, und gut gethan erhalte, mit welchem er dafür selbst zu conveniren hat; sonst aber soll sich kein Officier bey Unserer höchsten Ungnade, und bey Vermeidung unfehlbarer Cassation unterstehen, mehrere Leute, oder einige für seine eigene Rechnung zu permittiren, es sey dann, ersteres dem Regiment gemeldet, und das Tractament fliesze in die Casse. Von diesem der beurlaubten Tractament und was sonst als nehmlich die 2 Rthlr., à Mann extraordinaire, die etwanigen Strafgelder der Officiers, für Vacantstehung der Officiers-Plätze, in die Regiments-Casse flieszt, wird nun sowohl die ordinaire gantze Mundirung, als auch die doppelte Untermundirung der diensthuenden bekostet, auch alle vorfallende Umkosten, sowohl für Propretäten als Sterbfälle, Recapitulationes, und was sonst Nahmen haben mag, abgehalten, ausgenommen aber, was die Anwerbung neuer Leute anbetrifft, als wozu per Compagnie jährlich 7 Mann aus denen dänischen und norschen Lagen gegeben werden. Wir wollen dem Regiments-Quartiermeister, zu Eincassirung der Gelder, und der dabey vorfallenden Kosten, wie auch zu Schreibmaterialien jährlich aus der Regiments-Casse zu dem ihm jetzt ordonirten Gehalt von 300 Rthlr. annoch 263 Rthlr. gut thun lassen, finden aber dabey für gut, dasz der Regiments-Quartiermeister künftig eine so grosze Caution, als bisher geschehen, nicht prästire; Dahingegen der Regiments-Feldscher, deszen jetzt ordonirtes Gehalt, von 336 Rthlr. Wir, damit er die Medicin und Justitz-Kosten abhalten könne, mit 220 Rthlr. aus der Regiments-Casse jährlich verbessert haben, aufs genaueste darnach zu sehen hat, dasz die Compagnie-Feldschers seinem Befehl und seiner Anweisung, in alle Wege zu folgen, und zu gehorsamen, auch, wenn er dem einen etwa zu Verrichtung der Dienste eines krankgewordenen Compagnie-Feldschers beordret, willig ihm darin zu folgen, verpflichtet seyn sollen, anzuhalten hat, mit dem Bedeuten, die Medicin zu keinen andern Gebrauch, als der Compagnie, worbey er die Dienste thut, zu verwenden; Und da auch die Cassa zu den Begräbniszkosten der Ober-Officiers so fort die nöthigen Anstalten vorkehren soll; so hat sie dennoch sich ihren Regresz in diesen Fällen bey den Sterbbuden vorzubehalten. Die Unter-Officiers und Gemeinen hingegen werden auf Kosten der Casse beerdiget, doch so, dasz der Sterbmonath darzu, wie gewöhnlich, gut gethan werde. Es wird auch hinführo keine Abrechnung vom General-Commissariat mit

der Garde weiter gemacht, als nur, dasz selbige die vorhin erwähnten und in dem Cassa-Reglement specificirten Ausgaben an die beykommende Cassen zur festgesetzt werdenden Zeit, richtig und gehörig aus der Regiments-Casse abzutragen, und zu entrichten habe. Damit man aber allezeit den Zustand der Casse wissen könne, so sollen von ihrem Behalt, samt Ab- und Zunahme, durch den Regiments-Quartiermeister 2 gleichläutende von den verordneten Casse-Commissarien zuunterschreibende Berechnungen formirt, und am Schlusz jedes Quartals das eine Exemplar an Uns Selbst, und das andere an Unser General-Commissariat eingesandt werden. Ungeachtet nun dieser neuen Einrichtung, so haben wir zu Ewr. Lbdn. und denen sämtlichen ehrliebenden Officiers bey Unserer Garde der sichern Hofnung, sie werden alle vermöge des Uns geleisteten theuren Eides und der Verbindlichkeit, Unsere allerhöchste Absicht hierunter zu befördern und Unsern Willen zu vollbringen, sich besagte Einrichtung dahin in alle Wege eben so eifrig angelegen seyn lassen, um die Anzahl der zu beurlaubenden zu bekommen, ingleichen für die Conservation und Wieder-Engagirung der Leute eben so sorgen, auch für die Kranken eben die Sorgfalt haben, als sie vorher gehabt, wie sie noch selbst für die Recrütirung gesorget. Soltes's sich sonst noch zutragen, dasz von denen Dienstthuenden, welche sämtlich 3 Nächte vor der Wache frey haben sollen, einige gefunden würden, welche mit 2 Untermundirungen nicht auskommen könnten, so soll ihnen, wenn sie sich selbst bey ihrem Dienst nichts anschaffen können, darunter aus der Regiments-Casse geholfen werden, doch soll Ihnen dieses an dem Ueberschusz monathlich, was von Brodt überbleiben kann, abgezogen werden. Wir wollen aber das Schusteramt durch die Polizey darzu anhalten lassen, dasz selbiges für die Soldaten so tüchtige Arbeit verfertige, damit wenigstens ein Paar Schuhsohlen 3 Monathe aushalten. Wie künftighin niemand erlaubt wird, auf einigerley Art und Weise, einigen Vortheil zu machen, sondern ein jeder sich mit seinem Solde begnügen musz, so wollen Wir alle Abgaben von Douceurs, oder wie man sie sonst auch benennen mögte, hiemit gäntzlich und auf das schärfste verbothen haben, indem weder Officier, Unter-Officier noch Gemeiner seinem Vorgesetzten bey gehöriger Besorgung Unserer Dienste einigen Vortheil thut, noch Gefälligkeit erzeigt, sondern ein jeder bey gehöriger Beobachtung seiner Plichten, er sey, wer er wolle, nichts weiter ausrichte, als was Unser Dienst von ihm erheischt, und er Uns nach seinem pflichtmäszigen Eifer, zu Beförderung Unserer Dienste, schuldig ist. Wir

hoffen daher, und sind von eines jeden Diensteifers versichert, dasz einjeder sich dahin äuszerst bestreben werde, damit diese neue Einrichtung, überhaupt und insonderheit der Vortheil der Regiments-Casse, nach allem Vermögen befördert werde. — Welches alles Wir dann Ewr. Lbdn., zur Nachricht, auch dem gemäszen weitern Veranstaltung, hierdurch gnädigst haben zu erkennen geben wollen.«

Hvorvidt denne Forandring nogensinde er traadt i Kraft, er høist tvivlsomt, thi paa en Indstilling af Overkrigssecretairen, Grev Ahlefeldt, dat. 13de October 1763, resolverede Kongen, »at den til den 16de October fastsatte Indretning af Livgarden til Fods og Indcorporering af Grenadeercorpset skal udsættes en Maaned, for at alle Permitterede kunne blive indkaldte og møde ved disse 2 Regimenter«, men inden denne Tidsfrist var udløben, foregik en væsentlig Forandring i den øverste Krigsbestyrelse, idet det hidtilværende »Land-Etats-General-Commissariat« den 28de October afløstes af »General-Krigs-Directoriet«, under Saint-Germains Præsidium, og nu foretoges yderligere Forandringer og Besparelser ved Land-Militairetaten, hvorved, iblandt Andet fremkaldtes følgende Kgl. Ordre til Gouverneuren i Kjøbenhavn, Grev Ahlefeldt:

»Friederich d. 5te usw. Da die Umstände es nicht erlauben, dasz so viele und starke Garden, wie Wir bis hierzu gehabt haben, beybehalten werden, sondern Wir eine combinirte Leibwache zu Pferde und zu Fusz errichten wollen, welche aus 5 Compagnien, nehmlich 458 Unterofficiers, Hautboisten, Büchsenmacher, Feldscheers, Tambours und Gardes alles nach dem hierbey folgenden Plan bestehen soll; So ergeht hiermit an Dich Unser allergnädigster Wille und Befehl, dasz Du zu der überwähnten einzurichtenden Leibwache, so wohl aus der Garde zu Pferde, conjunctim mit dem General-Major von Plessen, die anzustellende Gardes zu Fusz choisirest, und die Aushebung der zu mehrbesagter Leibwache vonnöthen Leute und Pferde, nach besten Erachten beschaffest, und gedachte Leibwache nach dem Plan solchergestalt formirest, dasz Wir eine völlige Zufriedenheit darüber haben können. Was sonst nach obenwähnter Composition von der Garde zu Fusz, Ueberschusz bleiben, creiren Wir allerhuldreichst und Kraft dieses, zum Vergnügen Unserer lieben und getreuen dänischen Nation, zu Unserm dänischen Leibregiment und fügen die allergnädigste Restriction für die jetzt darbey stehende Officiers, dasz sie ihren Rang in der Armee ferner beybehalten, demnach aber bey besagten unsern dänischen Leibregiment nach der Charge wofür sie bezahlt werden, im Regiment sowohl als in der Garni-

son Dienste thun, aber nach ihrem gehabten, ihnen ferner allergnädigst conservirten Rang, commandirt werden sollen. Uebrigens wollen Wir, dasz in diesem Unserm dänischen Leibregiment sowohl das Vorrecht als das Gehalt, welches für ein geworbenen Regiment zu Fusz reglementirt worden, à dato des Ausgangs aus der Garde allergnädigst zugestanden und folgender Vorrecht vergönnet, dasz es so lange es auszerhalb unsers Reichs Norwegen diene, allemahl das erste Regiment in der Infanterie seyn, und sonst mit Landeskindern aus den dänischen Lagen recrutirt werden soll.

Plan

Einer Königl. Leib-Garde zu Pferde und zu Fusz, bestehend in einem Corps und zwar aus 2 berittenen Escadrons und aus einem Bataillon.

	Jährlich.
Ein Obristlieutenant oder Commandeur . . .	3200 Rthlr.
1 Adjutant	364 —
1 Regimentsquartiermeister der zugleich Auditeur ist	444 —
1 Regimentsfeldscheer.	456 —
2 Unterfeldscheers à 60 Rthlr.	120 —
1 Pauker	120 —
1 Justitswachtmeister mit Knecht.	120 —
6 Trompeter von den Hof-Trompettern. . . .	» —
14 Köpfe	4824 Rthlr.

Die Leib-Escadron.

1 Capitain-Lieutenant .	828 Rthlr.	
1 Premier-Lieutenant .	550 —	
1 Second-Lieutenant .	450 —	
1 Cornet	410 —	
1 Wachtmeister	121 — 32 ls.	
4 Corporals à 98 Rthlr. $36\frac{1}{2}$ ls.	395 — 2 -	
65 Gardes à $6\frac{1}{2}$ ls. tägl.	3212 — $36\frac{1}{2}$ -	
74 Köpfe . . . . . Die Leib-Escadron		5967 Rthlr. $22\frac{1}{2}$ ls.

Die zweite Escadron.

1	erster Ritmeister . .	1000 Rthlr.		
1	zweiter Ritmeister .	828 —		
1	Premier-Lieutenant .	550 —		
1	Second-Lieutenant. .	450 —		
1	Cornet	410 —		
1	Wachtmeister	121 —	32 ls.	
4	Corporals à 98 Rthlr. $36\frac{1}{2}$ ls.	395 —	2 -	
65	Gardes à $6\frac{1}{2}$ ls. tägl.	3212 —	$36\frac{1}{2}$ -	
75	Köpfe . . . . Die 2te Escadron			6967 Rthlr. $22\frac{1}{2}$ ls.
	Annoch werden zu Ober- und Untermundierung à Mann jährlich ausbezahlt 19 Rthlr. thut auf 148 Mann			2812 — » -
	Noch die Fourage auf 147 Pferde à 44 Rthlr., indem der Justitswachtmeister nicht beritten ist, thut			6468 — » -
	Weile das Air dieser Garde schöner auch diese Gardes zu ihrem Gebrauch dienlicher sein würden wann es allergnädigst gefiele, solche aus denen Stutterey zu remontiren, als werden die sonst zu Remontirung erforderliche 4 à 500 Rthlr. hier nicht in Anschlag gebracht.			
163	Köpfe . . . . Die Leibgarde zu Pferde . . .			27,038 Rthlr. 45 ls.

Ein Bataillon.

1	Major	1200 Rthlr.		
1	Adjutant.	340 —		
5	Unterfeldscheers à 60 Rthlr.	300 —		
1	Bataillonstambour à 7 ls. täglich	53 —	11 ls.	
6	Hautboisten à 7 ls. täglich.	319 —	18 -	
1	Büchsenmacher . . .	120 —	» -	
15	Köpfe			2332 Rthlr. 29 ls.

Die Leib-Compagnie.

1 Capitain-Lieutenant .	700 Rthlr.		
1 Premier-Lieutenant. .	310 —		
1 Second-Lieutenant . .	300 —		
1 Fähnrich	280 —		
1 Sergeant à 8 ls. tägl.	60 —	40	ls.
1 Fourier à 7 ls. tägl.	53 —	11	-
4 Corporals à 6 ls. tägl.	182 —	24	-
2 Tambours, 1 Pfeiffer à $3\frac{3}{4}$ ls. tägl. od. 28 Rth.			
80 Gardes à $24\frac{3}{4}$ ls. jährl.	2366 —	$38\frac{1}{4}$	-
93 Köpfe . . . . Die Leib-Compagnie.	4253 Rthlr.	$17\frac{1}{4}$	ls.

Eine andere Compagnie.

1 Capitain	700 Rthlr.		
1 Premier-Lieutenant .	310 —		
1 Second-Lieutenant . .	300 —		
1 Sergeant à 8 ls. tägl.	60 —	40	ls.
1 Fourier à 7 ls. tägl.	53 —	11	-
4 Corporals à 6 ls. tägl.	182 —	24	-
2 Tambours, 1 Pfeiffer à $3\frac{3}{4}$ ls. tägl. od. 28 Rth.			
80 Gardes à $24\frac{3}{4}$ ls. jährl.	2366 —	$38\frac{1}{4}$	-
92 K. Eine andere Comp.	4053 Rthlr.	$17\frac{1}{4}$	ls.
368 Köpfe . . . . Vier dergleichen Compagnien . .	16,213 Rthlr.	21	ls.
Zur Ober- und Untermundierung auf 452 Mann à $13\frac{1}{2}$ Rthlr. jährlich	6102 —	»	-
Zur Formirung der Corps-Cassa	1838 —	$13\frac{1}{4}$	-
639 Köpfe. . . . Das ganze Garde-Corps.	57,778 Rthlr.	$29\frac{1}{2}$	ls.

Um diesen Plan in Erfüllung treten zu machen, würden Sr. Königl. Mayst. dem Corps Monatlich 1000 Rthlr. und also jährlich 12,000 Rthlr. aus Dero particulaire Casse auszuzahlen allerhuldreichst geruhen, und da Sr. Königl. Mayst. die Gnade hegen, Sich allerhöchst wie Chef von diesem Corps Selbst anzusehen: So würde es in Verlauf der Zeit, und so

wie ein Allerdurchlauchtigster Chef die Casse des Corps angewachsen und beschaffen zu sein finden, Sich von Selbst ergeben, in wie weit dieses Corps theils in Ansehung seiner Lüstres, theils in Ansehung seiner Anzahl zu verbessern und zu vermehren stehe.

Kopenhagen den 6ten December 1763.

Saint-Germain.

Hauch, Gähler, Moltke.

Diesen nach Unserm allerhöchsten Befehl entworfenen Plan approbiren Wir hiemit in alle Wege allergnädigst dergestalt, dasz Unsere Leib-Garde zu Pferde nur aus 2 berittenen Escadrons und die Leibgarde zu Fusz aus 1 Bataillon nach Maszgabe dieses Plans bestehen solle. Den danächstigen Ueberrest der Garde zu Fusz wollen wir durch einen apparte an selbige abzulassende Ordre zu Unserm dänischen Leib-Regiment zu Fusz creiren. Gegeben auf Unserm Schlosse Christiansburg in Unserer Königlichen Residentz-Stadt Kopenhagen den 7ten December 1763.

Friderich R.

Hauch.«

Ved Kgl. Resolution af 28de December s. A. bestemtes, at Drabantgarden skulle udgaae, og den Tjeneste, der hidtil havde paahvilet Drabanterne, for Fremtiden forrettes af Underofficererne ved den combinerede Garde*). Samme Dag resolverede Kongen, at Officererne af Gardebataillonen skulde fritages for al Garnisonstjeneste, saaledes som hidtil havde været Tilfældet med Officererne af Garden til Hest.

Planen af 7de December 1763 forblev imidlertid ikke længe i Kraft, thi den 13de Februar 1765 bleve begge Garder adskilte, og Garden til Fods erholdt den ved samme staaende Major, Oberstlieutenant v. Pentz, til »Commandant«, dog under Prindsen af Beverns »particulaire Opsigt«. Den 20de Marts s. A. forøgedes Compagniernes Antal fra 5 til 7, hvert Compagni bestaaende, foruden Overofficerer, af 1 Sergeant, 1 Foureer, 4 Corporaler, 2 Tambourer, 1 Piber og 58 Gardere, hvilken Styrke, ifølge et af Oberstlieutenant Pentz den 22de Juni s. A. indsendt Forslag, endnu forøgedes med 12 Underofficerer og 117 Gardere; de hertil for-

*) Ved Rescript af 13de August 1713 var Drabantgarden bleven reduceret til 1 Underfører og 12 Drabanter, hvilke skulle „opvarte i Slotscapellet, ved Høieste-Ret eller andre Solenniteter“ og derfor nyde 3 Rd. af hver Part, som vandt en Sag for Høiesteret. Underofficererne af Garden til Fods nøde et lignende Tillæg indtil den 1ste Marts 1850, da Drabanttjenesten i Høiesteret ophørte.

nødne Rekrutter, som ikke maatte være under 3 hamborger Alen, skulde leveres deels fra Norge deels af »General-Hverv-Commissionen«, og gives en Capitulation paa 10 Aar.

Strax efterat Kong Christian den 7de havde besteget Thronen, indtraadte atter nogen Forandring ved Garden til Fods, idet Prinds Carl af Hessen, Generallieutenant og »Grand-maître over Artilleriet«, den 25de Marts 1766 ansattes som Oberstlieutenant og Commandant over denne Bataillon, medens Pentz maatte træde tilbage som Major, og til Erstatning derfor tildeeltes Characteer af Oberst af Infanteriet. Den 5te Juli s. A. bevirkede Prindsen af Hessen Udfærdigelsen af en Kgl. Resolution ved hvilken Garden forøgedes til 8 Compagnier à 66 Gardere, men den 11te Marts 1767 modtog Prindsen Befaling til at fratræde Garden, som paany skulde forenes med Garden til Hest under Oberst Grev v. Görtz's Commando. Vel erholdt Görtz ikke den ham tiltænkte Post, idet det for ham udfærdigede Paritionspatent casseredes den 26de Marts, men den 1ste April udgik den nye Plan for en combineret Garde til Hest og Fods under Oberst, Grev Magnus Moltke, hvilken Plan i det Væsentlige var eenslydende med Planen af 7de December 1763. Denne Combination var imidlertid af endnu kortere Varighed end den første, thi den 10de December s. A. befalede Kongen, at Garderne atter skulle adskilles, og Oberstlieutenant Kreber af danske Livregiment ansættes som Premiermajor ved Garden til Fods, i hvilken Egenskab han skulde fungere som Høistcommanderende ved dens 5 Compagnier.

Ved Hartvig Ernst Bernstorffs Afskedigelse den 15de September 1770 begyndte den Række af voldsomme og i mange Henseender lidet tidssvarende Reformer, som betegnede Struensees korte og skjæbnesvangre Ministerium. Vel udnævntes han først den 14de Juli 1771 til Geheimestatsminister, — hvormed blev forbunden en i Danmark hidtil ukjendt Myndighed, idet han efter Godtbefindende enten kunde forelægge Kongen de ham af denne givne mundtlige Befalinger til Underskrift eller ogsaa i Kongens Navn udfærdige saadanne under Cabinettets Segl, i hvilket Tilfælde de skulde have samme Gyldighed som de førstnævnte, — men allerede før den Tid havde man seet Beviser paa hans Indflydelse*), hvilke vistnok som oftest havde Statens Vel for Øie, men derimod hyp-

*) Den 25de Januar 1772 udgik Ordre fra Generalitets- og Commissariats-Collegiet, at alle Breve, som vare udgaaede fra Cabinettet til Regimenter og Corps efter den 15de September 1770, og som angik militaire Sager, henhørende under Collegiets Ressort, skulde ifølge Kgl. Befaling indleveres in originali til Collegiet.

pig stødte an imod Tidens Aand og navnlig vakte Uvillie ved den korte og stødende Stiil, hvori de Kgl. Ordrer bleve udfærdigede. Iblandt de Institutioner, som ikke svarede til den nye Tingenes Orden, der eftertragtedes, befandt sig ogsaa de Kongelige Garder, og disse maatte derfor ophøre at existere. Men netop denne Foranstaltning blev en af de vigtigste Aarsager tit Struensees Fald, thi ikke alene at mange af de ved Garderne ansatte Officerer stode i nært Forhold til de fleste af Landets fornemste Familier, hvis Fjendskab imod Reformatoren derved endmere forøgedes, men den Mangel paa Mod og Aandsnærværelse, som Regjeringen viste under de ved Garden til Fods's Opløsning forefaldende Begivenheder, hævede i samme Grad Modet hos Struensees Modstandere og opmuntrede dem til at vove et afgjørende Skridt.

Den 20de Mai 1771 udgik en Kgl. Cabinetsordre til Generalitets-Collegiet, hvori blandt Andet befaledes:

Garden til Hest indgaaer; de Menige skjænkes hver en Liv-Mundering og 3 Ducater, og ansættes ved Garden til Fods; Underofficererne forsættes enten til Garden til Fods eller til Cavalleriregimenterne; Officererne sættes paa Vartpenge, indtil de kunne anbringes andetsteds, hvilket skal skee snarest muligt.

Alle Prærogativer i Henseende til Rang for Officererne ved Garden**), Artilleriet, Cadetterne og Livregimenterne ophøre for Fremtiden; de der for Øieblikket ere i Besiddelse af saadanne Prærogativer beholde dem for deres Person, men skulle gjøre Tjeneste efter den Grad, hvori de blive ansatte.

Ved Garden til Fods skal for Fremtiden kun saadanne Officerer foreslaaes til de vacante Pladser, som allerede have tjent ved andre Regimenter og der udmærket sig ved Dygtighed og Fortjeneste, og i Særdeleshed saadanne, som ere opdragne paa Cadethuset, eller som have deeltaget i Campagner ved fremmede Armeer.

Med Hensyn til enkelte Punkter i fornævnte Ordre fandt Collegiet sig imidlertid foranlediget til at indhente Kongens nærmere Bestemmelse, nemlig:

1) Om der maatte tilstedes Underofficererne og de Menige af Garden til Hest Valget imellem at tage Tjeneste ved andre Afdelinger eller at

---

*) Den 24de April 1765 havde Kongen bevilget Officererne af Garden til Fods Capitainsbestallinger fra den Dag, de avancerede til Premierlieutenanter i Garden.

meddeles Afsked, og om Nordmændene maatte begive sig til deres Hjem, eller ogsaa træde tilbage til de Regimenter, hvorfra de vare komne?

2) Hvorledes der skulle forholdes med de afgaaede Officerer, da allerede saamange Officerer af Cavalleriet stode paa Vartpenge, og Avancementet af den Grund kun gik slet?

Den Kgl. Resolution herpaa lød saaledes:

ad Punkt 1. »Det kan staae dem frit at lade sig engagere, hvor de ville, og naar de ikke ønske dette, kunne de erholde Afsked eller blive tilbageleverede til deres Regimenter. De, som tage Afsked, skulle aldrig igjen blive employerede i min Tjeneste, hverken militair eller civil, hvilket skal forklares dem. De andre Personer, som have staaet ved Garden, skulle employeres andetsteds og imidlertid erholde Vartpenge i Proportion.«

ad Punkt 2. »Blot dygtige og fortjenstfulde Personer skulle employeres. Da Antallet af Officerer i Proportion til Armeens Størrelse er meget overfyldt, saa maae de, som ikke kunne blive nyttige, og i Særdeleshed de fremmede, afskediges, og de paa Vartpenge staaende employeres i Civil-Etaten.«

At flere af Underofficererne og Mandskabet ved Garden til Hest have foretrukken at erholde Afsked, og at dette har vakt Kongens eller rettere den enevældige Ministers Misnøie, viser en Kgl. Resolution af 17de August s. A. paa Collegiets Indstilling om, at der maatte tilstaaes en Pension af 24 Rdlr. af Krigshospitalskassen til Vagtmester Betz, som havde staaet i 30 Aar i Garden og den længste Tid deraf som Vagtmester, stedse udmærket sig ved god Conduite, Flid og Troskab, men nu var saa svagelig, at han ikke kunne erhverve Noget til sit og sin aldrende Kones Underhold. Resolutionen lød saaledes: »Ingen af de fra Garden til Hest afgaaede kan gjøre sig Haab om Pension eller Tjeneste, da de ikke have pareret Ordre om at tage Tjeneste ved andre Regimenter.«

Ved en Skrivelse fra Struensee af 25de s. M. underrettedes Collegiet dernæst om, at Kongen havde tilladt, at Garden til Hest's Stalde indrømmedes den russiske Brigadeer Rehbinder.

De faa Vanskeligheder, der havde været forbundne med Opløsningen af Garden til Hest, nærede hos Struensee Haabet om, at det ikkun ville være nødvendigt, at udstæde et lignende Magtsprog, for ogsaa at kunne skille sig af med Garden til Fods, om hvis Troskab under en mulig ind-

træffende Katastrophe Ministeren vistnok havde Grund til at tvivle, thi Enhver vidste, at Hs. Majestæt selv, paa Grund af den sygelige Tilstand, hvori Allerhøistsamme befandt sig, havde meget liden Deel i, ja! maaskee som oftest var aldeles uvidende om mange af de Ordrer, der bleve udfærdigede i hans Navn. Kort før Juletid 1771 indløb følgende Cabinetsskrivelse til Generalitets-Collegiet:

»Sr. M. der König wollen:

1) Dasz in Zukunft auf Christiansburg die Schloszwache von den Grenadier-Compagnien der Regimenter der Garnison gegeben werde, die äuszern Posten von Gemeinen und die innern vor den Gemächern von Unter-Officiers.

2) Dasz die 5 Comp. Fusz-Garde an die 5 in Copenhagen bleibende Reg. angehängt und zu Grenadiers gemacht werden.

3) Dasz diese Comp., sowol Off. als Gemeine fürs erste ihren Sold als bei der Garde bebalten.

4) dasz der bisherige Commandant der Baron Haxthausen und der Major von Numsen bey andern Reg. in dem Grad, worinn sie bey der Garde gestanden, angesetzt werden sollen.

5) Dasz der Capt. Morgenstiern des Major v. Numsens Comp. mit der Gage eines Capitains von der Garde erhalten soll.

6) Das solange bis das Holsteinische Reg. in Copenhagen einrückt, die 5 Comp. an des Königs Reg. sollen angehangen werden.

7) Dasz in Zukunft der Commandant von Copenhagen die Schloszwache wie die andern Wachen commandiren und die Aufsicht darüber haben soll, wie den überhaupt alles Militair in Copenhagen ohne Ausnahme in Absicht des Dienstes und der Disciplin unter den Befehlen des Commandanten stehen soll.

Ueber alles dieses hat das Generalitets-Coll. die nöthige Ordres auszufertigen, und die nähere Vorschläge einzusenden.

Auf des Königs Befehl.

Struensee.«

Friederichsberg den 21sten Xbre 1771.

I Overensstemmelse med Indholdet af den modtagne Skrivelse traf Collegiet de nødvendige Foranstaltninger til at kunne lade den befalede Forandring iværksætte den 24de December, i hvilken Anledning Comman-

danten i Kjøbenhavn, Generalmajor Gude, tildeeltes de fornødne Instructioner, men da denne til den fastsatte Tid skreed til Udførelsen af den Kgl. Ordre, stødte han paa saa uforudsete Hindringer, at han kun ved Understøttelse af Størstedelen af den væbnede Magt, der stod til hans Raadighed, saae sig istand til at haandhæve sin Autoritet. Generalens Rapport over de stedfundne Begivenheder, som dog først den 3die Januar 1772 indsendtes til Cabinettet, ledsaget af en Forestilling fra Collegiet, giver herom aldeles tydelige Oplysninger.

»Unterthänigster Rapport

über das, was bey der Veränderung der vorigen Garde zu Fusz vorgefallen, was ich nähmlich persöhnlich dabey bemärkt oder mir von meinen untergebenen zuverläszig gemeldet worden ist.

Nachdem ich den am 23sten Decbr. h. a. gegend Abend erhaltenen allerhöchsten Befehl zufolge die geschloszenen Compagnien der vorigen Garde zu Fusz an die 5 in Kopenhagen bleibende Regimenter noch selbigen Abend durchs Loos vertheilen laszen und dann die Leib Compagnie besagter Garde dem Holsteinschen, des Obristl. Numsens Compagnie dem Dänischen Leibregiment, des Capitain Holtens dem falsterschen, des Capitain Ellebrachts dem Nordschen Leibregiment und des Capitain Voss Compagnie dem Oldenburgschen Regiment zugefallen; So haben die ermeldeten Capitains sogleich auf der Stelle mit den Ihnen beykommenden Regiments-Chefs die Verabredung genommen, zu welcher Zeit des andern Tages die vorgedachte Compagnien zugeführet werden sollten.

Des darauf folgenden Tages als am 24sten hujus des morgens um 9 Uhr sandte der Hr. Obrist Baron von Haxthausen den Capitaine von Holten zu mir und verlangte meinen Beystand, weil die Leute sich nicht gutwillig zu der Ablieferung verstehen wollten. Ich folgte sogleich mit dahin und fand bey meiner Ankunft, dasz 23 Mann von des Obristl. v. Numsens Comp. sich einmüthig der Ueberlieferung wiedersetzten mit dem Anbringen: Sie wären bereit und willig als Gardes ihre Capitulationes, ihrer Schuldigkeit nach, gutmüthlich auszudienen, sich aber keinesweges bey die Musquetier-Regimenter versetzen zu lassen, und wogegen all mein Zureden, Einwenden und Erklärung des Königl. Willens, dasz sie nehmlich ihr Garde-Tractement behalten und zur Grenadiers gemacht werden sollten, ganz nichts verfieng, sondern lieber in Arrest zu gehen verlangten, als einzuwilligen; dahero sie auch endlich insgesamt nach der Hauptwache gebracht wurden.

Hierauf begab ich mich nach dem Schlosze Christiansburg um zu sehen, dasz die dasige Schloszwache gehörig und ordentlich abgelöszt wurde, ich fand dorten und zwar in der gemeinen Wacht-Stube schon eine grosze Mengde Leute von gedachter Garde, die sich während der Abløsung gewaltsamerweise hineingedrungen hatten; ich liesz solche in Ruhe bis die abgelöszte Wache der Leib Garde abgetroppet und abgedankt seyn würde, um sie alsdann zu trennen und zur Raison bringen zu können; ich ermahnte die abziehende Wache sich ruhig und stille nach ihren Quartieren zu verfügen; sobald aber waren diese nicht entlaszen, drungen sie wiederum zurück nach der Schlosz-Pforte gegen der Reitbahn zu, und obschon ich solche in der Geschwindigkeit zumachen laszen, stürzten doch die, so in der Wacht-Stube waren, herunter und drängten von innen, so wie die äuszersten von aussen, gegen die Pforte, bis sie selbige wieder eröfnet hatten.

Weil ich nun an der neuen Wache nicht Mannschaft genug hatte, dieszes ihr Vornehmen zu zernichten und diese rasende Leute mit den Bajonets auf den Gewehren um sich stieszen, so muste ich der Gewalt weichen, und sie begaben sich sämtlich wieder hinauf in die Wacht-Stube.

Nach und nach fanden sich verschiedene Officiere von der Garde daselbst ein, die alle menschmögliche Mühe mit mir anwandten diese Leute zu besänftigen und zum Gehorsam zu bringen.

Es war aber alles vergeblich und nichts mit ihnen auszurichten, sie bestanden vielmehr sämtlich darauf, dasz sie daszelbige Recht zu haben vermeynten, welches der vormaligen Garde zu Pferde wiederfahren, die nehmlich durchgängig ihre Abschiede bekommen, und würden sie auch eher nicht aus einander gehen, bis ihnen solches gleichfalls zugestanden sey.

Es blieb also kein Mittel übrig, als sie mit Gewalt und durch Zusammenziehung der Garnison dem Befehl unterwürfig zu machen, weil aber auch dieses bedenklich war, so begab ich mich nach dem Königl. Gen. und Com. Coll. und rapportirte die vorgefallene Umstände, da mir dann anbefohlen wurde, durch die Off. von der Garde alles möchliche anzuwenden um die Leute zu trennen, da dann auch etwa 50 Mann nach und nach aus dem Schlosze gebracht wurden; die übrigen aber blieben und beharrten bey ihrem Satz.

Des Nachmittag wurde mir von der Wester Thors Wache gemeldet, dasz eine Comp. daselbst angekommen und hinauswollen, weil aber der

Wachthabende Off. davon bey Zeiten Nachricht bekommen, hätte er die Thore sperren laszen, dasz sie also daselbst nicht durchgekommen, ich befahl dahero sogleich die Haupt- und die Wachen an den Thoren zu verstercken, erhielt aber auch und ehe die Verstärckung noch an die Wachen gekommen, von der Norder Thors Wache den Rapport, dasz etwa 60 Mann Gardes unvermuthet an dasige Wache und durchs Thor sich ausgedrungen, und ehe ich hiebey etwas vorzunehmen vermogte, wurde mir schon wieder von Wester Thor gemeldet, dasz der Capitain Arenfeldt diese Leute wieder zurück und hereingeführt, und gleich darauf langten des Hern Generall. v. Gählers Excellenz bey der Schlosz Hauptwache an mit dem Königl. Befehl, dasz ihnen sämtlich der Abschied accordirt wäre; gedachte S. Excellenz begaben sich sogleich zu den wiederspenstigen Leuten und lieszen ihnen die Königl. Gnade im Teutschen *) verlesen, welche der Capt. Ahrenfeldt nachero ins Dänsche übersetzte; kurtz darauf wurde mir der Einhalt dieses Königl. Befehls aus dem Königl. Gen. und Com. Collegium schriftlich communiciret, welche ich ihnen abermalig vorlas und sehr deutlich erklährete, ihnen auch sogar die Unterschrift und das Pettschaft zeigen muste.

Dem allen ohngeachtet geriethen sie auf den Einfall, dasz sie so lange bleiben wollten, bis ihnen die versprochene Abschiede ertheilet seyn würden, indem man ihnen, wenn sie erst einmahl aus einander waren, nicht Wort halten mögte. Und solchergestalt hat man sich mit Persuasion bis in der Nacht durchquälen müszen, um Zeit zu gewinnen, dasz man sie nach Mitternacht durch Zuzammenziehung der Garnison zwingen könne.

Nach erhaltenen mündlichen Befehl durch den Capitain du Val als Adjutant vom Hofe, dasz ich diese Leute entweder mit Guten oder im Ernste noch vor Tage aus dem Schlosze schaffen sollte, habe also 2 Regt. von der Garnison, die sämtlichen Grenadier-Compagnien und die

---

*) Den Kgl. Ordre lød saaledes:

„Da Ich vernommen habe, dasz verschiedene von der Garde zu Fusz Schwierigkeiten machen als Grenadiers Dienste zu thun; so hat das Collegium ihnen von Meinetwegen bekannt zu machen, dasz es nicht Mein Wille ist jemanden wieder seinen Willen in Meinem Diensten zu behalten, und dasz alle diejenigen, die auf die gehörige Art ihren Abschied durch die ihnen vorgesetzten Officiers verlangen werden, solchen erhalten sollen.

Friederichsberg, d. 24sten December 1771.

Christian."

in Kopenhagen liegende Dragoner commandiren laszen, um 1 Uhr des Nachts auf dem Schlosz-Platze versammelt zu stehen, theils den Befehl auszuführen, und sie sämtlich nach der Citadelle bringen zu laszen, wovon ich den dasigen Commandanten schon avertirt hatte, theils auch, weil sich den ganzen Tag hindurch und noch in der Nacht eine unzählige Menge Pöbel von allerley Art beym Schlosze herum sich aufgehalten. Wie sie aber diesen Ernst endlich erfuhren, so lieszen sie sich durch die Capt. v. Holten und v. Ellebracht bewegen aus dem Schlosze zu gehen, und in dererselben Behausung zu verbleiben, bis sie Tages darauf ihre Abschiede erhalten konnten.

Hierauf wurde das Schlosz geräumet und die Garnison contremandirt, die an der Hauptwache arretirten gingen aus dem Arreste, und ich ordonnirte fleiszige Patroullen von den Dragonern und der Infanterie, und als erstere des Capitain v. Ellebrachts Quartier vorbeypassiret, sind die da seyende Leute von der Garde auf die Gedanken gerathen, dasz sie sollten arretirt werden, und darüber wieder unruhig geworden, dahero der Capit. v. Ellebracht zu seiner Hauses Sicherheit die Patroulle gebeten, dieselbige Strasze nicht mehr zu passiren, weil er die Leute, so bey ihm wären, schon selbst in Ruhe halten würde.

Des Morgens darauf ist zufolge des vorigen Tages aus dem Königl. Gen. und Com. Collegium erhaltenen Befehls mit Ausfertigung der Abschiede der Anfang gemacht worden, welches auch nunmehro durch den Herrn Obristen v. Haxthausen nach Anordnung des hohen Collegii wird zu Ende gebracht seyn.

Es haben sich einige der hartnäckigsten, die das Wort führeten in der gemeinen Wacht-Stube an der Schlosz-Haupt-Wache, mehrentheils vorn an der Treppe befunden, davon mir die Herrn Capitains von Holten und von Ellebracht folgende 3 nahmhafft gemacht, als Niels Jacobsen und Jesteman Jacobsen von des Capit. Holtens und Sontag von des Capitaine Ellebrachts Comp.

Es sind freylich noch mehrere gewesen derer Namen ich aber nicht erfahren können.

Kopenhagen d. 28sten December 1771.

Gude.«

Det synes imidlertid, som om Struensee, efterat Gardernes Modstand var knækket, ikke har taget det saa nøie med det givne Løvte, thi Dagen efter tilstillede han Collegiet følgende Skrivelse:

»Sr. Majestät der König wollen, dasz denenjenigen von der vormaligen Garde zu Fusz, welche nicht unter den Infanterie-Reg. Dienst nehmen wollen, Waffen und Mondour abgenommen werde, keiner aber in Copenhagen bleiben, sondern sogleich alle mit ihren Officiers nach Hillerød marchiren sollen, woselbst ihnen, bis zur Einschiffung nach ihrer Heimath Quartiere angewiesen, und Löhnung gereicht werden.

Friederichsberg, d. 25sten Decbr. 1771.

Auf Befehl des Königs

Struensee.«

Men herimod dristede Collegiet sig dog til at gjøre Indsigelse i følgende:

»Allerunterthänigste Vorstellung.

Nach einer aus dem Cabinet uns zugekommene Ordre wollen Ew. Königl. Mayst. allergnädigst, dasz denenjenigen von der vormaligen Garde zu Fusz, welche nicht unter den Infanterie-Regimenter Dienste nehmen wollen, Waffen und Montur abgenommen werde, keiner aber in Kopenhagen bleiben, sondern sogleich alle mit ihren Officiers nach Hillerød marchiren sollen, woselbst ihnen, bis zur Einschiffung nach ihrer Heimath Quartier angewiesen und Löhnung gereicht werden soll.

Ew. Königl. Mayst. werden aber allerhuldreichst erlauben, dasz wir darzu um so weniger allersubmissest rathen können, als erwähnten vormaligen Gardes unterm 24sten dieses allergnädigst verstattet worden um ihren Abschied anzusuchen, den die meisten bereits erhalten haben.

Das schriftlich gegebene heiligste Wort Ew. Königl. Mayst. würde darunter leiden, wenn diese beabschiedigte Leute gezwungen werden sollten, sich unter Aufsicht ihrer vormaligen Officiers nach einem Ort zu begeben, wo sie sich als obligat und nicht als beabschiedigte anzusehen Ursache haben würden.

Die Ablieferung des Gewehrs und was darzu gehört wird bereits geschehen sein. Was aber auch die Abnehmung der Mondirung anbetrifft, so erdreisten wir uns allerunterthänigst zu bitten, dasz solche ihnen, gleich wie in dergleichen Fällen zu geschehen pflegt, auch bey denen bey der vormaligen Garde zu Pferde gedienten und davon in diesem Jahre dimittirten geschehen ist, gelaszen werde. Und schlagen wir sonst allerunterthänigst vor, dasz diese von der Garde zu Fusz dimittirten Gardes, eben wie die von der Garde zu Pferde dimittirte, so bald mög-

lich zu Wasser nach Norwegen transportirt werden, und selbige während ihres Trasports freye Kost genieszen mögen.

In dem Fall, dasz Ew. Königl. Mayst. ihnen dieses zu aggreiren geruhen mögten, müszen wir allerunterthänigst bitten, dasz dem Admiralitets und Commissariats Collegio der allergnädigste Befehl zugefertigt werde, so gleich die erforderlichen Transport Schiffe für selbige in Beschlag zu nehmen, und während ihres Transports freyen Kost für sie zu verschaffen, auch selbige in den ersten Haven in Norwegen ans Land zu setzen.«

Som Svar herpaa tilskrev Struensee Collegiet saaledes:

»Des Königs Majestät haben auf die Vorstellung des Collegie wegen der vormaligen Gardes zu Fusz resolvirt, dasz denenselben ihre Mundirung gelassen werden, und sie selbst für ihren Transport sorgen sollen.

Auf Befehl des Königs.

Struensee.«

Friederichsberg den 30sten Decbr. 1771.

De forefaldne Begivenheder havde imidlertid aabnet Struensees Øine for Muligheden af, at hans categoriske Befalinger ved en anden Leilighed kunde støde paa en endnu farligere Modstand, hvorfor han efter Modtagelsen af Collegiets ovenberørte Forestilling, der ledsagede Gudes Rapport af 30te December, bevirkede Udfærdigelsen af følgende Cabinetsordre:

»Aus der Vorstellung des Generalitets Coll. vom 3ten hujus ersehe Ich, dasz es im Militair-Etat an der nöthigen Subordination fehlet, da ausserdem diese Insulte dem Militair-Gouvernement nicht hätte wiederfahren können. Es hatten die nöthigen Präcautiones genommen werden müssen, solcher Unordnung zuvorzukommen, oder wenn sie entstanden, so hätte der Militair-Etat in sich selbst und in der Garnison die erforliche Resource finden müssen, solche zu reprimiren ohne dazu eine unmittelbare Ordre von Mir nöthig zu haben.

Es muss dieser Vorfall zu Lehre dienen, dass das Militair auf einem solchen Fusz gesetzt werde, dass es sich selbst Ordnung und Gehorsam bey der Execution der ihm gegebenen Befehle einführe, da solches ausserdem seinen Entzweck verfehlt, und dem Staat unnützlich wird und zur Last fällt.

In dem jetzigen Fall sollen alle weitere Untersuchungen aufhören, und die dabey vorgegangene Unordnungen in Vergangenheit gestellt werden: hingegen hat das Coll. darauf zu sehen, dasz in Zukunft das Ansehen des Commandanten im Garnisons-Dienst soutenirt, dasz die strengste Subordination beobachtet, dasz die Befehle und Execution desselben beständig nur einem Off. anvertrauet werden, und die subordinirten blos folgen nicht aber resonniren sollen, dasz die Wachen sich Respect verschaffen, und dasz die Off. angehalten werden für die Conduite ihrer Untergebenen responsable zu sein, und dasz solche für dergleichen Vergehen nachdrücklich gestraft werden. Ausserdem soll das Andenken von der Garde und was dahin gehört, völlig aus dem Militair-Etat getilget werden. Die dabey gestandene Off. sollen unter die übrigen Reg. der Armee vertheilt, und in dem Grade, als sie bey der Garde gestanden, à la suite gesetzt werden, und keiner soll sich mehr, weder bey Hofe noch sonst, in der Garde-Uniform sehen lassen. Ueber die Distribution der Off. soll das Coll. Vorstellung thun.

Friederichsberg den 6ten Januar 1772.

Christian.

Struensee.«

Medens Struensee ved saadanne Forholdsregler troede at sikkre sig imod ethvert Forsøg fra hans Modstanderes Side paa at nærme sig Majestæten og oplyse denne om den iblandt alle Stænder tiltagende Misfornøielse med Reformerne, forberededes i Stilhed den Katastrophe, der med eet Slag gjorde Ende paa Struensees og hans Tilhængeres Virksomhed. Benyttende sig af den Omstændighed, at Vagtmandskabet til Christiansborg Slot den 16de Januar 1772 var afgivet af tvende Regimenter, hvis Chefer, General Eickstedt og Oberst Köller, vare vundne for Modpartiets Interesser, lykkedes det den paafølgende Nat disse Officerer at besætte alle Adgangene til Slottet med Resten af deres Regimenter, og derpaa i Forening med Andre at trænge ind i det Indre af Slottet, hvor de, efterat den overraskede og forfærdede Konge havde undertegnet de fornødne Ordrer, arresterede Struensee og hans Ven, Grev Brandt, hvilke strax førtes til Kastellet.

Til de første Foranstaltninger, som bleve trufne af Kongens nye Raadgivere, for efterhaanden at kalde Tilstanden før Struensees Omvæltningsperiode tilbage, maa henregnes Gjenoprettelsen af Garden til

Fods, angaaende hvilken Generalitets-Collegiet faa Dage efter Struensees Fængsling modtog følgende Cabinetsskrivelse:

»Ich habe gut gefunden und beschlossen die neulich abgegangene Leib-Wache wieder herzustellen, und sie in allen Stücken auf denselben Fusz zu setzen, worauf sie bei ihrem Abgange stand. Alle bey derselben gestandene Officiers sollen wieder in ihre vorige Posten treten. Und da Ich die von dem Kammerherren und Obristlieutenant, Baron von Haxthausen, wegen Wiederherstellung dieses Corps bereits vorläufig genommene Maaszregeln gebilligt habe, so sollen die Chefs sämtlicher Regimenter die Unter-Officiers und Gemeine der Leib-Wache, die bey selbigen Dienste genommen haben, auf Verlangen des Baron v. Haxthausen und gegen Zurückgebung des Handgeldes, so fort an ihn wieder verabfolgen zu laszen schuldig seyn. Mein Generalitäts- und Commissariats-Collegio hat demnach die zu fordersamsten Wiederherstellung mehr erwähnten Corps nöthigen Ordres ohne Anstand zu erlaszen, und erforderlichen Falls Meine nähere Befehle desfalls zu erfragen.

Christiansburg den 20sten Januar 1772.

Christian.

A. Schumacher.«

Ved Kgl. Resolution af 30te s. M. befaledes dernæst, at Gardens Gjenoprettelse skulde betragtes som skeet den 1ste Januar 1772, fra hvilken Dag de menige Gardere skulde beregnes med et Tillæg af 1 ls., paa samme Maade som Underofficererne og Hoboisterne ved Resolution af 3die December s. A. tilstodes et Tillæg af 2 ls.

Ligesom der efter ethvert Uveir gjerne følger et fuldkomment Vindstille, saaledes indtraadte ogsaa i en lang Aarrække efter Katastrophen i 1772 meget faa Forandringer i Gardens Forhold. Rekrutteringen vedblev som hidtil deels fra Danmark, deels fra Norge, og det var først den 5te Februar 1783, at Kongen befalede, at der tillige fra Hertugdømmerne aarlig skulde leveres 4 Rekrutter til Garden til Fods, hvilket Antal den 22de Februar 1798 forøgedes til 10 Mand. Den 8de Juni 1803 ophørte Hertugdømmerne atter at levere disse Rekrutter, men den 25de October 1806 befalede Kronprinds Frederik, »at begge de Kongelige Livgarder bør igjen have Rekrutter aarlig leverede fra Hertugdømmerne, siden enhver Provinds bør deeltage i den Ære at tjene i Hs. Majestæts Garde, og bevogte Hans høie Person.« Ved Norges Afstaaelse til Sverrig ophørte selvfølgelig Rekrutteringen fra hiint Rige, hvorom Garden den

16de April 1814 fik Communication. Den 7de Januar 1785 udgik en ny Plan for Garden, ifølge hvilken den skulde bestaae af 4 Compagnier à 100 Gardere, af hvilke 35 holdtes permitterede pr. Compagni; under 5te December 1789 forøgedes hvert af Compagnierne med 20 Mand, men den 13de April 1792 reduceredes de atter til en Styrke af 100 Gardere. Ved Resolution af 4de Marts 1785 approberedes, at Orangerihuset ved Rosenborg Slot indrettedes til Caserne for Garden, men først ved Paaske Flyttetid 1786 vare de derved nødvendige Arbeider fuldendte, saa at samtlige Underofficerer og Mandskaber kunde indflytte i denne Bygning. Med Hensyn til Uniformeringen foregik i dette Tidsrum ogsaa nogen Forandring, idet de paille Opslag og Kraver ombyttedes med blaae, saaledes som tidligere havde været reglementeret for Grenadeercorpset. Tidspunktet, naar dette er skeet, lader sig imidlertid ikke nøiagtigt bestemme, da ingen særlig Befaling derom har været at finde i Krigsministeriets Archiv, hvortil Grunden vel nærmest maa søges deri, at Garden, som indtil Aaret 1816 havde sin egen Skrædersal, selv besørgede Munderingerne forfærdigede, hvortil aarlig anvistes en vis bestemt Sum. At Forandringen ikke er skeet ved Grenadeercorpsets Opløsning, er vist, thi Kongen resolverede den 19de October 1763, at de ved Garden til Fods oprettede Grenadeercompagnier skulde iklædes Grenadeercorpsets Munderinger, indtil nye skulde anskaffes; derimod forelagdes Kongen den 11te November 1773 Prøver af rødt, blaat og chamois Klæde og Bay, saa at den forandrede Uniformering maaskee falder sammen med dette Tidspunkt. Ved Resolution af 6te December 1805 befaledes dernæst Hattene aflagte, i hvis Sted der reglementeredes Grenadeerhuer af sort Bjørneskind.

Ved den engelske Flaades Ankomst til Sundet i Aaret 1807 var den største Deel af den danske Armee sammentrukken i Holsteen, hvor den paa Grund af Krigsuroligheder i Tydskland var opstillet langs Monarchiets Sydgrændse, for med væbnet Magt at understøtte den af Danmark erklærede Neutralitet. Ikkun ganske faa Afdelinger af Armeens Linie vare forblevne tilbage som Garnison i Kjøbenhavn, og blandt disse befandt sig Garden til Fods, der, efterat det til Sjælland permitterede Mandskab var indkaldt og mødt ved Bataillonen, beordredes tilligemed »danske Livregiment« at danne Besætningens 1ste Brigade. Under Beleiringens Gang stræbte Garden med sin ringe Styrke, der kun beløb sig til 320 Mand, efter bedste Evne at bidrage sit til at standse Beleirernes Fremtrængen, og navnlig afgav den daglig 1 Capitain, 1 Lieutenant,

2 Underofficerer og 100 Gardere, hvilke bleve opstillede som Piquet deels paa Vesterbro og deels paa gamle Kongevei, ligesom dens Jægere under Chefen for 3die Compagni, Capitain Johan Ditlef v. Zepelin, som tillige havde Commandoen over samtlige Regimentsjægere, hæderlig deeltoge i Udfaldene den 20de, 25de, 26de og 31te August, men da Beleiringshæren baade i materiel og numerisk Henseende var Forsvarerne betydelig overlegen, vare Besætningens Anstrængelser aldeles frugtesløse. Af denne Grund saae Garden sig i Slutningen af Beleiringen indskrænket til, fra »Stadsoberstens Bastion«, i hvilken den var anviist Allarmplads, at være et ørkesløst Vidne til den Ødelæggelse, som Englændernes Kugler og Bomber anrettede i den ulykkelige Stad under Bombardementet fra den 2den til 4de September. Bataillonens Tab under Beleiringen beløb sig til 4 Mand døde og 1 Officeer, 2 Underofficerer og 15 Mand saarede. Blandt disse findes kun navngivne:

1ste Compagni:	Garder Nr. 51	Hans Andersen Weyersted, død.
	- - 107	Peter Olsen Webertofte, saaret, død den 8de September.
	- - 109	Jens Christensen Nondrup, saaret.
	- - 112	Johan Diderik Søllerød, do., død den 13de September.
2det Compagni:	Premierlieuten.	Carl Heinrich Adolph v. Roepstorff, saaret.
	Underofficeer	Thor Hansen Manum, do.
	Garder Nr. 103	Christen Jensen Kirkeværløse, død.
	- - 112	— — — Aggersbølle, do.
3die Compagni:	- - 40	Christen Woldemarksen Rybjerg, saaret.
	- - 110	Morten Iversen Sønderlem, do.
4de Compagni:	- - 104	Ole Enevoldsen Grøntved, do.
	- - 112	Jens Andersen Borkhuus, død.

— Ligesom den danske Armees Hovedstyrke ved Englændernes pludselige Overfald i August 1807 befandt sig saa langt fjernet fra Hovedstaden, at ethvert Haab om at kunne bringe denne Undsætning maatte opgives, saaledes manglede ogsaa i Aaret 1813, — da en forenet svensk-tydsk-russisk Hær efter Slaget ved Leipzig trængte ind i Holsteen for at tvinge Danmark til at bryde Alliancen med Napoleon og tillige at afstaae Norge til Sverrig, — paa det truede Punkt de fornødne Stridskræfter til at modstaae Angrebet, idet kun et lidet Corps paa 9000 Mand, der havde været forenet med de franske Tropper, befandt sig i Nærheden af Elben, hvilket ved de Franskes Retraite saae sig aldeles

isoleret ligeoverfor den 60,000 Mand stærke fjendtlige Hær. Paa den første Efterretning om denne Fare besluttede Kong Frederik den 6te saa hurtig som muligt at ile sine betrængte Lande til Hjælp, og beordrede derfor Armeens Hovedstyrke, som for Størstedelen befandt sig i Sjælland, i Ilmarcher at afgaae til Korsøer, for derfra over Fyen at begive sig til Halvøen. Den 21de December modtog Garden til Fods Ordre til at afgaae den 23de s. M. paa dertil sammenbragte Bøndervogne til Slagelse og den følgende Dag marchere videre til Korsøer; den 31te ankom Corpset til Cantonnementsqvarterer i Omegnen af Veilbye i Fyen og indlemmedes i den 1ste Divisions 1ste Brigade, men da Freden fjorten Dage efter var bleven sluttet i Kiel, var hermed dette korte Felttog tilende, og Tropperne beordredes at vende tilbage til Standqvartererne. En stærk Frost, som indtraf i Slutningen af Januar 1814, forhindrede imidlertid Gardens Overfart til Sjælland, hvorfor Bataillonen indqvarteredes i Omegnen af Hverringe, indtil Frosten tillod dens Tilbagemarche til Kjøbenhavn, hvor den ankom den 23de April 1814. —

Ved den i Aaret 1842 foretagne Omdannelse af hele Armeen, erholdt ogsaa Garden til Fods en tildeels forandret Organisation, og da denne i sine væsentligste Punkter endnu staaer ved Kraft, hidsættes den Deel deraf, som angaaer Gardens Formation saavel paa Freds- som paa Krigsfod:

„Speciel Organisation"
for
Livgarden til Fods.

1 Bataillon paa 4 Compagnier.

a. Overofficerer.

1 Commandeur (Oberst eller Oberstlieutenant efter sin Anciennetet),
1 Major,
4 Capitainer af 1ste Classe (de 4re Compagniechefer),
1 Capitain af 2den Classe (Forstander for Exerceerskolen),
6 Premierlieutenanter,
4 Secondlieutenanter paa ældst Gage,
2 » » yngst Gage.

19 Overofficerer.

b. Mellemstab.

1 Auditeur,
1 Regnskabsfører,
1 Overlæge,
1 Underlæge.

4.

c. Understab.

1 Depot- og Sygehuussergeant,
1 Stabstambour,
1 Corpsskriver,
14 Hoboister af 1ste Classe,
12 Hoboister af 2den Classe,
1 Bøssemager,
1 Profos.

31.

d. Underofficerer.

4 Commandeersergeanter,
4 Fourerer,
4 Vaabenmestere,
8 Sergeanter,
20 Corporaler.

40.

e. Spillemænd.

8 Tambourer,
8 Hornblæsere, som tillige oplæres til Pibere.

16.

f. Menige.

480 Gardere (det 1ste, 2det, 3die og 4de Aars Mandskab), den egentlige Linie eller Fredsstyrke. Deriblandt 16 Undercorporaler pr. Compagnie.

590 Hoveder.

Desuden Krigsreserven:

480 Gardere (det 5te, 6te, 7de og 8de Aars Mandskab), hvoriblandt 16 Undercorporaler pr. Compagnie.

1070 Hoveder.

Garden erholder aarlig pr. Compagnie 30, altsaa i det Hele 120 Rekrutter, som møde hvert Aar den 15de Juni. Til deres Dressur etableres en Exerceerskole, som forestaaes af Capitainen af 2den Classe, og som vedvarer indtil den 10de September, for at Rekrutterne kunne indrangeres i Compagnierne til den aarlige Exerceertid.

Garden erholder pr. Compagnie 75 følgeligen i det Hele 300 Gardere til Tjeneste, nemlig det 1ste, 2det og Halvdelen af det 3die Aars Mandskab, saa at hver Garders stadige Garnisonstid vil være $2\frac{1}{2}$ Aar, foruden Exerceerskoletiden.

Til Exerceertiden indkalder Garden alle 4 Aars Mandskab eller 120 Mand pr. Compagnie.

Efter 4 Aars Tjeneste overgaaer Garderen i Corpsets Krigsreserve, og naar han har staaet 4 Aar i denne, er han fri for videre Militairtjeneste.

I Medfør af foranstaaende Organisation er Jægerafdelingen ved Garden ophævet, og dens Tjeneste skal i Fremtiden bestrides af det 3die Geled, eller Blænkerne, naar der stilles paa 2 Geleder.*)

Med Hensyn til Ansættelse og Forfremmelse (af Officerer) i Livgarden, saavel tilhest som tilfods, bestemmes som følger:

a. Ingen kan ansættes som Officeer i Garderne forinden at have tjent som Officeer to Aar i sit Vaaben.

b. Alt Avancement i Lieutenantsclasserne forbeholdes Officererne af Garderne efter deres Anciennetet i den Garde til hvilken de høre, saaledes at følgeligen ingen subaltern Officeer kan indtræde i en af Livgarderne uden som den yngste i sin Classe.

Men naar en Secondlieutenant af Gardecorpserne, efter sin Anciennetet i Armeen, er berettiget til at forflyttes til en anden Troppeafdeling som Premierlieutenant, da enten forflyttes han virkeligen, eller, dersom han bliver staaende i Garden, meddeles ham Anciennetet og Charakteer som Premierlieutenant, for at samme kan komme ham tilgode, naar det, efter Anciennetet, tilkommer ham at forflyttes som Ritmester eller Capitain fra den Garde, han staaer i.

c. Naar en Escadron eller et Compagnie i Livgarden er vacant, da forbeholde Vi Os Selv at udnævne til Chef for samme

*) I Overensstemmelse med Exerceerreglementet af 1852 stiller Garden, ligesom hele det øvrige Infanteri, nu altid paa 2 Geledder.

enten den Ritmester eller Capitain i selve Garden, som staaer for Tour, eller ogsaa en Escadrons- eller Compagniechef af Linien efter Vort Eget Valg.

Ogsaa forbeholde Vi Os, at besætte Commandeurs- og Stabsofficeersposterne i begge Gardecorpser, uden Hensyn til Anciennetet, efter Eget Valg.«

Ifølge Organisationsplanen underlagdes Garden den 1ste Infanteribrigade, og ophørte derved, med Undtagelse af Tjenesten i de Kgl. Slotte og Palaier, at staae under Kongens umiddelbare Befaling, saaledes som hidtil havde været Tilfældet, thi vel tillod Kong Christian den 8de ved Resolution af 8de Juli 1842, »at Garden fremdeles, directe til Os, indgiver dens Maanedsliste, ligesom Vi ogsaa fremdeles ville modtage allerunderdanigste Meldinger fra dens Commandeur«, men Kongen betragtede sig i alle andre Tjenstforhold ikke som Chef for dette Corps.

Blandt andre Bestemmelser, som indeholdtes i Organisationsplanen, var ogsaa den, at »ligesom hidtil skal Vor Livgarde til Fods og hver Linieinfanterie-Bataillon føre sin egen Fane«, men at disse Faner for Fremtiden skulde være røde med et hvidt Kors, istedetfor de til disse Afdelinger tidligere skjænkede Faner, der havde havt afvigende Farver og været forsynede med forskjellige Emblemer. Naar det imidlertid i Bestemmelsen fremhævedes, at Garden til Fods »skal føre sin egen Fane«, da var herunder vistnok i snævrere Forstand meent, naar hele Corpset var formeret i Bataillon til Parade, Exercits o. d., thi i Virkeligheden havde Garden hidtil været forsynet med fire Faner, nemlig to Gallafaner og to til Brug i daglig Tjeneste, hvilket havde sin Grund i, at Vagttjenesten hos Kongen nødvendiggjorde tvende Faner af hvert Slags, nemlig 1 for den optrækkende og 1 for den afgaaende Vagt. De førstnævnte, der vare hvide med Rigsvaabenet broderet i Midten, vare skjænkede Garden af Kong Christian den 7de i Aaret 1767*), de sidstnævnte derimod i Aaret 1788, ligeledes af Kong Christian den 7de, som den 7de October 1785 approberede Tegningen til dem, ifølge hvilken de skulde forfærdiges af rødt Silketøi med et hvidt Kors, Rigsvaabenet broderet i Midten og det Kgl. Navnechiffer i hvert af de 4 Hjørner. Ved

*) Disse Faner vare allerede satte i Arbeide flere Aar iforveien, ifølge Befaling af Kong Frederik den 5te, men bleve ikke fuldførte før efter denne Konges Død. Af denne Grund befalede Kong Christian den 7de, at hans Faders Navnechiffer skulde anbringes i Spydene paa Stængerne.

den daglige Brug i en Række af 50 Aar vare de tvende i 1788 anskaffede Faner imidlertid blevne saa medtagne, at der i Aaret 1838 kun var Stængerne tilbage, medens Silketøiet var forsvundet. Kong Frederik den 6te befalede derfor, da den nuværende Keiser af Rusland som Thronfølger aflagde et Besøg i Kjøbenhavn i Sommeren 1838, at de tvende Gallafaner skulde tages i Brug i daglig Tjeneste. Da Kong Christian den 8de besluttede, at Dannebrogsfanen skulde træde i Stedet for de hidtil brugte, blev det derfor nødvendigt, at Garden til Fods forsynedes med fire nye. Ved Kgl. Resolution af 15de Juni 1846 approberedes Tegningerne til disse, ifølge hvilke det danske Vaaben, broderet i Guld, skulde anbringes i Midten af de tvende større, og det Kgl. Navnechiffer, ligeledes broderet i Guld, i Midten af de tvende mindre, samt at et af Spydene paa de gamle Faner skulde anbringes paa den ene af de nye Fanestænger. I Efteraaret 1847 vare disse Faner færdige til Overlevering, hvorom Garden underrettedes ved følgende Skrivelse af 22de September s. A. fra den tjenstgjørende Generaladjutant for Land-Etaten:

»Løverdagen den 25de dennes agter Hs. M. Kongen at overlevere den Kgl. Livgarde til Fods de for Samme bestemte nye Faner, og skal i denne Anledning Dagen forinden paa en høitidelig Maade Søm islaaes de nye Faner.

Gardens samtlige Officerer tilligemed Mellemstaben møde desaarsag Fredagen den 24de dennes om Eftermiddagen Kl. 2 klædte i halv Gala paa Amalienborg Palais i Hs. M. Kongens Forgemak. — De nye Faner ville ved den tjenstgjørende Generaladjutant blive besørgede henbragte til Hs. M. Kongens Palais. Sømmene ville blive islaaede af:

Hans Majestæt Kongen,
Hds. M. Dronningen,
Hs. Kongl. Høihed Prinds Frederik Ferdinand,
Hds. Kongl. Høihed Prindsesse Caroline,
den tjenstgjørende Generaladjutant,
Commandeuren for den 1ste Infanteri-Brigade,
Commandeuren
Majoren
den ældste Capitain
den ældste Premierlieutenant
Auditeuren
den ældste Secondlieutenant
} af den Kongelige Livgarde til Fods.

Efterat Sømmene ere islaaede besørger Garden samme Dags Aften de nye Faner i Stilhed afhentede til Casernen, og har Majoren at foranstalte, at de næste Morgen staae i den Nische, der indrettes ved Portalen.

Løverdagen den 25de dennes om Formiddagen Kl. 9 staaer Garden opmarcheret paa Exerceerpladsen ved Rosenborg i den til Revuen befalede Paaklædning og i nogen Frastand fra dens Caserne, Front imod samme, Centrum ligeoverfor Portalen.

Begge de gamle Faner medtages. — Efterat Hs. M. Kongen er ankommen, indsvinge paa nærmere Ordre begge Fløi-Compagnier perpendiculairt paa Frontlinien, Fløiene omtrent støttende sig til Casernen. Dernæst lader Gardens Commandeur Geværet præsentere og træder med Majoren, Fane-Officererne og Adjutanten, tilligemed 4 Underofficerer, hvoraf de to bære de gamle Faner frem for Kongen. Commandeuren overleverer disse 2 Faner til Generaladjutanten, hvorefter det vil behage Hs. M. Kongen at overrække de nye Faner til Commandeuren, som giver dem til Fane-Officererne, hvilke atter give dem til Underofficererne.

Fanerne bringes derpaa tilbage til foran Midten af Garden og forventes dernæst Hs. M. Kongens nærmere Befalinger.

Under hele denne Ceremonie staaer Garden med præsenteret Gevær. Efterat Ceremonien er endt, hensættes de 3 af de nye Faner i Majorens Qvarteer og bringes samme Dags Aften i Stilhed til Kongens Palais paa Amalienborg. Med den fjerde af de nye Faner marcherer Garden til Revuen. De to gamle Faner bringes efter nærmere Aftale mellem Garden og Artilleribrigaden i Stilhed til Arsenalet.*) Strax efter endt Ceremonie agter Hs. M. Kongen at besee Gardens Caserne.

Hvilket efter allerhøieste Befaling herved communiceres til Efterretning og Iagttagelse.«

Efterat Sømislagningen i Overensstemmelse med den givne Befaling var foregaaet om Eftermiddagen den 24de September, behagede det Kongen den følgende Formiddag at begive sig til Gardens Caserne for egenhændig at overlevere de nye Faner; med den Hs. Majestæt egne Veltalenhed mindede han ved denne Leilighed Corpset om Betydningen af disse Ærestegn, og udtalte sin Overbeviisning om, at de saavel i Fredens Dage som i Farens Stund vilde blive bevarede uplettede. Vistnok tænkte ingen af de Tilstedeværende dengang paa, at disse Faner, eller i

*) Den ene af disse Faner er ved Arsenalets Omordning i 1857 bleven ophængt i en af Tvergangene.

det Mindste den ene af dem, saa kort efter skulde erholde en ny og betydningsfuld Indvielse paa Valpladsen, og at der skulde gives det Corps, til hvilket de vare skjænkede, Leilighed til at vise, at det paa rette Maade havde opfattet den Kongelige Givers Ord.

Da Garden i de Aar, der vare forløbne, siden Armeeorganisationen af 1842 traadte i Kraft, havde maattet give Afkald paa den Lykke, at turde betragte Kongen som sin specielle Chef, behagede det Hs. Majestæt Kong Frederik den 7de atter at lade denne Naade blive Garden til Deel, idet der under 4de Marts 1848 udgik følgende Kgl. Resolution:

»Vi ville allernaadigst Selv overtage Commandoen som Chef for begge Vore Garder, og befale i den Anledning:

1) Begge Corpser ville, i Henseende til det Personelle, enten directe, eller gjennem Vor tjenstgjørende Generaladjutant modtage Vore Befalinger, ligesom deres Commandeurer i deslige Anliggender have at henvende sig til Os, enten directe eller gjennem Generaladjutanten.
2) Hvad Tjenesten i Vore Slotte eller Palaier angaaer, forblive de hidtil foreskrevne Bestemmelser i Kraft.
3) I tactisk Henseende forblive indtil videre begge Corpserne Brigaderne og Generalcommandoen underlagte, ligesom ogsaa de hidtil gjældende Bestemmelser, betræffende de theoretiske og practiske Øvelser fremdeles vedblive at staae ved Magt, dog saaledes, at de Inspectioner, der af Brigadegeneralerne skulle afholdes, ikkun foretages paa Vor speciel derom givne allerhøieste Resolution.«

Ifølge foranstaaende allerhøieste Resolution vedblev Commandeuren for den 1ste Infanteribrigade at foretage de aarlige Inspectioner, indtil Hs. Majestæt under 10de October 1849 befalede, at disse Functioner skulde overtages af den tjenstgjørende Generaladjutant for Land-Etaten. Med Hensyn til den under 13de og 20de Marts 1848 for Garden befalede forandrede Uniformering, hvilken anlagdes i Tjenesten den 27de s. M., da henvises til de til Slutning vedføiede Tegninger.

Ved Insurrectionens Udbrud i Holsteen i Marts 1848 erholdt Garden Ordre til at indkalde sit 3die og 4de Aars Mandskab fra Kongeriget og Nordslesvig (fra Sydslesvig og Holsteen lod en saadan Indkaldelse sig paa Grund af Forholdene ikke realisere), og med den derved tilveiebragte Styrke at holde sig parat, til at kunne rykke i Felten. Men da det ikke var Hs. Majestæts Villie, at tvinge Nogen til at fægte imod sin

Overbeviisning, og Hs. Majestæt tillige derved vilde give endnu et Beviis paa sit landsfaderlige og forsonlige Sind, erholdt Generaladjutanten Ordre til, i Overværelse af Gardens Officerer ikke alene at give samtlige i Garden tjenende Holstenere og Lauenburgere Hs. Majestæts Tilsagn om, at de ikke skulde blive tvungne til at fægte imod deres Landsmænd, men at det tillige skulde staae dem af dem, som paa Grund af de i Hertugdømmerne stedfindende Forhold maatte ønske det, frit at forlade Tjenesten og vende tilbage til deres Hjem, naar de ikkun ved et udstedt Revers forpligtede sig til ikke at tjene mod Kongen. Ligeledes udgik, da Hs. Majestæt Kongen allerede forinden Udgangen af Marts Maaned besluttede at begive sig til Armeen ledsaget af Garden, Befaling om, at de fornævnte Holstenere og Lauenburgere ikke skulde følge med Corpset paa dets Marche, men derimod forblive tilbage i Hovedstaden under Commando af en Capitain for at forrette Vagttjeneste hos Deres Majestæter Enkedronningerne.

Da disse brave Folk imidlertid følte sig smertelig berørte ved, at der ikke maatte gives dem Leilighed til at vise, at de fuldkommen fattede, hvad de vare deres Konge skyldige, og at de vilde blive deres Ed og Pligt troe, besluttede de alle, med Undtagelse af Tvende, at henvende sig til deres Commandeur, for igjennem ham at forebringe Kongen deres Ønske. Som en Følge heraf begave Undercorporalerne Nr. 24 Hans Voss af 2det Compagni og Nr. 26 Johan Asmus Theodor Stöckel af 4de Compagni (nu Foureer ved samme Compagni) sig den 3die April til Oberst Juel og overbragte ham Deres Kammeraters Ønske, hvorpaa der allerede samme Dags Eftermiddag indløb allerhøieste Tilladelse for Ansøgerne til at deeltage i den forestaaende Campagne.

Den 5te April om Morgenen Kl. 8 gik Hs. Majestæt ombord i Dampskibet Ægir og afseilede strax efter fra Kjøbenhavn fulgt af Dampskibet Geiser, paa hvilket Garden til Fods allerede nogle Timer forud var bleven indskibet. Den følgende Dags Eftermiddag ankom begge Skibe til Sønderborg paa Als, og her forblev Hs. Majestæt indtil Melding var indløben fra den Høistcommanderende for det danske Armeecorps i Slesvig, Generalmajor v. Hedemann, om at Insurgenterne den 9de April vare fordrevne fra deres Stilling ved Bau og retirerede tilbage over Eideren. Ledsaget af Garden til Fods, begav Kongen sig derpaa den 10de til Hest til Flensborg, hvor han samme Dags Aften holdt sit Indtog.

Da Krigen imidlertid truede med at tage en alvorligere Vending ved det tydske Forbunds Indblanden i Forholdene i Holsteen og Slesvig, saae Kongen sig tvungen til at opbyde sit Lands hele Kraft for at modstaae de indtrængende Fjender, og han gav derfor ikke alene Ordre til Dannelsen af saa mange Reservebatailloner, som man for Øieblikket saae sig istand til at forsyne med Officerer og Materiel, men stillede tillige sin Garde til Krigsministerens Disposition. Den 16de April stødte Garden til Fods til Armeecorpset ved Slesvig og indlemmedes i Reservebrigaden, over hvilken Gardens Commandeur gaves Commandoen; den indqvarteredes til samme Tid paa Gottorp Slot, hvor dens Mandskab Dagen efter sattes i Arbeide med at udbedre de forfaldne Fæstningsværker, og deeltog derpaa i en Demonstration, som foretoges den 21de henimod Rendsborg, deels for at komme til Kundskab om Forbundstropperne havde passeret Eideren, og deels for at understøtte den Expedition, som samme Dag foretoges mod Eckernførde-Egnen.

Da Fjenden den 23de April rykkede frem imod det danske Armeecorps, havde Garden erholdt sin Plads anviist paa Gottorp Slot. Dens 1ste, 3die og 4de Compagni havde besat den sydøstlige og den sydvestlige Bastion og den mellemliggende Courtine, medens dens 2det Compagni var posteret paa den Dæmning, der forbinder den sydlige og den nordlige Side af Byen Slesvig; men da Gottorp ligger et godt Stykke bag det Terrain, i hvilket Fægtningen tog sin Begyndelse, varede det flere Timer, inden der skete noget directe Angreb paa Gardens Position. Ved Middagstid bemærkede man en preussisk Infantericolonne (Keiser Alexanders Grenadeerregiment), der var trængt op i Friederichsberg, og som nu forsøgte paa at dirigere sin Marche imod de Tropper, som fægtede vestenfor Gottorp; man rettede derfor et Par Kanonkugler imod Teten af Colonnen *), hvergang den lod sig tilsyne, hvilket ogsaa havde til Følge, at den, efter flere forgjæves Forsøg paa at defilere forbi Slottet, gik længere tilbage og lod sine Tirailleurer trænge ud igjennem de derværende Haver. Men, ihvorvel den Post, som var Garden anviist, ikke var den farefuldeste, saalænge Forbindelsen med det øvrige Armeecorps ikke var afbrudt, blev dog Situationen mere og mere kritisk, jo længere

*) En af de fra Slottet udskudte Kanonkugler traf et Jerngelænder, der omgav en ligeoverfor liggende Bygning; den løsrev en af Jernstængerne og slyngede denne ved et mærkeligt Træf af Skjæbnen imod tvende preussiske Gardeofficerer, v. Bergh og Baron v. Seckendorff, og knuste Benene paa dem Begge.

Fjenden trængte frem i den høire Flanke. Omtrent Kl. 4½ lod et Insurgentbatteri sig tilsyne paa Toppen af Erdbeerenberg, og uagtet man strax sendte det et Par Kugler fra de tvende Kanoner, der vare posterede paa Gottorp, kunde man dog ikke forhindre Insurgenterne i at protse af og at aabne deres Ild imod Slottet. Vel gjorde denne Skydning ingen Skade, idet Kuglerne vare rettede for høit, og kun ødelagde Taget paa nogle mindre Bygninger eller prellede af mod Slottets stærke Mure *), men da man samtidig hermed bemærkede flere Baade, som idelig fore frem og tilbage over Slien paa den østre Side af Slottet, uden at man paa Grund af den lange Afstand kunde opdage, om fjendtlige Tropper befandt sig i dem, har dette vel været den nærmeste Aarsag til, at Oberst v. Juel troede sig omgaaet og ikke længer vovede at fortsætte Forsvaret af Slottet, af Frygt for at udsætte Garden for at blive afskaaren. Obersten afsendte derfor Melding til General Hedemann, at han saae sig nødt til at opgive Slottet, og trak sig til samme Tid tilbage over den nordlige Dæmning, der fører ud til Dyrehaven. Her fik han imidlertid Underretning om, at hans Formodning om at være omgaaet var falsk, hvorfor han strax paany lod Garden marchere ind paa Slottet, saa at den Adjutant, som General Hedemann havde afsendt til Oberst Juel med Anmodning om at holde Slottet til det Yderste, forefandt Gardens Compagnier paa de Poster, som de havde indtaget om Formiddagen. Først da hele Armeecorpset havde trukket sig tilbage i en Stilling ved Taterkrug, og Fjenden virkelig truede Gardens Retraitelinie, forlod Oberst Juel sin anbetroede Post og sluttede sig til venstre Fløi af de øvrige Tropper ved Taterkrug. Under denne Retraite beskødes Garden paany af de samme Kanoner, der tidligere paa Dagen havde angrebet Gottorp, hvilket dog ikke tilføiede den noget Tab af Mandskab; derimod dræbtes 1 Mand af det til Reservebrigadens Kanoner hørende Betjeningsmandskab.

I Forbindelse med den øvrige Armee fortsatte Garden endnu samme Aften Retraiten ad Flensborgerchausseen, bivouaquerede om Natten i Skoven ved Idsted og indtraf omtrent Kl. 3 den følgende Eftermiddag til

---

*) Paa nogle Høider bag den nordlige Deel af Byen Slesvig havde der samlet sig en Deel af Indvaanerne, der som Tilskuere fulgte Slagets Gang, og med høie Bifaldsraab tilkjendegave deres Glæde, hvergang de fjendtlige Kugler susede ind imod Slottet. En af disse tog imidlertid Retningen imod dette Selskab, der blev høiligen forfærdet, da Kuglen slog ned tæt ved det. Bifaldsraabene forstummede, og Tilskuerne forsvandt med det samme.

Niehusene ved Flensborg, hvor den foreløbig indqvarteredes. Den Omstændighed, at Garden fik sine Qvarterer anviste udenfor Flensborg, i Forbindelse med den liden Deel Corpset havde taget i den foregaaende Dags Fægtning, hvorved Mandskabets Kræfter ikke vare blevne saameget medtagne som de øvrige Afdelingers, var vel ogsaa Grunden til, at den forblev uberørt af den Forvirring, der opstod i Flensborg, hvor næsten hele Armeecorpset var indqvarteret, da Rygtet om Fjendens Nærmelse naaede derhen. Inden ganske kort Tid var Bataillonen fuldstændig samlet paa sin Allarmplads og afventede der Ordre fra Overcommandoen om, hvorhen den skulde dirigere sin Marche. Øieblikket var kritisk, thi uden Ophør væltede en Strøm af Flygtninge af alle Vaabenarter, blandet med en Deel af Trainet, forbi Bataillonen, og endnu indløb ingen Befaling fra Hovedqvarteret, om man skulde gaae frem eller tilbage. Et Øieblik troede Major v. Kirchhoff, — som havde overtaget Commandoen over Garden istedetfor Oberst v. Juel, der paa Grund af Overanstrængelser havde paadraget sig et Sygdomstilfælde, — at hele Armeen var opløst, og at han derfor burde føre Bataillonen Nord paa, indtil Ordenen atter var tilveiebragt iblandt de øvrige Afdelinger, men da han strax efter fik at vide, at en Deel af Armeen befandt sig samlet og opstillet Syd for Flensborg, forblev Bataillonen om Natten ved Niehusene, stødte den følgende Morgen til Armeecorpset ved Bau og dannede derpaa tilligemed en Deel af 5te Bataillon, en Deel af 1ste Jægercorps og Escadronen Barner af 4de Dragonregiment, Arriergarden paa Retraiten til Sundeved, hvorfra Tropperne Natten imellem den 25de og 26de April overførtes i Baade til Sønderborg.

For at give Armeecorpset gunstigere Leilighed til at erstatte det i Slaget ved Slesvig lidte Tab begyndte man allerede i Slutningen af April at overføre en Deel af Tropperne til Fyen, hvor de vare nærmere ved Hoveddepoterne, og tillige i mere udstrakte Qvarterer hurtigere kunde sættes i kampdygtig Stand. Garden, som den 28de April indlemmedes i den 3die Brigade under Oberstlieutenant v. Rye, forblev dog i Sønderburg indtil den 7de Mai, da den afmarcherede til Høruphav og overførtes til Assens, hvorfra den den følgende Dag, efterat de i Holsteen og Lauenburg fødte Undercorporaler og Gardere ifølge Kgl. Ordre vare dirigerede til Kjøbenhavn under Commando af 1 Capitain og 2 Lieutenanter, marcherede til Barløse og Ørsted. Den 11te Mai indlemmedes Garden i den 4de Brigade under Oberst v. Wickede, inspiceredes samme Dag af General v. Hedemann ved Brahesholm og marcherede derpaa den 25de

til Veile, den 26de til Horne og den 27de til Faaborg, hvorfra den endnu samme Dag overførtes til Mummark paa Als og indqvarteredes i Maiboll og Mintebjerg. Tidlig om Morgenen den 28de Mai traadte Bataillonen atter under Gevær i den Formening at skulle marchere til et nyt Cantonnement, men idet man henved Middagstid nærmede sig Sønderborg, lød pludselig Skud fra den modsatte Side af Alssund, og først nu blev det almindelig bekjendt, at Marchen gjaldt Sundeved, hvor den commanderende General havde til Hensigt at trænge Forbundstropperne tilbage, og hvor allerede Avantgarden af det danske Corps befandt sig i Fægtning med Fjenden. Vore Troppers seirrige Fremtrængen gjorde imidlertid ikke Anvendelsen af Reserven, hvortil Garden hørte, nødvendig, og denne passerede derfor først om Eftermiddagen Broen over Alssund, hvorfra den dirigeredes over Rakeboll i Retning af Satrup og Lundsgaard, under hvilken Fremrykning den tjente til Soutien for den høire Fløi af Centrum.

Efterat det indtrædende Mørke havde gjort en Ende paa Kampen omtrent Kl. 9½, gik Hovedstyrken af det danske Armeecorps tilbage til Als, hvor Garden anvistes Qvarterer i Kjær, og her befandt den sig endnu, da der om Eftermiddagen Kl. 2 den 5te Juni indløb Ordre fra Hovedqvarteret, at Corpset, saa hurtigt som muligt, skulde marchere til Sønderborg, hvor man nærede Frygt for, at det skulde lykkes Fjenden, som om Formiddagen havde angrebet vore Tropper i Sundeved og trængt disse tilbage til Høiderne ved Dyppel, at bemægtige sig Brohovedet og forcere Overgangen over Alssund. Corpscommandeuren besluttede sig derfor til uopholdeligt at afmarchere til Sønderborg med den disponible Styrke, bestaaende af 1ste, 2det og 3die Compagni, og i nævnte By oppebie det 4de Compagni. Derved forvoldtes imidlertid et ikke ubetydeligt Ophold, saa at Bataillonen først Kl. 4 passerede Broen og opmarcherede paa den modsatte Strandbred. Dens Styrke under Gevær beløb sig til: 12 Officerer, 35 Underofficerer, 35 Undercorporaler, 14 Spillemænd og 266 Gardere.

Kampen rasede paa den Tid over hele Linien fra Alssund til Venningbond, og kun det paa Høiderne ved Dyppel Mølle posterede Artilleri, i Forbindelse med Ilden fra de faste Batterier paa Als holdt endnu Fjenden tilbage fra at trænge frem indtil Brohovedet. Da stærke fjendtlige Colonner vedbleve at debouchere ud af Dyppel By, maatte man forberede sig paa, at Kampen paa vor Side kunde blive indskrænket til at

forbyde Fjenden Overgangen til Als, og Garden fik derfor Ordre til at besætte Brohovedet. En høiere Ingenieurofficeer anviste de enkelte Compagnier de Positioner, som de skulde indtage, idet han i al Korthed antydede, hvad der burde iagttages for paa bedste Maade at tilbagevise det forventede Angreb, og endte sin Instruction med de Ord: »herfra er ingen Retraite«. Heldigviis for den danske Armee og specielt for Garden blev denne Paamindelse overflødig, idet de fjendtlige Colonner, medens disse Forberedelser toges, havde seet sig tvungne af den levende Artilleriild til at standse deres Fremrykning og søge Ly bag de mange Hegn, som gjennemskjære Terrainet. Generalmajor v. Hedemann besluttede nu at gaae angrebsviis tilværks over hele Linien, og Garden fik derfor Ordre til at forlade Brohovedet samt at marchere til Dyppelbjerg for at tage Deel i Angrebet. Paa Veien til Dyppelmølle, som Bataillonen tilbagelagde i Sectionscolonne, mærkede man endnu Intet til den egentlige Kamp, som skjultes af det mellemliggende Dyppelbjerg, men næppe havde Têten af Colonnen naaet Toppen af Bakken, før Geværkuglerne i Masse pebe hen over Mandskabets Hoveder; den tappre Commandeur, som selv ikke kjendte til nogen Frygt, lod Colonnen fortsætte sin Marche, og først da han fra det høitliggende Punkt bemærkede, at den fjendtlige Kjæde næsten befandt sig i hans umiddelbare Nærhed, lød Commandoordet »Til Venstre formeer Bataillonen! Løb!« Commandoet, som paa Grund af den stærke Skydning ikkun hørtes af de foran marcherende Pelotonner, adlødes kun successive af de bagved marcherende Compagnier, og Opmarchen foregik derfor ikke med den Orden, som vilde have været Tilfældet, hvis Commandoordet var bleven hørt samtidig i Têten og Queuen af Colonnen. Bataillonen ordnede sig imidlertid, saa hurtigt som muligt, til Angreb, optog den 8de Bataillon, som forgjæves havde attaqueret den østlige Side af Dyppel, og gik strax efter i Forening med forskjellige andre Afdelinger over til Angreb; den fjendtlige Kjæde, som ved Synet af Bjørneskindshuerne opdagede, at friske Tropper vare førte i Ilden, og som ikke kjendte disses ringe Antal, kastedes hurtigt fra Hegn til Hegn, men da Fjenden under Retraiten trak sig ned imod Dyppel, og Bataillonen derved maatte foretage en Svingning om den høire Fløi, var det navnlig Gardens 1ste Compagni under Capitain Carl v. Barner, som kom i Engagement. Efter en kort men hidsig Kamp lykkedes det omsider at bemægtige sig Dyppel, og under en levende Ild forfulgtes Fjenden til henimod Satrup, indtil Mørket forhindrede al videre Fremrykning. Compagnierne forbleve Natten over staaende paa de Punkter, hvor de befandt

sig ved Fægtningens Ophør, og først henad Morgenstunden samledes Bataillonen ved Stenderup, hvorfra den strax efter marcherede til Als, og indqvarteredes i Miang og Lamberg. Ved den her anstillede Undersøgelse viste sig Tabet i Fægtningen at have været:

1ste Compagni Nr.	7.	Corporal	Johan Ditlef Jacob Stuhr, saaret.
»	17.	Undercorp.	Hans Peter Rasmussen Haals, do.
»	31.	Garder	Anders Rasmussen Hald, do.
»	42.	»	Christen Jepsen Thodsøe, do.
»	55.	»	Anders Pedersen Overdrevsgaard, do.
»	76.	»	Mikkel Pedersen Flensted, do.
»	117.	»	Jürgen Petersen, do.
»	121.	»	Thomas Andersen Udbye, do.
»	63.	»	Hans Andersen Eskerød, do., død den 6te Juni.
»	95.	»	Christian Lassen, død.
»	115.	»	Johan Albert Detlefsen, død.
2det Compagni »	6.	Corporal	Jacob Jørgensen Holtug, død.
»	99.	Garder	Jens Christensen Hadberg, saaret.
»	100.	»	Erik Ludvig Krieger, do.
3die Compagni.		Premierlt.	Adolph Frederik v. Zepelin, saaret.
»	82.	Garder	Christen Olsen Pindsmark, do.

Den 9de Juni marcherede Garden atter til Sønderborg, hvor den fra den 9de til den 11te indlagdes som Besætning i Brohovedet, men, efterat være indlemmet i den 5te Brigade under Oberst v. Meyer, marcherede den allerede den 12te s. M. til Høruphav, hvor den tilligemed en større Deel af det øvrige Infanteri indskibedes, idet det var General Hedemanns Hensigt selv at afgaae til Nordslesvig, for med en betydelig Styrke at forstærke det derværende Corps. Om Eftermiddagen landsattes Tropperne ved Heilsminde, hvorfra Garden marcherede først til Christiansfeldt og dernæst til Haderslev; den 18de gik den tilbage til Seggelund og den 21de til Aller, hvor den forblev indtil den 29de, da Melding indløb om, at Fjenden havde angrebet Haderslev. Brigaden, over hvilken Generalmajor v. Krogh den 19de havde erholdt Commandoen, og som om Eftermiddagen var bleven samlet paa sin Allarmplads ved Bøgeskov, forblev staaende her om Natten, men da man fik Underretning om, at de danske

Tropper havde forladt Haderslev om Aftenen, og at Fjenden befandt sig i Fremrykning imod Nord, gik Brigaden om Morgenen den 30te tilbage til Kolding, hvor den lagdes i Cantonnement bag Kongeaaen. Den 10de Juli ombyttede Garden sit første Cantonnement i Paabye med Bramdrup og den 16de s. M. med Julianeberg, Bredballe og Thyrsbeck, hvorfra den den 29de Juli forlagdes til Veile. Den 18de September deeltog den i den Revue, som Hans Majestæt Kongen paa denne Dag afholdt over Armeen paa Leerbeck Mark, forlagdes den 20de s. M. til Horsens og forblev her indtil den den 20de October indskibedes ved Boller paa Dampskibene Hekla og Caroline Amalie, paa hvilke den ankom til Kjøbenhavn den 22de om Formiddagen Kl. 9.

Saasnart det henimod Slutningen af Vaabenstilstanden viste sig, at en mindelig Afgjørelse af Stridighederne mellem det tydske Forbund og Danmark ikke var at haabe, erholdt Garden ligesom Armeens øvrige Afdelinger Ordre til at træffe Forberedelser til atter at kunne rykke i Felten. Den 18de Februar udgik Ordre til at indkalde Frifolkene og Krigsreserven, hvorved Gardens Styrke under Gevær naaede op til 15 Officerer, 24 Underofficerer, 16 Spillemænd, 64 Undercorporaler og 501 Gardere, Exerceerskolen fraregnet, som forblev i Kjøbenhavn. Den 13de s. M. stillede Kongen Garden til Krigsministerens Disposition, og den 21de afgik den pr. Jernbane til Roeskilde, og marcherede endnu samme Dag til Ringsted. Den 22de fortsattes Marchen til Slagelse og den 23de til Korsøer og Omegn. Den 24de overførtes 3die og 4de Compagni, og den følgende Dag 1ste og 2det Compagni til Nyborg, hvorfra de strax afmarcherede til Cantonnementer i Omegnen; den 27de marcherede Corpset til Odense, den 28de til Sandholdt og den 29de til Faaborg og Omegn, hvorfra det den 31te overførtes til Als og indqvarteredes i Lysabel, men ombyttede den følgende Dag disse Qvarterer med Fjelle, Vibye, Lebel og Lebellyk. Allerede den 23de Marts var Garden bleven underrettet om, at den skulde henhøre til 2den Brigade under Oberstlieutenant Thestrup; i Forbindelse med Brigadens øvrige Afdelinger passerede den Broen over Alssund den 3die April og gik frem til Nybel, men samme Dag atter tilbage til Dyppel; den 5te avanceredes paany til Nybel, hvor en Deel af Brigaden indtog en Forpostlinie fra Auenbøll til Venningbond. Tidlig om Morgenen den 6te opstilledes hele Armeen i Slagstilling, da man af Fjendens Foretagender de foregaaende Dage formodede et Angreb, og Garden opstilledes som Repli ved Lundsgaard, men da Fjenden efter flere Timers Venten ikke lod sig tilsyne, gave

Folkene sig henimod Middagstid ifærd med at koge, i hvilken Beskjæftigelse de imidlertid snart bleve afbrudte, idet der pludselig lød Skud over hele Linien. Bataillonen traadte atter under Gevær, og en Kjæde fremsendtes for at optage de foranstaaende Afdelinger, hvis disse skulde blive tvungne til at gaae tilbage.

Lundsgaard er beliggende paa en temmelig høi Bakke og adskilles fra Auenbøll og Ulderup ved en mellemliggende Dal; man havde derfra en temmelig fri Udsigt til disse Punkter, mod hvilke Fjendens Angreb concentrerede sig. Efter en haardnakket Fægtning saae man vore Tropper blive trængte ud af disse Byer, og snart viste sig stærke fjendtlige Infantericolonner i Forening med Artilleri paa Toppen af Bakkerne. Gardens Mandskab kunde ikke ret indsee, hvorfor det ikke sendtes de betrængte Vaabenfæller til Hjælp, men Corpscommandeuren turde ikke opfylde dets Ønske om at blive ført i Ilden, før Ordre dertil indløb fra Brigaden, og denne vilde endnu ikke disponere over sine Reserver, før den havde overbeviist sig om, at et Angreb fra Gravensteen af en overlegen fjendtlig Styrke ikke lod sig befrygte. Af denne Grund forblev Garden i sin Stilling ved Lundsgaard indtil om Eftermiddagen Kl. 4½, da den modtog Ordre til at rykke frem imod Auenbøll. Sluttende sig til venstre Fløi af 2de Compagnier af 3die Reservejægercorps, rykkede Gardens 1ste, 2det og 3die Compagni i Compagnicolonner, med 4de Compagni som Hovedreserve, hurtigt frem imod Auenbøll, bemægtigede sig i det første Anløb Udkanten af Byen, drev uden synderlig Modstand de fjendtlige Tropper igjennem denne og gjorde først Holdt, da Fjenden paa alle Punkter var kastet tilbage. Gardens hele Tab beløb sig til 2 Saarede, nemlig Garderne Nr. 98, Jørgen Larsen Skovbye af 2det Compagni og Nr. 153, Ole Ludvigsen Hvedstrup af 3die Compagni, hvilken sidste døde paa Augustenborg Lazareth den 8de April.

Saasnart Fægtningen var tilende, sendtes 4de Compagni noget længere frem i Terrainet som Forpost, medens de 3 andre Compagnier gik tilbage til Auenbøll. Først den følgende Eftermiddag afløstes Garden i denne Stilling og marcherede tilbage til Herregaarden Sandberg, men da det i et Krigsraad, som samme Dag afholdtes i Hovedqvarteret, var besluttet, at Armeen atter skulde gaae tilbage til Als og kun holde det nærmeste Terrain udenfor Brohovedet besat, trak Garden sig endnu samme Aften tilbage til Suurlikkegaard eller den saakaldte »Capitainens Gaard«, hvor den forblev Natten over. Den 8de indtog hele Armeen en Bivouaquestilling paa Dyppelbjerg, men gik om Eftermiddagen tilbage til

Als, hvor Garden indqvarteredes i Augustenborg By og i Bro; den 10de forlagdes 1ste Compagni til Ketting, 2det til Gundstrup, hvorimod 3die og 4de Compagni forbleve i Bro indtil den 11te, da de disloceredes til Adserballig. Den 14de forlagdes Garden til Maibøl, Tandslet og Mintebjerg og den 16de til Sønderborg, hvor den den 21de belagde det derværende Slot, og her forblev Corpset indtil den 1ste September s. A., da det tilsøes overførtes til Kjøbenhavn, hvor det ankom den følgende Dag og atter indtraadte i sine oprindelige Tjenstforhold.

Som en Følge af, at Forholdene i Holsteen i Foraaret 1850 tydede paa, at et tredie slesvigsk Felttog vilde blive nødvendigt, rustede den danske Regjering paa det Kraftigste, for, saasnart den forventede Fred med Preussen var afsluttet, atter at kunne lade Armeen rykke ind i Slesvig og med eet Slag knække Slesvigholstenernes Modstand, hvis disse skulde forsøge paa at fortsætte Kampen uden fremmed Hjælp. Den 14de Mai stillede Kongen paany Garden til Fods til Disposition for Krigsministeren, som indlemmede den i den af Oberst v. Irminger commanderede 6te Brigade, der henhørte til Armeens 1ste Division under Generalmajor v. Moltke. Den 26de s. M. afgik Garden pr. Jernbane til Roeskilde, marcherede samme Dag til Ringsted og den 27de til Slagelse, passerede Beltet den 28de, forblev den 29de ved Juelskov,*) marcherede den 30te til Søbysøgaard, den 31te til Erholm, den 2den Juni til Hindsgavl, overførtes den 3die til Jylland og marcherede samme Dag til Follerupgaard, den 4de til Hedensted, den 7de til Uth og den 8de til Horsens. Med en Styrke af 16 Officerer, 36 Underofficerer, 16 Spillemænd, 64 Undercorporaler og 612 Gardere marcherede Corpset den 11te Juli til Ussinggaard, den 14de til Øster-Snede, den 15de til Viuf, den 16de til Simmersted, den 17de til Løit, den 18de til Harrislev og den 21de til Flensborg. Den 22de bivouaqueredes ved Marienholtz og den 23de ved Oversee.

Under Fremrykningen den følgende Dag, da Centrumscolonnen, der dannedes af 4de og 6te Brigade, trængtes stærkt i den venstre Flanke, afsendtes efterhaanden i denne Retning betydelige Forstærkninger, og deriblandt Garden til Fods, som dirigeredes over Stenderup mod Popholtz, men da Fjenden ved Gardens Ankomst til det truede Punkt, allerede var kastet, kom Corpset paa denne Dag ikke i Ilden og gik om Aftenen tilbage til Brigadens Bivouaquestilling ved Westerholt.

---

*) For Kortheds Skyld anføres her og i det Følgende kun Stabsqvartererne.

Under Angrebet paa Insurgenternes Hovedposition den følgende Dag, den 25de Juli, syntes det eiheller, som om Garden skulde komme til at tage activ Deel i Fægtningen. Den saae efterhaanden Brigadens øvrige Afdelinger blive afsendte til Understøttelse for den haardt trængte høire Fløi, og stod snart ene, som ørkesløs Tilskuer af den heftige Kamp, der rasede over hele Linien; Enhver brændte af Begjærlighed efter at ile deres tappre Kammerater til Hjælp, for at faae Leilighed til at vise, at ogsaa de vare beredte til at offre Liv og Blod for Konge og Fædreland. Men den commanderende General vilde spare denne sidste Reserve til et afgjørende Øieblik. Endogsaa da 4de Brigade havde maattet afgive Forstærkning til den i Stolk fægtende Division, og General Moltke derfor troede at burde lade andre Afdelinger indtage disses Plads, og i denne Hensigt beordrede Garden til Fods at afgaae derhen, standsedes den midt i sin Fremrykning af den commanderende General, og beordredes tilbage til sin første Stilling. Først da Ordenen var gjenoprettet paa venstre Fløi, og Fjendens Hovedstyrke var trængt tilbage til sin sidste og udmærket fordeelagtige Position i Idsted Skov og Egnen vestenfor denne, besluttede man sig endelig til at forcere denne Stilling ved et Bajonetangreb.

For at forberede Angrebet og tillige give Tropperne Leilighed til at ordne sig efter den foregaaende Kamp, vedligeholdtes en levende Artilleriild mod Fjendens Forskandsninger foran og til Siden af Idsted Skov; bag dette Artilleri samledes efterhaanden de til Angrebet bestemte Tropper.

Af 1ste Division bestemtes et Compagni af 1ste Reservejægercorps, 4de Forstærkningsbataillon og Garden til Fods til at danne 1ste, 2den lette Bataillon 2den Træfning, og 9de og 11te Bataillon at følge efter som Reserve. Til disse Tropper henvendte Oberst v. Irminger sig med følgende Ord: »Garden og 4de Forstærkningsbataillon ere udsete til at foretage det sidste Angreb paa Fjendens Stilling, lykkes det, ere vi i Slesvig i Aften!« Et rungende Hurra besvarede Oberstens Tiltale; Garden rykkede frem i Sectionscolonne ad Chausseen, men formerede strax efter Compagnicolonner, med 1ste og 2det Compagni tilhøire, 3die og 4de Compagni tilvenstre af Veien; ankommen i Høide med Artilleriet gjordes atter Holdt for endnu at afvente Virkningen af dettes Ild. Henimod Kl. 11 havde man for en stor Deel bragt det fjendtlige Artilleri til Taushed, Taagen, som i flere Timer havde hvilet over Kampladsen, og

betaget Udsigten, fordeeltes, Solen skinnede klart og oplyste det foranliggende Terrain; nu gaves Signal til Angreb.

Med Lyst og Uforsagthed rykkedes frem imod de fjendtlige Batterier, som vedbleve at beskyde Colonnerne med Granater, uden dog at tilføie dem synderlig Tab. Compagnierne tilhøire af Veien, som førtes af Bataillonscommandeuren, Oberstlieutenant v. Kirchhoff, og som havde flad Mark og Mosejord at passere, attaquerede Fjenden i Løb, og uagtet de hurtigt naaede frem til Forskandsningerne, skete dette dog ikke uden et føleligt Tab, idet de fjendtlige Kanoner vedbleve at fyre med Kardætsker, indtil de Stormende kom op paa Brystværnet og bemægtigede sig 3 af Kanonerne; en fjendtlig Escadron, der kastedes imod de Angribende, tvang disse til at formere Kredse, og dette Øieblik benyttede de slesvigholsteenske Artillerister til at gjøre et Forsøg paa at protse Kanonerne paa. Da Stanghestene imidlertid bleve nedskudte, og Cavalleriet jaget paa Flugt, bleve Kanonerne i de Stormendes Besiddelse.

Den anden halve Bataillon, som førtes af Major C. v. Barner, var under Fremrykningen stødt paa en Bæk, i hvilken Folkene sank i til Armene, idet de passerede den, og paa den modsatte Side befandt sig en Deel høie Bakker, som først maatte bestiges, inden man kunde naae frem til de fjendtlige Batterier; af denne Grund fik Slesvigholstenerne længere Tid til at lade Skytset spille imod dem, og navnlig leed 3die Compagni sit største Tab under denne Fremrykning. Ikkedestomindre gik Folkene rask paa og tvang saavel Artilleriet som Infanteriet til en ilsom Retraite. Fjendens Modstand var nu brudt, han forsøgte vel at sætte sig fast paa den anden Side af Idsted Skov i Behrend og andre Steder, men fordreves ogsaa snart derfra og ilede ned imod Slesvig, under hvilken Retraite han levende forfulgtes indtil Falkenberg, hvor Infanteriet gjorde Holdt, og Forfølgelsen overdroges Cavalleriet. Gardens Tab af Saarede og Døde var følgende:

1ste Compagni:	Nr.	37	Garder	Christen Hansen Reersøe, saaret.
	-	58	—	Jens Nielsen Qværkebye, død.
	-	75	—	Hans Jensen Andebølle, saaret.
	-	81	—	Jens Hansen Kousted, do.
	-	109	—	Hans Christian Jensen Averse, do.
	-	118	—	Morten Jensen Wognserup, do.
	-	122	—	Peter Poulsen Skjerk, do.
	-	123	—	Jacob Nielsen Stjer, do.

1ste Compagni: Nr. 145 Garder Mons Jensen Ringbækhuus, do., død i Kjøbenhavn den 12te August 1850.
- 166 — Christen Hansen Brangstrup, saaret.

2det Compagni: Premierlieuten. Melior Brown v. Nægler, saaret.
Oc. Nr. 1 Tambour Hans Jensen Ermelund, do.
- 13 Underc. Peter Rasmussen Aalstrup, do.
- 35 Garder Jens Jensen Sæbye, do.
- 46 — Hans Hansen Gumperup, do.
- 47 — Hans Larsen Opager, do.
- 51 — Mads Jørgensen Rue, do.
- 56 — Christian Andersen Aagerup, do., død i Kjøbenhavn den 10de October 1850.
- 62 — Peter Christian Kjærbye, saaret, død i Kjøbenhavn den 8de August 1850.
- 63 — Jeppe Christian Christensen Gjødstrup, saaret.
- 65 — Christen Petersen Erslev, do.
- 80 — Hans Rasmussen Blanke, do.
- 91 — Niels Peder Knudsen Pomphole, do.
- 92 — Jørgen Hansen Blankemark, do.
- 97 — Jacob Jensen Gjørslev, død.
- 109 — Jørgen Andersen Esterbølle, saaret.
- 123 — Knud Christian Pedersen Lundager, do.
- 124 — Rasmus Jensen Fausing, do.
- 129 — Peder Christian Pedersen Steenbek, do.
- 133 — Anders Jacobsen Wallebek, do.
- 145 — Jens Pedersen Steengade, do.
- 176 — Søren Christensen Vindeløv, do.
- 179 — Niels Nielsen Taastrup, do.
- 185 — Morten Barmer, do.
- 188 — Mads Jensen Viuf, do.
- 194 — Lars Andersen Skibye, do., død i Flensborg den 14de September 1850.
- 103 — Peder Hansen Brudager, saaret.
- 159 — Jens Andersen Sundbye, do.

3die Compagni: Nr. 139 Underc. Morten Hansen Thuerup, saaret.
- 140 — Hans Hansen Hesselballe, do.

3die Compagni: Nr. 142 Underc. Jørgen Hansen Koelbergmark, saaret.
- 33 Garder Carl Christian Pedersen Korselitze, do., død i Flensborg den 9de August 1850.
- 55 — Hendrik Christiansen Slaanebjerghuus, saaret.
- 62 — Hans Peder Pedersen Westkjær, do.
- 72 — Lars Jensen Dolmer, do.
- 76 — Niels Pedersen Vang, død.
- 91 — Niels Christensen Reistrup, saaret.
- 92 — Christen Christensen Budskin, do.
- 96 — Niels Christensen Taanum, død.
- 116 — Hans Madsen Sørensen Thyrstrup, saaret.
- 133 — Carl Christian Poulsen, død.
- 164 — Christen Jensen Lundehuus, saaret.
- 198 — Peder Pedersen Sandvad, do.
- 218 — Anders Nielsen Høigild, do.
- 219 — Anders Jensen Lyderslev, do., død i Flensborg den 25de August 1850.
- 221 — Niels Jensen Spjerup, saaret.

4de Compagni: Premierlieutenant Jacob Elias v. Holck, saaret.
Nr. 9 Corporal Leopold Heinrich Ludvig Vasmer, do.
- 78 Garder Peder Christensen Strandetmølle, do.
- 102 — Christen Peder Simonsen Bugberg, do.
- 111 — Rasmus Knudsen Sørup, do.
- 119 — Rudolph Reimer Vadskjer Voigt, do.
- 122 — Lars Larsen Piberhuset, do.
- 175 — Thomas Sørensen Salten, død.
- 185 — Christian Hansen Kraghave, saaret.
- 190 — Jens Jeppesen Hundborg, død.
- 192 — Rasmus Jensen Løinkjær, saaret.
- 198 — Hans Silladsen Tjæreborg, do., død i Flensborg den 23de August 1850.

Compagnierne samledes atter ved Lyrskov og rykkede umiddelbart derefter frem til Schubye, hvor Brigaden bivouaquerede til den 29de Juli, da den opslog en ny Bivouaque ved Pöhler Gehege. Den 11te August anviistes Garden Qvarterer i Husbye og skiftede senere med disse samt

med Qvarterer i Lille-Dannevirke og Barakkerne ved Husbye, indtil Corpset den 29de November blev anviist faste Qvarterer i sidstnævnte By, hvilken Foranstaltning hovedsageligen blev fremkaldt derved, at Garden blev designeret til i paakommende Tilfælde at skulle forsvare det noget Syd for Husbye beliggende vigtige lukkede Værk »Margrethe-skandsen«.

Da Fjendens Bevægelser mod vor Stillings Centrum kun bestode i ubetydelige Allarmeringer, indskrænkede Gardens videre Virksomhed sig i dette Felttog til den almindelige Forposttjeneste i og ved Margrethe-skandsen, hvortil daglig afgaves et Commando bestaaende af 1 Capitain, 1 Lieutenant, 4 Underofficerer, 9 Undercorporaler, 2 Spillemænd og 171 Gardere.

Saaledes gik Dag for Dag under Fjendens idelige Drillerier, indtil de mindeværdige og for de danske Vaaben saa hæderlige Seire ved Midsunde og Frederiksstad havde banet Veien for Underhandlinger, og aabnet Muligheden for Krigens Ophør. Holsteen blev omsider besat af østerrigske Tropper, og der indtraadte som Følge heraf en fuldstændig Vaabenstilstand.

Den 26de Januar 1851 afholdt den commanderende General en Revue, noget Vest for Husbye, over samtlige disponible Tropper, og da Garden omtrent Kl. 4 om Eftermiddagen retournerede til dens Qvarterer, erholdt den Ordre til, saa hurtigt som muligt, at afmarchere til Eckernförde for derfra at overføres til Kjøbenhavn. Corpset brød derfor op samme Dags Eftermiddag Kl. 6, men da der paa Marchen indløb Underretning om, at der af Mangel paa Skibe kun kunne overføres to Compagnier, befalede Corpscommandeuren (v. Barner)*), at 1ste og 2det Compagni skulde retournere til Slesvig og marchere over Land til Hovedstaden. Det 3die og 4de Compagni fortsatte Marchen til Eckernförde, indskibedes her den følgende Morgen og ankom til Kjøbenhavn den 28de Januar, medens 1ste og 2det Compagni, efter den givne Marchebestemmelse, over Flensborg, Korsøer, Slagelse, Ringsted, Roeskilde og Valdbye ankom den 2den Februar til Frederiksberg Slot, hvor de stødte sammen med 3die og 4de Compagni og i Forening med disse indmarcherede i Hovedstaden.

Den hjertelige, smukke og i Sandhed imponerende Maade, hvorpaa Corpset modtoges af Kjøbenhavns Indvaanere, og som med en beundrings-

*) Oberst v. Kirchhoff døde paa Gottorp Lazareth af Brystvattersot den 24de November 1850.

værdig Utrættelighed og usvækket Enthusiasme blev gjentaget for hver af de senere indrykkende Afdelinger, vil ingensinde forglemmes, og bør staae for kommende Slægter som Mindet om, hvorledes Troskab og Enighed gik Haand i Haand og bragte Hæder over Danmark. —

Hermed være disse Efterretninger sluttede; gid den Aand, som stedse har besjælet den danske Armee, ogsaa for Gardens Vedkommende maa bevares i Fremtiden, saa at den i Forening med Armeens øvrige Afdelinger maa danne et Hele, der i Farens Stund kan seire under det fælles Løsen

Med Gud! For Konge og Fædreland!

ANHANG.

Fortegnelse

over de høistcommanderende Officerer ved den Kongelige Livgarde til Fods.

	Naar ansat.	Naar afgaaet.	
Friederich v. Ahlefeldt	Den 7de Juni 1658.	Død den 4de Januar 1672.	Oberster.
Niels Rosenkrantz	Den — — 1672.	Faldt ved Helsingborg den 3die Juli 1676.	
Siegfried v. Bibow	Den — — 1676.	Faldt ved Bestormelsen af Malmø Natten imellem den 25de og 26de Juli 1677.	
— — v. Keller	Den — — 1677.	Afsked den 25de Januar 1678.	
Georg Baron Walles	Den — — 1678.	Afsked den — — — 1682.	
Ferdinand Wilhelm, Hertug til Würtemberg-Neustadt	Den 16de Marts 1682.	Død den — — — Juni 1701.	
Mathias Leopold Baron Wedell	Den — Juni 1701.	Død den — — — October 1702.	Oberstlieutenanter.
Thomas v. Weinigel	Den 17de October 1702.	Forsat den 27de Februar 1708.	
Carl Gustav v. Maltzahn	Den 27de Februar 1708.	Afsked den 27de September 1709.	
Christian Albrecht v. Danckwarth	Den 27de September 1709.	Faldt ved Helsingborg den 10de Marts 1710.	
Jochim Bernth v. Eickstedt	Den 25de Marts 1710.	Død den 21de Januar 1711.	
Wilhelm Albrecht Schack de Wittenau	Den 30te Januar 1711.	Afsked den 4de September 1716.	
Hans Jacob v. Arnoldt	Den 5te September 1716.	Commandant i Rendsborg den 11te October 1728.	
Friederich Hans v. Walter	Den 11te October 1728.	» i Kastellet Frederikshavn den 11te November 1738.	
Andreas August v. Prætorius	Den 11te November 1738.	» i Rendsborg den 9de Juni 1741.	
Heinrich Sigismund v. Castonier	Den 9de Juni 1741.	Afsked den 28de Februar 1753.	
Friederich Ludvig Grev Danneskiold-Laurvigen	Den 28de Februar 1753.	Død den 12te August 1762.	Commandanter.
Carl Ferdinand, Prinds til Brunsvig-Lüneburg-Bevern	Den 1ste September 1762.	Forsat den 7de December 1763.	
Caspar Herman Gotlob Grev Moltke, Commandant for den combinerede Garde til Hest og Fods	Den 7de December 1763.	Den 13de Februar 1765.	
Gotfred v. Pentz, Major ved Garden til Fods			
Gotfred v. Pentz	Den 13de Februar 1765.	Træder tilbage som Major den 25de Marts 1766.	
Carl, Prinds til Hessen-Cassel	Den 25de Marts 1766.	Forsat den 11te Marts 1767.	
Magnus Grev Moltke, Commandant for den combinerede Garde til Hest og Fods	Den 1ste April 1767.	Forsat den 10de December 1767.	
Friederich Wilhelm v. Knoblauch, Major ved Garden til Fods			
Johan Daniel v. Kreber	Den 10de December 1767.	Forsat den 14de Juni 1769.	Premier-majorer.
Clemens August Baron Haxthausen	Den 14de Juni 1769.		
Clemens August Baron Haxthausen	Den 24de Marts 1773.	Commandant i Kjøbenhavn den 7de Januar 1785.	Commandeurer.
Friederich Wilhelm Philip, Prinds til Würtemberg-Stutgard	Den 7de Januar 1785.	Afsked den 2den April 1806.	
Carl Ludvig Grev Baudissin	Den 2den April 1806.	Død den 2den Marts 1814.	
Georg Ludvig Grev von der Schulenburg	Den 20de Marts 1814.	Død den 29de Marts 1828.	
Johan Ditlef v. Zepelin	Den 30te Marts 1828.	Død den 23de August 1841.	
Niels v. Juel	Den 1ste Juli 1842.	Afsked den 21de Juni 1848.	
Johan Hjeronimus v. Kirchhoff (ad interim)	Den 21de Juni 1848.	Død den 24de November 1850.	
Carl v. Barner	Den 24de Mai 1851.		

Officeer omtrent 1672.

Menig 1658.

Garder 1685.

Garder 1712.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

١١٣

Garder omtrent 1750.

Garder 1807.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

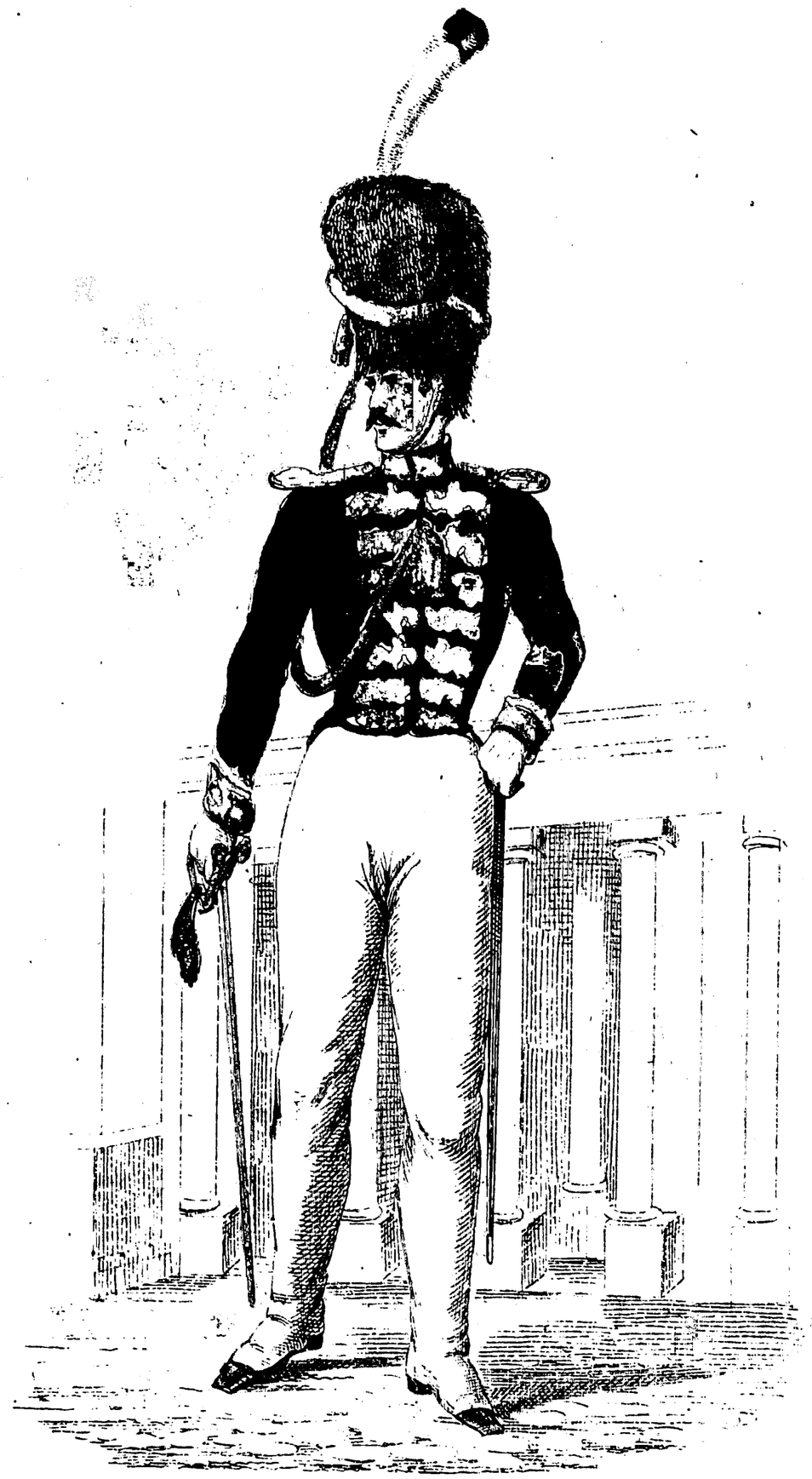

Licutenant omtrent 1840

Garder 1848

BIBLIOTHECA REGIA · SISENEINAFN
BIBLIOTHECA REGIA · SISENEINAFN
BIBLIOTHECA REGIA · SISENEINAFN

Garder 1848

Garder 1855

Tegnede af H. Klæstrup.
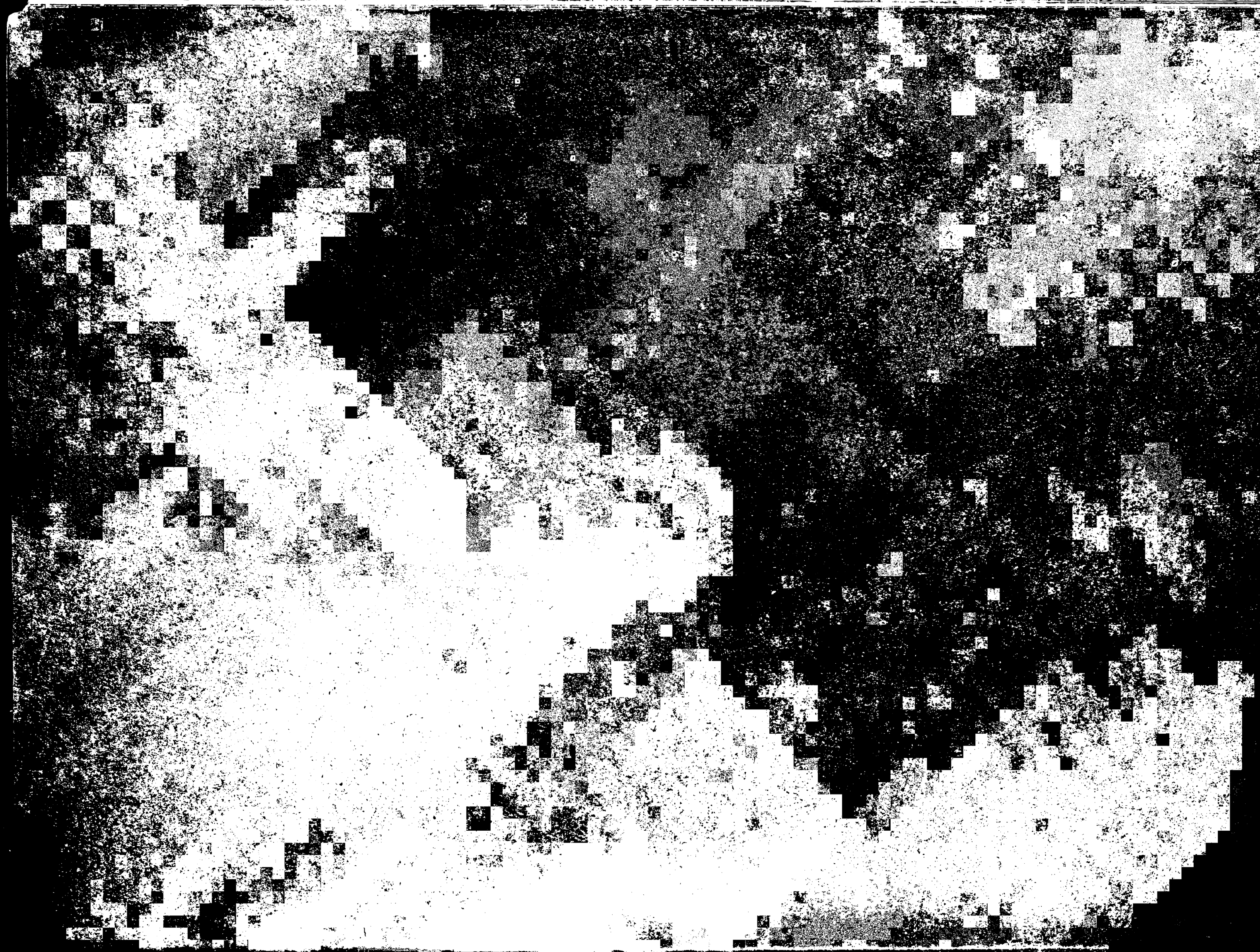
lith. i Wilhelm Hansens Etabl.